

aventură

spionaj

anticipație

HENRI CHARRIÉRE

BANCO

EDITURA ARTEMIS

DE ACELAȘI AȚTOR
la aceeași editură :

PAPILLON
(ediție integrală)
1991

HENRI CHARRIÈRE

BANCO

Traducere de
MANUELA CORAVU și GEORGE SORIN MOVILEANU

EDITURA ARTEMIS

București, 1992

Coperta seriei :
MIHAIL BOITOR

Henri Charrière
BANCO
© Editions Robert Laffont, S.A., 1972

Toate drepturile
asupra prezentei ediții în limba română
sînt rezervate Editurii Artemis

ISBN 973-566-022-9

În amintirea doctorului Alex Guilbert-Germain,

Doamnei Alex Guilbert-Germain,

Venezuelienilor, compatrioților mei,

Miilor de prieteni francezi, spanioli, elvețieni, belgieni, italieni, iugoslavi, germani, englezi, greci, americani, turci, finlandezi, japonezi, israelieni, suedezi, cehoslovaci, danezi, argentinieni, columbieni, brazilieni și tuturor celor pe care acum nu mi-i mai amintesc, tuturor prietenilor care mi-au făcut onoarea să-mi scrie sau să-mi spună :

„Cine ai fost tu, Papillon ? Și ce-ai făcut ca să ajungi de la ocnă, aici, în paginile acestei cărți pe care o ținem în mână ?“

**„Ceea ce gîndești tu însuși despre tine
este mai important decît
ceea ce gîndesc ceilalți despre tine.“**

(Autor necunoscut de către Papillon)

Primii pași ai libertății

– Noroc, *Francés* ! Din acest moment sînteți liberi ! *Adios* !

Ofițerul care ne-a însoțit de la ocna din El Dorado ne întoarce spatele, după ce ne face un semn cu mîna.

Cît de ușor poți să te desparți de lanțurile pe care le tîrai după tine de treisprezece ani. Luîndu-l pe Picolino de braț, pornesc pe cărarea în pantă, care, pornind de la malul fluviului unde ne-a lăsat ofițerul, urcă spre satul El Dorado. Și în bătrîna mea casă din Spania, acum, în 1971, mai exact în noaptea de 18 august, mă revăd aievea pe cărarea cu prundiș și nu numai vocea ofițerului îmi sună în urechi la fel de grav și de clar, ci și gestul pe care-l fac este același ca în urmă cu douăzeci și șapte de ani : întorc capul.

Este miezul nopții, afară este întuneric. Ei bine, nu. Pentru mine, și numai pentru mine, soarele strălucește, este ora zece dimineata și privesc cei mai frumoși umeri, cel mai frumos spate văzuți în viața mea, cei ai temnicerului care se îndepărtează, ceea ce înscamă sfîrșitul pazei care – zile, nopți, minute, secunde – nu a încetat niciodată, timp de treisprezece ani, să-și facă simțită prezența apăsătoare.

O ultimă privire spre riul Caroni, o ultimă privire peste umerii temnicerului meu, spre insula din mijlocul fluviului, unde se află ocna venezueliană, o ultimă privire spre oribilul trecut care a durat treisprezece ani în care am fost călcat în picioare, umilit, strivit.

Pe fluviu, pe pînza de aburi ce se înalță din apa încălzită de soarele fierbinte al tropicelor, par să se proiecteze ca pe un ecran imaginile drumului pe care l-am parcurs. Refuz să asist la derularea acestui film, îl iau pe Picolino de braț, întorcînd spatele acestui ecran straniu, și-l tîrăsc repede, după ce mi-am scuturat umerii parcă pentru a mă debarasa definitiv de noroiul trecutului.

Libertatea ? Dar unde ? La un capăt de lume, în mijlocul platourilor Guyanei venezueliene, într-un sătuc ascuns în cea mai exuberantă pădure virgină pe care ți-o poți imagina. Mă aflu în partea de sud-est a Venezuelei, aproape de frontiera braziliană, înconjurat de un imens ocean verde, străpuns doar ici și colo de căderile de apă ale râurilor și fluviilor care-l traversează și unde, împrăștiate, trăiesc într-un mod și un spirit demne de timpurile biblice mici comunități grupate în jurul unei capele în care preotul nu are nici măcar a propovădui dragostea și încrederea între oameni, deoarece acestea există în stare naturală și permanentă. Adesea, aceste sătucuri nu sînt legate de altele, pierdute ca și ele în mijlocul pădurii, decît prin cursele făcute de unul sau două camioane despre care te întrebi cum de au ajuns pînă acolo. Și în felul lor de a munci, de a gîndi, de a iubi, acești oameni simpli și romantici trăiesc cum se trăia cu secole în urmă, neîntinați de nici o miazmă a civilizației.

Cînd terminăm de urcat panta, înainte de-a porni pe platoul unde începe sătucul El Dorado, ne oprim ca să ne tragem sufletul, ca să ne refacem energia necesară pentru a ne continua încet, încet, drumul. Îl aud pe Picolino respirînd și, la fel ca el, respir și eu foarte adînc, aspirînd aerul pînă în fundul plămînilor pentru a-l da apoi afară încet, ca și cum mi-ar fi teamă să nu trăiesc prea repede aceste minute superbe, *primele minute ale libertății*.

Marele platou se desfășoară în fața noastră mărginit la dreapta și la stînga de căsuțele curate și pline de flori ale sătucului.

Copiii ne-au zărit, știu de unde venim. Fără ostilitate, ba din contră, prietenoși, se apropie și merg alături de noi. Par că înțeleg acest moment grav și-l respectă.

Chiar în fața primei case, o negresă obeză vinde cafea și turtițe de mălai, *arepas*, pe-o măsută de lemn.

- Bună ziua, Doamnă !
- *Buenos dias, hombres !*
- Două cafele, vă rog.
- *Si, Señores.*

Și negresa ne servește două cafele pe care le bem în picioare, căci nu există scaune.

- Cît vă datorez ?
- Nimic.
- De ce ?
- Îmi face plăcere să vă ofer prima cafea a libertății.
- Mulțumim. La ce oră vine autobuzul ?
- Astăzi este sărbătoare, autobuzul nu circulă, dar la ora unsprezece trece un camion.

– Mulțumesc.

O tînă ră cu ochii negri și cu pielea puțin măslinic iese din casă.

– Intrați și luați loc, ne invită ea cu un surîs plăcut.

Intrăm în casă și ne așezăm alături de vreo zece persoane care beau rom.

– De ce scoate limba prietenul tău ?

– Este bolnav.

– Putem să facem ceva pentru el ?

– Nu, nimic. Are un braț paralizat și nici nu poate să vorbească.

Trebuie internat într-un spital.

– Cine îi va da să mănînce ?

– Eu.

– Este fratele tău ?

– Nu, un prieten.

– Ai bani, *Francés* ?

– Puțini. De unde știi că sînt francez ?

– Aici totul se știe. Am aflat de ieri că vei fi eliberat. Știm, de asemenea, c-ai evadat din Insula Diavolului și că poliția franceză te caută ca să te ducă înapoi acolo. Dar aici nu va veni, căci aici ea nu poate comanda. Noi te vom apăra.

– De ce ?

– Deoarece...

– Ce vrei să spui ?

– Ține, bea o gură de rom și dă-i și prietenului tău.

O femeie de vreo treizeci de ani intră și ea în vorbă. Are pielea aproape neagră. Mă întreabă dacă sînt căsătorit. Nu. Și dacă părinții mei mai trăiesc. Numai tatăl.

– Va fi mulțumit să te știe în Venezuela.

– Asta, da.

Un alb slab, cu ochii mari, dar simpatic, continuă :

– Rubedenia mea n-a știut să-ți spună de ce te vom apăra. Dar eu îți voi spune. Deoarece, un om, numai dacă este turbat (și atunci nu se mai poate face nimic pentru el) nu poate să nu se căiască și să nu devină bun, dacă este ajutat. Iată de ce vei fi sprijinit în Venezuela : pentru că noi iubim omul și, cu ajutorul lui Dumnezeu, credem în el.

– De ce crezi că am fost trimis în Insula Diavolului ?

– Sigur că pentru un lucru foarte grav ! Poate pentru că ai ucis sau pentru că ai furat ceva foarte important. La cîți ani ai fost condamnat ?

– La ocnă pe viață.

– Aici pedeapsa cea mai mare este de treizeci de ani. Cîți ai făcut deja ?

– Treisprezece, dar acum sînt liber.

– Uită toate astea, *hombre*. Uită cît poți de repede tot ce-ai îndurat în închisorile franceze și aici, la El Dorado. Uită, căci dacă te vei gîndi prea mult, vei ajunge să-i urăști pe oameni. Numai uitarea îți va permite să-i iubești din nou și să trăiești în mijlocul lor. Căsătorește-te cît mai repede. Femeile din țara asta sînt înfocate și dragostea ce ți-o va dăruia aceea pe care o vei alege te va face să uiți, datorită bucuriei și copiilor, ceea ce ai suferit în trecut.

Iată că apare și camionul. Le mulțumesc acestor oameni și ies din casă, trăgîndu-l pe Picolino de braț. Vreo zece pasageri sînt așezați pe bănci, în spatele cabinei șoferului. Cu bunăvoință, acești oameni simpli ne-au cedat nouă cele mai comode locuri, în cabină, alături de șofer.

Călătorind în camionul care saltă nebunește pe drumul numai hîrtoape, mă gîndesc la acest curios popor al Venezuelei. Nici pescarii din golful Paria, nici simplii soldați de la El Dorado, nici acest sărman om din popor care mi-a vorbit în căsuța din chirpici nu sînt oameni cu educație. De abia dacă știu să scrie și să citească. Atunci, de unde au acest sens al milei creștinești, acea noblete a sufletului care să le permită să-i ierte pe oamenii care au păcătuit ? Cum pot ei, oare, găsi cuvintele cele mai potrivite de îmbărbătare, cum pot să-l ajute pe un fost ocaș cu sfaturile lor și cu puținul ce-l au ? Cum se face, oare, că șefii oanei de la El Dorado, care sînt instruiți, atît directorul, cît și ofițerii, au aceleași idei ca și oamenii din popor, socotind că trebuie să dea o șansă celui rătăcit, oricare ar fi gravitatea delictului înfăptuit ? Astfel de calități nu pot fi moștenite de la europeni, deci le vin de la indieni. Oricum, te poți închina în fața lor, Papillon.

Am ajuns la Callao. O piață mare, muzică. Sîntem în 5 iulie, este adevărat, ziua sărbătorii naționale. O mulțime în straie ca de duminică, aceea lume împestrită a tropicelor, unde se întîlnesc toate culorile : negru, galben, alb și arămiul indienilor a căror rasă este întotdeauna trădată de ochii puțin oblici și de strălucirea pielii.

Coborîm, eu și Picolino, împreună cu cîțiva pasageri. O tînră ce coborîse și ea se apropie de mine și-mi spune : „Nu-i nevoie să plătești, am plătit deja“. Șoferul ne urează mult noroc și camionul pleacă. Într-o mîină cu un pachet, iar cu cealaltă strînsă bine de cele trei degete care-i mai rămăseseră lui Picolino la mîna stîngă, încerc să mă gîndesc la ce vom face. Am livre englezești din Antile și cîteva sute de bolivari, cadouri ale paznicilor de la El Dorado pe care i-am

ajutat să se prezinte la examenele de matematică. Și câteva diamante brute găsite între roșiile din grădina de zarzavat pe care o făcusem la ocnă.

Tînăra care-mi spusese să nu mai plătim mă întreabă încotro ne îndreptăm. Îi răspund că vreau să găsesc o pensiune modestă.

– Vino întâi la noi, vom vedea pe urmă.

O urmă, traversăm piața și, după două sute de metri, ajungem pe o stradă nepietruită, mărginită de căsuțe joase, din argilă, cu acoperișul de paie sau de tablă. Ne oprim în fața uneia dintre ele.

– Intrați, această casă vă aparține, ne spune tînăra care părea să aibă vreo 18 ani.

Ne face loc să intrăm. O cameră curată, cu podeaua de pămînt bătătorit, o masă rotundă, câteva scaune, un bărbat de vreo patruzeci de ani, de talie mijlocie, cu părul negru lins și cu aceeași culoare a pielii ca și fiica lui, cărămiziu deschisă, cu ochi de indian. Mai sînt acolo trei fete, cam de paisprezece, cincisprezece și șaisprezece ani.

– Tată, fetelor, am venit cu niște străini pe care i-am invitat la noi. Au sosit de la închisoarea de la El Dorado și nu știu unde să se ducă. Vă cer să-i primiți cum se cuvine.

– Fiți bine veniți, spuse tatăl. Și repetă formula consacrată : Această casă vă aparține. Așezați-vă în jurul mesei. Vă este foame ? Vreți cafea sau rom ?

Nu vreau să-l ofensez refuzîndu-l și accept să beau cafea. Casa este curată, dar, după simplitatea mobilei, îmi dau seama că sînt săraci.

– Maria, fiica mea, care v-a adus aici, este cea mai mare. O înlocuiește pe mama ei, care ne-a părăsit acum cinci ani, cînd a plecat cu un căutător de aur. Prefer să vă spun eu toate astea înainte să le aflați de la alții.

Măria ne servește cafeaua. Pot s-o observ mai cu atenție, căci se așază lîngă tatăl ei, chiar în fața mea. Cele trei surori stau în picioare, în spatele ei. Și ele mă examinează. Maria este o fiică a tropicelor. Are ochii mari, negri, puțin oblici. Părul buclat, foarte negru, cu o cărare pe mijloc, îi cade pe umeri. Trăsăturile-i sînt fine și, cu toate că se simte, după culoarea arămie a pielii, prezența unui strop de sînge indian, nu are nici o trăsătură mongolică. Are o gură senzuală și dinți superbi. Din cînd în cînd își scoate vîrfurile limbii. Poartă o bluză albă, cu un decolteu larg, ce-i descoperă umerii și începutul sînilor strînși într-un sutien ce se zărește sub bluză. Această bluză, o fustă neagră și pantofii cu tocul jos sînt hainele ei de sărbătoare. Buzele-i sînt de un roșu aprins, iar liniile negre ale genelor accentuează parcă imensitatea ochilor.

– Iat-o pe Esmeralda, precizează ea, prezentînd-o pe cea mai mică dintre surori. Îi spunem așa din cauza ochilor ei verzi. Aceasta este Conchita, iar cealaltă Rosita, deoarece seamănă cu un trandafir. Are tenul mai deschis decît noi și roșește din nimica toată. Acum ați făcut cunoștință cu toată familia. Tatăl meu se numește José. Toți cinci formăm un întreg pentru că inimile noastre bat la unison. Și pe dumneavoastră cum vă cheamă ?

– Enrique (Henri, care se pronunță în spaniolă Enriché).

– Ați stat mult timp în închisoare ?

– Treisprezece ani.

– Sărmanul, cît ați suferit !

– Da, mult.

– Tată, ce poate să facă aici Enrique ?

– Nu știu. Aveți vreo meserie ?

– Nu.

– Duceți-vă atunci la mina de aur. Au să vă dea sigur de lucru.

– Dar dumneavoastră, José, ce faceți ?

– Eu ? Nimic, pentru că se plătește foarte prost.

Asta-i bună ! Sînt săraci, este adevărat, dar sînt curat îmbrăcați. Totuși, nu pot să-l întreb din ce trăiește, dacă fură în loc să muncească ! Om mai vedea.

– Enrique, veți dormi aici în noaptea asta. Avem o cameră unde dormea înainte-fratele tatei. A plecat. Puteți să stați în locul lui. Noi ne vom ocupa de bolnav cît timp veți fi la muncă. Să nu ne mulțumiți, căci nu vă dăm de fapt nimic. Nu este decît o cameră neocupată.

Nu știu ce să spun. Las să mi se ia pachetul. Maria se ridică și ceilalți o urmează să-mi arate camera. Imediat îmi dau seama că Maria m-a mințit ; camera era de fapt locuită, căci scoate din ea cîteva lucruri femeiești și le duce în altă parte. Mă prefac că nu văd nimic. Nu există pat, ci ceva mult mai bun la tropice : două hamace de lînă. O fereastră mare, protejată de obloanc de lemn, dă spre o grădină de bananieri.

Legănat de hamac, îmi este greu să realizez ce se întîmplă cu mine. Cît de ușoară a fost această primă zi de libertate ! Prea ușoară. Am o cameră pe gratis, iar asupra lui Picolino vor veghea patru tinere atît de atrăgătoare. De ce mă las condus astfel, ca un copil ? De ce ? Sînt la capătul lumii, este adevărat, dar cred că, fiind atîta timp prizonier, nu mai știu decît să mă supun. Iar acum, cînd sînt liber, cînd ar trebui să iau singur deciziile, mă las în seama altora. Exact ca o pasăre căreia i se deschide dintr-o dată colivia și care nu mai știe să zboare. Trebuie să învețe din nou.

Adorm fără să mă mai gîndesc la trecut, așa cum m-a sfătuit acel sărman din El Dorado. Doar un gînd înainte de a adormi : ospitalitatea acestor oameni este surprinzătoare și minunată.

Am mîncat de dimineață două ouă ochiuri, două banane fripte înotînd în margarină topită și pîine neagră. Maria este și ea în cameră și-l spală pe Picolino. Un om își face apariția în pragul ușii. La brîu, pe un șold, îi atîrnă o macetă, un fel de cuțit de mari dimensiuni, bun la toate.

– *Gentes de paz* (Oameni buni !), spune el. Acesta este modul obișnuit de a te asigura că-ți este prieten.

– Ce vrei ? întreabă José, care luase micul dejun cu mine.

– Șeful civil (șeful prefecturii locale) vrea să-i vadă pe caienezi.

– Nu trebuie să le spui așa. Spune-le pe nume.

– Bine, José. Dar cum îi cheamă ?

– Enrique și Picolino.

– Señor Enrique, veniți cu mine. Sînt polițist. Șeful m-a trimis după voi.

– Ce vrea de la ei ? întreabă Maria, în timp ce iese din cameră. Vin și eu cu voi. Așteptați-mă să mă îmbrac.

În cîteva minute, Maria este gata. Imediat ce ieșim pe stradă, mă ia de braț. Surprins, o privesc și-mi zîmbește. În cîteva minute, ajungem la prefectură. Și ceilalți polițiști sînt aproape toți în civil, în afară de doi, în uniformă, cu macetă atîrnîndu-le la brîu. Într-o sală plină de puști, înîlnim un negru ce poartă o caschetă cu ceaprazuri. Mă întreabă :

– Dumneata ești francezul ?

– Da.

– Și celălalt ?

– Este bolnav, răspunde, în locul meu, Maria.

– Sînt comandantul poliției și vreau să vă ajut în caz că veți avea nevoie. Mă numesc Alfonso.

Și îmi întinde mîna.

– Mulțumesc, mă numesc Enrique.

– Enrique, Șeful civil vrea să te vadă. Tu nu poți să intri, Maria, adaugă el, văzînd că ea vrea să mă urmeze. Trec într-o altă cameră.

– Bună ziua, Francezule. Sînt Șeful civil. Ia loc. Fiindcă te afli cu domiciliu forțat aici, la Callao, te-am chemat ca să te cunosc, căci te afli în grija mea.

Mă întreabă ce vreau să fac, unde vreau să muncesc. Mai discutăm puțin, apoi îmi spune : „Vino să mă vezi dacă ai vreo problemă ; te voi ajuta să-ți organizezi cît mai bine viața.”

– Vă mulțumesc.

– Încă ceva. Trebuie să te avertizez că locuiești la niște fete foarte drăguțe și cinstite, dar că tatăl lor, José, este un pungaș. La revedere.

Maria mă așteaptă afară, în fața prefecturii, în atitudinea indienilor, dreaptă, fără să se miște sau să vorbească cu cineva. Maria nu este însă indiană. Cu toate astea, puținul sînge indian pe care-l are face ca anumite trăsături ale acestei rase să iasă în evidență. Braț la braț, traversăm satul de-a lungul, căci acum o luăm pe un alt drum decît cel pe care am venit.

– Ce vroia de la tine Șeful civil ? mă întreabă Maria, care mă tutuiește pentru prima oară.

– Nimic. Mi-a spus că mă pot baza pe el dacă vreau să găsesc de lucru sau dacă voi avea cumva necazuri.

– Enrique, acum nu mai aveți nevoie de ajutorul nimănui, nici tu, nici prietenul tău.

– Mulțumesc, Maria.

Trecem prin fața unei tarabe unde se vînd fel de fel de podoabe pentru femei : coliere, brățări, cercei, broșe etc.

– Ia uită-te la lucrurile astea.

– Da, sînt drăguțe.

Aleg cel mai frumos colier, cu cercei asortați, și alte trei perechi mai ieftine pentru surorile ei. Gablonțurile costă treizeci de bolivari. Își pune imediat colierul și cerceii. Ochii ei mari, negri, strălucesc de bucurie și-mi mulțumește ca și cum ar fi vorba de bijuterii de valoare.

Ne întoarcem acasă, unde cele trei fete țipă de bucurie în fața cadourilor. Le las și mă duc în camera mea. Simt nevoia să reflectez singur. Această familie mi-a oferit ospitalitatea ei cu o rară noblețe. Cu toate astea, trebuie oare să accept ? Am puțini bani venezuelieni, dolari antilezi, fără a mai vorbi de diamante. Cu ei pot trăi fără grijă timp de patru luni de zile și-l pot îngriji și pe Picolino.

Fetele sînt foarte frumoase și, desigur, că florile tropicelor, foarte calde, senzuale, gata să se dăruiască, nu din interes, fără a sta prea mult pe gînduri. Pe Maria am văzut-o azi privindu-mă aproape ca o îndrăgostită. Voi putea, oare, rezista atîtor tentații ? Mai bine plec din această casă prea primitoare, căci n-aș vrea, din slăbiciune, să aduc necazuri și suferințe. Pe de altă parte, am treizeci și șapte de ani, în curînd treizeci și opt, și, cu toate că arăt mai tînăr, asta nu-mi scade din vîrstă. Maria nu are încă optsprezece ani, iar surorile ei și mai puțin. Cred că trebuie să plec. Cel mai bine ar fi să-l las pe Picolino în grija lor, plătind, bineînțeles, o pensiune.

– Domnule José, vreau să vă vorbesc între patru ochi. Vreți să mergem să bem un rom sau o cafea ?

– Da. Dar nu-mi mai spuneți Domnule. Spuneți-mi pe nume și eu voi face la fel. Haidem ! Maria, ieșim puțin.

– Schimbă-ți cămașa, Enrique, cea pe care o porți nu este prea curată.

Mă duc să mă schimb în cameră. Înainte de a pleca, Maria îmi spune : „Nu sta prea mult, Enrique, și, mai ales, nu bea prea mult.“ Și, înainte de a dispărea, mă sărută pe obraz. Tatăl începe să rîdă și-mi spune :

– Maria s-a și îndrăgostit de tine.

Mergînd spre bar, încep să-i spun :

– José, dumneata și familia dumitale m-ați găzduit în această primă zi de libertate și vă mulțumesc foarte mult. Am aproape vîrsta dumitale, n-aș vrea să vă răsplătesc cu rău pentru ospitalitatea voastră. Dumneata, ca bărbat, trebuie să înțelegi că, trăind alături de fiicele tale, va fi imposibil să nu mă îndrăgostesc de una dintre ele. Or, am dublul vîrstei celei mai mari și sînt căsătorit legal în Franța. Așa că o să bem mai întîi unul sau două pahare împreună, apoi o să mă conduci la o pensiune ieftină. Am cu ce plăti.

– Francezule, ești un bărbat adevărat, îmi răspunse José, privindu-mă drept în ochi. Dă-mi mîna să ți-o strîng, ca unui frate, și să-ți mulțumesc pentru ceea ce mi-ai spus mie, un tip sărman. Aici, vezi tu, nu este ca în țara ta. Aproape nimeni nu este căsătorit legal. Îți place cineva, trăiești cu el, și, dacă apare un copil, trăiești ca într-o familie. Te unești la fel de ușor, pe cît te desparți. Este foarte cald în țara noastră, de aceea femeile sînt foarte pătimașe. Le este sete de dragoste, doresc plăcerea cărnii. Sînt precocce. Maria este o excepție. Nu a avut încă nici o aventură, cu toate că are aproape optsprezece ani. Cred că morala țării tale este mai bună decît a noastră, căci aici sînt atîtea femei cu copii fără tată încît problema a ajuns să fie foarte serioasă. Dar, ce să faci ? Bunul Dumnezeu a spus să ne iubim și să facem copii ! Femeile din țara asta nu sînt interesate, nu caută o poziție socială cînd se dăruiesc unui bărbat. Vor să iubească și să fie iubite, așa, sincer, și nimic mai mult. Sînt fidele atîta vreme cît le plac din punct de vedere sexual. După aceea, este altceva. Și, totuși, sînt mame exemplare, care, pentru micuții lor, sînt în stare de orice sacrificiu, mergînd pînă la a-i întreține chiar și atunci cînd aceștia ar putea munci. Așa că, cu toate că-mi dau seama că te afli în mijlocul unor tentații permanente, rămîi la noi, ți-o spun încă o dată. Mă bucur să am un bărbat ca tine în casă.

Intrăm în bar și nu mai am timp să-i răspund. Este, în același

timp, și bar, și băcănie. Vreo zece bărbați sînt așezați la mese. Se bea un fel de *cuba-libre*, un amestec de rom și coca-cola. Mai mulți bărbați au venit să-mi strîngă mîna și să-mi ureze bun venit în satul lor. José mă prezintă de fiecare dată ca fiind prietenul lui, care locuiește la el în casă. Bem cîteva pahare. Cînd vreau să plătesc, José aproape că se supără. Vrea să plătească el cu orice preț. Reușesc să-l fac, totuși, pe patron să-i refuze banii și să-i ia pe ai mei.

Cineva mă atinge pe umăr. Este Maria.

– Vino acasă. Este timpul să mîncăm. Nu mai bea. Mi-ai promis că nu vei bea prea mult. Mă tutuiește acum.

José, fiind într-o discuție aprinsă cu un prieten, nu-i spune nimic. Maria mă ia de braț și mă scoate afară.

– Și tatăl tău ?

– Lasă-l. Nu pot să-i spun nimic cînd bea și nu vin niciodată să-l iau de aici. De altfel, nici n-ar accepta.

– Atunci, de ce ai venit să mă cauți ?

– Nu este același lucru. Fii drăguț, Enrique, și vino cu mine.

Privirea ei este atît de strălucitoare și-mi spune toate astea cu atîta naturalitate încît mă întorc cu ea acasă.

– Meriți o sărutare, îmi spune cînd ajungem. Și mă sărută pe obraz, foarte aproape de colțul gurii.

José se întoarce acasă după ce noi am terminat. Picolino a fost ajutat de cea mai mică dintre surori, care i-a dat să mănînce puțin cîte puțin.

José se așază la masă singur. Este beat criță, așa că vorbește fără să gîndească.

– Lui Enrique îi este frică de voi, fetelor. Așa de frică încît vrea să plece de la noi. I-am spus că, în ceea ce mă privește, poate să rămînă și că fiicele mele sînt destul de mari ca să știe ce fac.

Maria mă privește. Are un aer mirat, poate chiar decepționat.

– Tată, dacă vrea să plece, să plece ! Dar cred că nu se va simți mai bine în altă parte, aici lumca îl iubește. Și, întorcîndu-se spre mine, adaugă : Enrique, nu fi laș. Dacă una dintre noi îți place și te place și ea, de ce-ai fugi ?

– Pentru că este căsătorit în Franța.

– De cînd n-ai mai văzut-o pe nevasta ta ?

– De treisprezece ani.

– Noi nu iubim pe cineva ca să ne căsătorim cu orice preț. Dacă ne dăruim unui bărbat, o facem doar pentru că-l iubim, nimic mai mult. Dar ai făcut bine că i-ai spus tatălui nostru că ești căsătorit, astfel nu-i poți promite nimic nici uneia dintre noi decît, pur și simplu, s-o iubești.

Și-mi spune să rămîn fără nici un fel de obligație. Îl vor îngriji pe Picolino, iar eu voi fi liber să muncesc. Va accepta chiar, ca să mă simt mai în largul meu, o modestă sumă, ca și cum aș fi într-o pensiuine. Accept ?

Nu prea am timp să reflectez. Totul este atît de nou, atît de rapid, după treisprezece ani de ocnă ! Și spun :

– De acord, Maria, este bine așa.

– Vrei să te însoțesc după amiază la mina de aur, să cauți de lucru ? Dacă vrei, plecăm pe la oră 17, cînd soarele începe să apună. Sînt trei kilometri din sat pînă la mină.

– De acord.

Prin gesturi și prin mimica feței, Picolino își manifestă bucuria că rămînem aici. Atențiile și îngrijirile fetelor l-au cucerit. Dacă rămîn, o fac mai mult pentru el. Căci aici, sigur, peste puțin timp, voi avea o aventură. Și poate că asta nu-mi convine.

Cu ceea ce am în minte de treisprezece ani și m-a împiedicat, în tot acest timp, să dorm liniștit nu trebuie să mă opresc și să mă fixez, atît de repede, într-un sat de la capătul lumii, pentru ochii frumoși ai unei fete. Drumul care mă așteaptă este lung, haltele trebuie să fie scurte. Numai cît să răsufu puțin și gata ! Căci, dacă de treisprezece ani lupt pentru libertatea mea, dacă am cîștigat-o, am făcut-o pentru un anumit motiv : *răzbunarea*. Procurorul, martorul mincinos, polițistul trebuie să dea socoteală ! Și asta nu am dreptul s-o uit. Niciodată.

Mă duc în piața satului. Am văzut un magazin pe firma căruia este înscris numele Prosperi. Nu poate fi vorba decît de un corsican sau de un italian. Într-adevăr, băcănia îi aparține descendentului unei familii de corsicani. Domnul Prosperi vorbește foarte bine franțuzește. Îmi propune, cu amabilitate, să-mi dea o scrisoare de recomandare pentru directorul companiei franceze La Mocupia, care exploatează mina de aur de la Caratal. Ca să mă ajute, acest om extraordinar îmi oferă chiar ceva bani. Îi mulțumesc pentru tot și plec.

– Ce faci aici, Papillon ? De unde dracu ai apărut ? Ai căzut din lună ? Cu parașuta ? Vino să te îmbrățișez !

Un găligan, ars de soare, cu o imensă pălărie de paie pe cap, coboară de pe un măgar.

– Nu mă recunoști ? Și își scoate pălăria.

– Marele Charlot ! Asta-i bună !

Marele Charlot, cel ce devalizase casele de bani de la cinematograful Gaumont, din piața Clichy, și din gara Batignolles, de la Paris. Ne îmbrățișăm ca doi frați. Ne dau lacrimile de bucurie. Ne privim îndelung.

– Sîntem departe aici de piața Blanche și de ocnă, frate-miu ! Nu ? Dar de unde dracu vii ? Ești îmbrăcat ca un lord și n-ai îmbătrînit așa ca mine.

– Am scăpat de la El Dorado,

– Cît ai stat acolo ?

– Mai mult de un an.

– De ce nu mi-ai trimis nici o vorbă ? Țe-aș fi scos de acolo imediat, semnînd o hîrtie prin care te luam pe răspunderea mea. Dumnezeu ! Știam că la El Dorado sînt închiși evadați din alte părți, dar niciodată nu mi-am închipuit că te afli printre ei !

– Este un adevărat miracol că ne-am întîlnit !

– Îți dai seama, Papi ! Toată Guyana venezueliană, de la Ciudad Bolivar la Callao, mișună de ocnași sau de deportați care se ascund. Pentru că din golful Paria și pînă aici este primul pămînt al Venezuelei care apare în calea evadaților, nu este de mirare să te întîlnești cu cineva cunoscut, căci toți, fără excepție, trecem pe aici. Sigur că-i vorba doar de cei ce n-au crăpat pe drum. Unde stai ?

– La un om de treabă, José. Are patru fete.

– Da, îl știu. Este un tip bine, un mare pungaș. Hai să-ți iei lucrurile, căci, bineînțeles vei veni să stai la mine.

– Nu sînt singur. Sînt cu un prieten paralizat pe care l-am luat cu mine.

– Nu-i nimic. Mă duc să mai caut un măgar ca să-l transportăm. Casa mea este mare și o *negrita* (năgresă tînă) se va ocupa de el ca o mamă.

După ce am găsit un al doilea măgar, ne-am dus la casa cu cele patru fete. Plecarea noastră a fost o adevărată dramă pentru acești oameni cumsecade. Numai promițîndu-le că vom reveni să le vedem și că ele vor putea să ne viziteze la Caratal, am reușit să le calmăm puțin. Nu voi înceta niciodată să laud ospitalitatea extraordinară a acestor oameni din Guyana venezueliană. Îmi era aproape rușine de mine, părăsindu-i.

Două ore mai tîrziu, ne aflam în „castelul“ lui Charlot, cum îi spune el. O casă mare și luminoasă, construită pe un promontoriu ce domină toată valea ce coboară de la Caratal, un cătun, pînă aproape de Callao. În dreapta acestei panorame superbe a pădurii virgine se află mina de aur a companiei La Mocupia. Casa lui

Charlot este construită din bîrne de lemn de esență tare aduse din junglă. Trei camere, o sufragerie și o bucătărie. Două dușuri în interior și unul în aer liber, în grădina de zarzavat, impecabil întreținută. Toate legumele cu care sîntem obișnuiți din Franța cresc aici viguroase. Și o adevărată crescătorie cu cinci sute de păsări, iepuri, cobai, un porc și două capre. Toate astea sînt averea și bucuria lui Charlot, fostul ocaș, fostul specialist în spargerea caselor de bani și în mari lovituri bine puse la punct !

– Hei, Papi, îți place *gourbi*-ul meu ? Sînt de șapte ani aici. Cum îți spuneam, la Callao sîntem departe de Montmartre și de ocnă. Cine-ar fi crezut că într-o zi mă voi mulțumi cu această viață atît de calmă și de tihnită. Ce spui, tipule ?

– Nu știu ce să-ți spun, Charlot: Sînt de prea puțin timp liber ca să îmi pot forma o opinie. Căci, fără îndoială, sîntem niște aventurieri și tinerețea noastră a fost mai degrabă agitată ! Astfel că... sînt puțin surprins să te văd bucuros, liniștit în acest cătun pierdut de lume. Totuși, sînt sigur că ai făcut totul cu mîna ta și-mi dau seama c-ai consumat o bună doză de energie și că ai făcut unele sacrificii. Vezi tu, eu, pentru moment, nu sînt capabil de așa ceva.

Cînd ne așezăm la masa din sufragerie și bem un punct *à la martiniquaise*, Marele Charlot reia discuția :

– Da, Papillon. Îmi dau seama că ești mirat. Ai înțeles imediat că trăiesc din munca mea. Cu cei optsprezece bolivari pe care îi cîștig pe zi duc o viață modestă, dar care are și bucuriile ei. O cloșcă cu pui mulți, o iepuroaică prolifică așa cum sînt în mod obișnuit iepuroaicele, nașterea unui ied frumos și sănătos, roșiile mereu proaspete... Toate aceste fleacuri pe care le-am disprețuit atîtia ani alcătuiesc acum un tot care-mi dă multe satisfacții. Iat-o pe *negrita* mea ! Conchita, ți-aduc niște prieteni. El este bolnav, va trebui să-l îngrijești. Celălalt se numește Enrique sau Papillon. Este un prieten din Franța, un prieten vechi.

– Bine-ați venit în această casă, ne spune negresa. Nu-ți face griji, Charlot, prietenii tăi vor fi bine primiți, vei fi mulțumit. Mă duc să le pregătesc camera.

Charlot îmi povestește cum a reușit să evadeze fără peripeții. Fugise de la Saint-Laurent-du-Maroni, unde fusese internat la sosităre în secția celor periculoși, după șase luni, împreună cu doi compatrioți corsicani : Simon și un eliberat (cărui a fi era frică să nu fie din

* Folosit în mod obișnuit de algerieni cu sensul de „colibă”. cuvîntul „*gourbi*” a ajuns să desemneze în ocnă franceză modul propriu de gospodărire la un loc, în cadrul dormitorului comun, al unui grup de ocași. (N.tr.)

nou întemnițat). „Am avut noroc să ajungem în Venezuela câteva luni după moartea dictatorului Gomez. Oamenii aceștia generoși ne-au ajutat să ne refacem existența. Timp de doi ani am avut domiciliu forțat la Callao și, apoi, am rămas aici. Vezi tu, încetul cu încetul această viață simplă m-a cucerit. Mi-am pierdut prima nevastă la naștere și fetița. Și această *negrita* pe care ai văzut-o, Conchita, a știut să mă înțeleagă, să mă consoleze și să mă facă fericit prin dragostea ei. Și tu, Papi ? Lupta ta a fost cumplică, căci treisprezece ani sînt atît de lungi. Povestește-mi.“

Îi vorbesc timp de două ore, eliberîndu-mi inima parcă de tot ce adunase în acești ani. A fost o seară minunată, în care ne-am putut împărtăși amintirile. Lucru curios, n-am adus nici unul vorba despre colina Montmartre, despre foburg, despre loviturile reușite sau ratate, nici nu ne-am amintit de cei din tagmă, care sînt tot liberi. Ca și cum viața noastră ar fi început o dată cu imbarcarea pe *La Martinière*, eu în 1933, el în 1935.

O salată bună, un pui la grătar, brînză de capră, un fruct de mango, totul stropit cu un bun chianti, servite cu veselie de Conchita, îl fac pe Charlot să fie mulțumit că mă poate primi atît de bine la el. Îmi propune să coborîm în cătun să bem ceva. Îi răspund că mă simt prea bine aici că să mai ieșim în seara asta.

– Îți mulțumesc, frate, îmi răspunde acest corsican care, din cînd în cînd, are un accent parizian. Este adevărat că ne simțim bine aici. Conchita, va trebui să-i găsești o „logodnică“ prietenului meu.

– Desigur, Enrique, te voi prezenta prietenelor mele, care sînt mai frumoase ca mine.

– Tu ești cea mai frumoasă, spuse Charlot.

– Da, dar sînt neagră.

– De asta ești și așa de frumoasă, Conchita mea. Căci ai sîngele curat al rasei tale.

Ochii mari ai Conchitei strălucesc de plăcere și de dragoste. Se simte cît de colo că Charlot este Dumnezeu ei.

Culcat într-un pat bun, ascult știrile de la BBC Londra. Sînt puțin tulburat să mă cufund din nou în viața lumii. Nu mai sînt obișnuit. Caut un alt post. Muzica este din Caraibe, Caracasul cîntă. Nu vreau să aud chemarea marilor orașe. Cel puțin în seara asta. Închid repede radioul și mă gîndesc la tot ce-am trăit pînă acum.

Oare în mod deliberat n-am vorbit în seara asta de anii petrecuți la Paris ? Nu. Oare în mod deliberat nu ne-am amintit de cei din tagmă, care au avut șansa să nu fie prinși ? Nu. Atunci pentru că ceea ce s-a petrecut înainte de Curtea 'cu juri nu mai avea importanță pentru noi ?

Mă succesc și mă răsuccesc în patul ăsta mare. Este cald, nu mai pot. Ies în grădină. Mă așez pe un pictroi. De unde mă aflu domin cu privirea valea și mina de aur. Se zăresc vagonetele, goale sau încărcate, circulînd în sus și în jos.

Aurul, în lingouri sau transformat în bancnote, aurul scos din măruntaiele pămîntului îți permite, atunci cînd îl ai, să faci orice vrei. Acest adevărat motor al lumii, care costă atît de puțin ca să fie extras, căci muncitorii sînt plătiți mizerabil, este un lucru indispensabil pentru a trăi bine. Și Charlot, care și-a pierdut libertatea pentru că a vrut probabil să cîștige mulți bani, nici măcar nu vorbește despre el. Nici măcar nu mi-a spus dacă mina asta este sau nu bogată în aur. Fericirea lui actuală este alcătuită din negresă, casă, animale, legume. Banii nici măcar nu-i menționează. A ajuns un înțelept. Sînt nedumerit.

Îmi aduc aminte că a fost denunțat de un oarecare Petit Louis și că în timpul rarelor noastre discuții din închisoarea La Santé, Charlot nu înceta să jure că-l va tăia în bucățele cu prima ocazie. În seara asta nici măcar nu l-a amintit. Dar eu – ca să vezi, și asta-i extraordinar – nici eu n-am vorbit despre curcani, nici despre Goldstein, nici despre procuror. Aș fi trebuit să vorbesc, ce dracu ! N-am evadat ca să ajung pe jumătate muncitor, pe jumătate grădinar !

Mi-am promis să respect această țară și-mi voi ține cuvîntul, de acord ! Dar asta nu înseamnă c-am renunțat la răzbușnarea mea. Căci, Papi, nu trebuie să uiți că, dacă te afli aici, azi, asta se datorează nu numai faptului că această idee a răzbușnării te-a susținut timp de treisprezece ani în celulele închisorilor, ci și pentru că ea a fost singura ta religie, și această religie nu trebuie s-o abandonezi niciodată.

Este adevărat că *negrita* este frumoasă, dar, totuși, cred că Marele Charlot s-ar simți mai bine într-un oraș decît aici, în acest sat de la capătul lumii. Sau eu sînt un cretin și n-am înțeles că viața prietenului meu are șarmul ei ; sau poate că-i este teamă de responsabilitățile pe care, în mod obligatoriu, viața modernă a orașelor i le-ar impune ? Rămîne de văzut...

Charlot are patruzeci și cinci de ani, nu este deci un bărbat în vîrstă. Foarte înalt, puternic, cu o statură de țaran corsican bine hrănit și sănătos în tinerețe. Bronzat de soarele acestei țări, cu pălăria imensă de pai pe cap și borurile ridicate în părți, are un aer foarte mîndru. Este tipul pionierului acestor regiuni virgine și s-a asimilat într-atît oămenilor de pe aici încît nu distonează deloc în mijlocul lor. Din contră. Face într-adevăr parte dintre ei.

Au trecut deja șapte ani de cînd fostul spărgător din Montmartre

se află aici ! A muncit singur mai bine de doi ani pentru a defrișa această porțiune de platou și a-și construi casa. A trebuit să se ducă în junglă, să-și aleagă lemnele, să le taie, să le care, să le fasoneze. Fiecare hîrnă a acestei case este din lemnul cel mai dur și mai greu din lume, cunoscut sub numele de „lemn de fier“. Tot ce-a cîștigat la mină a băgat în această casă, căci sînt sigur c-ă angajat lucrători pe care i-a plătit, a cumpărat ciment (casa este cimentată), a săpat un puț, a construit o elice eoliană cu ajutorul căreia face ca apa să urce într-un rezervor.

Negrita este bine făcută, cu frumoșii ei ochi de îndrăgostită, este probabil tovarășa perfectă pentru acest om al tagmei, aflat acum în retragere. Am zărit o mașină de cusut în camera mare. Probabil că-și coase singură rochițele care-i vin atît de bine. Marele Charlot nu trebuie să achite probabil prea des facturile croitoreselor.

Dacă nu s-a dus la oraș, asta înseamnă, poate, că nu era prea sigur pe el și că aici se bucură de o existență fără probleme. Charlot, ești un tip grozav ! Ești exemplul perfect al modului cum un hoț poate ajunge un om cinstit. Te felicit, dar îi felicit, de asemenea, și pe cei ce te-au ajutat nu numai să-ți schimbi viața, ci și să înțelegi ceea ce poate și trebuie să fie ea.

Cu toate acestea, cu toată primirea lor călduroasă, venezuelienii mi se par a fi însă periculoși. Dacă ești încontinuu înconjurat de bunăvoință și cordialitate umană, asta te face repede să ajungi un fel de prizonier și să te lași prins în lațul obișnuinței. Eu sînt liber, liber, liber și vreau să rămîn așa totdeauna.

Fii atent, Papi ! Ferește-te mai ales să te căsătorești. Ai nevoie, desigur, de dragoste cînd ai fost lipsit atîta timp de ea. Noroc că eu am avut șansa să o fi trăit deja la Georgetown. În urmă cu nici doi ani, o cunoscusem pe Indara, hindusa. Șocul revenirii de acum în lume este deci mai mic din acest punct de vedere, decît dacă aș fi sosit direct de la ocnă, ceea ce s-a întîmplat cu Charlot. Indara era frumoasă, eu eram fericit, dar nu pentru asta mă chinuisem atît să ajung la Georgetown, ca să huzuresc în puf. Și apoi, viața liniștită, chiar fericită, dacă este prea calmă, nu-i pentru mine, o știu bine.

Am nevoie de aventură, frate, de aventură pentru a simți că trăiesc din plin ! De aceea, de fapt, am plecat de la Georgetown și am eșuat la El Dorado. Dar tot pentru asta mă aflu azi, aici, pe acest pămînt.

Bine. Aici femeile sînt frumoase, calde, seducătoare și, desigur, n-aș putea trăi fără dragostea lor. Trebuie să am grijă să evit doar complicațiile. Trebuie să-mi promit că voi avea, totuși, răbdarea

necesară să rămîn aici un an, deoarece sînt obligat s-o fac. Cu cît voi avea mai puține legături de sfărîmat, cu atît voi putea să mă desprind mai ușor de acești oameni atît de încîntători. Eu sînt un aventurier, da, dar totuși trebuie să precizez că vreau să cîștig un ban cinstit, cel puțin nefăcînd rău nimănui. Scopul meu : Parisul, pentru a prezenta nota de plată celor care m-au făcut să sufăr atît de mult.

Mulțumit, ochii mi se umplu de lumina lunii care va dispărea curînd în spatele pădurii virgine, această mare cu valuri de diferite înălțimi, dar care nu se mișcă decît în bătaia vîntului. Mă întorc în cameră și mă lungesc pe pat.

Paris, Paris ! Ești încă departe, dar nu atît de departe încît să nu pot ajunge într-o zi să mai calc pe asfaltul străzilor tale.

Mina

Datorită scrisorii de recomandare a lui Prosperi, băcanul corsican, peste opt zile sînt angajat la mina companiei La Mocupia. Trebuie să am grijă de funcționarea pompelor care aspiră apa din galerii.

Această mină de aur seamănă cu o mină de cărbuni. Aceleași galerii sub pămînt, aceleași... etc. Nu sînt filoane de aur și se găsesc foarte puține pepite. Metalul prețios este răspîndit în roca dură. Aceasta este sfărîmată cu dinamită, apoi blocurile prea mari sînt sparte cu ciocanul și tîrnăcopul. Bucățile de rocă sînt puse în vago-nete care se aduc la suprafață cu ascensorul. Concasoarele puternice mărunțesc piatra, iar morile o transformă într-o pulbere mai fină decît nisipul. Aceasta se amestecă cu apă, formînd un noroi pe care pompele îl introduc în tancuri imense, la fel de mari ca rezervoarele rafinărilor de petrol. Firișoarele de aur sînt mai grele și se lasă la fund. Cu ajutorul unei soluții de cianură de sodiu și al căldurii, în urma unor operațiuni mai mult sau mai puțin complicate, aurul este separat și reținut de niște filtre ce se aseamănă cu niște piepteni. Se adună, se toarnă în lingouri, care sînt controlate cu atenție dacă au cele 24 de carate obligatorii, și este depus într-o magazie, strașnic păzită. Dar păzită de cine ? Nu-mi vine să-mi cred ochilor ! Nici mai mult nici mai puțin decît de un fost ocnaș, de Simon, tovarășul de evadare al Marelui Charlot !

După lucru, mă duc să savurez spectacolul : admir în depozit o enormă stivă de lingouri de aur așezate cu grijă de către Simon, fostul ocnaș ! Nici măcar un seif, ci doar o cameră obișnuită cu podeaua de ciment, cu ziduri nu mai groase decît cele normale, cu o ușă de lemn.

– Merge, Simon ?

– Merge. Și tu, Papi ? Ești mulțumit la Charlot ?

– Da, mă simt bine.

– N-am știut că erai la El Dorado, altfel aş fi venit să te caut.
– Îți mulțumesc. Ești fericit aici ?
– Știi, am o casă, nu așa mare ca a lui Charlot, dar a mea este din cărămidă și ciment. Eu am construit-o. Am o nevastă tânără și foarte drăguță. Avem două fetițe. Vino să mă vezi când vrei, ușa casei mele îți este oricând deschisă. Charlot mi-a spus că prietenul tău este bolnav. Soția mea știe să facă injecții, dacă ai nevoie de ea, vino fără să-ți faci probleme.

Discutăm. Și el este pe deplin fericit. Nici el nu vorbește despre Franța, despre Montmartre, unde totuși a trăit atîta timp. La fel ca Charlot. Trecutul nu mai există, nu contează decît prezentul, nevesta, copiii, casa. Mi-a spus că cîștigă douăzeci de bolivari pe zi. Noroc că omleta și-o face din ouăle găinilor lui și că găinile și le crește singur, căci, altfel, Simon și familia lui n-ar duce-o prea bine.

Privesc insistent acea masă de aur depozitată acolo, atît de neglijent, în spatele acestei uși de lemn și între acești patru pereți care nu sînt mai groși de treizeci de centimetri. O ușă care s-ar deschide fără zgomot, în doi timpi și trei mișcări, cu un șperaclu. Această grămadă de aur – trei bolivari și jumătate gramul sau trezeci și cinci de dolari uncia – valorează cam trei milioane cinci sute de mii de bolivari sau un milion de dolari. Și această fantastică avere se află la îndemîna oricui ! Să pui mîna pe ea mi se pare un joc de copii !

– Ce frumoasă este stiva asta bine rînduită de lingouri, nu Papillon ?

– Cred că ar fi și mai frumoasă în dezordine și bine ascunsă. Ce avere !

– Poate. Dar nu ne aparține. Este de neatins pentru că îmi este dată în grijă.

– Dată în grijă ție, dar nu mie. Îți mărturisesc că mi se pare tentantă o asemenea avere abandonată.

– Dar nu-i abandonată, pentru că eu o păzesc.

– Poate, dar nu ești aici douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru.

– Nu, numai de la șase seara la șase dimineata. Ziua magazia este păzită însă de un alt gardian pe care poate că îl cunoști : Alexandre, cel cu mandatele poștale falsificate.

– Da, îl cunosc. La revedere, Simon. Transmite complimente familiei tale.

– O să treci pe la noi ?

– Da, cu plăcere. Ciao !

Plec repede, cît mai repede posibil, din acest loc al ispitelor. Să nu-ți vină să crezi. Tipii ăștia de la mină parcă te îndeamnă să-i furi.

Un depozit care de-abia se ține pe picioare și, colac peste pupăză, doi foști hoți de mare clasă care păzesc comoara ! Multe îmi este dat să văd în viața mea de aventurier !

Încet, pornesc pe drumul în serpentină care duce spre cătun. Trebuie să-l traversez de la un cap la altul ca să ajung la „castelul” lui Charlot. Mă cam tîrîi, căci ziua aceasta de 8 ore a fost grea. La al doilea nivel sub pămînt, cu toate ventilatoarele, aerul este rarefiat, umed și cald. Pompele mele s-au stricat de trei sau patru ori și a trebuit să le repar. Este ora 20 și 30 de minute și am coborît în mină la 12. Am cîștigat optsprezece bolivari. Dacă aș fi un ins care să se mulțumească cu munca asta dură, mi s-ar părea că nu e rău deloc. Un kilogram de carne costă 2,50 bolivari, zahărul 0,70, calcaua 2 bolivari. Nici celelalte nu sînt scumpe : 0,50 kilogramul de orez sau de fasole uscată. Poți trăi cu puțin, este adevărat. Dar voi fi, oare, atît de înțelept ca să accept această viață ?

Fără să vreau, urcînd cărarea pietroasă pe care merg destul de ușor datorită pantofilor solizi cu ținte primiți la mină, deci fără să vreau și cu toate chiar că fac totul ca să nu mă mai gîndesc la asta, revăd milionul acela de dolari în lingouri de aur care nu așteaptă decît un lucru : un îndrăzneț care să pună mîna pe el. Nu cred să fie greu să-l surprinzi noaptea pe Simon și, fără să te recunoască, să-l adormi cu cloroform. Cu asta afacerea este ca și rezolvată, căci ăștia de la mină sînt atît de iresponsabili încît îi lasă și cheile depozitului ca să se adăpostească înăuntru dacă plouă. Cîtă inconștientă ! Nu mai rămîne decît să transporti cele două sute de lingouri departe de mină și să le încarci în vreun vehicul oarecare, camion sau șaretă. Trebuie să ai pregătite mai multe ascunzători în junglă, de-a lungul drumului, în care să poți să ascunzi lingourile în loturi nu mai mari de o sută de kilograme. Dacă folosești un camion, o dată descărcat, trebuie să-l duci departe, să alegi un loc foarte adînc în fluviu și să-l scufunzi acolo. O șaretă ? Sînt cu zecile în sat. Calul este mai greu de găsit, dar nu imposibil. Între ora opt seara și șase dimineața, într-o noapte cu ploaie torențială ai tot timpul necesar să-ți duci la bun sfîrșit operațiunea și îți rămîne chiar și timp să te întorci acasă și să te culci cuminte.

Ajung în piața din centrul satului în momentul în care mă și vedeam, cu operațiunea dusă la bun sfîrșit, întorcîndu-mă acasă și vîrîndu-mă sub cearșaf în patul cel mare din casa lui Charlot.

– *Buenas noches, Francés !* îmi urează un grup de bărbați așezați la mesele barului.

– Bună seara. Noapte bună la toți, *hombres !*

– Stai cu noi un moment. Nu vrei o bere rece ? Ne-ar face mare plăcere.

Să refuz ar fi nepoliticos. Accept și iată-mă în mijlocul acestor oameni cumsecade, mineri în marea lor majoritate. Vor să știe cum mă simt, dacă mi-am găsit o femeie, dacă Conchita îl îngrijește bine pe Picolino, dacă am nevoie de bani pentru medicamente sau pentru altceva. Aceste oferte generoase, spontane, mă aduc la realitate. Un căutător de aur îmi propune, dacă în mină nu-mi place și dacă nu vreau să lucrez decât când am chef, să plec cu el : „Este greu, dar se câștigă mai bine. Și, apoi, poți avea șansa să te îmbogățești într-o zi.“ Le mulțumesc tuturor și vreau să le ofer un rînd.

– Nu, *Francés*, ești invitatul nostru. Altă dată, când vei fi bogat. Dumnezeu să te aibă în paza lui.

Îmi reiau drumul spre „castel“. Da, este ușor să devii un om modest și cinstit printre acești oameni care trăiesc cu puțin, se mulțumesc cu aproape nimic și acceptă cu generozitate între ei un om fără să le pese de unde vine și ce-a făcut înainte.

Conchita mă întâmpină. Este singură. Charlot s-a dus la mină. Când cu terminam, el de abia începea lucrul. Conchita este veselă și atentă cu mine. Îmi dă niște papuci ca să-mi odihnesc picioarele obosite din cauza pantofilor.

– Prietenul tău doarme. A mâncat bine ; am dus la poștă o scrisoare în care îi rog să-l primească la un spital din orașelul Tumereno, nu departe de aici.

Îi mulțumesc și încep să mănînc felurile calde care mă așteptau. Această primire atât de familiară, atât de simplă și veselă, mă destinde și-mi aduce liniștea de care am atîta nevoie ca să uit tentația tonei de aur. Ușa se deschide.

– Bună seara la toți !

Două tinere femei intră ca la ele acasă.

– Bună seara, le răspunde Conchita. Îți prezint două prietene, Papillon.

Una este brunetă și zveltă. Se numește Graciela. Are o alură de țigancă, fiindcă tatăl ei era spaniol. Cealaltă se numește Mercedes. Bunicul ei era neamț, dovadă pielea ei albă și părul blond, foarte fin. Graciela are ochii negri ca ai unei andaluze, iar Mercedes verzi, amintindu-mi de Lali, indianca guarira. Lali... Lali și sora ei Zoraima, ce s-a întîmplat cu ele ? Voi încerca, oare, deoarece am venit în Venezuela, să dau de urma lor ? Sîntem în 1945. Au trecut doisprezece ani. Este mult, dar în ciuda acestor ani sînt tulburat când mă gîndesc la aceste două superbe creaturi. După atîta timp, probabil că și-au legat viața de a unor bărbați din rasa lor. Nu, cinstit să fiu, nu am dreptul să le tulbur existența.

– Conchita, prietenele tale sînt superbe. Îți mulțumesc că mi le-ai prezentat.

Înțeleg că sînt libere amîndouă, că nu au logodnici. Seara trece repede în această companie plăcută. Le însoțesc împreună cu Conchita pînă la marginea cîtunului și-mi dau seama că se sprijină de brațele mele cu plăcere. Cînd ne întoarcem, Conchita îmi spune că le-am plăcut amîndorura. „Care-ți place?” mă întreabă ea.

– Amîndouă sînt fermecătoare, Conchita, dar nu vreau complicații.

– Să faci dragoste, asta numești tu complicație ? Dragostea este necesară ca mîncarea și băutura. Poți să trăiești fără să mîncîci și să bei ? Eu, cînd nu fac dragoste, sînt ca și bolnavă și am deja douăzeci și doi de ani. Dă-ți seama ce înseamnă pentru ele care n-au decît șaisprezece și șaptesprezece ani. Dacă nu se bucură de corpul lor, vor muri.

– Și părinții lor ? Și ea îmi repetă, cu alte cuvinte, ceea ce mi-a spus și José, că fetele de aici iubesc pentru a fi iubite. Spontan, ele se dăruiesc cu totul bărbatului care le place, fără să-i ceară nimic în schimb, în afară de dragostea lui.

– Înțeleg, frumoasă Conchita. Nici eu nu doresc mai puțin decît alții să iubesc pentru a iubi, numai că trebuie să le avertizez pe prietenele tale că o asemenea aventură nu mă angajează cu nimic. Cînd ai prevenit pe cineva, este cu totul altceva.

Dumnezeule ! Nu va fi ușor să scapi dintr-o atît de plăcută ambianță. Charlot, Simon, Alexandre și alții, desigur, au fost cu totul vrăjiți. Înțeleg de ce sînt pe deplin fericiți în mijlocul acestor oameni atît de generoși și veseli, atît de diferiți de noi. Și mă culc.

– Scoală-te, Papi, este ora zece ! Ai o vizită.

– Bună ziua, domnule.

Un bărbat de vreo cincizeci de ani, grizonat, cu capul descoperit, înalt, cu ochi sinceri și sprîncene groase îmi întinde mîna.

– Sînt doctorul Bougrat . Am venit pentru că mi s-a spus că unul din voi doi este bolnav. L-am examinat pe prietenul dumneavoastră. Nu se poate face nimic pentru el dacă nu-l internați la spitalul din Caracas. Și va fi greu de vindecat.

– Mîncăți cu noi, doctore ? Îl întrebă Charlot.

– Cu plăcere, mulțumesc.

* Erou al unei celebre afaceri judiciare din Marsilia anilor interbelici. Un om fusese găsit mort într-unul din dulapurile cabinetului său medical. Greșeală profesională în dozarea unei injecții, s-a justificat Bougrat. Asasinat, a susținut tribunalul. Condamnat la ocnă pe viață, Bougrat evadează în scurt timp din Cayenne și-și reface viața cu demnitate în Venezuela. (N.a.)

În timp ce ne bem păhărelul de anason, Bougrat mă întreabă :

– Ei, Papillon, ce poți să-mi povestești ?

– Ei bine, doctore, fac din nou primii pași în viață. Mi se pare că de abia m-am născut. Sau, mai degrabă, pot să vă mărturisesc, sînt dezorientat ca un adolescent. Nu-mi dau prea bine seama pe ce drum trebuie s-o apuc.

– Drumul este simplu. Privește în jurul tău și vei vedea. Cu una sau două excepții, toți foștii noștri camarazi au apucat-o pe drumul cel drept. Sînt în Venezuela din 1928. Nici unul dintre ocașii pe care i-am cunoscut n-a comis nici un delict aici. Aproape toți sînt căsătoriți, au copii și trăiesc cinstit, acceptați de societate. Toți și-au uitat trecutul într-atît încît unii dintre ei n-ar mai fi capabili să-ți povestească, cu lux de amănunte, pentru ce au fost condamnați. Totul este vag, foarte îndepărtat, îngropat într-un trecut nebulos, fără importanță.

– Pentru mine, doctore, este altceva. Am de prezentat o notă de plată foarte încărcată celor care m-au condamnat pe nedrept ; port în mine treisprezece ani de lupte și suferințe. Ca să-i fac să-și plătească datoria, trebuie să mă întorc în Franța ; și pentru asta am nevoie de foarte mulți bani. Nu muncind ca un salahor voi aduna destui bani ca să-mi ajungă pentru un drum dus-întors, dacă va exista o întoarcere, fără a mai pune la socoteală cheltuielile necesare ca să-mi pun planul în aplicare. Și, apoi, nu mă văd sfîrșindu-mi viața într-un sătuc pierdut... Caracasul mă atrage.

– Crezi că ești singurul dintre noi care are de pedepsit pe cineva ? Să-ți spun povestea unui om pe care-l cunosc foarte bine : Georges Dubois. Era un puști din cartierele mărginașe de la Villette. Un tată alcoolic, deseori internat pentru delirium tremens, o mamă cu șase plozi pe cap, ducîndu-și viața prin barurile arabe ale cartierului. De la vîrsta de opt ani, Jojo, cum era numit, a trecut dintr-o casă de reeducare în alta. Comisese crima de-a șterpeli legume de pe tarabele băcăniilor. La început, cîteva stagii sub patronajul abatelui Rollét, apoi, la doisprezece ani, este internat într-o casă de corecție mai severă. Inutil să-ți spun că, la paisprezece ani, în mijlocul celor de optsprezece ani, a trebuit să-și apere fundul. Cum era cam slăbuț, n-a avut decît o singură armă pentru a se apăra : cuțitul. O lovitură de cuțit dată unui mic depravat și este trimis de administrație la casa de corecție cea mai severă, cea a incorigibililor, de la Esse. Și aici ar fi trebuit să rămînă pînă la vîrsta de douăzeci și unu de ani ! Pe scurt, a intrat la vîrsta de opt ani în circuit, este totuși eliberat la nouăsprezece ani, dar cu foaia de drum completată ca să se înroleze imediat în teribilele detașamente disciplinare din Africa. Căci, cu trecutul pe care-l are, nu se poate înrola în armata obișnuită. I se dă o mică soldă

și... salut ! Neînorocirea face ca acest băiat să aibă totuși un suflet. Inima i-a devenit dură, dar mai sînt în ea cotloane de sensibilitate. La gară, pe o tăbliță veche scria PARIS. Este ca și cum în mintea lui s-ar fi declanșat un resort. Nu se gîndește mult, sare în tren și ajunge la Paris. Cînd iese din gară, plouă. Se adăpostește sub o marchiză, în timp ce se gîndește cum poate ajunge la Villette. Sub aceeași marchiză se mai adăpostește și o tînără. Îl privește cu plăcere. Tot ce știa el despre femei se limita la imaginea mătușii celei grase a gardianului șef de la Esse și la ceea ce auzise de la cei mai mari ca el în casele de corecție. Nimeni nu-l mai privise ca fata asta și încep să discute :

– De unde vii ?

– Din provincie.

– Îmi placî mult. De ce să nu mergem la un hotel ? Voi fi drăguță și vom sta la căldură.

Jojo este mișcat. Puștoaica i se pare o ființă minunată și, în plus, își sprijină mîna delicată pe a lui. Descoperirea dragostei îl năucește. Fata este atît de pasionată. Cînd, săturîndu-se de dragoste, se așază pe marginea patului ca să fumeze o țigară, puștoaica îl întrebă :

– Este prima oară că te culci cu o femeie ?

– Da, mărturisește el.

– De ce-ai așteptat atît ?

– Am fost la casa de corecție.

– Mult timp ?

– Foarte mult.

– Și eu am fost la asistența socială, dar am fugit.

– Cîți ani ai ? o întrebă Jojo.

– Șaisprezece ani.

– De unde ești ?

– De la Villette.

– Ce stradă ?

– Strada Rouen.

Și Jojo tot de acolo e. Îi este teamă de ceea ce va urma. „Cum te cheamă“ ? strigă el.

– Ginette Dubois.

Era sora lui. Sînt tulburați și încep amîndoi să plîngă de rușine și de mizerie. Apoi, fiecare își povestește calvarul îndurat. Ginette și surorile ei au avut parte de aceeași viață ca și el. Asistența socială și casele de corecție. Mama abia a ieșit din sanatoriu. Sora cea mare este prostituată într-un bordel pentru arabi din Villette. Se hotărăsc să se ducă s-o vadă.

De abia au ieșit din hotel, că un polițai se leagă de fată.

– Curviștino, ți-am spus să nu vii să mai agăți pe aici ? Și se îndreaptă spre ei.

– Lepădătură, de data asta te duc la post !

Asta era prea mult pentru Jojo. După tot ce se întâmplase nu mai știe ce face. Scoate din buzunar un briceag cu mai multe lame pe care-l cumpărase ca să-l aibă la regiment și-l înfinge în pieptul polițaiului. Arestat, apoi condamnat la moarte de către doisprezece jurați „competenți“, este grațiat de Președintele Republicii și trimis la ocnă.

– Ei bine, Papillon, a evadat și acum trăiește, căsătorit, într-un port destul de important, Cumana. Este cizmar și are nouă copii, bine crescuți și toți trimiși la școală. Unul dintre cei mari a intrat de anul trecut la Universitate. De fiecare dată când trec prin Cumana, mă duc să-i văd. Este un frumos exemplu, nu ? Totuși, crede-mă, avea și el multe polițe de plătit societății. Vezi, Papillon, nu ești o excepție. Mulți dintre noi aveau motive să se răzbune. După câte știu eu, însă, nimeni n-a părăsit această țară ca să-și îplinească visul. Am încredere în tine, Papillon. Deoarece Caracasul te atrage, du-te acolo, dar sper că vei putea trăi în acest oraș modern fără să cazi în capcanele lui.

Bougrat a plecat pe înserat. Sînt tulburat. De ce, oare, m-a impresionat atît de mult ? Ușor, ușor de înțeles. În aceste prime zile de libertate am întîlnit ocași fericiți, readaptați, dar viața lor nu are totuși nimic extraordinar. Este mai degrabă un sfîrșit foarte înțelept și foarte modest. Rămîn niște oameni umili, pe jumătate muncitori, pe jumătate țărani. Bougrat, însă, nu seamănă cu ei. Pentru prima oară am întîlnit astăzi un fost pușcăriaș care a redevenit un domn. Asta mi-a tulburat sufletul. Și eu voi fi, oare, ca el ? Pentru el, un medic, a fost relativ ușor. Pentru mine va fi mai greu, recunosc, dar chiar dacă nu știu cum, ceea ce este sigur este că într-o zi voi ajunge și eu domn.

Așezat pe banca mea, în fundul galeriei cu numărul 11, supraveghez pîmpele care astăzi funcționează normal. Îmi repet, în ritmul motorului, vorbele lui Bougrat ! „Am încredere în tine, Papillon ! Fereste-te de capcanele orașului.“ Sigur că ele există și nu-i prea ușor să-ți schimbi mentalitatea. Dovada : nu mai departe decît ieri, vederea depozitului de aur aproape că m-a înnebunit. Sînt liber de numai cincisprezece zile și, urcînd cărarea, orbit de această avere, mă și gîndeam cum să pun mîna pe ea. Și, în fundul sufletului, încă nu m-am hotărît dacă voi lăsa aceste lingouri în pace.

Gîndurile mi se bulucesc în minte. „Papillon, am încredere în tine.“ Dar voi putea accepta să trăiesc asemenea prietenilor mei ?

Nu cred. În definitiv, există multe mijloace cinstite de-a câștiga destui bani. Sînt obligat să accept acum această viață prea strîmtă pentru mine. Dar voi putea continua aventura, voi putea să mă fac căutător de aur, de diamante, voi putea să mă duc în junglă, de unde mă voi întoarce într-o bună zi cu o sumă importantă de bani cu care îmi voi face o situație acceptabilă.

Da, sînt sigur, va fi greu să abandonez aventura și loviturile riscante. Totuși, cu toată provocarea pe care o reprezintă grămada aceea de aur, dacă te gîndești bine, nu trebuie să te atingi de ea, nu poți s-o faci, nu ai dreptul. Un milion de dolari !... Papi, îți dai seama ? Mai ales că este o afacere ca și rezolvată. Nu-i nevoie s-o mai studiezi. Soluția este găsită înainte de a începe s-o cauți, nu poate da greș. Tocmai de aceea este atît de tentantă. Dumnezeuule ! nu ai dreptul să vîri sub nasul unui hoț o grămadă de aur, aproape lăsată în voia soartei, și să-i spui : „Nu trebuie să te atingi de ea !” A zecea parte din acest aur îmi poate ajunge ca să duc totul la bun sfîrșit, incluzînd și răzbunarea prin care aș concretiza tot ce-am plănuit să fac în timpul acelor mii de ore în care am fost închis.

La ora 20, ascensorul mă ridică la suprafață. Fac un mic ocol ca să nu trec prin dreptul depozitului. Cu cît îl voi vedea mai puțin, cu atît mai bine. Mă duc direct acasă, traversez cătunul salutînd oamenii, scuizîndu-mă față de cei ce vor să mă oprească, pretextînd că sînt grăbit, Conchita mă așteaptă la fel de neagră și de veselă.

– Papillon, merge ? Charlot mi-a spus să-ți dau un pahar cu anason înainte de masă. Mi-a spus că a avut impresia că ai necazuri... Ce nu merge, Papi ? Mie, soția prietenului tău, poți să-mi spui. Nu vrei s-o chem pe Graciela sau, dacă o preferi, pe Mercedes ? Nu crezi c-ar fi un lucru bun ?

– Conchita, micuță perlă din Callao, ești minunată și-l înțeleg pe Charlot care te adoră ! Poate ai dreptate, ca să mă eliberez ar trebui să am o femeie alături de mine.

– Mai mult ca sigur... Doar dacă Charlot n-are dreptate.

– Nu înțeleg.

– Uite. Eu cred că ai nevoie să iubești și să fii iubit. Charlot mi-a spus să mai aștept înainte de a-ți aduce o fată, că nu este vorba de asta, ci de altceva.

– Ce altceva ?

Conchita ezită un moment, apoi îmi spune dintr-o răsuflare : „Cu atît mai rău dacă-i spui lui Charlot, o să-mi dea o pereche de palme.”

– Nu-i voi spune nimic. Îți promit.

– Ei bine, Charlot spune că nu ești făcut să trăiești aceeași viață ca el sau ca ceilalți francezi de aici.

– Și ce mai spune ? Hai, spune-mi totul, Conchita !

– Mai spune că tu te gîndești că este prea mult aur păstrat inutil la mină și că tu i-ai găsi o mai bună întrebuințare. Asta-i ! A mai spus că nu ești un tip care să trăiască fără să cheltuiască mult, că ai o răzbunare de îndeplinit, pe care n-o poți abandona, și că pentru toate astea ai nevoie de mulți bani !

O privesc drept în ochi.

– Și totuși, Conchita, Charlot s-a înșelat de-a binelea ! Tu ești cea care ai dreptate. Viitorul meu nu-mi pune probleme. Ai ghicit. Am nevoie să iubesc o femeie. Nu prea îndrăzneam să-ți spun căci sînt puțin timid.

– Asta n-o cred, Papillon !

– Bine, du-te și adu-mi-o pe blondă, ai să vezi dacă n-am să fiu mai vesel cînd voi avea pe cine iubi.

– Mă duc imediat.

Trece în camera ei să-și schimbe rochia. „Mercedes va fi fericită“, îmi strigă ea. Cineva bate la ușă. „Intră“, spune Conchita. Ușa se deschide și o văd intrînd pe Maria, foarte intimidată.

– Tu ești, Maria ? La ora asta ? Ce surpriză plăcută ! Conchita, ți-o prezint pe Maria, fata care m-a primit la ei cînd am sosit în Callao, eu și Picolino.

– Lasă-mă să te îmbrățișez. Ești tot atît de generoasă pe cît mi-a povestit Papillon ?

– Cine este Papillon ?

– Eu, Papillon sau Enrique înseamnă cam același lucru. Așază-te aici pe canapea, lîngă mine și povestește-mi.

Conchita rîde amuzată. „Cred că nu trebuie să mă mai duc“, îmi spune.

Maria a rămas toată noaptea. S-a dovedit o îndrăgostită încă timidă, dar vibrînd la fiecare mîngîiere. Eu sînt primul bărbat din viața ei. Doarme acum istovită. Cele două lumînări pe care le-am aprins în locul becului prea puternic sînt pe sfîrșite. Lumina lor discretă face să iasă mai bine în evidență frumusețea acestui corp tînăr și a sînilor purtînd încă urma îmbrățișărilor noastre. Încet, mă scol că să-mi încălzesc puțină cafea și să văd cît este ceasul. Este ora patru dimineața. O cratiță îmi scapă din mînă și zgomotul o trezește pe Conchita. Iese în capot din camera ei.

– Vrei cafea ?

– Da.

– Doar pentru tine, desigur, căci ea doarme împreună cu îngerii pe care ai făcut-o să-i întâlnească.

- Ești expertă, Conchita.

- Rasa mea are un foc nestins ce-i curge prin vene. Ți-ai dat seama în noaptea asta. Căci Maria are o parte din rasa neagră, două din cea indiană și restul din cea spaniolă. Dacă acest amestec nu te poate face fericit, sinucide-te, adăugă ea rîzînd.

Un soare splendid salută trezirea Mariei. Îi aduc cafeaua la pat. O întrebare nu-mi dă pace.

- Ai tăi nu se vor neliști c-ai lipsit de acasă ?

- Le-am spus surorilor mele că vin aici, așa că tata a aflat o oră mai tîrziu. Nu mă trimiți azi înapoi, nu ?

- Nu, draga mea. Ți-am spus că nu pot să mă căsătoresc, dar dacă vrei să rămîi, fără ca asta să-ți facă vreun rău, asta-i altceva. Rămîi cît vrei.

Este aproape de amiază, trebuie să mă duc la mină. Maria se hotărăște să se întoarcă acasă cu un camion și să revină diseară.

- Bravo, băiete ! Ți-ai găsit singur fetița de care aveai nevoie. Este o bucățică bună. Te felicit, camarade !

Charlot, în pijama, îmi vorbește în franceză din ușa dormitorului său. Mai spune că, deoarece mîine este duminică, putem sărbători evenimentul. Sînt de acord.

- Maria, spune-le alor tăi să vină să petreacă mîine cu noi. Și tu, vino cînd vrei. Această casă este și a ta. O zi bună, Papi. Fii atent la pompa numărul 3 și, după ce, termini, nu-i nevoie să treci pe la Simon să-l saluți. Dacă n-o să vezi ce păzește așa de mîntuială, n-o să trebuiască să rezști în fața ispitei.

- Haimana ce ești ! Nu, n-o să mă duc să-l văd pe Simon. Fii liniștit, frate ! Ciao !

Maria și cu mine traversăm cătunul îmbrățișați pentru ca toate fetele să aștepte că este acum femeia mea.

Pompele funcționează de minune, chiar și cea cu numărul 3. Dar nici aerul cald și umed, nici zgomotul motorului nu mă împiedică să mă gîndesc la Charlot. El a înțeles de ce sînt dus pe gînduri. Ca fost borfaș, n-a avut nevoie de prea mult timp ca să-și dea seama că acea grămadă de aur era de vină. Și Simon, desigur, i-a vorbit despre conversația noastră. Prieteni de treabă ! Îmi dau seama cît sînt de bucuroși că mi-am găsit o femeie. Speră că acest cadou de la Dumnezeu mă va face să uit grămada aia de dolari-aur.

Tot învîrtind cheștiile astea în cap, situația îmi apare din ce în ce mai clară. Acești oameni sînt acum foarte onești și duc o viață ireproșabilă. Dar, cu toată viața asta de adevărați pustnici, nu și-au pierdut mentalitatea celor din tagmă și sînt incapabili să toarne pe cineva poliției, chiar dacă îi bănuiesc proiectele și sînt siguri că le vor

aduce mari necazuri. Cei mai vizați, în cazul unei lovituri, sînt Simon și Alexandre, paznicii comorii. Și Charlot, de altfel, va avea partea lui de necazuri, căci toți foștii ocnași vor fi, fără excepție, ridicați. Și atunci, adio liniște, casă, grădină de zarzavat, nevastă, copii, găini, capre și porci. Înțeleg limpede că acești borfași au tremurat nu pentru ei înșiși, ci pentru căminul lor, gîndindu-se că, prin acțiunea mea, voi distruge totul. Probabil că și-au spus : „Numai să nu ne complice viața !” Parcă-i văd ținînd un mic consiliu de război. Aș fi curios să știu cum au început discuțiile și cum au rezolvat problema.

Hotărîrea mea este luată. Voi trece pe la Simon diseară și-l voi invita la petrecerea de mîine, împreună cu familia ; îl voi ruga să-l invite și pe Alexandre, dacă poate veni. Trebuie să-i fac să creadă pe toți că o femeie ca Maria reprezintă acum pentru mine cel mai frumos lucru din lume.

Ascensorul mă scoate la aer curat. Îl întîlnesc pe Charlot, care se pregătește să coboare, și îi spun : „Nu te-ai răzgîndit în privința petrecerii de mîine ?”

– Nu, bineînțeles, Papillon.

– O să-i invit atunci și pe Simon, cu familia lui, și pe Alexandre, dacă poate veni.

Este viclean bătrînul Charlot. Mă privește drept în ochi și-mi spune cu un aer amuzat : „Da, nu este o idee rea.” Și, fără să mai aștepte un răspuns, intră în ascensorul care-l coboară în galeria de unde eu tocmai am urcat. Fac un ocol pe la depozit și-l salut pe Simon.

– Cum merge ?

– Merge bine.

– Am trecut să te salut și să te invit mîine, la masă, cu familia bineînțeles.

– Cu plăcere. Ce sărbătorești ? Eliberarea ta ?

– Nu, căsătoria. Am găsit o femeie, Maria din Callao, fata lui José.

– Sincer, te felicit. Să fii fericit, frate, ți-o doresc din toată inima. Îmi strînge mîna cu putere și plec. La jumătatea drumului o întîlnesc pe Maria, care venea în întîmpinarea mea, și urcăm împreună spre castel, ținîndu-ne de mijloc. Tatăl și surorile ei vor veni mîine pe la ora zece să ajute la pregătirea ospățului.

– Cu atît mai bine, căci vor fi mai mulți decît am crezut la început. Ce-a spus tatăl tău ?

– Mi-a spus : „Fii fericită, fata mea, dar nu-ți face iluzii pentru viitor. Cunoasc oamenii numai privindu-i. Bărbatul pe care l-ai ales este bun, dar nu va rămîne aici. Nu este un om care să se mulțumească cu viața noastră simplă.”

– Ce i-ai spus ?
– Că voi face totul pentru a te păstra cât mai mult posibil.
– Vino să te îmbrățișez, Maria. Ai un suflet frumos. Să trăim prezentul, viitorul va decide pentru rest.

După ce mîncăm, ne ducem la culcare, căci mîine trebuie să ne sculăm mai devreme ca s-o ajutăm pe Conchita să taie iepurii, să facă prăjituri, să caute vin etc. Noaptea este și mai frumoasă, și mai pasionantă, și mai vrăjită decît prima. Maria, are, într-adevăr, foc în vene. Foarte repede este capabilă să provoace și să mărească plăcerea pe care am făcut-o s-o cunoască. Ne-am iubit de atîtea ori și cu o asemenea intensitate încît adormim lipiți unul de altul.

A doua zi, duminică, petrecerea este foarte reușită. José ne felicită că vrem să trăim împreună și surorile Mariei îi pun zeci de întrebări indiscrete la ureche. Simon a venit și el cu familia. Și Alexandre, care a reușit să-și găsească un înlocuitor pentru pază. Soția lui este foarte simpatcă, o fetiță și un băiețel frumos îmbrăcați îi însoțesc. Iepurele a fost delicios, iar prăjiturile, avînd parcă forma unor inimioare, au dispărut imediat de pe masă. Am dansat chiar după muzica de la radio, și după un vechi gramofon, iar un fost ocnaș a cîntat la acordeon toate cîntecele la modă în Franța acum douăzeci de ani : *Bal d'Oiseaux* etc.

După mai multe coniacuri, le spun în franceză :

– Ce-ați crezut voi, borfașilor ? Că aveam chiar de gînd să întreprind ceva ?

– Da, frate, îmi răspunde Charlot. Nu ți-am fi spus nimic dacă nu vorbeai tu mai întîi, dar este sigur că te-ai gîndit să umfli țoana aia de aur. Răspunde cinstit, Papillon.

– Știți că rumeg o răzbunare de treisprezece ani. Înmulțiți acești treisprezece ani cu trei sute șazeci și cinci de zile, cu douăzeci și patru de ore și cu șazeci de minute și încă nu veți avea cifra exactă a numărului de ori în care mi-am promis că-i voi face să plătească factura pentru suferințele mele, așa că atunci cînd am văzut această mașă de aur, în locul acela, m-am gîndit cu adevărat că aș putea să întreprind ceva.

– Și apoi ? Întrebă Simon.

– După aceea, am examinat situația pe toate părțile și mi-a fost rușine. Aș fi riscat să distrug fericirea voastră, a tuturor. Probabil că aș fi aruncat în aer tot ce-ați construit voi. Am înțeles că fericirea voastră, la care sper să ajung și eu într-o zi, valorează mai mult decît să fii bogat. Astfel, tentația de a șterpeli aurul și-a luat zborul. Să fiți siguri, vă dau cuvîntul meu de onoare, că nu voi întreprinde nimic aici.

– Ia te uită ! spune Charlot, vesel. Putem să dormim în pace și cât se poate de liniștiți. Nici un borfaș de pe la noi nu va ceda în fața ispitei. Trăiască Papillon ! Trăiască Maria ! Trăiască libertatea și dragostea ! Să trăiască și înțelepciunea ! Borfași am fost, borfași vom rămîne, dar numai pentru polițai. Acum, incluzîndu-l și pe Papillon, sîntem cu toții de acord că trebuie să rămînem curați.

Au trecut șase luni de cînd mă aflu aici. Avea dreptate Charlot. În ziua aceea de sărbătoare am cîștigat prima bătălie împotriva tentației răului. Sigur, eram pe cale să mă îndepărtez, după evadare, de „calea putreziciunii“. Datorită vechilor mei tovarăși de suferință, repertasem o victorie importantă asupra răului din mine, renunțasem să fur acel milion de dolari. Ceea ce cîștigasem, fără îndoială, era că nu voi fi tentat la fel de ușor, în viitor, de o nouă lovitură. După ce renunțasem la o astfel de avere, va fi greu ca ceva să mă facă să-mi schimb gîndurile. Totuși, nu prea sînt împăcat cu mine însumi. Ar trebui să cîștig bani pe altă cale decît furînd, sînt de acord, dar va trebui să fac rost de atît de mulți încît să-mi ajungă să mă duc la Paris să le prezint factura ! Și pentru asta am nevoie de o groază de bani !

Bum-ban, bum-ban, bum-ban ! Pompele sug fără încetare apa care invadează galeriile. Căldura este mai puternică decît oricînd. În fiecare zi îmi petrec opt ore în măruntaiele pămîntului. Acum lucrez de la ora patru dimineața pînă la prînz. Astăzi, cînd termin, trebuie să mă duc la Maria, la Callao. Picolino se află acolo de o lună de zile, căci medicul poate să-l examineze zilnic. Urmează un tratament și este admirabil îngrijit de Maria și surorile ei. Mă duc, deci, să-l văd și să fac dragoste cu Maria, căci n-am văzut-o de opt zile și am nevoie de ea, fizic și moral. Găsesc un camion care mă duce pînă acolo.

Plouă torențial cînd, spre ora unu, ajung acasă. Toți sînt așezați la masă în afară de Maria, care era în picioare, lîngă ușă, parcă așteptîndu-mă.

– De ce n-ai venit pînă acum ? Au trecut opt zile ! Ești ud. Vino să te schimbi.

Mă duc în camera ei, mă dezbracă și mă usucă cu un prosop mare. „Întinde-te pe pat“ îmi spune. Și facem dragoste acolo, în spatele ușii ce ne desparte de cei ce ne așteaptă, fără să ne pese nici de ei, nici de nerăbdarea lor. Adormim și Esmeralda, sora cu ochii verzi, vine să ne trezească încetișor, tîrziu, cînd s-a lăsat aproape noaptea.

După o masă în familie, José, îngîndurat, îmi propune să facem o plimbare.

– Enrique, i-ai cerut Șefului civil să solicite la Caracas suspendarea domiciliului tău forțat, nu-i așa ?

- Da, José.
- A primit răspunsul de la Caracas.
- Bun sau prost ?
- Bun. Domiciliul forțat a luat sfârșit.
• - Maria știe ?
- Da.
- Ce spune ?
- Că i-ai spus că nu poți rămîne la Callao. Cînd vei pleca ? mă întreabă după un moment de tăcere.

Cu toate că sînt emoționat de această știre, mă gîndesc și-i răspund imediat.

- Mîine. Șoferul camionului cu care am venit mi-a spus că mîine merge spre Ciudad Bolivar.

José își lasă capul în jos.

- *Amigo mio*, îmi porți pică ?

- Nu, Enrique. Ai spus mereu că nu vei rămîne. Dar sărmana Maria și bietul de mine !

- Te las, mă duc să-i spun șoferului, dacă-l găsesc.

L-am găsit. Pleacă mîine, la ora nouă. Cum mai are un pasager, Picolino va călători alături de el în cabină, iar eu pe butoaiele goale de fier pe care le transportă. Mă duc la Șeful civil care-mi dă hîrțile și care, ca un sufletist ce este, îmi dă cîteva sfaturi și-mi urează mult noroc. Apoi, trec pe la toți cei pe care i-am cunoscut și care m-au încurajat cu prietenia lor.

Mai întîi la Caratal, de unde-mi iau cele cîteva lucruri. Cu Charlot mă îmbrățișez emoționat. Conchita plînge. Le mulțumesc pentru minunata lor ospitalitate.

- N-ai pentru ce, frate ! Și tu ai fi făcut la fel. Noroc. Și dacă ajungi la Paris, să saluți Montmartre din partea mea.

- Îți voi scrie.

Apoi trec pe la Simon, Alexandre, Marcel, André. Mă reîntorc repede la Callao, îi salut pe toți minerii căutători de aur sau diamante, camarazii mei din mină. Toți, bărbați și femei, îmi urează noroc din toată inima. Sînt foarte emoționat și-mi dau seama repede că dacă m-aș fi însurat cu Maria, că Charlot și ceilalți, n-aș fi putut niciodată să mă smulg din acest adevărat Eden.

Cel mai greu este cu Maria.

Ultima noastră noapte de dragoste, amestec de plăcere și de lacrimi, a fost de-o violență fără seamăn. Chiar și mîngîierile ne sfîșie. Drama este că trebuie să o fac să înțeleagă că nu are de ce să spere că mă voi întoarce. Cine știe ce destin îmi rezervă îndeplinirea proiectelor mele ?

O rază de soare mă trezește. Este deja ora opt. Nu am curajul să rămân în casă nici măcar câteva minute ca să-mi beau cafeaua. Picolino, așezat pe un scaun, scîncește fără încetare. Esmeralda l-a spălat și îmbrăcat. Le caut pe surorile Mariei. Nu le găsesc nicăieri. S-au ascuns pentru a nu mă vedea plecînd. Numai José este în pragul casei. Cu o îmbrățișare cum obișnuiesc venezuelienii (o strîngere de mînă și cu celălalt braț pe după umeri) ne luăm rămas bun, el mai emoționat decît mine. Eu sînt aproape mut, iar el nu-mi spune decît :

– Să nu ne uiți, căci noi nu te vom uita niciodată ! Adio, Dumnezeu să te aibă în paza lui !

Picolino, cu lucrurile lui curate strînse într-o bocceluță, plînge tare și, după agitația și sunetele pe care le scoate, înțeleg că este disperat că nu poate să-și exprime direct mulțumirile ce-i stau pe suflet. Îl trag după mine.

Ajungem cu bagajele în mînă acasă la șofer. Marea noastră plecare spre oraș începe cu o adevărată performanță ! Camionul este în pană. Nu putem pleca azi. Trebuie să aștepte un nou carburator. Nu există o altă soluție. Ne întoarcem la Maria. Vă imaginați strigătele tuturor cînd ne văd revenind.

– Dumnezeu este bun, Enrique, dacă a stricat camionul. Lasă-l pe Picolino aici și du-te și dă o raită prin sat, pînă pregătesc masa. Este cîrîos, dar destinul tău pare să nu te ducă la Caracas.

Plecînd, nu pot să nu mă gîndesc la această remarcă a Mariei. Sînt tulburat. Caracasul, marele oraș colonial, nu-l cunosc încă, dar mi-l imaginez, căci mi s-a vorbit mult despre el. Mă atrage, asta-i sigur, dar o dată ajuns acolo ce voi face ?

Merg încet prin piața din Callao, cu mîinile la spate. Căldura soarelui este apăsătoare. Mă apropiu de un migdal, un arbore imens, cu frunzișul des, să mă protejiez de soarele ăsta inuman. De trunchi sînt legați doi măgari pe care un bătrîn îi încarcă. Zăresc niște site din cele folosite de căutătorii de diamante și ustensile asemănătoare unor pălării chinezești cu care căutătorii de aur spală nisipul aurifer. Privind aceste obiecte, noi pentru mine, continui să visez. În fața acestui tablou patriarhal al unei vieți calme și liniștite, fără alte zgomote decît cele ale naturii, îmi imaginez cum trebuie să fie acum la Caracas, capitala atît de agitată care mă cheamă. Tot ceea ce mi s-a povestit pînă acum se transformă în imagini precise. Totuși, de paisprezece ani nu am mai văzut un oraș mare ! Fără îndoială că acum, deoarece pot să fac orice vreau, voi porni într-acolo fără întîrziere.

Jojo la Passe

La naiba, un cîntec în franceză ! Îl cîntă bătrînul ăsta mic de statură. Ascult.

*Rechinii cei bătrîni sînt aici
Aù simțit corpul omului
Unul ronțăie un braț ca pe un măr
Celălalt trunchiul și tra-la-la
Cel mai rapid, cel mai dibaci învinge
Adio, ocnașule, trăiască dreptatea !*

Sînt uluit. Melodia este cîntată încet, ca un recviem. Dar „tra-la-la“-ul răsună cu o veselie ironică, iar „trăiască dreptatea“ pe tonul zeflemist folosit în foburgurile pariziene cînd vorbești despre un adevăr ce li se pare doar unora indiscutabil. Numai că trebuie să fii de acolo ca să simți ironia.

Îl privesc cu atenție pe hătrîn. Înalt de-o șchioapă, are de fapt 1,55 metri, așa cum am să aflu mai tîrziu. Este unul dintre cei mai pitorești foști ocnași pe care mi-a fost dat să-i întîlnesc. Părul alb, cu cotleți grizonati. Un pantalon de blugi, o curea lată de piele groasă, un toc lung din care se zărește un mîner curbat îi atîrnă în dreapta. Mă apropiu de el. Cum este cu capul descoperit – pălăria îi este pe undeva pe jos – pot să-i disting bine fruntea largă, plină de pete mai roșii decît cele de pe pielea unui bătrîn pirat răscoaptă de soare. Sprîncenele-i sînt atît de lungi și de stufoase încît sînt sigur că trebuie să și le pieptene. Pe sub ele, niște ochi de oțel gri-verzui, adevărate sfredele, mă examinează rapid. Nici n-am făcut cîțiva pași că-mi spune :

– Vii de la ocnă, sînt la fel de sigur de asta cum sînt că mi se spune
La Passe

– Ai dreptate. Mie mi se spune Papillon **

– Jojo la Passe, se recomandă el.

Îmi întinde mîna și o strînge pe a mea cu sinceritate, fără prea mare forță, așa cum fac bărbații adevărați, nici prea tare ca să-ți sfărîme oasele, cum fac cei înfumurați, dar nici prea slab, ca ipocriții și cei lipsiți de vlagă. Îi spun :

– Hai să bem ceva la bar. Fac cînte.

– Nu, vino la mine. Căsuța albă, din față. Se numește Belleville, ca și cartierul în care am copilărit. O să putem trîncăni mai în liniște.

Interiorul este curat, foarte curat chiar. Este domeniul soției lui, o femeie tînă, poate de douăzeci și cinci de ani. El, Dumnezeu știe. Cel puțin șazece. O cheamă Lola și este o venezueliană cu tenul mat.

– Fiți binevenit, îmi urează ea cu un surîs primitor.

– Mulțumesc.

– Bem un lichior de anason ? mă întreabă Jojo. Un corsican mi-a adus două sute de pliculețe din Franța. Să vezi cît este de bun.

Lola ne servește și Jojo dă pe gît, dintr-o dușcă, trei sferturi din pahar.

– Ei ? mă întreabă privindu-mă în ochi.

– Ce ? Doar nu crezi că-ți voi povesti viața mea ?

– Bine, frate, dar Jojo la Passe nu-ți spune nimic ?

– Nu.

– Cît de repede ești uitat. Cu toate astea eram cineva printre ocași. Nu era nimeni în stare să dea șapte sau unsprezece ca mine, cu zarurile puțin pilite, dar nu garnisite cu plumb, bineînțeles. Asta nu s-a petrecut ieri, este adevărat, dar sîntem oameni, lăsăm urme, intrăm în legendă și toate astea, după cîte vîd, s-au uitat în cîțiva ani. Chiar nu ți-a vorbit nimeni de mine ?

Era foarte scandalizat.

– Sincer să fiu, nu.

Din nou, sfredelul privirii lui mă străpunge.

– Ai stat puțin la ocnă, nu prea ai moaca ălora.

– Treisprezece ani în total, cu oca de la El Dorado, crezi că înseamnă puțin ?

– Nu se poate. De abia se vîd semnele și doar un alt ocaș poate ghici că vii de acolo. Și unul care nu prea este fizionomist s-ar putea chiar înșela. Ai dus-o bine la ocnă, nu ?

* În franceză, *la passe* înseamnă, printre altele, *miză* la jocurile de noroc. (N. tr.)

** *Flunure* (în franceză). (N. tr.)

- N-a fost ușor. Insulele, Recluziunea...

- Fleacuri, frate, fleacuri ! Insulele ? O colonie de vacanță, unde nu lipsește decît un cazinou ! Am înțeles, domnule. Pentru dumneata oca a însemnat doar briza din largul mării, langustinele, pescuitul, nu tu țințari, și, din cînd în cînd, fundul unuiia sau... nevasta unui gardian cam neglijată de cretinul de bărbat !

- Totuși, știi, ...

- Tît... nu mai insista ! Cunosce. Nu am fost în Insule, dar mi s-a povestit.

O fi poate pitoresc tipul, dar simt cum începe să-mi sară muștarul. Reia :

- Ocașii, adevărații ocași îi afli la kilometrul 24. Nu-ți spune nimic asta ? Nu, sigur că nu. Cu fața pe care o ai este clar că n-ai fost pe acolo ! Ei bine, frate, eu am fost. O sută de bărbați, toți cu pîtecăraie. Nu se mai țin pe picioare, unii stau culcați, alții gem ca niște cîini. Jungla este acolo, în fața lor, ca un zid. Dar ei nu sînt în stare să dărîme zidul, căci zidul este mai puternic decît ei. Nu este o colonie de muncă. După cum spune Administrația penitenciară, este ca un lighean ascuns în pădurea guyaneză, în care se aruncă oameni ce nu vor mai ieși niciodată de acolo. Lasă-te, Papillon, nu mai insista, frate ! Cu mine nu ține ! Nu ai nici privirea unui cîine bătut, nici obrajii scofilciți de foame ai unui condamnat pe viață, nici înfățișarea unei zdrențe umane scăpată ca prin minune din acest infern, a cărei figură a fost gravată parcă cu acul ca să i se aplice o mască de bătrîn pe un obraz încă tînăr. Nu ai nimic din toate astea. Deci, diagnosticul meu este infailibil : pentru tine oca a fost egală cu o vacanță însorită.

Ce insistent este tipul ! Mă întreb cum se va termina întîlnirea asta.

- Pentru mine, ți-am spus, oca înseamnă ligheanul de unde nimeni nu poate scăpa, infecția produsă de amibe, diareea care te distruge încetul cu încetul. Sărmanul de tine, Papillon ! Îți repet, nici nu știi ce înseamnă cu adevărat oca. Frate, descrierea asta este mai mult decît adevărată, cu n-aș fi putut s-o fac atît de bine, dar l-am citit pe Albert Londres și el a scris exact cum ți-am spus.

Îl privesc cu atenție pe acest omuleț plin de energie, calculînd cel mai bun unghi ca să-i bag pumnul în gură, dar, dintr-o dată, îmi schimb părerea și mă hotărâsc să devenim prieteni. Nu-i nevoie să mă enervez, poate voi avea cîndva nevoie de el.

- Ai dreptate, Jojo. O nimica toată anii aștia de ocnă, căci sînt încă în formă și doar un bun cunoscător își poate da seama de unde vin.

- Bine, de acord. Și cu ce te ocupi acum ?
- Lucrez în mină de aur La Mocupia, cu optsprezece bolivari pe zi, dar pot să mă duc unde vreau. Domiciliul meu forțat a luat sfârșit.
- Pariez că vrei să te duci la Caracas și să-ți continui aventurile.
- Este adevărat. Asta îmi doresc.
- Dar Caracasul este un oraș mare și acolo aventura înseamnă din nou lovituri riscante. De abia ai scăpat și vrei să te și întorci la închisoare ?
- Am o factură foarte încărcată de prezentat celor care m-au trimis la ocnă : polițiști, martori, procuror. Treisprezece ani pentru un delict pe care nu l-am comis, și Insulele, oricare ar fi părerea ta despre ele; în plus, Recluziunea de la Saint-Joseph, unde am trăit cele mai groaznice chinuri pe care le poate inventa un sistem penitenciar. Nu trebuie să uiți că am fost condamnat la douăzeci și patru de ani.
- Ei, drace ! Ți-au furat toată tinerețea. Ești cu adevărat nevino-vat sau bați iarăși cîmpii ?
- Nevinovat, Jojo. Jur pe amintirea mamei mele.
- Asta-i bună ! Înțeleg că nu-i ușor să înghiți așa ceva. Dar dacă vrei să faci rost de biștari ca să-ți rezolvi afacerile, n-ai nevoie să te duci la Caracas. Vino cu mine.
- Unde ?
- La diamante, frate, la diamante ! Statul este generos aici. Este singura țară din lume unde poți să te duci să cauți de capul tău, în măruntaiele pământului, aur sau diamante. O singură condiție : să nu utilizezi mijloace mecanice. Singurele admise sînt lopata, tîrnăcopul și sita.
- Și unde se găsește acest adevărat El Dorado ? Nu cel de unde vin, bineînțeles.
- Departe, departe în junglă. La cîteva zile de mers cu catîrul, cu piroga, apoi pe jos, cu tot materialul în spate.
- Treaba nu e simplă !
- Oricum, Papillon, este singura șansă ca să pui mîna pe mulți biștari. Dacă dai de o „bombă“, ești un om făcut. Ai în palmă toate gagicile care se lăfăie în mătăsurî. Sau mijlocul de-a te duce să-ți prezinți factura.
- Și Jojo nu se mai oprește din povestit. Ochii îi strălucesc, este excitat și pasionat. Îmi explică, ceea ce știam deja de la mină, că o „bombă“ este o mică suprafață de pământ, nu mai mare decît o basma, unde, prin nu se știe ce miracol al naturii, se găsesc grupate o sută, două sute, cinci sute, pînă la o mie de carate de diamante. Dacă un căutător descoperă o astfel de „bombă“ într-un loc singu-

ratic, imediat începe goana. Ca și cum ar fi preveniți printr-un sistem telegrafic supranatural, încep să apară imediat căutători din toate cele patru puncte cardinale. Zeci, apoi o sută, apoi o mie... Amușinează aurul și diamantele ca niște câini înfometați ce simt osul sau o bucată de carne. Uneori este de ajuns chiar ca un căutător să găsească ceva mai multe diamante decât de obicei ca să înceapă goana.

În momentul acela sosesc din nord, din sud, din vest, din est indivizi de toate naționalitățile. Mai întâi venezuelieni. Oameni simpli, fără vreo meserie, care s-au săturat să câștige doisprezece bolivari pe zi săpând șanțuri pentru oricine. Atunci ascultă cîntecul sirenelor din junglă. Nu mai vor ca familiile lor să trăiască în niște coșmelii și, știind bine că se duc să lucreze într-un climat și într-o atmosferă îngrozitoare, cu soarele deasupra capului tot timpul, se condamnă singuri la câțiva ani de infern. Dar nevestele lor, cu banii pe care ei îi trimit, vor trăi într-o casă luminoasă și spațioasă, copiii vor fi bine hrăniți și îmbrăcați, se vor putea duce la școală și chiar la universitate.

– Cu ceea ce iau dintr-o „bombă“ ?

– Nu fi cretin, Papillon ! Cel ce descoperă o „bombă“ nu mai revine niciodată la mină. Este bogat pentru tot restul zilelor lui, dacă bucuria nu-l face să înnebunească încît să-i dea catîrului să mănînce banchote de o sută de bolivari mîiate în lichior de chimen sau de anason. Nu, muncitorul despre care îți vorbesc, omul ăsta simplu, va găsi în fiecare zi doar diamante mici, chiar minuscule. Dar acest puțin reprezintă de zece sau cincisprezece ori mai mult decât câștigă la oraș. Mai mult, ca să trăiască se lipsește de multe, pentru că acolo totul se plătește în aur sau diamante. Dar, procedînd astfel, familia lui poate să trăiască mai bine ca înainte.

– Și ceilalți ?

– De toate rasele. Brazilieni, guyanezi, englezi, tipi din Trinidad, care și-au părăsit cu toții pămînturile lor mîzere ca să lucreze în uzine, pe plantații de bumbac sau altceva, sperînd că vor ajunge să câștige ceva mai mult. Și, apoi, sînt adevărații aventurieri, cei ce nu pot trăi decît în spații nemărginite, care joacă totul pentru a câștiga Marele Loz : italieni, englezi, spanioli, francezi, portughezi, tipi de peste tot. La dracu ! nu poți să-ți dai seama ce înseamnă această faună care se îmbulzește spre aceste adevărate pămînturi ale făgăduinței, unde Bunul Dumnezeu, care a adus aici peștii piraia, anaconda, țîntarii, malaria, febra galbenă, a răspîndit totodată pe suprafața pămîntului aur, diamante, topaze, smaralde și alte de-alde astea. Este o adevărată goană a aventurierilor din lumea întreagă care, în gropi cu apa pînă la brîu, cu o energie care îi face să nu simtă

nici soarele, nici țințarii, nici foamea, nici setea, sapă, smulg, zdrobesc tot ceea ce găsesc în acest pământ cleios pe care-l spală de zeci de ori și-l trec la nesfârșit prin site ca să găsească diamantele. În plus, frontierele Venezuelei sînt imense și nu vei da peste nimeni în junglă care să-ți ceară actele. Deci, pe lângă atracția diamantelor, siguranța că poți fi într-adevăr liniștit în privința sticleților. Un loc mult visat pentru a răsufla puțin cînd ești urmărit.

Jojo se oprește. Nu a uitat să-mi spună nimic, știu acum totul. După un minut de reflecție, îi spun :

– Du-te singur, Jojo. Nu mă văd prea bine în munca asta de titan. Trebuie să ai chemare, să crezi ca într-un Dumnezeu în descoperirea unei „bombe“ pentru a rezista într-un astfel de infern ! Da, du-te singur. „Bomba“ o voi căuta la Caracas.

Din nou ochii lui necruțători mă examinează rapid.

– Am înțeles, nu te-ai schimbat. Vrei să știi ce gîndesc exact despre tine ?

– Dă-i drumul.

– Pleci din Callao pentru că ești bolnav știind că la mina La Mocupia există o grămadă de aur aproape nepăzită. Da sau nu ?

– Da.

– Nu te atingi de ea pentru că nu vrei să complici viața foștilor ocași care trăiesc retrași aici. Da sau nu ?

– Da.

– Și te gîndești că, pentru a găsi „bomba“ acolo unde-ți spun eu, sînt puțini aleși dintre cei mulți chemați. Da sau nu ?

– Exact.

– Preferi să găsești „bomba“ la Caracas, gata pregătită, cu diamantele prelucrate, la un bijutier sau la un angrosist de pietre prețioase.

– Poate, nu sînt sigur. Rămîne de văzut.

– Ești într-adevăr un aventurier pe care nimic nu-l poate cuminți ?

– Nu știu încă. Dar nu uita treaba aia care mă torturează fără încetare : răzbunarea. Pentru ca cred că aș face orice.

– Aventură sau răzbunare, ai nevoie de biștari. Atunci, vino în junglă cu mine. Vei vedea. Este formidabil.

– Cu lopata și tîrnăcopul ? Nu-i pentru mine !

– Papillon, ești bolnav ? Sau faptul că de ieri știi că te poți duce unde vrei te-a timpit ?

– Nu prea cred.

– Totuși, ai uitat principalul : numele meu, Jojo *la Passe*.

– De acord, ești un jucător încercat, dar nu văd legătura cu proiectul de-a munci ca niște animale.
– Nici eu, spuse, tăvălindu-se de râs.
– Cum, nu ne ducem la mină să scoatem diamantele din pământ ?
Atunci de unde le vom lua ?

– Din buzunarele minerilor.

– Cum ?

– Jucînd toată noaptea și pierzînd din cînd în cînd.

– Am înțeles, frate, cînd plecăm ?

– Așteaptă-mă doar un minut.

Foarte mulțumit de efectul pe care l-a produs, se scoală liniștit, trage masa în mijlocul camerei, o acoperă cu o pătură de lînă și scoate șase perechi de zaruri : „Privește-le bine.“ Le examinez cu toată atenția. Nu au miezul din plumb.

– Poate să spună cineva că sînt trucate ? Da sau nu ?

– Nu, nimeni.

Dintr-o punguliță de postav scoate un șubler și mi-l întinde.

– Măsoară.

Una dintre fațete a fost pilită cu mai puțin de o zecime de milimetru și lustruită cu grijă. Nu-ți dai seama de asta.

– Încearcă să dai șapte sau unsprezece.

Arunc zarurile. Nu reușesc nici șapte, nici unsprezece.

– Acum este rîndul meu.

Jojo face un mic pliu păturii. Ia zarurile cu vîrfurile degetelor.

– Asta se numește pensetă, îmi spune. Arunc zarurile. Și iată șapte ! Și unsprezece ! Și șapte ! Vrei șase ? Pac, iată șase ! Șase din patru și doi, sau din cinci și unu ? Și iată, domnul este servit !

Rămîn cu gura căscată. N-am mai văzut o astfel de chestie, este extraordinar. Nu se observă absolut nimic.

– Frate, de cînd mă știu am jucat zaruri. La vîrsta de opt ani, în Montmartre, îmi începeam cariera. Mi-am permis, frate, să dau cu astfel de zaruri, știi unde ? Pe postavul biliardului din Gara de est, pe timpul lui Roger Sole și compania.

– Îmi aduc aminte. Erau niște tipi ciudați pe acolo.

– Mie-mi spui ! În afară de gangsteri înarmați, proxeneți, spărgători, mai făceau parte din cliență și șticleți la fel de celebri ca Jojo le Beau, sticletele proxenet din Madeleine, și specialiști din brigada de jocuri de noroc. Ei bine, erau la fel de fraieri ca și ceilalți. Atunci, îți dai seama că nu este periculos să-i învîrt pe degete pe căutătorii de aur și diamante din junglă.

– Desigur.

– Fii atent, însă, că cele două locuri sînt la fel de periculoase.

Jucătorii de la Gara de est trăgeau tot atât de repede ca și minerii de aici. Cu o singură diferență : la Paris, tragi și dispari. La mină, tragi și rămii pe loc. Nu există sticleți, minerii fac legea.

Se oprește, dă pe gît paharul și spune încet : „Papillon, vii cu mine ?“

„Reflectez un moment, nu prea mult. Aventura mă tentează. Este riscantă, fără îndoială, căci tipii de pe acolo nu sînt niște inocenți. Dar s-ar putea să cîștig biștari buni. Haide, Papillon, mizează pe Jojo. Și îi răspund :

– Cînd plecăm ?

– Mîine după-amiază, dacă vrei, după ce se lasă puțină răcoare, la ora cinci. Numai cît să adun uneltele. Vom călători mai întîi noaptea. Ai o armă ?

– Nu.

– Nici un cuțit bun ?

– Nu.

– Nu-ți face griji. Mă ocup eu de asta. Ciao !

Mă întorc acasă și mă gîndesc la Maria. Sigur că va prefera să mă duc în junglă, decît la Caracas. Îl voi lăsa aici pe Picolino și, mîine la drum, spre diamante ! Și șapte, și unsprezece ! *Once, siete ! Seven, eleven !...* Am înțeles, va trebui doar să învăț cifrele în spaniolă, engleză, braziliană și italiană. În ceea ce privește restul, vom vedea.

Acasă, îl găsesc doar pe José. Îi spun că m-am răzgîndit, că las Caracasul pentru mai tîrziu și că plec cu un bătrîn francez cu părul alb, Jojo, la căutătorii de diamante.

– În ce calitate îl întovărășești ?

– Ca asociat, evident.

– Le dă întotdeauna asociaților săi jumătate din cîștig.

– Așa-i regula ? Știi cumva cîți au lucrat cu el pînă acum ?

– Vreo trei.

– Au adunat mulți bani ?

– Nu știu. Dar s-ar putea... Toți au făcut cu el trei sau patru expediții.

– Și după aceea ?

– După ? Nu s-au mai întors.

– De ce ? Au rămas acolo ?

– Nu, au murit.

– Ah, s-au îmbolnăvit ?

– Nu, au fost omorîți...

– Ah !... Jojo a avut baftă dacă a reușit să scape întotdeauna.

– Da, pentru că este un mare șmecher. El nu cîștigă niciodată prea mult, *îl lasă pe asociatul lui să cîștige.*

– Îmi dau seama. Deci, celălalt este în pericol, nu el. Este bine de știut, José: Ți mulțumesc.

– Sper că n-ai să mai pleci acum când știi toate astea ?

– O ultimă întrebare. Dar răspunde-mi cinstit ; există, cu adevărat vreo posibilitate să revii cu mulți bani după două sau trei expediții ?

– Dăsigur.

– Deci Jojo este bogat. De ce se întoarce acolo ? L-am văzut încărcându-și măgarii.

– În primul rînd, ți-am spus, el nu riscă nimic. În al doilea, sînt sigur că nu vroia să plece. Măgarii sînt ai socrului lui. S-a hotărît să se ducă din nou la diamante după ce te-a întîlnit.

– Dar materialul pe care-l încarca ?

– Cine-ți spune că era pentru el ?

– Oho ! Ce sfat poți să-mi mai dai ?

– Să nu pleci.

– Nu asta așteptam de la tine. Sînt hotărît să mă duc. Altceva.

José lasă capul în jos, ca atunci cînd te reculegi. Trece un minut interminabil. Cînd și-l ridică, fața i s-a luminat, ochii îi strălucesc și, încet, parcă detașînd silabele, îmi spune :

– Ascultă sfatul unui om care cunoaște bine această lume aflată în afara oricăror legi : de fiecare dată cînd se ajunge la sume enorme, cînd cantitatea de diamante din fața ta este cu adevărat impresionantă și jocul este înfierbîntat, ridică-te imediat, cînd nimeni nu se așteaptă la asta, și ia-ți cîștigul. Le spui că te doare burta și că te duci la privată. Bineînțeles că nu mai revii la joc, iar în noaptea aceea nu mai dormi la tine, ci în altă parte.

– Nu-i rău, José. Și un alt sfat ?

– Cu toate că acolo, la mină, cumpărătorii de diamante plătesc mai puțin decît la Callao sau la Ciudad Bolivar, tu să-ți vinzi zilnic diamantele pe care le-ai cîștigat. *Dar să nu încasezi banii !* Cere-le să-ți dea chitanțe pe numele tău, pe care să le poți încasa la Callao sau la Ciudad Bolivar. Faci la fel cu bancnotele străine. Spui că ți-e frică să nu pierzi într-o zi tot ce-ai cîștigat și că, păstrînd doar puțin la tine, nu riști nimic. Și asta să le-o spui tuturor, ca să se știe.

– Deci, făcînd meru așa, am șanse să revin.

– Da, ai șanse să te întorci în viață, dacă Dumnezeu o dorește.

– Mulțumesc, José. *Buenas noches.*

În brațele Mariei, sătul de dragoste, cu capul pe umărul ei, îi simt răsuflarea mîngîindu-mi obrazul. În întuneric, înainte de-a închide ochii, văd în fața mea o mare grămadă de diamante. Încetișor, ca și cum m-aș juca cu ele, le adun și le pun în săculețul de pînză pe care-l

poartă de obicei minerii. Apoi, mă ridic dintr-un salt și îi spun lui Jojo, după ce privesc în jurul meu : „Păstrează-mi locul, mă duc la privată. Revin imediat !” Adorm, gândindu-mă la ochii plini de șiretenie ai lui José, strălucitori și luminoși, cum numai ființele care trăiesc în mijlocul naturii pot să-i aibă.

Dimineata trece repede. Totul este în regulă. Picolino rămîne aici. Va fi bine îngrijit. Îi îmbrățișez pe toți. Maria este bucuroasă. Știe că, ducîndu-mă la mina de diamante, va trebui să mai trec pe aici la întoarcere, în timp ce Caracasul nu-i mai trimite niciodată înapoi pe bărbații care se duc să trăiască acolo.

Maria mă însoțește pînă la locul întîlnirii. Este ora cinci după-amiază. Jojo este acolo în plină formă.

– Salut, frate. Totul e în regulă ? Ești punctual, asta-i bine. Într-o oră apune soarele, așa că n-o să avem probleme. Noaptea nu se găsește nimeni care să te urmărească ; asta-i sigur.

O sărut pe drăguța mea și mă sui pe catîr. Jojo îmi strînge dîrlogii și, cînd s-o luăm din loc, Maria îmi șoptește :

– *Mio amor*, nu uita, în special, să te duci la privată cînd trebuie !

Izbucnesc în rîs și, cu o lovitură de călcîi, îmi îndemn catîrul s-o ia din loc.

– Vicleană mică, ascuți pe la uși !

– Cînd iubești, este normal.

Iată-ne plecați. Jojo pe un cal și eu pe catîr. Jungla este străbătută de drumeaguri numite „*piques*”. Sînt un fel de culoare care au mai puțin de doi metri lățime, care au fost făcute încetul cu încetul în vegetație și sînt întreținute cu ajutorul macetei de către cei ce trec pe acolo. La dreapta și la stînga sînt mărginite de două faleze de verdeată. Pe deasupra, o boltă formată din milioane de plante, prea înaltă însă pentru a putea fi tăiată cu maceta, chiar dacă stai în picioare pe un cal. Aceasta este *selva*, cum se numește aici pădurea tropicală. Este formată prin îmbinarea a două feluri de vegetație. Mai întîi, o încîiceală de liane, de arbori și de tot felul de plante care nu depășesc șase metri înălțime. Apoi, peste ele, între douăzeci și treizeci de metri, marile și maiestuoasele coroane ale arborilor giganți care se ridică tot mai sus ca să ajungă la razele soarelui. Dar dacă vîrfurile le este scaldat de lumină, frunzișul foarte dens al ramurilor lor formează un veritabil ecran care nu lasă să se strecoare decît o lumină foarte difuză. Această minune a naturii care este pădurea tropicală explodează parcă de peste tot. Astfel, ca să mergi călare printr-un asemenea culoar, trebuie să ții cu o mîină friiele și cu maceta în cealaltă să tai fără întrerupere tot ceea ce te împiedică să înaintezi. Un drumeag puțin frecventat pare totuși, aproape întotdeauna, bine întreținut.

Nimic nu-i dă omului mai mult senzația de libertate decât jungla, atunci când se află în mijlocul ei bine înarmat. Are sentimentul că face parte din natură ca și animalele sălbatice. Se deplasează cu prudență, dar și cu o încredere în el nelimitată. Se simte în elementul lui cel mai profund, toate simțurile îi sînt în alertă, auzul, mirosul, ochiul analizează tot ce mișcă în jurul lui. Numai un singur dușman contează în junglă : fiara fiarelor, cea mai inteligentă, cea mai crudă, cea mai rea, cea mai lacomă, cea mai odioasă, dar și cea mai minunată : omul.

Am mers toată noaptea destul de bine. Dar dimineata, după ce am băut puțină cafea din termos, iată că imbecilul ăsta de catîr începe să se lenevească și rămîne cam cu o sută de metri în urma lui Jojo. Am încercat să-l stimulez lovindu-l sau înfigîndu-i tot felul de țeplice în spate, dar n-am nici un fel de succes. Ca să mai pună paie pe foc, Jojo mă ia peste picior : „Nu știi să călărești, frate ! Totuși, este simplu ! Ia te uită !” De abia își atinge mîrtoaga cu călcîiul, că și pornește în galop. Atunci, Jojo se înalță în scări și strigă : „Sînt căpitanul Cook.” Sau : „Hei, Sancho, vii ? Nu reușești să te ții de stăpînul tău Don Quijote ?”

Asta mă scoate din sărite și încerc, prin toate mijloacele, să-l fac pe catîr să meargă mai repede. În sfîrșit, am o idee pe care o găsesc uluitoare și, într-adevăr, catîrul începe să galopeze. I-am pus în ureche un chiștoc de țigară aprins. Fuge ca un cal pur sînge, iar eu jubilez, depășindu-l chiar și pe „căpitanul Cook”, pe care-l salut cu respect. Dar asta nu durează mult, căci catîrul ăsta este un parșiv. Dintr-o singură lovitură, mă izbește de un copac, gata să-mi rupă piciorul, și mă trezesc cu fundul pe pămîntul plin de spini și de nu știu ce fel de plante. Și cretinul ăsta de Jojo, care rîde ca și cum ar avea douăzeci de ani, uitînd cu totul că el și Mathusalem s-au născut în aceeași zi !

Nu mai vorbesc de urmărirea măgarului (două ore !), de loviturile lui de copită, de pîrțurile și de toate celelalte... În sfîrșit, la capătul puterilor, cu fundul tot numai spini, mort de căldură și de oboseală, reușesc să mă cațăr pe spatele acestui descendent al măgarului breton. De data asta poate merge cum vrea, eu nu-l voi mai sîcii în nici un fel. Primul kilometru nu l-am parcurs șezînd, ci culcat pe burtă, cu fundul în sus, încercînd să-mi smulg spinii care mă ardeau ca focul.

A doua zi, îl abandonăm pe încăpățînatul ăsta la o *posada*, un loc de popas. Două zile cu piroga, apoi un mărș de-o zi, cu bagajul în spate, și ajungem la mina de diamante.

Îmi las bagajul jos, pe o masă din lemn, într-o locanță în aer liber. Nu mai pot de oboseală și, pentru un fleac, aș fi în stare să-l sugrum

pe loc pe bătrînul Jojo, care, cu numai cîțiva stropi de transpirație pe frunte, mă contemplă batjocoritor.

– Ei, frate, merge ?

– Da, frate, merge. De ce n-ar merge ? Doar o întrebare, de ce m-ai pus să car o zi întreagă o lopată, un tîrnăcop și o sită, dacă nu vom face pe minerii ?

Jojo ia un aer întristat.

– Papillon, mă dezamăgești. Gîndește-te. Dacă cel ce vine aici n-ar avea aceste unelte, pentru ce-ar veni atunci ? Este întrebarea pe care și-ar pune-o sutele de perechi de ochi, care, printre scîndurile sau tăbliile barăcilor, te privesc făcîndu-ți intrarea în sat. Cu echipamentul pe care-l duci, nu te întreabă însă nimeni nimic. Ai înțeles ?

– Înțeles, frate.

– Dar gîndește-te ce se va întîmpla cu mine, care nu am nici un fel de ustensile. Imaginează-ți că sosesc cu mîinile în buzunare și că organizez doar jocul, fără să fac nimic altceva. Ce-ar spune minerii și gagicile lor, hei, Papi ? Și-ar da seama că bătrînul francez este un jucător profesionist. Or, ai să vezi ce-am să fac. Dacă sînt norocos, am să găsesc pe aici o motopompă de ocazie, dacă nu, mi-o comand. În plus, mai fac rost de vreo douăzeci de metri de furtun și de două sau trei „sluces“. Un „sluce“ este o cutie lungă de lemn avînd mai multe despărțituri cu găuri. Nămolul supt de pompă este aruncat în acest soi de aparat, cu ajutorul căruia o echipă de șapte oameni poate să spele de cincizeci de ori mai mult pămînt decît reușește să facă o echipă de doisprezece oameni muncind cu mijloace arhaice. Și asta nu-i considerat încă un „mijloc mecanic“. Ca proprietar al pompei, pe de-o parte iau 25% din recolta de diamante, iar pe de altă parte îmi justific prezența aici. Nimeni nu poate spune că trăiesc din joc, deoarece trăiesc din cîștigul pe care mi-l aduce pompa. Dar cum sînt și jucător, joc noaptea. Este normal, deoarece eu nu muncesc în mină. Te-ai prins ?

– Este foarte clar și cinstit.

– Îmi face plăcere ce-mi spui. Două *frescos*, *Señora* !

O mătușă voluminoasă, dar atrăgătoare, cu pielea puțin închisă la culoare, ne aduce cîte un pahar cu o apă ciocolatie în care plutesc un cub de gheață și o felie de lămîie.

– Opt bolivari, *hombres*.

– Mai mult de doi dolari ! Pe naiba, viața nu-i prea ieftină prin coclaurile astea !

Jojo plătește.

– Cum merge pe aici ? întreabă el.

– Așa și așa.

– Se găsesc sau nu ?

– Lume, destulă. Dar diamante puține, foarte puține. De trei luni de cînd s-a descoperit locul ăsta s-au îmbulzit pe-aici vreo patru mii de oameni. Sînt prea mulți pentru așa puține diamante. Și el, adaugă ea, arătîndu-mă cu bărbia. German sau francez ?

– Francez. Este cu mine.

– Sărmanul !

– De ce sărmanul ? o întreb.

– Pentru că ești prea tînăr și frumos ca să mori. Cei ce vin cu Jojo n-au noroc niciodată.

– Tacă-ți fleanca, băbăcio ! Haide Papi, o luăm din loc.

Cînd ne ridicăm să plecăm, mătușica îmi spune : „Ai grijă de tine.“

Bineînțeles că n-am spus nimic despre ce aflasem de la José, așa că Jojo este foarte mirat că nu dau atenție vorbelor bătrînei. Simt că așteaptă de la mine întrebări ce nu vin. Pare dezorientat și-mi aruncă din cînd în cînd priviri piezișe.

După ce-a sporovăit cu unul și cu altul, Jojo a găsit repede o baracă. Trei cămăruțe, inele ca să ne agățăm hamacele, cutii de carton... Pe una dintre ele se află sticle goale de bere și de rom, pe o alta un lighean cu emailul sărit și o stropitoare cu apă. Sînt întinse sfori pe care poți să-ți pui lucrurile. Podeaua este din pămînt bătătorit, foarte curată. Pereții despărțitori sînt făcuți din cutii de ambalaj. Se mai poate încă citi pe ele : *Savon Camay*, *Aceite Branca*, *Lait Nestlé* etc. Fiecare cameră are cam trei metri pe trei. Nu există ferestre. Mă sufoc și-mi scot cămașa.

Jojo se întoarce și tresare.

– Nu ești sănătos la minte ? Dacă intră cineva ? Pe lîngă mutra ta dubioasă, dacă îți mai arăți și tatuajele ar fi ca și cum ai trîmbița că ești un răulăcător, frate ! Te rog, fii la locul tău !

– Dar, Jojo, mă sufoc.

– O să-ți treacă. Este doar o chestiune de obișnuință. Înainte de toate, ținuta, Dumnezeu ! Trebuie să ai ținută !

Mă abțin să nu rîd. Este o figură Jojo ăsta !

Scoatem un perete despărțitor și facem din două camere una singură, mai mare.

– Aici va fi cazinoul, spuse Jojo, rîzînd.

Camera are acum șase metri pe trei. Măturăm pămîntul, ne ducem să căutăm trei lăzi din lemn, rom și pahare din carton. Aștept cu nerăbdare să văd cum va decurge jocul.

Așteptarea nu-mi este de prea lungă durată. După ce-am vizitat cîteva „localuri“ nenorocite, pentru „a lua contact“, cum spune Jojo,

toată lumea știe că diseară, la ora opt, se va desfășura la noi o partidă de *passee-anglaise*. Ultimul „local” vizitat este o baracă mică, cu două mese în aer liber, patru bănci și o lampă cu carbid care atârna de acoperișul improvizat din ramuri de copac. Proprietarul, un uriaș roșcat, fără vîrstă, ne servește puncziurile fără să scoată o vorbă. Cînd să plecăm, se apropie de mine și-mi spune în franceză : „Nu știu cine ești și nici nu vreau să știu. Vreau să-ți dau doar un sfat : în ziua în care vei dori să dormi aici, poți veni. Voi veghea asupra ta !”

Cu toate că vorbește o franceză bizară, după accent îmi dau seama că trebuie să fie din Corsica.

– Corsican ?

– Da. Și tu știi că un corsican nu trădează niciodată. Nu ca anumiți tipi din nord, adaugă cu un surîs plin de subînțeles.

– Mulțumesc. Este bine s-o știu.

Spre șapte seara, Jojo aprinde lampa cu carbid. Întindem cele două pături pe jos. Nu sînt scaune. Jucătorii vor sta în picioare sau pe vine. Am hotărît că în seara asta nu vîi juca. Voi observa doar tot ce se întîmplă.

Oamenii sosesc. Moacele lor mi se par extraordinare. Puțini bărbați sînt mici de statură, majoritatea sînt voinici, bărboși și mîstăcioși. Mîinile și fețele le sînt curate, nu miros urît și totuși hainele le sînt pătate și foarte uzate. Dar toate cămășile, fără excepție, majoritatea cu mîneci scurte, sînt impecabile.

În mijlocul spațiului de joc format din cele două pături se găsesc opt perechi de zaruri bine aliniate, fiecare într-o cîtuță. Jojo mă roagă să le dau tuturor jucătorilor pahare de carton. Sînt vreo douăzeci. Le torn rom. Nici un tip nu-mi face semn să mă opresc înainte de a-i umple paharul. După ce-i servesc pe toți, constat că am și golit trei sticle.

Încet, fiecare bea cîte puțin, își așază paharul în față și pune alături un tub de aspirină. Știu că în aceste tuburi se află diamante. Nimeni nu scoate faimoasele pungi de pînză. Un chinez bătrîn, ce tremură din tot corpul, a așezat în fața lui o balanță de bijutier. Cuvinte nu se prea rostesc. Acești oameni sînt abrutizați de efortul fizic, de soarele torid și de apa în care stau pînă la brîu adesea de la ora șase dimineața pînă la apusul soarelui.

Ah ! Lumea începe să se miște. Unul, apoi doi, apoi trei jucători iau cîte o pereche de zaruri, le examinează cu atenție, le lipesc unele de altele și le trec apoi vecinilor. Totul pare în ordine, căci zarurile sînt aruncate pe pătură fără cea mai mică observație. De fiecare dată Jojo adună zarurile și le pune într-una din cîtuțe, cu excepția ultimei perechi care rămîne pe pătură.

Cîțiva, care și-au scos cămășile, se plîng din pricina țințarilor. Jojo mă roagă să ard puțină iarbă umedă pentru ca fumul să-i gonească.

– Cine dă primul ? întreabă un malac cu pielea arămie de indian, cu barba neagră și ondulată, cu o floare nereușită tatuată pe brațul drept.

– Tu, dacă vrei, îi răspunde Jojo.

Atunci, gorila, căci are aspectul unei gorile, scoate un teanc enorm de bolivari, prins cu un elastic, din centura împodobită cu ținte de argint.

– Cu cît începi, Chino, îl întreabă un altul.

– Cu 500 de bolivari. —

– Bine, să fie 500.

Și zarurile se rostogolesc. Iese opt. Jojo încearcă să dea și el opt.

– 1000 de bolivari că nu reușești un opt dintr-o dublă de patru, îi spune un alt jucător.

– Merg, spune Jojo.

Chino reușește să obțină optul, dar din cinci și trei. Jojo a pierdut. Timp de cinci ore partida se desfășoară fără nici un strigăt sau contestație. Acești oameni sînt într-adevăr niște jucători excepționali. Jojo a pierdut 7000 de bolivari și un individ șchiop mai mult de 10000.

Se hotărîse ca jocul să se termine la miezul nopții, dar, de comun acord, s-a mai prelungit cu o oră. La ora unu, Jojo anunță că asta-i ultima partidă.

– Eu am deschis jocul, spune Chino, luînd zarurile. Tot eu vreau să-l închei. Pun jos tot ce am cîștigat, 9000 de bolivari.

Banii lui sînt acoperiți cu bancnote și diamante. Dă cu zarul și obține șaptele din prima aruncare.

În fața acestei lovituri formidabile, se aude pentru prima dată un murmur general. Bărbații se ridică : „Hai să ne culcăm“.

– Ai văzut, frățioare ? îmi spune Jojo, cînd rămînem singuri.

– Da, am văzut în special mutrele lor impresionante. Toți sînt înarmați, cu pistol și pumnal. Unii erau așezați pe macete, atît de ascuțite încît îți pot tăia capul dintr-o lovitură.

– Asta-i sigur, dar ai văzut tu altele și mai și în viața ta.

– Cu toate astea, vezi tu, am fost staroste de joc în Insule, dar n-am simțit niciodată o senzație de nesiguranță ca în noaptea asta.

– Chestie de obișnuință, frate, mîine joci și cîștigăm. Treaba-i simplă. După tine, adăugă el, care sînt cei ce trebuie să fie supravegheați îndeaproape ?

– Brazilienii.

– Bravo ! Iată după ce poți cunoaște un om adevărat, după rapiditatea cu care-i reperează pe cei ce pot, într-o secundă, să-i pună viața în pericol.

După ce a încuiat ușa cu trei zăvoare imense, ne aruncăm în hamace și bine-am făcut că am adormit primul, înainte să se dezlănțuie sforăiturile lui Jojo.

A doua zi, un soare magnific, dar apăsător, parc-ar fi de plumb, nici un nor, nici cea mai mică speranță de briză. Mă plimb prin satul ăsta atît de curios. Toată lumea e prietenoasă. Întîlnești și fețe care te neliniștesc, dar cu toții au un anume fel de-a spune lucrurilor pe nume, în orice limbă ți-ar vorbi, încît îți dau o senzație de căldură umană de la primul contact. L-am regăsit pe uriașul corsican. Se numește Miguel. Vorbește o venezueliană pură, împestrită din cînd în cînd cu cuvinte englezești sau braziliene, care apar pe neașteptate în frază ca și cînd ar fi parașutate. Numai cînd vorbește franțuzește, cu greutate, accentul specific locului natal iese în evidență și-ți dai seama că este corsican. Sorbim o cafea pe care o tînără metisă ne-a servit-o în niște stacane. Miguel mă întreabă :

– De unde vii ?

– După invitația ta amabilă de ieri, nu te pot mîni. Vin de la ocnă.

– Ah ! ești un evadat ? Bine-ai făcut că mi-ai spus-o.

– Și tu ?

Se ridică în picioare, la înălțimea celor doi metri ai săi, și figura lui de roșcovan capătă o expresie de mare noblete.

– Și cu sînt un evadat, dar nu din Guyana, căci eu am plecat din Corsica înainte de a mă prinde. Eu sînt un „bandit de onoare“.

Sînt impresionat de fața lui iluminată de orgoliul de a fi un om onest. Este superb acest „bandit de onoare“. Continuă :

– Corsica este paradisul lumii, singura țară unde oamenii știu să-și dea viața pentru onoare. Nu crezi ?

– Nu știu dacă este singura țară, dar sînt sigur că între cei ce și-au luat lumea în cap acolo se găsesc mai mulți oameni care au ajuns așa din cauza onoarei decît pentru că sînt bandiți.

– Nu-mi plac bandiții din orașe, spune gînditor.

În două cuvinte îi spun povestea mea și adaug că sper că voi ajunge să mă întorc la Paris ca să-mi prezint factura.

– Ai dreptate, dar răzburarea este un fel de mîncare ce se consumă rece. Fii cu băgare de seamă ! Ar fi păcat dacă te-ar prinde înainte să te răzbuni. Ești împreună cu bătrînul Jojo ?

– Da.

– E un om bun. Unii spun că este prea abil la joc, dar eu cred că nu trișează. Îl cunoști de mult ?

- Nu prea. Dar asta n-are importanță.
- Știi, Papi, dacă joci mult ajungi să știi mai multe decât alții, dar un lucru mă neliniștește în ceea ce te privește.
- Ce anume ?
- De două sau de trei ori asociatul lui a fost asasinat. Pentru asta, de fapt, ți-am făcut oferta de ieri seară. Fii foarte atent și, când nu te simți în siguranță, vino aici cu toată încrederea.
- Mulțumesc, Miguel.

Curios sat, curios amestec de oameni pierduți în junglă, ducând o viață dură, în mijlocul unei naturi explozive. Fiecare cu povestea lui. Este minunat să-i vezi, să-i auzi. Barăcile lor n-au cîteodată decât un acoperiș din frunze de palmier sau din tablă de zinc, ajunsă aici drăcu-știe cum. Pereții ? Bucăți din cutii de carton sau de lemn și, cîteodată, chiar de pînză. Nu există paturi, numai hamace. Dorm, mănîncă, se spală, fac dragoste, aproape în drum. Și, totuși, nimeni n-ar ridica un colț al pînzei, n-ar privi printre două scînduri ca să vadă ce se petrece în interior. Toată lumea are cel mai mare respect pentru viața intimă a celuilalt. Dacă vrei să te duci să vizitezi pe cineva, nu te apropii mai mult de doi metri de casă și, în loc de sonerie, strigi : „Este cineva acasă ?“ Dacă ai de-a face cu o persoană care nu te cunoaște, îi spui *Gentes de paz*, ceea ce înseamnă „Oameni buni“. Cînd iese cineva să te întîmpine, te invită cu amabilitate : *Adelante. Esta casa es suya.* („Intrați, casa aceasta vă aparține.“)

O masă în fața unei barăci solide din trunchiuri foarte bine prinse între ele. Pe masă, coliere din perle naturale din insula Margarita, cîteva pepite de aur pur, cîteva ceasuri, curele de ceas din piele sau din zale de oțel, multe deșeptătoare.

Este bijuteria Mustafa.

În spatele mesei, un bătrîn arab cu o față simpatică. Discutăm puțin, este marocan și și-a dat seama că sînt francez. Este ora cinci după amiază și mă întrebă :

- Ai mîncat ?
 - Încă nu.
 - Nici eu. Tocmai vroiam s-o fac. Dacă vrei putem să luăm masa împreună.
 - Cu plăcere.
- Mustafa este primitor, amabil, simpatîc. Petrec o oră plăcută cu el. Nu este curios și nu mă întrebă de unde vin.
- Este ciudat, îmi spune. În țara mea nu-i iubeam pe francezi, dar aici îi iubesc. Ai mai cunoscut arabi ?
 - Mulți. Sînt unii foarte buni și alții foarte răi.

– Așa este în toate rasele. Eu, Mustafa, fac parte dintre cei buni. Am șazecei de ani. Aș putea să-ți fiu tată. Am avut un fiu de treizeci de ani, care a fost ucis cu un glonte, acum doi ani. Era frumos și bun.

Ochii îi sînt înlăcrimați.

Pun mîna pe umărul acestui sărman tată, atît de mișcat de amintirea fiului pierdut și mă gîndesc la tatăl meu, care, și el, probabil are ochii în lacrimi cînd vorbește despre mine, acolo, în Ardèche. Bietul tata ! Cum aș putea să aflu unde este acum, ce face ? Sînt sigur că trăiește, o simt. Să sperăm că nu a avut de suferit de pe urma războiului.

Mustafa mă invită să vin să mănînc cu el cînd vreau și, de asemenea, să vin cînd am nevoie de ceva, căci îi voi face o favoare cerîndu-i un serviciu.

Se lasă noaptea, plec, după ce-i mulțumesc pentru tot, și mă îndrept spre baraca noastră. În curînd va începe jocul. După ce i-am întîlnit pe Miguel și pe Mustafa sînt ceva mai încrezător în viață.

N-am nici o teamă pentru prima mea partidă. „Cine nu riscă nimic n-are nimic“, mi-a spus Jojo. Are, într-adevăr, dreptate. Dacă vreau să pun valiza cu exploziv la nr. 36, quai des Orfèvres, și să mă ocup și de ceilalți atunci am nevoie de biștari, de mulți biștari. Voi avea în curînd, sînt sigur.

Cum este sîmbătă și odihna de duminică este sfîntă pentru mîneri, partida nu începe decît la ora nouă seara, căci va dura pînă la răsăritul soarelui. A venit multă lume, mult prea multă pentru spațiul de care dispunem. Este imposibil să-i lași pe toți să intre și atunci Jojo îi triază pe cei care pot miza mai mult. Rămîn în cameră douăzeci și patru de jucători, ceilalți vor juca afară. Mă duc la Mustafa, care, foarte amabil, îmi împrumută un covor mare și o lampă cu carbid. Pe măsură ce un jucător din interior se retrage din joc, poate fi înlocuit cu unul din exterior.

Banco * și iar banco ! Nu mă mai opresc și pariez de fiecare dată cînd Jojo dă cu zarul : „Doi contra unu că nu dă șase din dublă de trei... zece din dublă de cinci...“ etc. Ochii oamenilor strălucesc. De fiecare dată cînd cineva ridică paharul, un puști de unsprezece ani i-l umple cu rom. Miguel este cel ce ne aprovizionează cu băuturi și țigări pentru jucători, așa cum l-am rugat eu pe Jojo.

Partida se transformă repede în infern. Fără a-i cere permisiunea, schimb tactica lui Jojo. Nu mizez numai pe el, ci și pe ceilalți,

* Folosit în mod obișnuit de jucătorii de cărți, cuvîntul *banco* desemnează totalitatea mizelor depuse de jucători. (N. tr.)

ceea ce-l face să-și încrunte sprâncenele. Aprinzându-i o țigară, îmi mormăie printre dinți : „Astîmpără-te, mă ! Nu semăna aiurea biștarii !“ Spre ora patru dimineața, am în fața mea un teanc impresionant de bolivari, cruzeiros, dolari americani, dolari antilezi, diamante și chiar cîteva pepite de aur.

Jojo apucă zarurile. Pune jos 500 de bolivari. Pariez pe el 1000.

Și... șapte !

Las jos totul, ceea ce face 2000 bolivari. Jojo își retrage cei 500 cîștigați.

Și... iar șapte !

Jojo își retrage iar banii...

– Ce faci, Enrique ? mă întreabă El Chino.

– Merg cu 4000 de bolivari.

– Banco solo !

Îl privesc pe tipul care vorbise. Este unul mic, îndesat, negru precum crema de ghetă, cu ochii injectați de alcool. Un brazilian, desigur.

– Pune 4000 de bolivari.

– Piatra asta valorează mai mult.

Și lasă să cadă pe pătură, în fața lui, un diamant. Este așezat turcește, cu torsul gol și poartă un șorț maroniu. Chinezul ia diamantul, îl pune pe cîntar și spune :

– Nu face decît 3500 de bolivari.

– Bine, 3500 spune brazilianul.

– Dă, Jojo.

Jojo aruncă zarurile, dar cu un gest rapid brazilianul le prinde din zbor. Mă întreb ce se va întîmpla, căci privește puțin zarurile, scuipă peste ele și i le înapoiază lui Jojo spunîndu-i :

– Aruncă-le așa, ude.

– Accepți, Enrique ? mă întreabă Jojo privind-mă.

– Cum vrei, *hombre*.

După ce-a aranjat rapid pătura cu mîna stîngă pentru a-i accentua pliul, Jojo, fără să șteargă zarurile, le aruncă departe.

Și... iarăși șapte !

Ca împins de un resort, brazilianul se ridică dintr-o mișcare, cu mîna pe revolver. Apoi, încet, spune : „Nici în noaptea asta nu voi cîștiga.“ Și pleacă.

În aceeași clipă, cînd s-a ridicat ca un diavol ce iese dintr-o cutie de jucării, am pus mîna pe revolverul meu care avea deja un glonte pe țevă. Jojo nu s-a mișcat, nici n-a făcut vreun gest de apărare. Și, totuși, pe el îl viza negrôteiul. Văd că mai am multe de învățat ca să știu precis cînd este cazul să scot pistolul și să trag.

La răsăritul soarelui ne oprim. De atîta fum de țigări, țigări de foi și iarbă umedă, ochii mă înțepă și-mi vine să plîng. Picioarele îmi sînt complet anchilozate, căci am stat cu ele încrucișate sub fund timp de nouă ore. Dar sînt satisfăcut, nu m-am ridicat să mă duc la privată și, asta este sigur, m-am simțit stăpîn pe nervii și pe viața mea.

Am dormit pînă la ora două după-amiază. Cînd mă trezesc, Jojo nu mai este în casă. Îmi îmbrac pantalonii, buzunarele sînt goale. Jojo a adunat totul. Pe naiba ! Totuși, încă n-am făcut socotelile, n-ar fi trebuit să facă așa ceva. Am impresia că prea se crede un șef incontestabil. Nu sînt și n-am fost niciodată un caid, dar am oroare de oamenii care se cred superiori sau au impresia că totul le este permis.

Ies și-l găsesc pe Jojo la Miguel mîncînd niște macaroane cu carne.

– Merge, frățioare ? mă întrebă el.

– Da și nu.

– De ce acest nu ?

– Pentru că n-ar fi trebuit să-mi scotocești prin buzunare fără să știu și eu.

– Nu fi cretin, tinere. Sînt un om corect și dacă am procedat așa am făcut-o pentru că, oricum, totul se bazează pe încredere reciprocă. De exemplu, în timpul unei partide ai putea foarte bine să ascunzi diamante sau lovele în altă parte decît în buzunar. Pe de altă parte, tu nu știi cît am cîștigat eu. Atunci, n-are importanță dacă ne golim buzunarele împreună sau nu. Chestiune de încredere.

Are dreptate. Să nu mai discutăm. Jojo îi plătește lui Miguel romul și țigările din noaptea trecută. Îl întreb dacă tipilor nu li se pare ciudat că le plătește hăutura și țigările.

– Dar nu eu le plătesc. Cel ce cîștigă mai mult lasă ceva. Toată lumea știe asta.

Și viața noastră continuă la fel în toate nopțile. Sîntem aici de două săptămîni și de două săptămîni jucăm în fiecare noapte un joc infernal, dăr și viața noastră.

Ieri a fost o noapte cu ploaie teribilă. Neagră ca smoala. Un jucător se ridică după ce a reușit să cîștige ceva. Iese în același timp cu un tip uriaș care rămăsese așezat și care nu mai juca de un timp, din lipsă de muniții. Douăzeci de minute mai tîrziu, uriașul nenorocos se întoarce și joacă ca un turbat. Cred că cel ce-a cîștigat i-a împrumutat lovele, dar mi se pare totuși bizar că i-a împrumutat atîția. Dimineata, cel ce cîștigase a fost găsit înjunghiat la nici

cincizeci de metri de baraca noastră. Îi povestesc lui Jojo : „Nu-i treaba noastră, îmi spune. Data viitoare va fi mai atent.“

– Bați cîmpii, bătrîne. Nu va mai exista data viitoare pentru el, pentru că a murit !

– Este adevărat, dar ce putem face ?

Bineînțeles, am urmat sfaturile lui José. Îmi vînd bancnotele străine, diamantele și aurul unui cumpărător libanez, proprietarul unei bijuterii la Ciudad Bolivar. În fundul barăcii sale se află o pancardă : „Aici se cumpără la preț bun aur și diamante.“ Și dedesubt : „Comoara mea cea mai de preț este cîstea.“

Într-un plic cauciucat, adică muțat în lapte de cauciuc brut, pun biletele pe care este scris numele meu, plătibile la prezentare. Nu pot fi încasate de nimeni altcineva, nici transferate altcuiva. Toate mutrele bune de spînzurătoare de pe aici o știi deja, iar cînd vreun tip care nu vorbește nici franceza, nici spaniola mi se pare prea insistent, i le arăt. Nu sînt deci în pericol decît în timpul partidei de zaruri și cînd aceasta se termină. Cîteodată curajosul Miguel vine să mă caute la sfîrșitul partidei.

De două zile am senzația că atmosfera devine tot mai tensionată, amenințătoare, încetoșată. Am învățat să simt toate astea la ocnă. Cînd în barăcile din Însule se ivea un pericol, îl simțai fără să știi de ce. Pentru că erai tot timpul cu ochii în patru, captai probabil undele emise de cei care se pregăteau să dea o lovitură. Nu știu cum. Dar niciodată nu m-am înșelat în astfel de cazuri.

Ieri, de exemplu, patru brazilieni și-au petrecut toată noaptea în întunericul celor patru colțuri ale camerei. Cîteodată unul dintre ei s-a desprins din umbră, a venit sub lumina ceva mai puternică de deasupra covorului și a jucat pe mize ridicole. Niciodată nu au cerut și nu au pus mîna pe zaruri. Și încă ceva : *nici unul nu purta armă la vedere*. Nici macetă, nici cuțit, nici revolver. Și asta nu se prea lovește cu mutrele lor de asasini. Sigur că se poartă în mod deliberat așa.

Au revenit în seara asta. Cum poartă cămașa pe deasupra pantalonilor, sînt sigur că au revolverul sub centură. S-au așezat în umbră bineînțeles. Dar, cu toate astea, reușesc să-i disting. Nu scapă din ochi gesturile jucătorilor. Trebuie să-i supraveghez fără să le trezesc bănuiala, deci fără să mă uit fix la ei. Reușesc, prefăcîndu-mă că tușesc și lăsîndu-mă pe spate, cu mîna la gură. Din păcate, nu am decît doi în față. Ceilalți doi sînt în spate și nu pot să-i văd decît întorcîndu-mă repede, să-mi suflu nasul.

Jojo este surprinzător de calm. Rămîne de gheață. Joacă din cînd în cînd chiar și pe mîna altora, luîndu-și astfel riscul de-a pierde sau

de-a câștiga la noroc. Știu, mi-a spus-o, că această tactică îl enervează, căci îl obligă să câștige de două sau chiar de trei ori aceiași bani înainte de a-i păstra definitiv. Numai că atunci când jocul este în toi, fiind prea avid să câștige, îmi „trimite” prea repede sume importante.

Cum mă știu observat de tipii ăștia, las totul, cu ostentație, pe jos, în fața mea. Nu am interes să fac astăzi pe casa de bani.

De două sau de trei ori îi spun lui Jojo, în argou, că-mi dă prea multe lovituri câștigătoare. Se face că nu înțelege. Cum ieri am folosit șmecheria cu privata și nu m-am mai întors, îmi spun că dacă cei patru tipi vor să acționeze în noaptea asta nu vor aștepta ca să revin, ci îmi vor face felul între baracă și privată.

Sînt cum urcă tensiunea, cum crește enervarea celor patru statui din cele patru colțuri ale camerei. În special unul dintre ei, care fumează țigară de la țigară.

Atunci încep să fac banco în dreapta și-n stînga, cu toate mîrîiturile lui Jojo. Culmea, câștig în loc să pierd și grămada din fața mea în loc să se micșoreze crește. Se adună bancnote de tot soiul, în special de 500 de bolivari. Sînt atît de încordat încît atunci când iau zarurile în mînă pun țigara aprinsă pe bani. Pe una dintre bancnotele de 500 rămîn două găuri, căci era îndoită. O joc și o pierd împreună cu altele trei pe un alt banco de 2000 de bolivari. Câștigătorul se ridică și spune : „Pe mîine !” Pleacă.

În febra jocului, nu-mi dau seama de trecerea timpului, cînd, stupefiat, revăd bancnota arsă pe covor. Știu bine cine a câștigat-o : un bărbos de vreo patruzeci de ani, un alb foarte slab, cu o pată albă pe lobul urechii stîngi. Or, acest tip nu se mai afla în cameră. În două secunde reconstitui scena plecării lui. A ieșit singur, sînt sigur, dar nici unul dintre cei patru indivizi nu s-a mișcat din locul lui. Deci, au unul sau doi complici afară. Probabil că au o combinație pentru a le semnală cînd tipul care iese din cameră are bani și diamante.

Nu reușesc să-mi dau seama cine a intrat de atunci, căci mulți joacă în picioare. În ceea ce-i privește pe cei ce stau pe jos, locul bărbosului cu bancnota arsă a fost ocupat imediat.

Dar cine a jucat bancnota ? Aș vrea s-o iau și să pun întrebări. Dar ar fi foarte riscant.

Este clar că sînt în pericol. Am sub ochi dovada că bărbosul a fost ucis. Cu nervii încordați, dar încă stăpînindu-mă, sînt obligat să gîndesc foarte repede. Este ora patru dimineața. Nu se luminează înainte de ora șase și un sfert, căci la tropice se luminează dintr-odată, începînd cu ora șase. Deci, dacă se va întîmpla ceva, asta se va petrece între patru și cinci. Este o noapte ca de smoală, știu, căci mă ridic la un moment dat ca să respir chipurile aer curat în pragul ușii.

Mi-am lăsat cîştigul la locul lui, frumos aranjat. Afară nu remarc nimic anormal.

Mă aşez din nou, calm, dar cu toate simţurile treze. Ceafa îmi semnaleză că două perechi-de ochi sînt îndreptate cu intensitate spre ea.

Jojo aruncă zarurile, îi las pe alţii să-i acopere jocul. Atunci începe să se adune în faţa lui o grămadă respectabilă de bani, ceea ce nu-i place deloc. Simt, într-adevăr, cum urcă temperatură şi, fără să par că mă feresc de ceilalţi, îi spun lui Jojo, pe un ton normal, în franceză :

– Sînt sigur, o simt, miroase a revolver. Ridică-te în acelaşi timp cu mine şi să-i ţinem la respect cu arma, pe toţi.

Surzînd, ca şi cum mi-ar fi spus ceva amabil, neţinînd seama că şi altul poate înţelege ce vorbim, îmi spune :

– Dragă prietene, ce rost ar avea o asemenea atitudine stupidă ? Şi pe cine să ţinem la respect în mod special ?

Într-adevăr, pe cine ? Şi ce motiv am avea ? Totuşi, se simte ceva. Asta-i sigur. Tipul cu veşnica ţigară în gură cere, unul după altul, două pahare cu alcool pe care le dă pe gît dintr-odată.

Să ies singur, chiar cu revolverul în mînă, nu serveşte la nimic în noaptea asta neagră. Cei ce sînt afară mă vor vedea, dar eu nu. Să mă retrag în camera de alături, mai rău. Nouă şanse la zece că acolo se află deja un tip care a intrat îndepărtînd doar o scîndură.

Nu am decît un singur lucru de făcut : să-mi pun tot cîştigul, în așa fel încît să mă vadă toţi, în punga de pînză, să las punga pe locul meu şi să mă ridic ca şi cînd m-aş duce la privată. Nu vor da semnalul celor de afară, căci nu am comoara asupra mea. Sînt peste 5000 de bolivari. E mai bine să-i pierd decît să-mi pierd viaţa.

De altfel, nu am de ales. Este singura soluţie pentru a ieşi din această capcană foarte bine pusă la punct şi care este gata să se închidă dintr-un moment în altul.

Toate astea îmi trec rapid prin minte, căci este ora cinci fără şapte minute. Adun totul – bancnote, diamante, tubul de aspirină – în văzul celorlalţi. Încet, introduc această comoară în punga de pînză. Cu multă naturaleţe, trag de şiretul pungii, o pun în faţa mea, la patruzeci de centimetri, şi spun în spaniolă, pentru ca toată lumea să înţeleagă :

– Ai grijă de pungă, Jojo. Nu mă simt prea bine. Mă duc să iau puţin aer.

Jojo, care mi-a urmărit toate gesturile, întinde mîna şi-mi spune :

– Dă-mi-o, stă mai bine la mine decît oriunde.

Cu regret, îi întind punga, căci ştiu că se pune singur într-o

situație periculoasă. Dar ce să fac ? Să-l refuz ? Imposibil, ar părea bizar.

Ies, cu mâna pe revolver. În noapte, nu zăresc pe nimeni, dar n-am nevoie să-i văd pentru a ști că sînt acolo. Repede, aproape fugind, mă îndrept spre Miguel. Revenind cu el și cu o lampă mare cu carbid, care ne va permite să luminăm în jurul barăcii, cred că avem o șansă să dezamorsăm situația asta explozivă. Din păcate, Miguel locuiește la mai mult de două sute de metri de noi. Încep să fug.

– Miguel ! Miguel !

– Ce este ?

– Scoală-te repede. Ia-ți revolverul și o lampă. E de rău !

Poc ! Poc ! Se aud două împușcături în noapte.

O iau din loc, alergînd cît se poate de repede. Întîi confund baraca și cei dinăuntru, după ce mă înjură, mă întrebă ce-i cu împușcăturile. Îmi continui cursa, iată baraca, totul este în întuneric. Îmi aprind bricheta. Sosesec oameni cu lămpi. În cameră nu a mai rămas nimeni. Doar Jojo se află întins pe jos, cu ceafa sîngerîndu-i abundent. Nu este mort, ci în comă. Reconstitui repede scena, căci o lanternă abandonată acolo mă face să înțeleg ce s-a întîmplat. S-a tras în lampa cu carbid și, în același timp, l-au poenit pe Jojo în cap. La lumina lanternei, au adunat tot ce se afla în fața lui, punga mea și tot ceea ce cîștigase el. l-au smuls cămașa, iar centura de pînză groasă pe care o purta direct pe piele a fost tăiată cu o lovitură de cuțit sau de maceță.

Bineînțeles, toți jucătorii o șterseseră. Cea de-a doua împușcătură a fost trasă ca să-i facă să fugă mai repede. De altfel, nu mai erau mulți cînd m-am ridicat eu. Opt oameni jos, doi în picioare, cei patru tipi în colțurile camerei și puștiul care servea.

Toată lumea se oferă să mă ajute. Jojo este transportat la Miguel, care are un pat de scînduri în baraca lui. Jojo rămîne în comă toată dimineața. Sîngele s-a coagulat. Nu mai curge. După părerea unui miner englez este bine și rău, căci dacă are o fractură a craniului înseamnă că hemoragia este internă. Mă hotărăsc să nu-l mișc din loc. Un miner din Callao, un vechi prieten al lui Jojo, s-a dus la o altă mină să ceară ajutorul unui așa-zis medic.

Sînt foarte abătut. Le-am explicat totul lui Miguel și Mustafa, iar ei mă încurajează spunîndu-mi că dacă lovitura era previzibilă de la început și dacă îl avertizasem, trebuia să mă asculte.

Spre ora trei după-amiază, Jojo deschide ochii. l se dau cîtiva stropi de rom, apoi, cu mare greutate, murmură : „Mi-a venit sorocul, frate, o simt. Să nu mă mișcați. Nu e vina ta, Papi, ci a mea.“

Răsufală cu greu și continuă : „Miguel, în spatele cocinei porcului tău am îngropat o cutie. Chiorul s-o ducă nevesti-mi, Lola.“ După aceste câteva momente de luciditate, recade în comă. A murit la apusul soarelui.

Grăsana care ne servise primele *frescos* când am sosit, Dona Carmencita, a venit să-l vadă și ea pe Jojo. Îmi aduce câteva diamante și trei patru bancnote pe care le culesese astăzi de dimineață din camera noastră. Și totuși, se perindase ceva lume pe acolo ! Dar nimeni nu se atinsese nici de bani, nici de diamante.

Aproape toată comunitatea a venit la înmormîntare. Cei patru brazilieni sînt și ei prezenți, cu cămașa pe deasupra pantalonilor. Unul dintre ei se apropie de mine și-mi întinde mina. Mă prefac că nu observ gestul lui și-l bat cu palma prietenește peste burtă. Nu mă înșelasem, revolverul se afla acolo unde bănuiam.

Mă întreb dacă pot să iau vreo măsură contra lor. Acum ? Mai târziu ? Ce să fac ? Nimic. Este prea târziu.

Simt nevoia să fiu singur, dar aici obiceiul este ca, după o înmormîntare, să te duci să bei cîte un pahar în fiecare local al cărui patron a fost la înmormîntare. Vin, de obicei, cu toții.

Cînd ajung la Dona Carmencita, aceasta vine și se așază lîngă mine, cu un pahar de lichior de anason în mînă. În momentul în care ridic paharul să bea, îl ridică și ea pe al ei, dar îl duce doar la gură și-mi spune printre dinți :

– Este mai bine c-a fost el și nu tu. Acum poți să te duci în siguranță unde vrei.

– De ce în siguranță ?

– Pentru că toată lumea știe că tot ce ai cîștigat ai vîndut libanezului.

– Da, dar dacă libanezul este omorît ?

– Și asta se poate... Dar asta-i o altă problemă.

Plec singur, lăsîndu-mi prietenii la mese, după ce i-am spus Donei Carmencita că eu plătesc totul.

O iau pe cărarea ce duce la așa-zisul cimitir, un teren defrișat de 50 m², fără să știu prea bine de ce.

În cimitir sînt opt morminte. Cel al lui Jojo este ultimul ; în fața lui, Mustafa. Mă apropiu :

– Ce faci aici, Mustafa ?

– Am venit să mă rog pentru acest vechi prieten la care țineam mult și să-i aduc o cruce. Ai uitat să faci una.

– La naiba ! Este adevărat. Nu m-am gîndit la cruce. Îi strîng mîna acestui arab de treabă și-i mulțumesc.

– Nu ești creștin ? mă întrebă. Nu te-am văzut rugîndu-te cînd au aruncat pămîntul peste coșciug.

- Adevărul este că... sigur că există un Dumnezeu, Mustafa, îi spun pentru a-i face plăcere. Îi mulțumesc, de altfel, pentru că m-a protejat în loc să mă lase să continui ca Jojo... Decît să mă rog pentru el, mai bine îl iert pe acest bătrîn care s-a născut în drojdia societății, la Belleville. N-a putut învăța decît un singur lucru, să joace zaruri.

- Ce tot spui acolo, prietene, nu înțeleg nimic.

- N-are importanță. Să-ți amintești numai acest lucru : regret sincer că a murit. Am încercat să-l salvez. Dar nimeni nu trebuie să se creadă mai șmecher decît altul, căci, într-o zi, se găsește unul mai isteț decît tine. Acum Jojo se simte bine aici. Va dormi pentru totdeauna înconjurat de ceea ce a adorat, aventura și natura, cu mila lui Dumnezeu.

- Da, bunul Dumnezeu îl va ierta, căci era un om de treabă.

- Asta-i sigur.

Încet, mă întorc la cabană. Este adevărat că nu sînt supărat pe Jojo, cu toate că atunci cînd m-a luat cu el aproape că m-a condamnat. Veselia, energia sa de fier, tinerețea, în ciuda celor șaiszeci de ani, alura lui de mare senior al foburgurilor : „Ținuta... Dumnezeu-le ! Ținuta !"... Și, apoi, am fost prevenit. Am să mă rog pentru José, care mi-a dat acele sfaturi atît de bune. Fără el, n-aș mai fi în viață.

Legănat în hamacul meu, fumînd trabuc după trabuc, ca să mă îmbăt cu nicotină și să alung țințarii, încerc să fac bilanțul.

Bun. Am zece mii de dolari după numai cîteva luni de libertate. La Callao și aici am întîlnit bărbați și femei de toate rasele, de origini sociale diferite, dar toți de-o căldură umană extraordinară. Am simțit prin ei și prin viața în natură, în această ambianță atît de diferită de cea a orașului, cît de minunată este libertatea pentru care m-am zbatut atîta.

Pe de altă parte, războiul s-a terminat datorită lunganului Charlot și acestor pompieri ai lumii care sînt americanii. În această harababură în care se află milioane de oameni, un ocnaș nu reprezintă într-adevăr nimic. Cu atît mai bine, asta mă va ajuta : în mijlocul tuturor problemelor pe care le au de rezolvat, vor avea altceva mai bun de făcut decît să se intereseze de soarta mea...

Am trezeci și șapte de ani, am stat treisprezece ani la ocnă, cincizeci și trei de luni în singurătate totală, socotind, în afara Recluziunii, și închisorile La Santé, La Conciergerie, centrala de la Beaulieu. Sînt greu de clasificat. Nu sînt un tip sărman, care n-are altă posibilitate decît să dea cu sapa, tîrnăcopul sau securea, dar nici n-am o adevărată meserie care să-mi permită să fiu un muncitor bun, de exemplu mecanic sau electrician, putînd să-mi asigur existența în orice țară. Pe de altă parte, din cauza lipsei unei instrucții suficiente,

sînt incapabil să-mi asum mari responsabilități. Ar trebui, în același timp cu studiile, să înveți și o meserie. Dacă, dintr-un motiv sau altul, îți ratezi studiile, o meserie te-ar putea ajuta să te descurci în viață. Nu pentru că avînd ceva învățătură ai fi superior, să zicem, măturătorului – n-am disprețuit niciodată pe nimeni în afară de gardieni și sticleți –, ci pentru că nu te potrivești cu propriul tău personaj, ești cu fundul în două luntre, simți că ai putea, dar nu poți să fii fericit. De fapt, sînt prea instruit și, în același timp, nu destul. Pe dracu ! Nu-i prea grozavă o asemenea concluzie.

Și, apoi, cum să-ți stăpînești impulsurile interioare dacă ești un om normal ? Eu, care ar fi trebuit să caut liniștea, pacea, să trăiesc la Callao ca ocașii ajunși la pensie, resimt, dimpotrivă, în modul cel mai profund, o violentă sete de viață. Aventura mă atrage cu atîta forță încît mă întreb dacă voi putea vreodată să stau liniștit.

Este adevărat, de asemenea, că trebuie să mă răzbun, este adevărat că nu-i pot ierta pe cei ce mi-au făcut tot acest rău, mie și celor ce-mi erau dragi.

Calmează-te, Papi. Ai tot timpul în fața ta. Încetul cu încetul, trebuie să-ți recapeți încrederea în viitor. Căci, tu, care ți-ai promis să trăiești corect în această țară, ai intrat deja în plină aventură, uitîndu-ți promisiunea.

Cît de greu este să trăiești ca toată lumea, să te supui ca toată lumea, să mergi în același pas cu toți ceilalți, avînd ca regulă acceptarea acestor două măsuri : timpul și distanța.

Trebuie să alegi, Papi : sau vei respecta această țară a bunului Dumnezeu și vei lăsa deoparte răzbunarea, sau, dacă nu poți abandona această idee fixă, atunci vei avea nevoie de mulți bani pe care nu-i vei putea cîștiga niciodată muncind, ci va trebui să cauți o altă „cale“.

De fapt, aș putea să mă duc să caut *în altă parte decît în Venezuela* această avere ce-mi este indispensabilă. Nu-i așa complicat, amice. Vom vedea ! Trebuie să mai reflectez. Să dormim acum.

Dar, înainte de asta, nu pot rezista să nu mă duc să admir îndelung, din ușă, stelele, luna, să ascult miile de zgomote, miile de strigăte ale junglei ce înconjoară satul ca o misterioasă frontieră, perete la fel de întunecos pe cît este de strălucitoare lumina lunii.

Și dorm, dorm, legănat de hamac, fericit în toate fibrele sufletului meu că sînt liber, liber și *stăpîn pe destinul meu*.

Spre ora zece dimineța, a doua zi, mă duc să-l caut pe libanez.

– Deci, cînd ajung la Callao sau la Ciudad Bolivar, mă duc la adresele pe care mi le-ai dat și-mi vor plăti chitanțele pe care mi le-ai semnat ?

– Desigur, poți fi liniștit.

– Și dacă ești ucis și tu ?

– Asta n-are nici o importanță pentru tine, vei fi plătit. Te duci la Callao ?

– Da.

– Din ce regiune a Franței ești ?

– De pe lîngă Avignon, nu departe de Marsilia.

– I-auzi ! Am și eu un prieten marsiliez, dar nu l-am mai văzut de multă vreme. Se numește Alexandre Guigue.

– Nu se poate. Este unul din bunii mei prieteni.

– Și al meu. Îmi face plăcere că-l cunoști.

– Unde locuiește și cum pot să-l revăd ?

– În Brazilia, la Boa Vista. Este foarte departe și complicat să ajungi pînă acolo.

– Cu ce se ocupă acum ?

– Este coafor. Îți este ușor să-l găsești. Întrebi de coaforul-dentist francez.

– De cînd este și dentist ? îl întreb, neputîndu-mi stăpîni rîsul.

Căci pe Alexandre Guigue, un tip extraordinar, l-am cunoscut bine. Condamnat la ocnă o dată cu mine, în 1933, am fost împreună pe *La Martinière* și a avut timp să-mi povestească istoria lui în detaliu.

În 1929 sau 1930, într-o sîmbătă noaptea, Alexandre și un prieten

coborau liniștiți, prin tavan, în cea mai mare bijuterie din Lisabona. Au pătruns prin efracție în apartamentul de deasupra bijuteriei, aparținând unui dentist. Pentru a repera locurile, pentru a se asigura că dentistul pleacă în fiecare week-end, cu toată familia, pentru a lua amprentele cheilor de la ușile de la intrare și de la cabinetul de lucru, a trebuit să se ducă de mai multe ori la dentist și să-și plombeze doi dinți.

– Excelent lucrați, de altfel, căci mai am și acum plombele !

Timp de două nopți am avut timp destul să luăm toate bijuteriile și să deschidem, fără zgomot, două case de bani și un seif mai mic din oțel. Portretul robot nu se inventase încă pe atunci, dar dentistul știa probabil foarte bine să descrie oamenii, căci, părăsind Lisabona, sticleții ne-au sărit în spate la gară. Justiția portugheză ne-a condamnat la zece și doisprezece ani de ocnă. După cîtva timp, ne aflam în ocna lor, în Angola, la nord de Congo belgian și Congo francez. Nu am avut dificultăți ca să evadăm. Prietenii au știut unde și cînd să ne aștepte cu taxiul. Eu, ca un cretin, m-am dus la Brazaville, iar camaradul meu la Leopoldville. Trec peste aventurile mele din Congo. Cîteva luni mai târziu, am fost prins. Camaradul meu de asemenea. Francezii au refuzat să mă predea portughezilor și m-au trimis în Franța, unde m-am trezit cu douăzeci de ani de ocnă, în loc de zece cît mi se dăduseră în Portugalia.

A evadat din Guyana. Am aflat că trecuse prin Georgetown și că, într-adevăr, pornise spre Brazilia călare pe un bou cu care vroia să străbată jungla.

Și dacă m-aș duce să-l caut ?

Da. Mă voi duce la Boa Vista.

Ei bine, o asemenea idee mi se pare, într-adevăr, formidabilă.

Plec cu doi oameni care-mi spun că știu pe unde se ajunge în Brazilia și care mă vor ajuta să-mi car lucrurile pentru dormit și pentru gătit. Mai mult de zece zile rătăcim prin junglă, fără ca măcar să dăm de Santa Helena, ultimul sat de mineri înainte de frontiera braziliană, dar ajungem, după cincisprezece zile, aproape de frontiera Guyanei engleze, la o mină de aur, Aminos. Cu ajutorul unor indieni, atingem râul Cuyuni, care ne conduce la un sătuc venezuelian, Castillejo. Aici, cumpăr cîteva macete și pile pe care le dau indienilor în semn de mulțumire și-i abandonez pe așa-zișii mei ghizi, abia abținîndu-mă să nu le mut fălcile din loc. Căci, de fapt, indivizii nu cunosc mai bine decît mine regiunea.

Reușesc să găsesc, totuși, în sat, un om care cunoaște locurile și care acceptă să mă conducă. Patru sau cinci zile mai târziu, ajung la Callao.

Epuizat de oboseală, slab ca un băț, bat, la lăsatul serii, la ușa Mariei.

– A venit ! A venit ! strigă cât o ține gura Esmeralda.

– Cine ? întreabă Maria din cealaltă cameră. Și de ce strigi așa de tare ?

Foarte emoționat de această atmosferă de proștețime pe care o regăsesc după săptămânile apăsătoare pe care le-am trăit, am luat-o pe Esmeralda în brațe și i-am astupat gura cu mîna, ca s-o împiedic să-i răspundă.

– De ce faci atîta zgomot ? întreabă Maria intrînd în cameră.

Un strigăt, un strigăt din adîncul inimii, un strigăt de bucurie, de dragoste, de speranță împlinită și Maria se aruncă în brațele mele.

Mult timp, foarte mult timp după ce l-am îmbrățișat pe Picolino și pe celelalte surori ale Mariei – doar José este plecat de acasă –, rămîn lungit lîngă Maria. Îmi pune mereu aceleași întrebări : nu-i vine să creadă c-am venit direct la ea, fără să mă opresc la Marele Charlot sau la vreo cafenea din sat.

– Vei rămîne un timp la Callao ?

– Da, voi sta cîtva timp.

– Trebuie să te îngrijești, să te îngrași, am să-ți fac mîncărurile tale preferate. Cînd vei pleca, chiar dacă inima mea va sîngera pentru totdeauna, nu-ți voi reproșa nimic, căci m-ai avertizat de la început. Vreau să fii puternic, ca să poți scăpa mai ușor din capcanele Caracasului.

El Callao, Uasipata, Upata, Tumeremo, sătucuri cu nume curioase pentru un european, minuscule puncte pe harta unei țări de trei ori mai mare ca Franța, pierdute la capătul lumii, unde cuvîntul progres nu înseamnă nimic, în sînul celei mai minunate dintre naturi, în mijlocul căreia bărbați și femei, tineri și bătrîni trăiesc cum se trăia la începutul secolului, dar sînt însuflețiți de pasiuni adevărate, de generozitate, de bucuria de a trăi, de omenie... Sînt rari cei care au acum peste patruzeci de ani și care n-au avut de suferit din cauza celei mai teribile dintre dictaturi, cea a lui Gomez. Pentru un nimic erau urmăriți, bătuti măr, flagelați cu vîna de bou de către reprezentanții autorităților. Toți, pe cînd aveau între cincisprezece și douăzeci de ani, între 1925 și 1935, au fost urmăriți ca niște animale de către polițiștii tiranului și, odată prinși cu arcanul, erau tîrîți cu o funie pînă la cazarmă. Pe atunci, o fată frumoasă putea fi răpită de un funcționar important, apoi aruncată în stradă cînd acesta se sătura de ea. Dacă o familie îndrăznea să schițeze cel mai mic gest de apărare, era imediat distrusă.

Au avut loc din cînd în cînd revolte, adevărate sinucideri colective ale unor oameni hotărîți să se răzbune cu orice preț, chiar cu cel al vieții lor, cum a fost colonelul Zapata. Dar sosea imediat armata și cei ce reușeau să scape cu viață rămîneau schilodiți pentru tot restul zilelor lor în urma torturilor.

Și, cu toate acestea, toți acești oameni, aproape analfabeți, din sătucurile astea înapoiate și-au păstrat aceeași dragoste și încredere în semenii lor. Este pentru mine o lecție constantă de omenie care mă impresionează.

Mă gîndesc la toate astea, stînd lungit lîngă Maria. Am suferit, este adevărat, am fost condamnat pe nedrept, și asta este adevărat, gardienii francezi erau la fel de barbari și poate chiar mai diabolici decît polițiștii și soldații tiranului, dar eu sînt acum aici, întreg, după ce am trăit o aventură periculoasă, dar cît de pasionantă. Am mers pe jos, am împins piroga, am călărit prin junglă, dar fiecare zi a însemnat pentru mine cît un an, atît de plină a fost această viață de om fără lege, liber de orice constrîngere, de orice barieră morală, de orice supunere în fața unor ordine.

Așa că mă întreb dacă fac bine plecînd la Caracas și lăsînd în urma mea această lume desprinsă parcă din paradis. Încă și încă îmi mai pun această întrebare.

A doua zi, o veste proastă. Reprezentantul libanezului, un mărunț bijutier specializat în orhidee de aur cu perle din insula Margarita și tot felul de mici bijuterii într-adevăr originale, îmi spune că nu-mi poate plăti nimic pentru chitanțele mele, căci libanezul îmi datorează o groază de bani. Asta-mi mai lipsea ! Bine, mă voi duce să mi se plătească la cealaltă adresă, la Ciudad Bolivar. Îl întreb :

– Îl cunoașteți pe acel domn ?

– Din păcate, prea bine. Este un pungaș care a dispărut luîndu-și toate lucrurile, chiar și cele cîteva piese rare pe care i le încredințasem spre păstrare.

Dacă ceea ce-mi spune acest cretin este adevărat, asta pune capac la toate. Sînt și mai lefter ca înainte de a pleca cu Jojo. Nu-i totuși prea rău ! Cît de misterios este destinul. Numai mie puteau să mi se întîmple toate astea și să fiu șmecherit pe deasupra de un libanez !

Mă întorc acasă tîrîndu-mi picioarele și cu privirea în pămînt. Pentru acei nenorociți de 10.000 de dolari, din care nu mi-a rămas măcar umbra unei centime, mi-am riscat viața de zece, de douăzeci de ori. Ei bine, libanezul n-are nevoie să falsifice zarurile ca să cîștige la joc. Mai mult, nici măcar nu se deranjează, așteaptă să-i fie aduse lovelele acasă.

Dar voința mea de a răzbi prin toate este așa de mare încât mă încurajez singur : „Ești liber, liber, și vrei să te superi pe destin ? Cred că glumești, nu poți fi serios ! Banco pierdut, poate, dar aventura a fost extraordinară. «Faceti jocurile !» «Banca sare în aer.» În câteva săptămîni aș fi putut să fiu un om bogat sau un om mort !... Intensitatea suspensului, ca și cînd aș fi fost pe un vulcan supraveghindu-i craterul, dar știind bine că și alte cratere se pot deschide și că trebuie să prevăd dinainte celelalte explozii posibile, nu a meritat, oare, pierderea celor 10.000 de dolari ?“

Mi-am revenit și analizez cu calm situația. Trebuie să mă întorc rapid la mină înainte ca libanezul să o întindă. Și deoarece timpul costă bani, să nu-l pierdem. Mă duc să caut un catîr, alimente și... la drum ! Revolverul și cuțitul le mai am. Doar o întrebare mă neliniștește : voi mai fi în stare să recunosc drumul ?

Am închiriat în cele din urmă un cal pe care Maria îl consideră mai bun decît catîrul. Singura mea grijă este să nu apuc la un moment dat pe un alt drumeag, căci pe alocuri se întretaie mai multe.

– Cunosc drumurile. Vrei să te însoțesc ? îmi propune Maria. Spune, mi-aș dori asta atît de mult ! Nu merg decît pînă la *posada*, unde lași calul și pornești mai departe cu piroga.

– Este prea periculos pentru tine, Maria, și mai ales este periculos să te întorci singură.

– Am să aștept să treacă cineva care vine la Callao. Așa că voi fi în siguranță. Spune da, *mi amor* !

Vorbesc cu José care este de acord. „Am să-i împrumut revolverul meu, Maria știe să se servească de el“, îmi spune.

Și iată cum, după cinci ore de mers călare (am închiriat un cal și pentru Maria), ne aflăm singuri, așezați pe marginea drumului din selva. Maria și eu. Maria poartă un pantalon de călărie, cadou din partea unei prietene de la cîmpie, o *Llanera*. *Llana* se numește imensa cîmpie a Venezuelei, unde femeile sînt curajoase, neîmblînzite, trag cu pușca și cu revolverul ca un bărbat, învîrtesc maceta ca un crimeur și călăresc ca niște amazoane. Se poartă bărbătește, dar, cu toate astea, știu să moară din dragoste.

Maria este exact contrariul lor. Este blîndă, senzuală și atît de apropiată de natură încît lasă impresia că se contopește cu aceasta. Ceea ce n-o împiedică să știe să se apere cu sau fără armă, căci este curajoasă.

Niciodată, niciodată nu voi putea uita aceste zile de călătorie dinainte de a ajunge la *posada*. Zile și nopți de neuitat, în care inimile noastre erau cele ce cîntau cînd oboseam să ne strigăm bucuria.

Niciodată nu voi putea descrie fericirea acelor clipe de răgaz, cînd ne zbrănguim în răcoarea apei cristaline, apoi, încă uzi, făceam dragoste în iarba de pe mal, învăluți de freamătul multicolor al colibriilor, al fluturilor, al libelulelor din junglă, al căror balet părea că însoțește dragostea unor tineri ce se iubeau în mijlocul naturii.

După fiecare popas, plecăm ghiftuiți de mîngîieri, cîteodată amețiți de un fel de beție încît îmi pipăi corpul pentru a mă asigura că sînt încă întreg.

Cu cît ne apropiem de *posada*, ascult mai atent vocea pură, naturală a Mariei, care fredonează valsuri de dragoste. Cu cît distanța se micșorează, cu atît încetinesc pasul calului și găsesc pretexte pentru a ne tot opri.

– Maria, cred că trebuie să lăsăm caii să răsuflă puțin.

– În ritmul în care merg nu cred că ei vor fi obosiți cînd vom ajunge, Papi, ci noi, spune ea, izbucnind într-un rîs care-i descoperă perlele dinților.

Am reușit să ajungem în șase zile la *posada*. Cînd o zăresc, ca într-o străfulgerare, simt dorința să petrec noaptea aici și apoi să mă reîntorc la Callao. Să re trăiesc puritatea acestor șase zile și nopți pasionante mi se pare, în acest moment, de o mie de ori mai important decît să-mi recapăt cele zece mii de dolari. Dar, mai puternică decît această dorință este o voce interioară care-mi spune : „Nu fi tîmpit, Papi, zece mii de dolari sînt o avere, prima parte importantă din suma ce-ți trebuie ca să-ți realizezi proiectele. Nu trebuie să le abandonezi.“

– Iată *posada*, spune Maria.

Și, împotriva mea, împotriva a tot ceea ce gîndesc și simt, îi spun Mariei contrariul a ceea ce aș fi vrut să-i spun :

– Da, iată *posada*, Maria. Călătoria noastră a luat sfîrșit, mîine ne vom despărți.

Cu patru vîslași buni, piroga pare că zboară pe apa rîului împotriva curentului. Fiecare lovitură de pagaie mă îndepărtează de Maria, care, de pe mal, mă privește cum dispar.

Unde este oare pacea, unde este dragostea, unde este, poate, femeia predestinată cu care îmi voi întemeia un cămin, o familie ? Mă abțin să nu privesc în urmă de teamă să nu le strig vîslașilor : „Să ne întoarcem !“ Trebuie să mă duc la mină să-mi iau banii și să pornesc cît mai repede în alte aventuri pentru a-mi completa suma necesară mării călătorii la Paris, dus-întors, dacă va mai exista întoarcere.

Promit un singur lucru : nu-i voi face nici un rău libanezului. Voi lua ce-mi aparține, nici mai mult, nici mai puțin. Nu va ști niciodată că această iertare o datorează celor șase zile de plimbare în paradis alături de fata cea mai minunată din lume, mica zână din Callao, Maria.

– Libanezul ? Cred că a plecat, îmi spune Miguel, după ce m-a strâns în brațele-i vînjoase.

Găsisem baraca lui închisă, este adevătat, dar avea încă acea extraordinară pancartă : „Comoara mea cea mai de preț este cinstea.“

– Crezi că a plecat ? Oh, mizerabilul !

– Calmează-te, Papi ! Aflăm imediat.

Îndoiala nu a fost de lungă durată, nici speranța de altfel. Mustafa confirmă că a plecat, dar unde ? De abia după două zile de căutări un miner îmi spune că, însoțit de trei gărzi de corp, a plecat spre Brazilia : „Toți minierii spun că este un om cinstit, fără nici o îndoială !“ Atunci le povestesc ce mi s-a întâmplat la Callao și ce-am aflat despre omul lui de la Ciudad Bolivar, care a șters-o. Patru sau cinci tipii, printre care un italian, îmi spun că, dacă am dreptate, și ei au rămas lefteri. Numai un bătrîn guyanez nu acceptă această posibilitate. După el, nu există decît un hoț : grecul de la Ciudad Bolivar. Discutăm mult pro și contra, dar în sinea mea îmi dau seama că am pierdut totul. Ce voi face ?

Să mă duc să-l văd pe Alexandre Guiguc ? Dar Brazilia este destul de departe, ca să ajungi la Boa Vista ai de străbătut vreo 500 de kilometri prin junglă, iar recenta mea experiență a fost prea periculoasă. Încă puțin și acolo îmi rămîneau oasele. Nu, voi face în așa fel încît să păstrez contactul cu minele de diamante și mă voi întoarce îndată ce voi afla că libanezul și-a făcut apariția pe undeva. Apoi, va trebui s-o pornesc spre Caracas, după ce-l voi lua pe Picolino. Este soluția cea mai înțeleaptă. Mîine voi porni din nou spre Callao.

Opt zile mai tîrziu mă aflu la José și Maria. Le povestesc totul. Cu înțelegere, cu blîndețe, Maria găsește cuvintele cele mai potrivite care-mi dau curaj. Tatăl ei insistă să rămîn cu ei : „Dacă vrei, vom da lovitura la mina de la Caratal.“ Îi surîd, bătîndu-l pe umăr.

Nu, într-adevăr, asta nu-mi spune nimic, nu trebuie să rămîn aici. Numai dragostea mea pentru Maria și cea pe care ea mi-o dăruiește mă pot reține aici, la Callao. M-am atașat mai mult decît aș fi crezut și decît aș fi dorit. Este o dragoste adevărată, puternică, dar nu îndeajuns, totuși, pentru a învinge ideea mea fixă de răzbunare.

Totul s-a aranjat, am vorbit cu un camionagiu. Voi pleca mâine la ora cinci dimineața.

În timp ce mă rad, Maria iese din camera mea și se refugiază în cea a surorilor ei. Cu acel simț misterios al femeilor, știe că, de data asta, este plecarea definitivă. Picolino este așezat la masa din camera comună, curat, bine pieptănat. Lângă el se află Esmeralda, cu mâna pe umărul lui. Vreau să mă duc în camera în care se află Maria, dar Esmeralda mă oprește :

– Nu, Enrique.

Și, brusc, fuge și se ascunde și ea în cameră.

José m-a întovărășit pînă la camion. Nu ne-am spus nici un cuvînt pe drum.

Vreau să plec cît mai repede spre Caracas.

Adio, Maria, mică floare din Callao, mi-ai dat mai multă dragoste și tandrețe decît tot aurul ce se poate scoate din minele de pe aici.

Călătoria a fost penibilă, mai ales pentru Picolino. O mie de kilometri, douăzeci de ore de drum, plus opririle. Petrecem câteva ore la Ciudad Bolivar și, după ce traversăm magnificul Orinoco pe un bac, urmează o cursă dezlănțuită a camionului care aleargă nebunește, condus de un tip din fericire cu o rezistență de fier.

În sfârșit, a doua zi după-amiază ajungem la Caracas. Și, dintr-o privire, descopăr orașul. Forfota ființelor care se mișcă în toate părțile mă fascinează.

1930, Paris. 1946, Caracas. Au trecut șaisprezece ani de când n-am mai văzut un oraș cu adevărat mare. Au mai fost Trinidad și Georgetown, dar nu pot intra în discuție ; de altfel, în fiecare dintre ele n-am petrecut decât câteva luni.

Este frumos Caracasul, maiestuos, cu casele sale coloniale cu un etaj, înconjurat de munții Avila, întins de-a lungul unei văi. Situat la 900 de metri altitudine, se bucură de-o primăvară veșnică, nici prea cald, nici prea frig.

„Am încredere în tine, Papillon“, îmi repetă doctorul Bougrat la ureche, ca și cum ar asista la intrarea noastră în acest imens și forfotitor oraș.

Peste tot, oameni de toate culorile, fără nici un complex de rasă, de la cea mai deschisă la cea mai închisă. Toată lumea, de la negru la ărașiu sau la albul cel mai pur, toată această populație pestriță pare să trăiască, la prima vedere, într-o fericire continuă.

Cu Picolino la braț mă îndrept spre centrul orașului. Marele Charlot mi-a dat adresa unui fost ocnaș care are o pensiu-ne, pensiu-ne Maracaibo.

Da, au trecut șaisprezece ani, un război sîngeros a răvășit viețile a sute de mii de oameni de vîrsta mea din multe țări, printre care și

din a mea, Franța. Din 1940 în 1945, ei au fost făcuți prizonieri, sau uciși, sau răniți, adesea mutilați pentru tot restul vieții. Tu, Papi, te afli aici, acum, într-un oraș mare ! Ai treizeci și șapte de ani, ești încă tânăr, puternic, privește în jurul tău la toți acești oameni care, deși unii dintre ei sînt modest îmbrăcați, rid din tot sufletul. Cîntecele nu răsună doar în eter, difuzate de discursurile la modă, ele se află în inimile tuturor, fără excepție. Sau aproape ale tuturor, căci, bineînțeles, îți dai seama imediat că unii tîrăsc după ei nu ghiulele sau lanțuri, ci, mai rău decît astea, nefericirea de-a fi sărac și de a nu ști să se apere în această adevărată junglă cum este un mare oraș.

Cît de frumos mi se pare un oraș ! Și nu este decît ora 16. Cum trebuie să arate oare noaptea, cu sutele de mii de stele electrice strălucind ? Și, totuși, nu ne aflăm decît într-un cartier oarecare, cu o reputație nu prea grozavă.

Mă hotărâsc să nu mă uit la bani :

– Hei, taxi !

Așezat lîngă mine, Picolino rîde ca un copil și salivează tot timpul. Îi șterg buzele și-mi mulțumește cu ochii, tremurînd de emoție. A fi într-un oraș mare, într-o capitală, înseamnă pentru el, înainte de toate, speranța de a găsi spitale și profesori care să-l transforme dintr-o zdreanță umană cum este acum într-un om normal. Miracol al speranței. Mi-a luat mîna într-a lui, în timp ce în jurul nostru se perindă străzi, și iar străzi, cu oameni și iar oameni, atît de mulți încît umplu trotuarele. Și automobilele, și claxoanele, și sirena unei ambulante, și cea a mașinii de pompieri, și strigătele vînzătorilor ambulanti, și ale celor ce vînd ziarele de seară, și scrîșnetele frinei unui camion, și clinchetul tramvaielor, și al bicicletelor, toată această zarvă, toate aceste strigăte care ne învăluie, ne ameteșc, ne îmbată aproape, toate aceste zgomote diverse, care distrug sistemul nervos al celorlalți, au asupra noastră un efect contrariu, ne trezesc pe amîndoi, ne fac să înțelegem că sîntem reintegrați în ritmul nebunesc al vieții mecanice moderne și, în loc să ne enerveze, ne dau sentimentul că sîntem cu adevărat fericiți.

Nici nu este de mirare că zgomotul este ceea ce ne frapază cel mai mult. De atîția ani trăim în mijlocul liniștii. De șaisprezece ani am așcutat doar liniștea închisorii, a ocnei, mai mult chiar, liniștea de la Recluziune, liniștea junglei și a mării, liniștea sătucurilor pierdute, unde trăiesc oameni fericiți.

Îi spun lui Picolino :

– Întrăm în anticamera Parisului, într-un adevărat oraș, Caracasul. Aici vei fi vindecat, iar eu îmi voi găsi calea și-mi voi realiza destinul, fii sigur de asta.

Mîna lui o strînge pe a mea. O lacrimă i se prelinge pe obraz. Mîna lui este atît de caldă, de frătească, că i-o reţin pentru a nu pierde nimic din acest sentiment minunat, şi cum cealaltă mîna îi este inertă, îi şterg cu grijă lacrima fratelui meu, protejatului meu.

Am ajuns, în sfîrşit, şi ne-am instalat în pensiunea fostului ocnaş, Emile S. El nu era acasă, dar soţia lui, o venezueliană, cînd i-am spus că venim de la Callao, a înţeles cine sîntem şi s-a grăbit să ne dea o cameră cu două paturi şi cafea.

Îl culc pe Picolino, după ce l-am ajutat să facă un duş. Este obosit şi foarte excitat. Cînd dau să ies îmi face semne disperate. Ştiu ce vrea să-mi spună. „Ai să revii, nu-i așa ? Să nu mă părăseşti aici, singur !“

– Nu, Pico. Mă duc doar pentru cîteva ore şi revin.

Şi, iată-mă la Caracas. Este ora şapte cînd cobor strada spre piaţa Simon Bolivar, cea mai mare din oraş. O explozie de lumină mă întîmpină pretutindeni, o risipă minunată de electricitate, cu lămpi de neon în toate culorile. Ce mă încîntă cel mai mult sînt panourile publicitare luminoase, adevăraţi şerpi de flăcări, care, ca licuricii, apar, dispar, ca într-un adevărat balet al cărui maestru coregraf ar fi un magician.

Piaţa este frumoasă. În centru este plasată o mare statuie din bronz a lui Simon Bolivar călare pe un cal enorm. Are o alură falnică şi pe chip i se distinge o noblete sufletească pe care sînt sigur că o avea şi în realitate. Îl privesc din toate unghiurile pe acest eliberator al Americii Latine şi nu mă pot împiedica, în spaniola mea stîngace, să-l salut cu o voce înceată, pentru ca nimeni să nu mă audă : „Hombre ! Ce miracol să fiu la picioarele tale, tu, om al Libertăţii, eu, un biet nenorocit care a luptat întotdeauna pentru această libertate al cărei simbol eşti tu !“

M-am întors de două ori la pensiune care se află doar la vreo patru sute de metri de piaţă şi abia a treia oară îl găsesc pe Emile S. Îmi spune că fusese prevenit de Charlot printr-o scrisoare de venirea noastră. Ne ducem să bem un păhărel şi să discutăm în linişte.

– Sînt de zece ani aici, îmi spune Emile. Sînt căsătorit, am o fată şi soţia mea este proprietara pensiunii. De aceea nu vă pot ţine pe gratis, dar veţi plăti jumătate din preţ. (Cît de minunată este solidaritatea vechilor ocnaşi cînd unul dintre ei este în dificultate.) Continuă : „Nenorocitul care este cu tine îţi este prieten demult ?“

– L-ai văzut ?

– Nu, dar soţia mea mi-a vorbit despre el. Mi-a spus că este o zdreanţă umană. Este idiot ?

– Din contră. Și aici este drama. Este în plenitudinea facultăților sale mintale, dar gura, limba, partea dreaptă pînă la șold îi sînt paralizate. L-am cunoscut la El Dorado, în starea asta. Nici nu știu cine este, dacă-i un fost ocnaș sau un mutat disciplinar.

– Nu înțeleg de ce-l tîrăști după tine. Nici nu știi dacă este un tip de treabă, un om corect. În plus, este o povară pentru tine.

– Am reușit să-l cunosc în cele opt luni de cînd mă ocup de el. La Callao, am găsit niște femei care l-au îngrijit. Cu toate astea, este penibil.

– Ce ai de gînd să faci ?

– Să-l internez, dacă se poate. Sau să găsesc o cameră, chiar foarte modestă, dar cu duș, o toaletă, pentru a-l îngriji pînă reușesc să-l internez.

– Ai bani ?

– Puțini, dar trebuie să fiu atent căci, chiar dacă înțeleg totul, vorbesc prost spaniola și nu va fi ușor să mă descurc.

– Da, nu-i ușor aici, sînt mai mulți muncitori decît locuri de muncă. Oricum, Papi, poți să rămîi la mine cu încredere cîteva zile pînă găsești ceva.

Am înțeles. Cu toate că este un tip generos, prezența noastră este sîciitoare pentru Emile. Nevastă-sa i l-a descris probabil pe Picolino așa cum este, cu limba atîrnîndu-i și cu mormăielile lui ca de animal. Se gîndește mai mult ca sigur la proasta impresie pe care prietenul meu o poate face asupra clientelei sale.

Mîine îi voi duce mîncarea în cameră. Sărmane Picolino, care dormi lîngă mine în patul tău de fier. Cu toate că plătesc pentru tine, nimeni nu te vrea. Bolnavii, vezi tu, îi deranjează pe cei sănătoși. Gușa ta strîmbă le taie poșta celorlalți să mai rîdă. Asta-i viața ! Nu ești acceptat de un grup decît dacă îi aduci ceva din personalitatea ta, sau dacă ești atît de neînsemnat încît să nu deranjezi pe nimeni. O mobilă însuflețită poate se suportă ! Dar nu face nimic, frățioare ! Chiar dacă gesturile mele nu sînt la fel de tandre ca ale fetelor de la Callao, vei avea alături de tine mai mult decît un prieten : un borfaș care te-a adoptat și care va face totul ca să nu crăpi ca un cîine.

Emile mi-a dat mai multe adrese, dar nicăieri nu au de lucru pentru mine. De două ori m-am dus la spital să încerc să-l internez pe Picolino. Imposibil. Chipurile, n-au paturi libere, iar hîrțiile lui de eliberat de la El Dorado nu ușurează deloc lucrurile. Ieri am fost întrebat de ce-l am în grijă, care este naționalitatea lui etc. Cînd i-am povestit lui scîrța-scîrța pe hîrtie de la spital că mi-a fost încredințat de directorul de la El Dorado și că mi-am luat sarcina să mă ocup de el, acest cretin mi-a spus :

– Ei bine, deoarece a fost eliberat pentru că v-ați angajat să-l ajutați, n-aveți decît să vi-l păstrați și să-l îngrijiți acasă la dumneavoastră. Dacă nu sînteți capabil, trebuia să-l lăsați acolo.

Cînd îmi cere adresa îi indic una falsă, căci n-am încredere în acest imbecil, exemplu valabil oriunde al funcționarului mediocru, care vrea să-și dea importanță.

Sînt disperat atît pentru Picolino, cît și pentru mine. Îmi dau seama că nu mai pot rămîne la Emile, a cărei soție se plînge că trebuie să schimbe zilnic cearșafurile lui Pico. Totuși, spăl zilnic petele de pe cearșafuri la chiuvetă, cît pot mai bine, dar se usucă greu și proprietăreasa își dă seama repede. Atunci, cumpăr un fier de călcat și usuc cu el părțile spălate.

Ce să fac ? Nu prea știu. Trebuie să găsesc repede o soluție. Pentru a treia oară am încercat să-l internez pe Picolino într-un spital, dar fără rezultat. Este ora unsprezece cînd ieșim de acolo. Dacă-i așa, va trebui să recurg la măsuri extreme și mă hotărăsc să petrec această după-amiază cu prietenul meu. Îl duc la Calvario, o grădină cu plante și flori tropicale superbe, aflată pe o mică colină în plin centrul Caracasului.

Acolo, sus, pe o bancă, admirînd splendida panoramă, mîncăm *arepas* cu carne și bem o sticlă cu bere. Apoi, aprind două țigări, una pentru Pico, alta pentru mine. Picolino fumează cu greutate, lăsîndu-și saliva pe țigară. Își dă seama că momentul este important, că vreau să-i spun ceva ce-l va tulbura. Ochii îi sînt speriați și par să-mi spună : „Vorbește, vorbește repede ! Simt că ai luat o hotărîre importantă. Vorbește, te implor !“

Toate astea le citesc în ochii lui mai clar decît dacă le-ar fi scris. Îmi pare rău că-l văd așa și ezit. În sfîrșit, îndrăznesc și-i spun :

– Pico, de trei zile încerc să te internez într-un spital. Nu-i nimic de făcut. Nu se poate. Înțelegi ?

– Da, spun ochii lui.

– Pe de altă parte, nu ne putem duce la consulatul francez fără să riscăm o cerere de extrădare pe lîngă guvernul Venezuelei.

Ridică din umărul sănătos.

– Ascultă-mă cu atenție. Trebuie să te faci bine și pentru asta ai nevoie de un tratament serios. Asta-i principalul. Or, știi bine că nu am destui bani să te îngrijesc. Atunci, uite cum vom face : vom petrece seara împreună, mergem la cinema, iar mîine dimineață te voi duce în piața Simon Bolivar fără să ai vreun act asupra ta. Acolo, te vei culca la picioarele statuii și nu te-vei mișca din loc. Dacă vor încerca să te scoale în capul oăselor, le vei da de înțeles că nu poți. Sigur că, după un timp, cineva va anunța poliția care va chema o

ambulanță. O voi urmări într-un taxi și am să văd la ce spital te vor duce. Voi veni peste două zile să te văd la ora vizitelor, amestecându-mă printre vizitatori. Prima oară poate că nu-ți voi vorbi, dar, trecînd pe lângă patul tău, îți voi lăsa țigări și ceva bani. Ești de acord ?

Își pune brațul valid pe umărul meu și mă privește în față. Privirea lui îmi dezvăluie un amestec extraordinar de tristețe și de recunoștință. Gîtlejul i se contractă, face un efort supraomenesc pentru a scoate un sunet răgușit, care vrea să însemne aproape un „da, mulțumesc !“

A doua zi, lucrurile se petrec așa cum am prevăzut. Mai puțin de un sfert de oră după ce Picolino se culcase la picioarele statuii, trei sau patru bătrîni ce stăteau la umbra copacilor au prevenit un polițist. Douăzeci de minute mai tîrziu, o ambulanță sosea să-l ia. Am urmărit-o într-un taxi.

N-am avut nici o dificultate, două zile mai tîrziu, pierdut într-un grup de vizitatori, să-l găsesc pe Picolino în cea de-a treia sală comună pe care o parcurgeam. Din fericire pentru mine, patul lui se află între altele două unde sînt bolnavi grav și pot, fără nici un pericol, să-i vorbesc puțin. Este congestionat de bucurie că mă vede și se agită poate prea mult.

– Ești bine îngrijit ?

– Da, dă el din cap.

Privesc foaia de observație de la piciorul patului : „Paraplegie sau malarie cu complicații secundare. De urmărit din două în două ore.“ Îi las șase pachete de țigări, chibrituri și douăzeci de bolivari mărunțiș.

– La revedere, Pico !

Văzîndu-i privirea disperată și rugătoare, adaug : „Nu-ți face griji, vin să te mai văd, frățioare !“ Nu trebuie să uit că am devenit pentru el de neînlocuit. Sînt singura persoană ce-l mai leagă de lume.

Au trecut deja cincisprezece zile de cînd mă aflu aici și bancnotele de o sută de bolivari se duc repede. Noroc că eram corect îmbrăcat cînd am sosit. Am găsit o cămăruță, modestă, dar totuși destul de scumpă pentru buzunarul meu. Nici o femeie la orizont. Cu toate astea, femeile din Caracas sînt frumoase, fine și cu mult spirit. Este greu, totuși, să stabilești o legătură. Sîntem în 1946 și nu este un gest obișnuit ca femeile să intre neînsoțite într-o cafenea.

Un oraș mare își are secretele lui. Pentru a te apăra trebuie să le cunoști, și pentru a le cunoaște ai nevoie de profesori. Dar cîne sînt oare acești profesori ai străzii ? O întregă faună misterioasă, care

are limbajul ei, legile ei, obișnuințele, viciile, trucurile ei pentru ca să reușească să se descurce și să câștige cu ce să trăiască douăzeci și patru de ore. Să-ți câștigi viața cât mai cinstit posibil, iată problema. Nu-i, însă, prea ușor.

Ca și ceilalți, mă descurc, fac lucruri adesea haioase, dar nu am ajuns un răufăcător. De exemplu, într-o zi am întâlnit un columbian pe care-l cunoscusem la El Dorado.

– Ce mai faci ?

Îmi spune că în momentul de față își câștigă viața trăgînd la loto un superb Cadillac.

– Pe naiba ! Te-ai îmbogățit atît de mult încît îți poți permite să fii proprietarul unui Cadillac ?

Se topește de rîs, apoi îmi explică în ce constă afacerea :

– Este Cadillacul directorului unei mari bănci. O conduce singur, sosește fix la ora nouă dimineața și o parchează la o sută, o sută cincizeci de metri de bancă. Sîntem doi. Unul dintre noi, nu întotdeauna același, ca să nu fim reperați, îl urmărește pînă la ușa băncii, unde ține de șase. În caz de pericol, fluieră într-un anume fel ce nu poate fi confundat. Dar asta nu ni s-a întîmplat decît o dată. Astfel, între venirea și plecarea lui, la ora 13, punem pe mașină un afiș alb pe care am scris frumos cu roșu : „Cumpărați biletul loto cu care puteți câștiga acest automobil Cadillac. Numerele sînt valabile la loteria din Caracas. Tragerea luna viitoare.“

– Chestia asta este ceva cu totul neobișnuit ! Deci, vinzi bilete pentru „cîștigarea“ unui Cadillac ce nu-ți aparține. Ai curaj ! Dar sticleții ?

– Niciodată nu sînt aceiași și, cum nu sînt șmecheri, nu le dă niciodată prin cap c-ar fi o escrocherie. Și, dacă se interesează prea tare de noi, le facem cadou două sau trei bilete și fiecare dintre ei visează că poate va câștiga Cadillacul. Dacă vrei să câștigi ceva, vino cu noi, te voi prezenta asociatului meu.

– Nu crezi că-i o ticăloșie să-i furi pe cei nenorociți ?

– Vezi-ți de treabă ! Biletul costă zece bolivari, astfel încît numai cei ce au lovele îl cumpără. Deci, nici un rău.

Și, iată-mă, după ce l-am cunoscut și pe asociat, intrat în chestia asta. Nu-i prea grozav, Papi, dar trebuie să mănînci, să dormi, să fii curat, dacă nu elegant, și să păstrezi cât mai mult timp posibil în rezervă cele cîteva diamante pe care le-ai adus de la El Dorado și cele două bancnote de cinci sute de bolivari pe care le păstrezi ca un avar, în tub, ca și cum ai mai fi la ocnă. Căci n-am încetat să port tubul din două motive : cineva ar putea să mi-l fure din camera de hotel care se află într-un cartier destul de dubios, iar dacă l-aș ține

în buzunarul pantalonilor s-ar putea să-l pierd. Oricum, sînt mai bine de paisprezece ani de cînd port tubul în colon. Un an în plus sau în minus nu mai are nici o importanță și sînt mai liniștit cu el.

Vînzarea biletelor de loterie a durat mai mult de cincisprezece zile și ar mai fi continuat, dacă, într-o zi, un client n-ar fi cumpărat două bilete și n-ar fi examinat în detaliu această superbă mașină pe care visa s-o cîștige. Deodată, începe să strige :

– Dar această mașină nu este e doctorului Fulano, directorul băncii ?

Foarte calm, columbianul îi răspunde :

– Bineînțeles, ne-a încredințat-o pentru a o oferi la loto. Speră, astfel, să obțină un preț mai bun decît dacă ar vinde-o direct.

– Ciudat... gîndește cu voce tare clientul.

– Mai ales să nu-i spuneți, continuă columbianul, la fel de impasibil. I-am promis că nu vom spune nimănui, s-ar simți foarte prost dacă s-ar afla.

– Îl înțeleg, căci, într-adevăr, este destul de neașteptat din partea unui om ca el !

De îndată ce s-a îndepărtat destul în direcția băncii, am luat repede afișul și l-am împăturit. Columbianul dispăre cu el, iar eu mă duc la ușa băncii să-l anunț pe camaradul nostru că ne-am strîns catrafusele. Mor de rîs în sinea mea și nu mă pot abține să nu rămîn ceva mai departe de intrare ca să văd urmarea pe care o bănuie. Și iată, trei minute mai tîrziu, îl văd pe director apărînd împreună cu clientul bănuitor. Gesticulează și merge atît de repede încît am impresia că este enervat la culme.

Constatînd, fără ca acest lucru să-i surprindă, probabil, că nu mai este nimeni în preajma Cadillacului, se întorc și se opresc într-un bar ca să bea un păhărel și să se calmeze. Deoarece clientul nu m-a reperat, intru și eu ca să mă amuz ascultîndu-le conversația :

– Ce tupeu, ce tupeu pot să aibă ! Nu credeți, doctore Fulano ?

Dar proprietarul Cadillacului, ca un bun locuitor al Caracasului, căruia nu-i displace umorul, începe să rîdă și spune :

– Cînd mă gîndesc că dacă aș fi trecut și eu pe acolo, pe jos, s-ar fi putut să-mi ofere bilete pentru cîștigarea propriei mele mașini, iar eu, care sînt atît de distrat cîteodată, aș fi fost capabil să le cumpăr...! Nu credeți, totuși, că este destul de hazliu ?

Evident, loteria noastră a luat sfîrșit. Columbienii au dispărut. Eu am cîștigat aproape o mie cinci sute de bolivari, cu care pot să trăiesc mai bine de o lună, ceea ce era important.

Zilele trec și nu-i prea ușor să găsești ceva de făcut. Este perioada în care încep să sosească petăiniștii și colaboraționiștii care încearcă

să scape de justiția franceză. Nefiind la curent cu diferența dintre petainiști și colaboraționiști, îi pun pe toți în aceeași oală cu eticheta „foști gestapoviști“. Deci, nu-i frecventez.

Trece o lună fără prea multe schimbări. La Callao, nu mă gândeam că va fi atât de greu să-mi găsesc un rost. Acum, fac pe comisul voiajor, din ușă în ușă, pentru a vinde cafetiere făcute special pentru birouri (bancuri!). Gogoșile pe care le torn sînt așa de cretine că mă dezgustă : „Înțelegeți, domnule director, de fiecare dată cînd salariații dumneavoastră coboară să bea o cafeluță (așa se obișnuiește în toate birourile din Venezuela) pierd un timp important, mai ales dacă plouă, iar dumneavoastră în acest timp pierdeți bani. Cu cafetiera în birou, cîștigați pe toate planurile.“ Cîștigători pe toate planurile, poate ei, dar nu eu, asta-i sigur. Căci mulți patroni îmi răspund :

– Oh, știți, în Venezuela privim viața cu calm, chiar și cînd e vorba de afaceri. Pentru asta, de altfel, salariații noștri au voie să se ducă cînd vor, în timpul orelor de serviciu, și să bea o cafeluță.

Și cu aerul ăla foarte inteligent pe care ți-l dă o cafetieră ținută în mîină cînd mergi pe stradă, dau nas în nas cu Paulo Boxerul, o veche cunoștință din Montmartre.

– Asta-i bună ! Tu ești Paulo....

– Și tu, Papillon ?

Repede, mă ia de braț și intrăm într-o cafenea.

– Ce ciudat, ce rol poate juca și hazardul !

– Ce făceai cu cafetiera pe trotuar ?

– Le vînd, oricît ți se poate părea de ciudat. Tot scoțînd-o și băgînd-o la loc, cutia s-a rupt.

Îi povestesc despre mine și-l întreb : „Dar tu ?“

– Să ne bem cafelele. Îți voi spune în altă parte.

După ce-a plătit, ne sculăm și fac un gest să-mi iau cafetiera.

– Las-o aici, nu vei mai avea nevoie de ea, îți garantez.

– Crezi ?

– Sînt sigur.

Îmi las nenorocita aia de cafetieră pe masă și ieșim.

O oră mai tîrziu, după ce ne-am amintit de Montmartre, Paulo trece la atac. Îmi propune să iau parte la o afacere formidabilă, într-o țară nu prea îndepărtată de Venezuela. Are încredere în mine. Dacă accept, mă ia în echipa lui.

– Este foarte ușor, afacerea este ca și rezolvată, frate ! Îți spun serios. Vor fi atîția bani încît vor trebui neteziți cu fierul de călcat pentru a nu ocupa prea mult loc.

– Și unde-i afacerea asta extraordinară ?

- Vei afla acolo. Nu-ți pot spune nimic dinainte.
- Cîți vom fi ?
- Patru. Unul se află deja acolo. Pe cel de-al doilea am venit să-l iau de aici. Îl cunoști, de altfel. E Gaston, ai fost prieten cu el.
- Da, dar l-am pierdut din vedere.
- Dar eu nu, spune Paulo rîzînd.
- Și chiar nu poți să-mi spui nimic în plus despre afacere ?
- Imposibil, Papi. Am motivele mele.

Mă gîndesc repede. În situația în care mă aflu nu prea am de ales. Sau continui să mă plimb cu o cafetieră sau cu orice altă tîmpenie în mîină sau reiau aventura și am șansa să fac rost, în curînd, de mulți biștari. Știu că Paulo este mai mult decît serios și că, dacă s-a gîndit că trebuie să fim patru, afacerea trebuie să fie și ea foarte serioasă. Nu am nici o îndoială că, din punct de vedere tehnic, va fi o frumoasă operație. Și asta, trebuie s-o recunosc, mă tentează. Atunci, Papi, mizăm ?

- Banco !

A doua zi, pornim.

Tunelul de sub bancă

Mai mult de șaptezeci și două de ore de călătorie cu mașina. Treceam pe rînd la volan. Paulo este foarte prudent. De fiecare dată cînd trebuie să facem plinul, cel ce conduce îi lasă pe ceilalți doi la trei sute de metri de stația de benzină și vine înapoi să-i ia.

Am rămas cu Gaston mai bine de o jumătate de oră sub o ploaie torențială, așteptînd ca Paulo să revină. Sînt furios.

– Crezi, într-adevăr, că merită tot cercul ăsta, Paulo ? Uite cum arătăm. O să ne îmbolnăvim.

– Papi, ești agasant la culme ! A trebuit să umflu pneurile, să schimb roata din spate, să schimb uleiul și să pun apă. Toate astea nu se fac în cinci minute !

– Nu te contrazic, Paulo ! Dar te rog să mă crezi că nu prea văd utilitatea altor precauții.

– Eu le văd și eu sînt cel ce comandă. Tu ai făcut treisprezece ani de ocnă, dar și eu am făcut zece ani de închisoare în frumoasa noastră Franță. Așa că îmi dau seama că nu sîntem niciodată destul de precauți. Dacă cineva își amintește de o mașină, un Chevrolet, cu o persoană la bord în loc de trei cîți sîntem nu-i tot aia !

Are dreptate, nu e cazul să mai discutăm.

Zece ore mai tîrziu, ajungem în orașul care constituie țelul călătoriei noastre. Paulo ne lasă la colțul unei străzi mărginite de vile de-o parte și de altă.

– Mergeți pe trotuarul din dreapta. Vă opriți la vila *Mi amor*. Intrați ca la voi acasă. Înăuntru îl găsiți pe Auguste.

O grădină cu flori, o alee îngrijită, o casă cochetă a cărei ușă este închisă. Bătem cu discreție.

– Bună ziua, prieteni ! Intrați, ne spune Auguste deschizîndu-ne. Ne primește într-o cămașă cu mînele suflecate, transpirat și

plin de pământ lipit pe brațele-i păroase. Îi explicăm că Paulo s-a dus să parcheze mașina la celălalt capăt al orașului. Nu-i cazul să fie văzută o mașină cu număr de Venezuela pe stradă.

– Ați călătorit bine ?

– Da.

Nimic mai mult. Ne-am așezat în sufragerie. Simt că se apropie un moment deosebit și sînt puțin încordat. Nici Gaston, nici eu nu știm despre ce este vorba. „O chestiune de încredere, ne-a spus Paulo la Caracas. Mergeți sau nu. Un lucru este sigur : e vorba de atîția bani lichizi cît n-ați îndrăznit voi să visați vreodată !” Am fost de acord, dar acum totul trebuie să devină clar și precis.

Auguste ne oferă o cafea. În afară de cele cîteva întrebări despre călătorie, despre cum stăm cu sănătatea, nimic altceva care să mă lămurească. Sînt discreți în familia asta !

Aud o portieră trîntindu-se în fața casei. Sînt sigur că este Paulo, care avea de gînd să închirieze o mașină cu număr local.

– Ei, iată-ne cu toții ! spune Paulo intrînd în cameră și scoțîndu-și jacheta de piele. Totul e în regulă, băieți !

Liniștit, își bea cafeaua. Nu ne spune încă nimic. Aștept. Îi cere lui Auguste să pună sticla de coniac pe masă. Fără să se grăbească, cu același aer satisfăcut de viață, ne servește și, în sfîrșit, atacă subiectul.

– Ei bine, băieți, sînteți la locul nostru de muncă. Imaginați-vă că, în dreptul acestei vile drăguțe, de cealaltă parte a străzii pe care am venit, se găsește spatele unei bănci a cărei intrare este situată pe un bulevard paralel cu străduța noastră. Și dacă ați observat că brațele lui Auguste sînt murdare de pământ argilos, asta înseamnă că, știind că sînteți niște leneși, s-a și apucat de treabă pentru ca voi să aveți mai puțin de făcut.

– Ce să facem ? îl întreabă Gaston, care nu-i tîmpit, dar pricepe mai greu.

– Nu prea mare lucru, spune Paulo surîzînd. Un tunel, care pleacă din camera alăturată, va trece pe sub grădină, apoi pe sub stradă, pentru ca în cele din urmă să ajungă sub camera blindată a băncii. Asta dacă toate calculele mele sînt exacte. Dacă nu, s-ar putea să ne trezim în partea din față a băncii, în stradă. În acest caz vom săpa mai adînc și vom încerca să revenim dedesubt, chiar în centru.

O mică pauză, apoi continuă :

– Ce spuneți ?

– Lasă-mă să pricep despre ce este vorba. Nu-i tocmai chestia la care mă așteptam.

– Banca este atât de importantă ? Întreabă Gaston, dovedind încă o dată că pricepe ceva mai greu, căci, dacă Paulo a pus totul pe roate, n-a făcut-o doar pentru trei acadele.

– Treci prin fața ei mâine și ai să-mi povestești pe urmă, îi răspunde Paulo, rîzînd în hohote. Ca să-ți faci doar o idee, îți spun că are opt casieri. Și dacă faci un mic efort, o să-ți dai seama cîți bani le pot trece zilnic prin mâini.

– Colosal ! exclamă Gaston, bătîndu-se pe coapse. Este o bancă adevărată. Ei bine, sînt foarte bucuroși. Voi participa și eu o dată la o spargere calculată la milimetru. Așa, o să-mi cîștig bastonul meu de mareșal al borfașilor !

Cu același suris de om satisfăcut, Paulo se întoarce spre mine :

– Nu spui nimic, Papi ?

– Eu n-am nevoie să ajung mareșal. Prefer să rămîn caporal cu destui bani ca să pot să fac treaba la care mă gîndesc. Pentru asta nu am nevoie de milioane. Cred, Paulo, că-i vorba de o muncă gigantică și, dacă reușește – trebuie să crezi întotdeauna în ceea ce faci, deci va reuși, sînt sigur ! – vom avea cu ce ne plăti toată viața chiria și telefonul. Dar... mai sînt cîteva „dar“-uri ce trebuie rezolvate ! Îți putem pune cîteva întrebări, căpitane ?

– Cîte vrei, Papi. Aveam, de altfel, intenția să discut cu voi fiecare detaliu al afacerii. Căci, dacă eu sînt cel care conduce operațiunea, – am acest drept fiindcă eu am proiectat-o –, fiecare dintre voi își riscă libertatea și poate viața. Așa că poți să-mi pui orice întrebare dorești.

– Corect. Prima întrebare : din camera de alături, unde se află probabil puțul de coborîre, cîți metri sînt pînă la trotuarul din dreptul grădinii ?

– Exact optsprezece metri.

– A doua : ce distanță este de la bordura trotuarului pînă la bancă ?

– Zece metri.

– A treia : ai reușit să localizezi, din interiorul băncii, în raport cu celelalte încăperi, intrarea camerei blindate ?

– Da. Am închiriat un seif în sala la care are acces clientela obișnuită a băncii. Această sală se află alături de cea în care se păstrează tezaurul băncii și este separată de ea printr-o ușă blindată protejată de două sisteme de siguranță. Nu există decît o intrare care dă în camera seifurilor clienților. De aici se trece în sala cea mare. Într-o zi, după mai multe vizite, așteptînd să mi se dea a doua cheie a seifului meu, am văzut deschizîndu-se ușa blindată. În timp ce ușa

se învîrtea în jurul propriului său ax, am putut zări sala și marile seifuri aliniate împrejur.

– Ai putut să-ți dai seama de grosimea peretelui despărțitor dintre cele două săli ?

– Este greu de calculat din cauza grosimii blindajului din oțel.

– Cîte trepte trebuie să cobori pînă ajungi la ușa camerei cu seifuri ?

– Douăsprezece.

– Deci, podeaua celor două săli, se află la trei metri sub nivelul străzii. Și cum te-ai gîndit să procedăm ?

– Trebuie să încercăm să atacăm chiar sub zidul despărțitor dintre cele două săli. Este posibil, dacă reușim să reperăm buloanele exterioare care fixează seifurile de podea. Astfel, printr-o singură gaură, ceva mai largă, avem acces la ambele săli deodată.

– Da, dar cum seifurile sînt fixate de peretele despărțitor, n-ar fi imposibil să nimerim sub unul din ele.

– Nu m-am gîndit la asta. În acest caz nu ne-ar rămîne altă soluție decît să facem gaura spre centrul sălii.

– Cred că ar fi mai bine să facem două găuri de acces. Cîte una în fiecare sală și, dacă este posibil, în mijlocul lor.

– Și eu sînt acum de aceeași părere, mă susține Auguste.

– De acord, Papi. Nu am ajuns încă acolo, dar este bine să ne gîndim dinainte la toate. Și altceva ?

– La ce adîncime va fi tunelul ?

– Trei metri.

– Lățimea ?

– Optzeci de centimetri. Trebuie să avem posibilitatea să ne mișcăm în tunel.

– Ce înălțime va avea ?

– Un metru.

– Sînt de acord în ce privește lățimea și înălțimea, dar nu și pentru adîncime. Doi metri deasupra noastră nu constituie o crustă prea rezistentă. Dacă trece un camion greu sau un cilindru compresor tunelul se poate prăbuși.

– Poate, Papi, dar nu există nici un motiv ca să treacă un camion sau un cilindru compresor pe strada asta.

– Te cred, dar nu ne costă mai nimic în plus ca să facem tunelul la patru metri adîncime. Astfel, vor fi trei metri de pămînt între plafonul tunelului și stradă. Vezi vreun inconvenient ? Munca suplimentară va însemna doar să săpăm un metru în plus în puțul de acces. Asta nu schimbă cu nimic datele pentru tunel. Pe de altă parte, la patru metri adîncime este aproape sigur că vom ajunge la

bancă la nivelul fundațiilor sau chiar sub ele. Cîte etaje are imobilul ?

– Parter și un etaj.

– Fundațiile nu pot fi, deci, prea adînci.

– Corect, Papi. Vom coborî la patru metri.

– Cum te gîndești să forțăm camera blindată ? Cum stăm cu sistemul de alarmă ?

– După mine, Papi, aici e buba. Totuși, logic vorbind, sistemele de alarmă sînt instalate în mod obișnuit în exteriorul camerelor blindate. Din moment ce nu vom atinge nici una dintre uși, nici cea a băncii, nici cea a camerei tezaurului, alarma n-ar trebui să se declanșeze. Și nu cred că există un alt sistem de alarmă în interiorul celor două săli ale seifurilor. Ca precauție, cred că nu trebuie să ne atingem însă de seifurile aflate lîngă ușa de acces la camera tezaurului și nici de cele situate lîngă ușa blindată.

– De acord. Sînt și eu de această părere. Bineînțeles, există riscul ca, în timp ce lucrăm la seifuri, vibrațiile să declanșeze sistemul de alarmă. Dar, luîndu-ne toate măsurile de precauție, nu văd de ce norocul nu ar fi de partea noastră.

– Altceva, Papi ?

– Ai prevăzut să armezi tunelul ?

– Da. În garaj avem tot ce ne trebuie pentru o armătură solidă.

– În regulă. Și cu pămîntul ce facem ?

– Mai întîi, îl împrăștiem în toată grădina, apoi vom face din el moviște și în cele din urmă vom aranja de-a lungul zidurilor o brazdă largă de un metru și cît se poate de înaltă, fără ca asta să pară ciudat.

– Vecinii sînt curioși ?

– Cu cei de la dreapta nici o problemă. Un bătrînel și-o bătrînică slăbuță, care se scuză de fiecare dată cînd mă văd deoarece cîinele lor își face nevoile în fața porții noastre. La stînga, nu putem fi la fel de siguri. Sînt doi copii, de opt și zece ani, care toată ziua se dau în leagăn și se înalță atît de sus încît pot vedea pe deasupra zidului ce meșterim noi pe aici.

– Oricum, nu pot vedea decît o parte a grădinii, în orice caz nu cea care se află în dreptul zidului lor.

– Ai dreptate, Papi. Bine, să presupunem că am terminat tunelul și că ne aflăm sub camera tezaurului. Va trebui să săpăm o cavitate ceva mai mare, un fel de cameră, ca să ne ținem uneltele și să putem lucra comod, doi sau trei poate. Și, după ce vom localiza centrul fiecărei camere, vom săpa sub fiecare dintre ele un fel de spațiu de doi pe doi metri.

- Corect. Cu ce vom ataca pereții din oțel ai seifurilor ?
- Ăsta-i un punct pe care trebuie să-l discutăm împreună.
- Spune.
- Putem să-i tăiem cu aparatul de sudură, știu să umblu cu el, asta mi-e meseria. Sau cu arcul electric, știu și asta, dar există o dificultate. Vila este alimentată cu o tensiune de 120 volți și avem nevoie de 220. De aceea, m-am gândit să mai chem un tip, dar el nu vrea să muncească la tunel. Va sosi abia în ajunul „atacului“.
- Cu ce lucrează ?
- Țin-te bine, Papi. Cu termit. Este un adevărat maestru în această specialitate. Voi, ceilalți, ce spuneți ?
- Asta înseamnă cinci părți în loc de patru.
- Vei avea destul, Gaston. Patru părți sau cinci nu contează cine știe ce.
- Sînt de acord să-l chemi pe tipul ăsta căci, dacă avem vreo douăsprezece seifuri de deschis, treaba merge mai repede cu termit decît cu orice altceva.
- Așa arată, deci, planul general. Toată lumea este de acord cu el ?
- Îl adoptăm în unanimitate. Paulo ne recomandă încă ceva : Gaston și cu mine să nu ieșim sub nici un motiv din casă în timpul zilei. Nu vom putea ieși decît seara, din cînd în cînd, cît mai puțin posibil, foarte corect îmbrăcați, cu cravată și tot dichisul. Niciodată, însă, toți patru împreună.
- Trecem în camera alăturată, ce servea înainte drept birou. O groapă cu un diametru de un metru și trei metri adîncime este deja săpată. În timp ce-i admir pereții drepți ca un zid îmi trece prin cap problema aerisirii.
- Ca să putem respira cît de cît mai normal, la ce te-ai gândit ?
- Vom trimite aer, cu ajutorul unui compresor, prin tuburi de plastic. Dacă cel ce lucrează nu are aer destul, un altul îi va trimite direct în gură un jet constant atît timp cît va lucra. Am cumpărat un compresor la Caracas, care mi s-a părut silențios.
- Și dacă am lua un aparat de aer condiționat ?
- M-am gândit și la asta și am deja unul în garaj, dar de fiecare dată cînd îl vom folosi vor sări siguranțele.
- Ascultă, Paulo. Nu știu ce se poate întîmpla cu tipul cu termitul. Dacă nu vine, cu aparatul de sudură nu merge prea repede și numai cu arcul electric am putea face treaba. Trebuie neapărat să pui 220 de volți. Pentru ca cererea ta să pară normală, spui că ai nevoie de un congelator pentru carne, de aparate de aer condiționat și că, în plus, deoarece lucrezi în lemn, ai dori să-ți instalezi în garaj

un fierăstrău electric. N-ar trebui să-ți pună nici o problemă chestia asta.

- Ai dreptate. Nu avem decît de cîștigat punînd 220 de volți. Și acum, ajunge, am trîncănit destul despre asta ! Auguste este regele spaghetelor. Cum sînt gata, ne așezăm la masă.

Masa a fost foarte veselă. După ce ne-am adus aminte cîteva întîmplări mai puțin agreabile, cădem de acord ca atunci cînd vorbim de trecut să nu ne mai gîndim la închisoare. Să vorbim doar despre ceea ce a fost plăcut : femeile, soarele, marea, plăcerile fizice etc. Rîdem toți ca niște copii. Nimeni nu are nici un regret la gîndul că vom ataca societatea tocmai în ceea ce simbolizează puterea ei egoistă : o bancă.

Vila a fost bransată la curentul de 220 de volți fără nici o dificultate, transformatorul găsindu-se în apropiere. Nici o problemă. Pentru a termina mai repede puțul, am renunțat la tîrnăcopul cu coada scurtă, foarte greu de mînuit într-un spațiu așa de mic. Decupăm bucăți de pămînt cu un fierăstrău circular pentru lemne, fiecare bucată fiind smulsă cu ajutorul unui soi de țaruș solid, ușor de mînuit, și depusă într-o găleată.

Muncă de titan, ce avansează încet, încet. Din casă, abia se aude zumzăitul fierăstrăului circular în fundul puțului, care a atins deja cei patru metri. Din grădină nu se aude absolut nimic.

Puțul este terminat. Astăzi ne-am apucat de tunel și Paulo a fost cel care, cu busola în mînă, a săpat primul metru într-un pămînt argilos care se lipește de toate cele. Nu mai lucrăm pe jumătate dezbrăcați, ci în salopete care ne acoperă și tălpile, așa că atunci cînd le scoatem, după ce urcăm, sîntem la fel de curați ca niște fluturi ce ies din crisalide. În afară de mîini, bineînțeles.

După calculele noastre, va trebui să săpăm treizeci de metri cubi de pămînt. Nici mai mult, nici mai puțin.

- Adevărată muncă de ocnaș, mormăie Paulo cînd este prost dispus.

Dar, încet, avansăm. „Ca niște cîrțițe sau bursuci“, spune Auguste.

- Vom reuși, băieți ! Și vom avea lovele pentru toată viața. Nu-i așa, Papillon ?

- Bineînțeles. Iar eu ți voi tăia limba procurorului, cît și martorului mincinos și voi organiza un superb foc de artificii la nr. 36 pe quai des Orfèvres. Haideți, la treabă, băieți ! Dacă voi nu sînteți prea grăbiți să deveniți milionari, eu, în schimb, visez toată noaptea că procurorul a murit de moarte bună în patul lui, cu limbă cu tot, că martorul meu se învîrtește liniștit în magazinul de blănuri al lui

tac-su și că războiul a făcut nu numai ca sticleții să-și schimbe domiciliul, dar și să se transforme în soldați ai Armatei Salvării ! Ceea ce ar însemna ca această operațiune să nu mai însemne nimic pentru mine. Atunci, nu-i momentul să spunem idioțenii sau să jucăm belotă. Haideti, coboriți-mă în gaură. Mai lucrez câteva ore.

– Calmează-te, Papi ! Toți sîntem enervați. Nu prea merge repede, este adevărat, dar avansăm totuși, și acolo, în fața noastră, la mai puțin de cincisprezece metri, se află comoara. Și, apoi, fiecare are problemele lui. Iată ce-mi scrie prietenul meu Santos de la Buenos Aires.

Și Paulo scoate o scrisoare din buzunar și ne citește cu voce tare : „Dragă Paulo. Crezi, frățioare, în miracole ? Iată că s-au dus mîi bine de șase luni de cînd n-ai mai trecut să-ți vezi cele două gagici, nici măcar nu le-ai scris sau trimis o carte poștală. Ești complet inconștient. Ele nu știu dacă ai murit sau trăiești și în ce colț al planetei te afli. Nu-i prea vesel pentru mine, în aceste condiții, să mă duc să adun biștarii. În fiecare luni, strigătul lor este tot mai violent : «Hei, unde-i omul nostru ? Ce face ? Are în cap o afacere, sigur. E haios cu loviturile lui grozave ! Dar ar fi mai bine să fie aici cu noi. Ne-am săturat să dormim doar cu pernă în brațe. Este ultima oară cînd îți mai dăm bani. Ai înțeles ? Sau vine sau divorțăm !»

Paulo, fă un efort, trimite-le măcar un rînd. Nu cred în miracole. Într-o zi, vei pierde cele două mori și atunci adio fîină. Amicul tău, Santos.“

– Ei bine, eu cred în miracole, și miracolul este acolo, în fața noastră. Și eu, Paulo, și voi, camarazii mei, prin inteligența și curajul nostru sîntem făuritorii lui. Totuși, sper să mai reziste un timp gagicile, căci avem nevoie de banii lor pentru a duce afacerea la bun sfîrșit.

– O să le facem cu toții cîte un cadou, spune Auguste surîzînd.

– Asta-i treaba mea, spune Paulo. Eu sînt artistul care realizează una dintre cele mai frumoase operațiuni gîndite de un borfaș ; ele, fără să știe, o finanțează, ceea ce, cu toate astea, este o mare onoare pentru ele.

Hohot de rîs general, un pahar de coniac, iar eu accept să fac o belotă pentru a mulțumi pe toată lumea și pentru a mă destinde puțin.

Nici o problemă cu evacuarea pămîntului în grădină, care măsoară optsprezece metri lungime pe zece lățime. Pămîntul este răspîndit pe lățime, ținîndu-se seama de aleea care merge la garaj. Dar cum pămîntul scos nu-i la fel cu cel de afară, aducem din cînd în cînd un camion de mranită. Totu-i în regulă.

Și săpăm, și cărăm gălețile pline de pământ ! Am „parchetat“, ca să spun așa, solul galeriei, căci sînt infiltrații de apă care transformă totul în noroi. Iar pe scînduri găleata alunecă mai ușor dacă o tragi cu frînghia.

Iată cum lucrăm. Unul dintre noi se află în fundul tunelului. Cu un fierăstrău circular și cu un piolet sapă și dislocă pietrele și pămîntul pe care le pune apoi în găleată. Cel de al doilea se află la baza puțului și trage găleata pînă la el. Sus, se află al treilea, care ridică găleata și o golește într-o roabă cu roata cauciucată. Am făcut o trecere care dă direct în garaj. Al patrulea nu are decît să ia roaba, să treacă prin garaj cu ea și să apară cît mai natural cu putință în grădină.

Lucrăm ore în șir, împinși de voința cumplită de a triumfa. Este o cheltuială de energie extraordinară. Munca în fundul galeriei este greu de suportat, cu toată instalația de aer condiționat și cu tot aerul adus de tubul pe care ni-l înfășurăm în jurul gîtului și al cărui capăt îl apucăm din cînd în cînd... Sînt plin de bubulițe roșii din cauza căldurii, am asemenea porțiuni întinse pe tot corpul. Parcă ar fi urticarie și mă mănîncă îngrozitor. Singurul care nu are așa ceva este Paulo, căci el nu se ocupă decît de roabă și de împrăștierea pămîntului în grădină. Cînd ieși din infernul ăsta, chiar după ce-ai făcut un duș, ai nevoie de mai mult de o oră să respiri normal și, uns cu vaselină sau unt de cacao, să te simți aproape bine. „Oricum, noi am fost cei ce-am ales această muncă, nu ? Nimeni nu ne-a obligat s-o facem. Atunci, ajută-te singur, suportă, tacă-ți fleanca și Cerul te va ajuta !“ Este ceea ce-i spun și-i repet de două sau trei ori pe zi lui Auguste, cînd începe să strige că dracu l-a pus să se vîre în treaba asta afurisită.

Întîi, trebuie să vă spun că pentru a slăbi nu există o rețetă mai bună decît să sapi un tunel sub o bancă. Este extraordinar cît de suplu poți deveni după ce te-ai aplecat, tîrît și contorsionat atîta. În tunel transpiri la fel ca într-o saună. Făcînd aceste exerciții în toate pozițiile posibile și imposibile, nu riști să-ți mai rămînă grăsime în plus și te alegi și cu mușchi frumoși. Vedeți, este un lucru pozitiv din toate punctele de vedere și, pe deasupra, la capătul culoarului te așteaptă o recompensă magnifică : comoara altora.

Totul merge bine, în afară de grădină. Tot ridicîndu-i nivelul cu pămîntul pe care-l scoatem, florile se afundă în loc să crească, ceea ce nu prea pare normal. Dacă vom continua tot așa, în curînd nu se vor mai vedea decît petalele. Găsim un remediu : punem florile în ghivece pe care le așezăm în pămîntul proaspăt adus. Bine acoperite, nu se vede nimic, plantele par ieșite din pămînt.

Se cam lungeste povestea asta ! Dacă am putea să ne odihnim cu

rîndul, mai treacă mcargă. Dar nici vorbă de așa ceva. Trebuie să fim cu toții la datorie pentru a păstra un ritm eficient. În trei, totul ar deveni interminabil și ar trebui să înmagazinăm provizoriu pămîntul în vilă, ceea ce ar fi periculos.

Chepengul care acoperă puțul se potrivește de minune. Cînd ne odihnim, putem să lăsăm deschisă ușa camerei, nu se observă absolut nimic. În ceea ce privește trecerea prin perete, am acoperit-o în partea dinspre garaj cu un panou imens de care sînt agățate tot felul de unelte, iar în casă cu un dulap enorm din epoca colonizării spaniole. Astfel, cînd Paulo trebuie să primească pe cineva, o face fără nici o teamă. Numai Gaston și cu mine ne ascundem în camera noastră de la etajul întîi.

Timp de două zile, fără întrerupere, a plouat cu găleata și tunelul este inundat. Sînt aproape douăzeci de centimetri de apă ; propun ca Paulo să se ducă să cumpere o pompă de mîină și furtunul de care este nevoie. O oră mai tîrziu, pompa este în funcțiune. Pompînd cu rîndul (alt exercițiu !), scoatem apa pe care o deversăm la canal. O zi de lucru lungă și penibilă pentru mine:

Nu mai avem mult pînă în decembrie. Ar fi minunat dacă am putea fi gata la sfîrșitul lui noiembrie cu cămăruța de sub bancă, săpată și armată. Dacă tipul cu termitul vine la timp, nu am nici o îndoială că Sfîntul Nicolae ne va umple ghetuțele din plin. Dacă nu vine, ne-am hotărît să lucrăm cu arcul electric. Știm de unde să luăm aparatul cu toate accesoriile. Se găsesc unele grozave la General Electric. Le vom cumpăra dintr-un alt oraș, este mai prudent.

Tunelul avansează. Ieri, 24 noiembrie, am atins fundațiile băncii. Mai avem numai trei metri de tunel și cămăruța de făcut, deci în jur de doisprezece metri cubi de pămînt de scos. Sărbătorim asta bînd șampanie adevărată, franțuzească.

– Este cam verde, spusese Auguste.

– Cu atît mai bine, semn bun : este culoarea dolarilor !

Paulo face socoteala timpului și a operațiunilor pe care le mai avem de făcut :

– șase zile să scoatem pămîntul, dacă n-o să fie cumva mai mult ;

– trei zile să armăm ;

– total : nouă zile.

– Sîntem în 24 noiembrie, deci pe 4 decembrie totul ar putea fi O.K. Cît se poate de sigur.

„Vom ataca într-o vineri, la ora opt seara, banca închizîndu-se la ora șapte. Vom avea la dispoziție noaptea de vineri spre sîmbătă, toată ziua de sîmbătă, noaptea de sîmbătă spre duminică și toată duminica. Dacă totul merge bine, putem zbura din cuib la ora două

dimineata. În total, cincizeci și două de ore de muncă. De acord ?

– Nu, Paulo. Nu sînt deloc de acord.

– De ce, Papi ?

– Banca se deschide la ora șapte dimineata ca să se facă curat. Dintr-un motiv oarecare, s-ar putea ca cineva să dea alarma la acea oră, deci nu prea tîrziu după ce noi am șters-o. Iată ce vă propun : trebuie să reușim să terminăm treaba duminică pînă la ora optsprezece. Pînă cînd vom termina împărțirea, se va face ora douăzeci. Plecînd la acea oră, avem la dispoziție unsprezece ore dacă alarma se dă la ora șapte și treisprezece ore dacă se va da abia la ora nouă.

În final, sînt toți de acord cu propunerea mea. Bem șampanie și ascultăm discurile pe care le-a adus Paulo : Maurice Chevalier, Piaf, Parisul, balurile populare... În fața paharelor pline, fiecare visează la ziua cea mare. Este aproape, putem să o atingem parcă cu mîna.

Papi, nota de plată pe care ți-ai gravat-o în inimă o să poți s-o plătești în curînd, la Paris. Dacă totul merge bine, dacă am șansa de partea mea, voi reveni din Franța la Callao și am s-o caut pe Maria.

Tată, pe dumneata te voi întîlni mai tîrziu. Sărmane și minunat tată ! Va trebui să aștept, ca să-l pot îmbrățișa, să îngrop în mine omul de altădată, aventurierul... Asta nu-mi va cere prea mult timp după ce mă voi fi răzbunat și-mi voi fi făcut o situație bună.

Totul s-a întîmplat a doua zi după ce am sărbătorit atingerea fundațiilor băncii, dar noi aveam să aflăm cu întîrziere... Ne-am dus într-un oraș din apropiere să vedem un grup de sudură și tăiere cu arc electric din cele produse de General Electric. Foarte corect îmbrăcați, camaradul meu și cu mine am plecat pe jos și i-am găsit pe Paulo și Auguste doi kilometri mai departe, în mașină.

– Merităm plimbarea asta, nu-i așa fraților ? Respirați, respirați din plin acest vînt de libertate.

– Ai dreptate, Paulo, merităm această plimbare ! Să nu conduci prea repede ca să avem timp să admirăm peisajul.

Stînd în două pensiuni diferite, am petrecut trei zile în acel frumos port plin de bărci și animat de-o populație pestriță și veselă. În fiecare seară ne întîlneam toți patru. „Nu tu night-club, nu bordel, nu prostituate, sîntem în călătorie de afaceri, camarazi“, ne-a spus Paulo. Avea dreptate.

Cu el ne-am dus să examinăm aparatul în liniște. Este formidabil, dar trebuie plătit cu bani peșin și noi n-avem toți biștarii necesari. Paulo telegrafiază la Buenos Aires și, din fericire, dă adresa pensiunii unde stă, în port. Ne hotărîm să ne întoarcem acasă, în oraș, iar el să revină singur, două sau trei zile mai tîrziu, să ia banii și aparatul. Plecăm foarte destinși după aceste trei zile de vacanță.

Ca de obicei, Paulo ne lasă pe mine și pe Gaston în colțul străzii. Vila se află cam la o sută de metri. Mergem încet, fericiți că ne vom revedea capodopera de tunel, când, deodată, îl apuc pe Gaston de braț și-l opresc brusc. Ce se întâmplă în fața casei ? Sînt sticleți, vreo douăsprezece persoane, apoi văd doi pompieri ieșind din pămînt în mijlocul străzii. Nu-i nevoie să mi se explice, am înțeles totul. Tunelul a fost descoperit !

Gaston începe să tremure ca și când ar avea febră, apoi, clătănind din dinți, nu găsește nimic mai bun să spună decît această superbă idioțenie :

– Ne-au dărîmat tunelul nostru atît de frumos ! Ce bandă de imbecili ! Un tunel așa de frumos !

Chiar în acel moment, un tip cu o moacă de sticlete, pe care poți s-o recunoști de la un kilometru, ne privește. Dar situația mi se pare nespus de caraghioasă încît izbucnesc într-un rîs atît de vesel și de adevărat încît polițistul, chiar dacă ar fi avut cea mai mică îndoială în ceea ce ne privește, ne crede niște simpli trecători. Luîndu-l pe Gaston de braț, îi spun tare, în spaniolă :

– Ce tunel au săpat hoții ăștia !

Și, încet, întorcînd spatele capodoperei noastre, părăsim strada fără să ne grăhim și fără să avem neplăceri. Dar acum trebuie să acționăm repede. Îl întreb pe Gaston :

– Cîți bani ai asupra ta ? Eu am aproape șase sute de dolari și o mie cinci sute de bolivari. Și tu ?

– Am două mii de dolari în total, îmi răspunse Gaston.

– Cel mai bine, Gaston, ar fi să ne despărțim aici, în stradă.

– Ce vei face, Papi ?

– Mă întorc în portul unde am fost împreună și voi încerca să mă imbarc pe un vas care pleacă în orice direcție, dacă este posibil direct spre Venezuela.

Nu putem să ne îmbrățișăm în plină stradă, dar, emoționat, Gaston are ochii plini de lacrimi ca și mine cînd ne strîngem mîinile. Nimic nu-i apropie pe oameni mai mult decît aventura și pericolul trăite împreună.

– Noroc, Gaston !

– Baftă, Papi !

Paulo și Auguste au plecat pe căi diferite, unul în Paraguay și celălalt la Buenos Aires. Gagicile lui Paulo nu mai dorm acum cu perna-n brațe.

Am reușit să găesc un loc pe un vapor pentru Porto Rico. De acolo am luat avionul spre Columbia, apoi un vapor spre Venezuela.

De abia cîteva luni mai tîrziu am aflat ce se întîmplase : conducta principală de apă a bulevardului pe care se afla banca se spărsese. Ca s-o repare, traficul a trebuit să fie deviat pe străzile paralele. Un camion enorm, cu bare de fier, a trecut pe strada noastră, peste tunelul nostru, care s-a prăbușit sub roțile din spate.

Strigăte, stupefacție, poliție... și-au dat imediat seama despre ce era vorba.

Carotte - Muntele de pietate

Iată-mă la Caracas, în ziua de Crăciun. Toate străzile importante sînt minunat luminate. Peste tot auzi cîntece, se cîntă cu acel inegalabil simț al ritmului specific oamenilor din popor. Veselia este generală. Eu sînt puțin deprimat din cauza eșecului, dar nu prea trist. Am jucat, am pierdut, este sigur, dar sînt tot în viață și mai liber ca oricînd. Și, apoi, cum spunea Gaston, era totuși un tunel atît de frumos !

Puțin cîte puțin mă las cucerit de ambianța pe care o creează aceste cîntece dedicate nașterii copilășului din Bethlehem și, probabil, liniștit, cu sufletul din nou senin, îi trimit o telegramă Mariei : „Maria, fie ca acest Crăciun să umple de fericire casa în care mi-ai dat atîtea“

Mi-am petrecut Crăciunul la spital, cu Picolino. S-a ridicat din pat și, în grădina spitalului, așezați pe-o bancă, am avut și noi Crăciunul nostru. Cumpărasem două *hallacas*, o specialitate ce nu se face decît la Crăciun, cele mai bune și mai scumpe pe care le-am găsit. În buzunare aveam două sticle plate cu chianti.

Crăciun de săraci ? Nu, Crăciun de oameni bogați, foarte bogați ! Crăciunul unor oameni care au scăpat de „calea putreziciunii“. Crăciun strălucind de lumina unei prietenii cimentate de grele încercări. Crăciun de libertate totală, chiar și de aceea de a face nebulii ca mine. Crăciun fără zăpadă, la Caracas, plin de florile acestei grădini de spital, Crăciun de speranță pentru Picolino, a cărui limbă nu mai atîrnă și nici saliva nu-i mai curge, de cînd este îngrijit. Da, Crăciun miraculos pentru el, pentru că a pronunțat distinct un „da“ fericit cînd l-am întrebat dacă *hallacas* sînt bune.

Dar, Dumnezeule ! Cît de greu este să-ți refaci viața ! Trec cîteva săptămîni dificile și, totuși, nu mă descurajez. Am în mine două lucruri : primul, o încredere neclintită în viitor ; al doilea, o dorință mult prea puternică de a trăi. Chiar atunci cînd poate că ar trebui să-mi fac griji, o întîmplare de pe stradă mă face să rîd, iar dacă întîlnesc un camarad pot petrece seara cu el amuzîndu-mă ca la douăzeci de ani. Asta îmi menține moralul.

Un doctor mi-a dat ceva de lucru în laboratorul lui de produse cosmetice. Nu cîștig mult, dar destul ca să fiu întotdeauna bine îmbrăcat, chiar elegant. Tineretea mea face restul. Îl părăsesc și încep să lucrez pentru o unguroaică ; a pus pe roate o fabricuță de iaurt în casa ei și aici fac cunoștință cu un aviator al cărui nume nu-l voi aminti, căci acum este comandant de cursă lungă la Air France. Am să-i spun Carotte.

Și el lucrează la iaurgeria unguroaicei și cîștigăm destul de bine ca să ne putem amuza. Fiecare seară ne-o petrecem în barurile din Caracas. Adeseori, ne ducem să bem un pahar, două la hotelul Majestic, dispărut acum, dar care pe atunci era singurul loc modern al orașului, în cartierul Silencio.

Și atunci, în acele momente în care crezi că nu se mai poate întîmpla nimic, se prîduce un adevărat miracol. Într-o zi, Carotte, care, ca orice bărbat, nu dă amănunte despre viața lui particulară, dispare și reapare, cîteva zile mai tîrziu, venind din Statele Unite, cu un mic avion de observație de două locuri, unul în spatele celui alt. O chestie superbă. Nu-i cer să-mi spună de unde-l are, dar nu mă pot abține să nu-l întreb : ce va face cu el ?

Rîde și-mi spune :

- Nu știu încă, dar putem să ne asociem.
- Și ce-o să facem ?
- Orice, numai să ne amuzăm și să cîștigăm ceva lovele.
- De acord, să ne gîndim.

Unguroaica, amabilă, care nu-și prea făcuse probabil iluzii asupra „colaborării“ noastre cu ea, ne urează noroc și începe astfel pentru noi o lună extraordinară, complet nebunească.

Ah, cîte n-am făcut cu acest flutuș enorm !

Carotte este un as al pilotajului. În timpul războiului, aducea din Anglia agenți francezi, pe care-i debarca noaptea pe cîmpuri aflate sub controlul celor din Rezistență, și-i lua pe alții înapoi la Londra. Ateriza adesea ghidat doar de lanternele de buzunar ale celor ce-i așteptau. Este nu numai un temerar, dar și un poznaș. O dată, fără să mă prevină, a luat un viraj pe-o aripă, aproape în unghi drept, de

era să-mi pierd pantalonii de frică, numai ca să sperie o grăsană ce-și făcea nevoile în aer liber, în grădină.

Îmi plăceau enorm avionul și escapadele noastre aeriene, așa că, neavînd bani să plătim benzina, am avut ideea să mă fac vînzător ambulant cu avioneta.

Este singura dată în viață cînd am abuzat de încrederea cuiva. Se numea Coriat și avea un magazin de confecții pentru bărbați și femei, „Almacén Rio“. Coriat era asociat cu fratele său. Era un evreu de talie mijlocie, brun, cu o expresie inteligentă, vorbind perfect franțuzește. Magazinul, bine ținut, era din ce în ce mai prosper. La raionul pentru femei găseai tot ce era mai variat și mai nou, rochii și alte articole, toate aduse de la Paris. Deci, aveam de unde alege lucruri vandabile, foarte frumoase.

Reușesc, deci, să-l fac să-mi încredințeze, în consignație, o mulțime de rochii, bluze, pantaloni etc. pe care urma să le vîndem în alte provincii ale țării.

Plecăm în plimbare oriunde, ne întoarcem cînd avem chef, după bunul nostru plac. Dar, cu toate că vîndem destul de bine, nu reușim să ne acoperim cheltuielile, iar partea lui Coriat se duce pe benzină. Nu mai rămîne aproape nimic pentru el.

Cele mai bune cliente sînt femeile din bordeluri și nu scăpăm, bineînțeles, ocazia să le vizităm. Bluzele viu colorate, pantalonii croiți după ultima modă, fustele înflorate, baticurile de mătase etc. toate erau foarte tentante pentru ele, cînd, după ce etalam totul pe masa din sufrageria bordelului, începeam să le fac reclamă.

– Vă rog să mă urmăriți cu atenție, doamnelor. Toate astea nu sînt un lux inutil pentru dumneavoastră. Este, mai degrabă, dacă-mi pot permite să spun așa, un plasament de lucru, căci, cu cît sînteți mai atrăgătoare, cu atît mai mult clienții vor da năvală. În ceea ce le privește pe cele ce nu se gîndesc decît cum să facă economii, pot să le spun, cu certitudine, că este o prostie să nu cumpere nimic de la mine. De ce ? Pentru că cele mai bine înțolite vor fi niște concurente de temut pentru ele !

Comerțul nostru nu era pe placul tuturor patronilor de bordeluri, căci vedeau cu tristețe banii intrînd și în alte buzunare decît ale lor. Căci mulți dintre ei vindeau și ei pensionarelor lor „instrumente de lucru“. Chiar pe credit. Patronii ăștia vroiau să halească ei totul !

Ne duceam adesea la Puerto la Cruz, căci într-un oraș din apropiere, Barcelona, se află un aeroport foarte bun. Patronul celui mai șic bordel, celui mai bine întreținut, unde trăiesc șaiszeci de femei, este un individ refractar, grosolan, pretențios, într-un cuvînt o scîrbă. E panamez. Soția lui, o venezueliană, este, dimpotrivă, foarte

amabilă, dar, din păcate, el este cel ce comandă și nu-i posibil să-ți deschizi valizele, nici măcar o oră, și cu atât mai puțin să-ți expui marfa pe-o masă.

O dată a mers chiar prea departe. Și-a dat afară una din pensio-nare pentru simplul motiv că a îndrăznit să cumpere de la noi fularul pe care eu îl purtam la gât. Discuția a degenerat și polițistul chemat în grabă ne-a sfătuit să plecăm și să nu mai punem piciorul pe acolo.

– O.K., cretin de patron de bordel de trei parale, îi spune Carotte. N-o să mai revenim pe jos, ci prin aer ! Asta n-o s-o poți împiedica !

N-am înțeles amenințarea decît a doua zi, cînd, luîndu-ne zborul dimineața, devreme, din Barcelona, îmi spune prin telefonul din interiorul avionului :

– Mergem să-i dăm binețe panamezului. Să nu-ți fie teamă și țin-te bine !

– Ce-ai de gînd ?

Nu-mi răspunde și, cînd ajungem în apropiere, ia puțină înălțime și, în plină viteză, se îndreaptă spre bordel, trece pe sub liniile de înaltă tensiune care se găsesc în apropiere și, cu mare zgomot, aproape razant peste acoperișul de tablă, care, prost prins, își ia zborul ca frunzele toamna, lăsînd camerele descoperite, cu paturile și ocupanții lor. Viraj apoi pe o aripă, luăm puțină înălțime și trecem din nou, mai sus de data asta, pentru a admira spectacolul. N-am văzut niciodată ceva mai comic decît acele femei și acei clienți în pielea goală, înnebuniți de furie, agițîndu-se în cutiile lor fără capac, făcîndu-le semne de răzbunare cu pumnii aviatorilor nesăbuiți care le-au întrerupt fie zbhenguiala amoroasă, fie un somn profund. Doar eu și Carotte ne prăpădeam de rîs.

Nu ne-am mai întors niciodată acolo, căci, acum, nu numai patronul era furios pe noi, ci și femeile. Ceva mai tîrziu, am întîlnit-o pe una dintre ele, care a avut bunul simț să rîdă cu noi de cele întîmplate. De altfel, se pare că s-a făcut mare tărahoi în jurul acestei aventuri și că, în furia lui, cretinul ăla gras de panamez a ținut să fixeze el însuși tabla de pe acoperiș cu buloane enorme.

Carotte și cu mine iubim enorm natura și ne luăm adesea zborul doar ca să găsim locuri extraordinare. Astfel, am descoperit, în plină mare, cam la două sute de kilometri de coastă, o adevărată minune a lumii, Los Roquès. Este o îngrămadire de trei sute șazeci de insulițe dispuse într-un oval, strînse unele în altele și formînd astfel un lac neobișnuit în plină mare. Este un lac liniștit, căci insulițele formează un fel de dig, cu apa verde deschis, atât de clară și de transparentă încît se poate vedea fundul aflat la douăzeci, douăzeci și cinci de metri. Din păcate, pe atunci nu exista o pistă de aterizare,

dar ne învîrteam în jurul lor de mai mult de zece ori înainte de a ne duce să aterizăm într-o insulă aflată la vest, la cincizeci de kilometri, Las Aves.

Carotte era, într-adevăr, un pilot extraordinar. L-am văzut aterizînd cu o aripă ce grebla nisipul sau atîngea apa, atunci cînd plaja era prea înclinată.

Isla de Aves, adică insula Păsărilor. Sînt mii și mii, cu penajul gri la maturitate și complet alb cînd sînt pui. Li se spune „năroadele“, căci sînt cam prostănace și foarte încrezătoare. Este o senzație unică să ne aflăm doar noi, în pielea goală, pe această insulă plată ca o plăcintă, înconjuțați de păsări care aterizează sau se urcă pe noi fără teamă, căci n-au văzut probabil în viața lor oameni. Ne petrecem ore în șir bronzîndu-ne la soare, întinși pe plaja îngustă ce înconjoară insula. Ne jucăm cu păsările, le prindem în căușul palmelor, cîteva sînt foarte interesate de capul nostru și ne ciugulesc părul. Ne scăldăm, ne bronzăm și, cînd ne este foame, găsim întotdeauna languste ce se încălzesc la soare la suprafața apei. Repede, le prindem cu mîna și le prăjim pe cărbuni. Singura dificultate este să găsim destule plante uscate pentru a face focul, căci pe aici nu crește cîntec ce vegetație. Ronțăind această carne succulentă, udată cu un vin alb din care avem întotdeauna cîteva sticle la bord, pe această plajă neumblată, avînd în jurul nostru marea, cerul și păsările, ne simțim ca în paradis, încît nu avem nevoie să vorbim pentru a ne împărtăși comuniunea totală.

Și, cînd decolăm, înainte de a se însera, sînt plin de soare și de bucurie, de gustul de-a mușca din plin din viață, nepăsător la toate, chiar și la faptul că nu știu cum vom plăti benzina acestei escapade care nu avea decît un scop : plăcerea de a trăi frumosul și neașteptatul.

În Las Aves am descoperit o vastă grotă marină a cărei intrare apare doar în timpul refluxului, lăsînd să intre lumina și aerul. Sînt pasionat de această grotă cu adevărat impresionantă. Pătrundem înot, apa este limpede, puțin adîncă, nu are mai mult de un metru. Cînd stăm în picioare, în mijlocul ei, și privim în jur, avem impresia că pereții și bolta sînt înstelate cu greieri. Nu sînt greieri, bineînțeles, ci mii de languste mici, agățate de rocă, exact ca niște greieri într-un copac din Provence, și nu mai mari ca ei. Rămînem mult timp în grotă fără să le deranjăm. Nu intervenim decît atunci cînd o caracatiță mare, avidă de pui de languste, își întinde un tentacul pentru a-i aduna. Repede, sărim asupra ei și îi răsucim capul. Se va descompune aici, dacă mai are timp, căci pentru crahi ea constituie un adevărat festin.

Ne-am întors de cîteva ori la Las Aves ca să ne petrecem noaptea acolo. Înarmați cu lanterne puternice, adunăm languste de cîte un

kilogram cu care umplem doi saci mari. Când am plecat de la Carlota, aerodrom situat în plin Caracas, am descărcat întreaga noastră marfă, așa că putem aduce pînă la patru sute de kilograme de langustă. Este o nebunie să ne încărcăm așa, dar rîdeam cu inconștientă. De abia reușim să ne desprindem de pămînt, așa că stelele nu au de ce să se teamă de noi. Cu greutate, zburăm pe firul văii, pe deasupra caselor, de-a lungul celor douăzeci și cinci de kilometri care despart coasta de Caracas. Vindem langustele vii cu prețul derizoriu de 2,5 bolivari bucata. Așa ne putem plăti pensiunea și benzina. Dar, cum prindem langustele cu mîna goală și adesea ne rănim, se întîmplă cîteodată să revenim fără marfă. Asta nu are nici o importanță, nu ne pasă de nimic, trăim din plin.

Într-o zi, cînd ne ducam la Puerto La Cruz, nu departe de port, Carotte mi-a spus : „Papi, nu prea mai avem benzină, o să aterizăm pe terenul companiei petroliere de la San Tomé !” Cînd am trecut pe deasupra terenului pentru a le semnaliza că vrem să aterizăm pe pista lor privată, acești cretini au așezat în mijlocul pistei un camion cisternă cu apă sau benzină, dracu știe cu ce ! Carotte, stăpîn pe nervii lui și cu toate că-l hodogăneam că nu văd unde am putea ateriza, îmi spune : „Ține-te bine, Papi !” și se îndreaptă spre un drum destul de lat pe care aterizează fără zdruncinături. Dar nu se poate opri înainte de a ajunge la începutul unui viraj de unde apare, într-o viteză nebunească, un camion încărcat cu boi. Scrișneteale frînei acoperă strigătele noastre de groază, căci, dacă șoferul n-ar fi pierdut imediat controlul camionului și n-ar fi ajuns cu remorcă cu tot într-un șanț, ne-am fi dus pe copcă ! Repede, Carotte sare din avion și-l convinge pe șofer, un italian, să înceteze cu înjurăturile : „Ajută-ne să împingem avionul de cealaltă parte a drumului, ai să strigi pe urmă !” Italianul mai tremură încă și este alb ca varul. Îl ajutăm și noi să-și adune animalele ce se împrăștiaseră fugind din remorca făcută praf.

Acest aterizaj de virtuos a făcut vîlvă, iar guvernul a cumpărat avionul de la Carotte pe care l-a numit instructor civil pe aeroportul de la Carlota.

Viața mea de aviator s-a terminat. Păcat. Luasem cîteva lecții de zbor și totul mergea bine. Atîta pagubă ! Singurul care a pierdut în treaba asta este Coriat. Lucru extraordinar, n-a făcut reclamații împotriva mea. Cîțiva ani mai tîrziu, l-am despăgubit integral și, acum și aici, vreau să-i mulțumesc pentru generozitatea lui.

Dar, pentru moment, nu am pierdut numai avionul, nu numai locul de muncă la unguroaică, ci trebuie să evit și centrul Caracasului, căci magazinul lui Coriat se află acolo și nu prea am chef să dau nas în nas cu el.

Situația nu este, din nou, prea strălucită, dar nu face nimic. Aceste câteva săptămîni petrecute cu Carotte au fost atît de minunate încît nu am ce regreta. Dimpotrivă, nu le voi uita niciodată.

Ne vedem adesea, Carotte și cu mine, într-un bistrou liniștit, ținut de un bătrîn francez pensionat de la compania Transat. Într-o seară, cînd ne pregăteam să jucăm domino, într-un colț al bistroului, cu un fost ocnăș care trăia liniștit din vînzarea de parfumuri pe credit și cu un republican spaniol, doi necunoscuți, purtînd ochelari fumurii, intră și întrebă dacă-i adevărat că pe aici vine adesea un pilot francez.

Carotte se ridică și le spune : „Eu sînt.“

Îi examinez pe necunoscuți din cap pînă-n picioare și-l recunosc, cu ușurință, pe unul dintre ei. Mă înecă emoția. Mă apropiu. Înainte de a deschide gura, acesta mă recunoaște la rîndul lui :

– Papi !

Este Marele Léon, unul dintre cei mai buni prieteni de la ocnă. Un tip înalt, cu o față slabă, un om generos. Nu este cazul să părem prea întimi și mi-l prezintă, fără să-mi spună mai mult, pe prietenul lui, Pedro Chilianul. Léon ne explică într-un colț, la un pahar, că are nevoie de o avionetă cu un pilot și că i s-a vorbit de francez.

– Aviatorul este aici, îi răspunde Carotte, eu sînt. Dar nu mai am avioneta. Ea aparține acum altora.

– Îmi pare rău, spune Léon. Nici mai mult, nici mai puțin.

Carotte se retrage și-și continuă partida de domino, altcineva luîndu-mi locul. Pedro Chilianul s-a dus la bar, așa că putem vorbi liniștiți.

– Hei, Papi !

– Hei, Léon !

– Ne-am văzut ultima oară acum mai bine de zece ani.

– Da. Tu ieșeai de la Recluziune, cînd eu intram. Cum o duci, Léon ?

– Nu prea rău. Dar tu, Papi ?

Lui pot să-i mărturisesc ce mă frămîntă.

– Să-ți spun sincer, Léon, mă cam plictisesc. Nu-i ușor să te redrezezi. Și, apoi, chiar dacă ai ieșit de la pîrnaie cu cele mai bune intenții, viața este foarte dificilă cînd nu ai nici o meserie, iar gîndul nu-ți stă decît la aventură.

Și, apoi, ascultă-mă Léon, tu ești mai mare ca mine și nu ești un ocnăș ca toți ceilalți. Ție pot să-ți spun ce am pe inimă. Vezi, gîndindu-mă serios și fiind cînstit față de mine însumi, datorez totul acestei țări. M-am născut din nou aici și mi-am promis să respect

această mare casă și să fac cât mai puține lucruri discutabile. Dar nu-i prea ușor. Chiar cu gustul meu pentru aventură, dacă n-aș avea de prezentat cîtorva persoane de la Paris o lungă notă de plată, sînt absolut sigur că mi-aș putea face o situație plecînd de la zero, prin mijloace corecte, numai că *nu pot aștepta ca aceste putregaiuri să moară înainte de a ajunge eu acolo.*

Cînd îi văd pe tinerii de aici, plini de bucuria de a trăi, nepăsîndu-le de nimic, cînd mă aflu în fața unui flăcău între douăzeci și patru și treizeci de ani, iluminat parcă din interior de acest minunat gust al vieții pe care-l ai la această vîrstă, atunci, fără să vreau, mă întorc în trecut, spre toți acei ani ce mi-au fost furăți, cei mai frumoși din viață. Și revăd gropile negre ale Recluziunii, și cei trei ani de așteptare înainte și după Curtea cu juri, și ocna împruțită unde am fost tratat mai rău decît un cîine turbat. Și atunci, timp de ore, cîteodată zile întregi, merg pe străzile Caracasului, rumegînd toate astea. În loc să-i mulțumesc de zece, de douăzeci de ori pe zi destinului că m-a condus aici, ei bine, mă gîndesc la cu totul altceva : văd, retrăiesc, am impresia că mă aflu din nou în toate acele adevărate morminte prin care am trecut și, așa cum făceam în acele morminte, unde mă plimbam ca un urs în cușcă, reîncep să scandez „unu, doi, trei, patru, cinci, întoarcere“ ! Este ceva mai puternic decît mine, o adevărată obsesie ! Nu, nu pot suporta ca cei ce m-au făcut să trăiesc pe nedrept acest calvar, în temnițe mizerabile, unde aș fi putut crăpa ca o zdreanță, fără a mai păstra nimic uman pe figură și în inimă, și de unde n-am reușit să scap decît după multe suferințe și cu mari eforturi, nu, nu pot accepta ideea că vor muri liniștiți, fără să plătească.

Atunci, cînd merg așa pe străzi, nu mai privesc în jurul meu cu indiferență. Fiecare bijuterie, fiecare loc unde se află ceea ce-mi lipsește mie cel mai mult, banii, reprezintă un obiectiv pe care-l examinez gîndindu-mă cum aș putea face să pun mîna pe tot ce-i înăuntru. Și, dacă n-am făcut încă așa ceva, nu este pentru că-mi lipsește dorința, căci aici sînt atîtea lucruri care-ți stau la îndemîină încît parcă te provoacă.

Pînă acum am cîștigat această partidă dificilă cu mine însumi, n-am făcut nimic grav în această țară și împotriva acestui popor care mi-au acordat încrederea lor. Ar fi o lașitate din partea mea, un gest dezgustător, josnic, ca și cum ai viola fetele dintr-o casă unde ai fost primit cu brațele deschise. Dar îmi este teamă, teamă de mine însumi, teamă că într-o zi nu voi mai putea rezista tentației de a da o lovitură. Toate astea mă fac să-mi pierd, cîteodată, încrederea că voi putea trăi într-o zi dintr-o muncă cinstită.

Marele Léon mă ascultă fără să spună nimic, privindu-mă totuși atent. Bem un ultim pahar, fără să mai spunem vreun cuvînt. Se

ridică și-mi dă întâlnire a doua zi, când vom lua masa împreună cu Pedro Chilianul.

Ne întâlnim în grădina unui restaurant liniștit, la umbra unei bolte de verdeață. Este frumos.

– M-am gândit la'ce mi-ai spus, Papi. Acultă-mă cu atenție, am să-ți povestesc pentru ce ne aflăm la Caracas.

Nu sînt aici decît în trecere spre o altă țară din America de Sud, unde au de gînd să dea o lovitură serioasă la un munte de pietate ; după informațiile pe care le-au obținut de la unul dintre funcționari și după cercetările pe care le-au făcut singuri, se află acolo amănate destule bijuterii care, transformate în dolari, le-ar putea aduce fiecăruia o sumă frumoasă. Pentru asta îl căutau pe Carotte. Vroiau să facă o afacere, cu el și cu avionul lui, dar acum nu mai are nici un rost.

– Dacă vrei, Papi, poți veni cu noi.

– Nu am pașaport și nici prea multe economii.

– Pașaportu-i treaba noastră, nu-i așa, Pedro ?

– Este ca și cum l-ai avea, răspunde Pedro, dar cu o falsă identitate. Astfel, oficial, nici n-ai ieșit, nici n-ai intrat în Venezuela.

– Cam la cît se vor ridica cheltuielile ?

– La aproape 1000 de dolari, căci țara asta nu-i prea aproape. Ai banii ăștia ?

– Da.

– Atunci, avînd în vedere situația ta, nu prea ai de ales.

Și, ca urmare a acestei întâlniri, două săptămîni mai tîrziu, a doua zi după operațiune, mă aflu la cîtiva kilometri de-o capitală sud-americană, pe cale să îngrop partea mea de bijuterii ascunsă într-o cutie de tablă.

Operațiunea, bine pusă la punct, s-a desfășurat fără probleme. Am intrat printr-un magazin de cravate lipit de muntele de pietate. Léon și Pedro se duseseră de mai multe ori să-și cumpere cravate ca să poată să examineze mai bine broasca magazinului și să repereze locul unde am făcut gaura de trecere în zidul despărțitor. Nu am găsit nici o casă de bani, ci numai dulapuri blindate peste tot. Am intrat sîmbătă la ora 22 și am ieșit duminică la ora 23.

Operațiune bine executată, fără dificultăți. Îmi îngrop deci cutia cu bijuterii la piciorul unui arbore imens, la douăzeci de kilometri de oraș. Sînt liniștit, voi putea recupera cutia cînd voi dori, fără să ezit, căci, pe lîngă un semn făcut cu cuțitul, arborele este ușor de găsit, chiar după un pod, la marginea drumului, fiind primul din pădure. La întoarcere, arunc tîrnăcopul la zece kilometri de acest loc.

Seara ne întâlnim cu toții într-un restaurant bun. Venim fiecare pe cont propriu și ne prefacem că ne întâlnim, din întâmplare, la bar, înainte de a ne duce să cinăm împreună.

Fiecare și-a ascuns partea, Léon la un prieten, Pedro în pădure, ca mine.

– Vezi tu, îmi explică Léon, este mai bine ca fiecare să-și ascundă partea lui în alt loc. Astfel, nimeni nu știe ce-a făcut celălalt cu partea lui. Este o precauție foarte utilă în America de Sud, căci, dacă unul este prins de sticleți și este torturat, atunci s-ar putea să mărturisească, dar n-o poate face decât pentru partea lui. Papi, ești mulțumit de împărțire ?

– Sincer să fiu, cred că estimarea noastră asupra valorii bijuteriilor este corectă. Este bine, n-am nimic de spus.

Totul s-a terminat, deci, cu bine și toată lumea este mulțumită.

– Sus mâinile !

– Asta-i bună, spune Léon. Sînteți nebuni ?

În doi timpi și trei mișcări sîntem loviți, încătușați și expediați cu destinația Centrala sticleților. Nici măcar nu terminasem de mîncat stridiile.

Pe aici nu-și prea pierde timpul sticleții. „Dansul“ a durat toată noaptea, mai mult de opt ore.

Prima întrebare :

– Vă plac cravatele ?

– Hai sictir'!

Și așa mai departe. La ora 5 dimineata, nu mai sîntem decât niște pachete de carne tumefiată. Înnebuniți că n-au reușit să scoată nimic de la noi, sticleții turbează. „Bine, dacă sînteți încălziți, o să vă răcorim.“ De abia ținîndu-ne pe picioare, sîntem imbarcați într-o dubă și după un sfert de oră ajungem în fața unei clădiri imense. Sticleții intră în ea și apoi apar niște muncitori. Sticleții îi chemaseră. Este rîndul nostru să intrăm, fiecare susținut de cîte doi sticleți, care aproape că ne tîrăsc.

Un culoar larg, uși de oțel la dreapta și la stînga, fiecare avînd deasupra un fel de ceas cu o singură limbă. Termometre. Îmi dau seama imediat că ne aflăm în fața camerelor frigorifice ale unui abator.

Ne oprim pe culoar într-un loc unde se află niște mese.

– Deci, ne spune șeful sticleților, vă mai dau puțin timp de gîndire. Aici se află încăperile de congelare a cărnii. Înțelegeți ce vreau să spun ? Deci, vă întreb pentru ultima oară, unde ați pus bijuteriile și toate celelalte lucruri ?

– N-am văzut nici bijuterii, nici cravate, îi răspunde Léon.

– Foarte bine, avocatule. O să începem cu tine.

Sticleții deschid larg ușa unei încăperi. Un fel de ceață înghețată se răspîndește pe culoar. Léon este împins înăuntru, după ce i s-au scos pantofii și șosetele.

– Închide repede, spune șeful, ne vom congela și noi.

Cu un fior de groază, văd cum ușa se închide după bietul Léon.

– Tu, chilianule, ciripești sau nu ?

– N-am nimic de spus.

Se deschide o altă ușă și chilianul este împins înăuntru.

– Tu ești cel mai tânăr, italianule (pașaportul meu era italianesc).

Privește bine aceste termometre. Limba lor arată -40°C . Asta înseamnă că, în starea în care ești după mardeala pe care ai încasat-o, încălzit cum ești, dacă nu ciripești și dacă te băgăm înăuntru, ai nouă șanse din zece să faci o congestie pulmonară și să crăpi la spital în mai puțin de patruzeci și opt de ore. Vezi, îți mai dau o șansă : ai cambriolat muntele de pietate trecînd prin magazinul de cravate, da sau nu ?

– N-am nimic de-a face cu tipii ăștia. Nu-l cunosc decît pe unul de mai mult timp și ne-am întîlnit, din întîmplare, la restaurant. Întrebați personalul. Nu știu dacă ei au vreo legătură cu afacerea asta, dar eu, oricum, nu.

– Ei bine, n-ai decît să crăpi și tu, macaronarule ! Îmi pare rău că vei crăpa la vîrsta ta, dar cu atît mai rău. Tu ai vrut-o !

Ușa se deschide. Cu o lovitură puternică sînt împins înăuntru și mă întind cît sînt de lung pe podeaua acoperită cu gheață și chiciură, după ce mă lovesc cu capul de-o bucată de carne de vită tare ca fierul, suspendată de un cîrlig. Încetul cu încetul, simt frigul teribil din această încăpere învăluindu-mi tot corpul, pătrunzîndu-mă și înghețîndu-mi oasele. Cu prețul unui efort supraomenesc mă ridic, întîi în genunchi, apoi agățîndu-mă de o bucată de carne, în picioare. Cu toată durerea pe care o resimt la fiecare mișcare după bătaia încasată, încep să dau din brațe, să-mi frec gîtul, obrazii, nasul, ochii. Încerc să-mi încălzesc mîinile la subțiori. N-am pe mine decît pantalonii și cămașa ruptă. Deoarece mi-au scos și mie pantofii și șosetele, sufăr îngrozitor, căci talpa piciorului mi se lipește de gheață și-mi simt degetele cum încep să înghețe.

Îmi spun : „Nu poate dura mai mult de zece minute, un sfert de oră cel mult, apoi voi ajunge și eu ca aceste vaci, o bucată de carne congelată !” Nu, nu pot face așa ceva, să ne congeleze de yii ? Curaj, Papi ! Cîteva minute încă și ușa se va deschide. Culoarul atît de rece și se va părea cald. Brațele nu mă mai ascultă, nu-mi mai pot închide pumnii, nici mișca degetele, picioarele sînt lipite de gheață și nu mai

am forța să le mișc. Simt că voi leșina și, în câteva secunde, revăd figura tatălui meu, pe care se suprapune imediat moaca procurorului, nu prea clară, căci se pierde și ea în aceea a unor sticleți. Trei figuri într-una singură. Mă gândesc : „Ce curios ! Toți sînt la fel, se hlizesc pentru că au cîștigat !” Și leșin.

Ce se petrece ? Unde mă aflu ? Un cap frumos de bărbat este aplecat deasupra mea cînd deschid ochii. Nu pot vorbi, căci îmi simt încă gura înghețată, dar mă întreb în gînd : ce caut aici întins pe-o masă ?

Mîini mari, puternice și îndemînatice îmi masează tot corpul cu seu cald și, încetul cu încetul, simt elasticitatea și căldura revenindu-mi. Șeful sticleților privește scena de la doi, trei metri. Are un aer neliniștit. De mai multe ori mi se deschide gura pentru a mi se turna câteva picături de alcool. O dată mi se toarnă prea mult, mă sufoc aproape și vomit totul.

– Asta-i, spune maseurul, e în afară de orice pericol.

Și continuă să mă maseze încă vreo jumătate de oră. Simt că pot vorbi, dar prefer să tîc. Îmi dau seama că la dreapta se află un alt corp, așezat pe-o masă la același nivel cu mine. Și acesta este gol, și el este fricționat, masat. Cine este ? Léon sau chilianul ? Eram trei, ori eu și cu cel ce se află pe cealaltă masă facem doar doi. Unde este al treilea ?

Celelalte mese sînt goale.

Ajutat de maseur, mă așez în capul oaselor și-l pot vedea pe celălalt. Este Pedro chilianul. Ne îmbracă cu costume vătuite, făcute special pentru cei ce lucrează în interiorul camerelor frigorifice.

Șeful sticleților nu se lasă :

– Poți vorbi, chilianule ?

– Da.

– Unde sînt bijuteriile ?

– Nu știu nimic.

– Și tu, *spaghetti* ?

– N-am fost cu ăștia.

– Foarte bine !

Mă las să alunec de pe masă. Cu greu mă țin pe picioare, dar am satisfacția că simt o arsură pe talpă, chiar dacă mă doare, și sîngele cum îmi zvîcnește prin tot corpul.

Credeam că, pentru astăzi, am ajuns la capătul suferințelor, dar mă înșelasem.

După ce am fost așezați unul lîngă altul, Pedro și cu mine, șeful, care și-a recăpătat siguranța, ordonă : „Să li se scoată costumele !” Sîntem din nou cu trupul gol și tremurăm imediat de frig.

– Și acum priviți bine, *hombres* !

De sub o masă apare un fel de pachet rigid pe care-l ridică în fața noastră. Este un corp congelat, țeapăn ca o scîndură. Ochii îi sînt mari, deschiși, fîcși ca două bile de copil ; este oribil la vedere, înfricoșător. Marele Léon ! L-au congelat de viu !

– Priviți bine, *hombres* ! repetă șeful. Complicele vostru n-a vrut să vorbească, așa c-am mers pînă la capăt cu el. Acum e rîndul vostru, dacă vă încăpățînați ca el. Am primit ordin să fiu neîndurător, căci cazul vostru este prea grav. Muntele de pietate este administrat de stat și au început deja tulburări în oraș, căci oamenii cred că este vorba de un furt simulat de funcționari. Așa că, ori vorbiți, ori într-o jumătate de oră veți arăta așa cum arată complicele vostru.

Nu mi-am regăsit încă plenitudinea facultăților mele și, în fața acestui spectacol, sînt atît de tulburat încît, timp de cîteva secunde, am chef să vorbesc. Singurul lucru care mă împiedică să comit această monstruozitate este faptul că nu știu unde se află celelalte ascunzători. Niciodată ăștia n-au să mă creadă și voi fi și mai în pericol.

Spre stupefacția mea, aud o voce foarte calmă, cea a lui Pedro, care spune :

– Să fim serioși ! Nu ne sperii cu asta. Este vorba de un accident, asta-i sigur ! N-ai vrut să-l congelezi. Ai făcut o mișcare greșită, asta-i tot, și nu vrei s-o repeți și cu noi. Căci unul, treacă-meargă, dar trei, trei străini transformați în blocuri de gheață înseamnă mult prea mult și nu te vād capabil să dai explicațiile de rigoare la doi ambasadori. Unul mai merge, dar trei este totuși prea mult.

Nu mă pot împiedica să nu admir sîngele rece, voința de oțel a lui Pedro. Foarte calm, sticletele îl privește pe chilian fără să spună nimic. După un moment, îi răspunde :

– Ești un bandit, asta-i sigur, dar și, asta trebuie s-o recunosc, un tip curajos ! Apoi, întorcîndu-se către ceilalți, le spune : „Găsiți-le cîte o cămașă și trimiteți-i la închisoare, judecătorul se va ocupa de ei. Inutil să mai continuăm «bunele tratamente» cu astfel de fiare ; n-ar fi decît timp pierdut.“

Ne întoarce spatele și pleacă.

O lună mai tîrziu, eram liber. Vînzătorul de cravate a recunoscut că nu-i călcasem niciodată pragul, ceea ce era adevărat ; barmanul a declarat că băusem două pahare de whisky singur, că reținusem deja o masă pentru o singură persoană cînd au sosit ceilalți doi și că am avut o mare surpriză să ne întîlnim în acest oraș. Totuși, mi s-a dat

ordin să părăsesc țara în decurs de cinci zile, căci le era teamă că, fiind așa-zisul compatriot al lui Léon, aveam să mă plîng la consulat de tot ceea ce se întîmplase.

La instrucție am fost confrunțați cu un tip necunoscut de mine, dar nu și de Pedro, funcționarul de la muntele de pietate care le vînduse pontul. În scara împărțelii, acest cretin a făcut cadou un inel superb unci tîrfe dintr-un bar de noapte. Alertați, sticleșilor nu le-a trebuit prea mult să-l facă să vorbească și iată de ce Marele Léon și Pedro fuseseră atît de repede identificați. Pedro chilianul a rămas la zdup pentru treaba asta.

Iau avionul cu cinci dolari în buzunar. Nu m-am dus la ascunzătoare, este încă prea periculos. Mă voi întoarce peste un an să-mi caut comoara. Fac bilanțul înfricoșătorului coșmar pe care l-am trăit. Ziarele au evaluat furtul de la muntele de pietate la două sute de mii de dolari. Chiar dacă exagerează dublînd valoarea, tot rămîn cam o sută de mii de dolari, ceea ce înseamnă că eu am în jur de treizeci de mii în ascunzătoare. Or, bijuteriile au fost estimate la valoarea împrumutului, adică la jumătatea valorii lor reale, și dacă le vînd fără ajutorul unui tănuitor voi avea, după calculele mele, vreo șaiszeci de mii de dolari ! Am, deci, ce-mi trebuie pentru a mă răzbuna, cu condiția să nu mă ating de ei ca să trăiesc. Acești bani sînt sfinți, destinați unui scop sfînt, nu trebuie să-i întrebuițez în alt scop, *sub nici un pretext*.

Cu tot deznodămîntul oribil pentru prietenul meu Léon, pentru mine afacerea reprezintă un triumf. Doar dacă nu va trebui să-l ajut pe chilian, dar asta nu-i sigur, căci va trimite cu siguranță, peste cîteva luni, un prieten de încredere să ia comoara pentru a plăti un apărător și poate pentru a studia un plan de evadare. De altfel, căzusem cu toții de acord cu acest lucru : fiecare cu ascunzătorea lui, înecît nici unul să nu fie legat de celălalt. Eu nu fusesem de acord cu această metodă, dar așa se procedează în tagma sud-americană. Odată operațiunea terminată, fiecare pentru sine, Dumnezeu pentru toți.

Și Dumnezeu pentru toți... Dacă, într-adevăr, el este cel ce m-a salvat, a fost mai mult decît generos cu mine. Totuși, el nu poate fi inspiratorul răzbunării mele ! El nu vrea ca eu să mă răzbun, o știu. Îmi aduc aminte de oca de la El Dorado, de ziua în care urma să fiu definitiv eliberat. Am vrut să-i mulțumesc Dumnezeului catolicilor. În emoția mea am spus : „Ce-aș putea face pentru a-ți demonstra că-ți sînt sincer recunoscător pentru binefacerile tale ?” Și am avut impresia c-aud o voce ce-mi spunea :

– Renunță la răzbunarea ta.

Și am spus nu, orice în afară de asta nu. Deci, este imposibil ca el

să fie cel ce m-a protejat în afacerea asta. Imposibil. Am avut noroc, asta-i tot, un noroc chior. Bunul Dumnezeu n-are nimic de-a face cu o astfel de porcărie.

Dar, rezultatul este acolo, la marginea pădurii, îngropat la picioarul unui arbore centenar. Mi s-a luat o piatră de pe inimă, căci am cu ce realiza răzbunarea cu care-mi hrănesc sufletul de atîția ani.

Vreau să sper că războiul i-a cruțat pe curlandiștii ăia de călăi ! În așteptarea orei H, nu-mi rămîne decît să caut de lucru și să trăiesc liniștit pînă-n ziua în care mă voi duce să-mi dezgrop comoara.

Avionul zboară la mare înălțime, sub un cer strălucitor, pe deasupra unor nori albi ca neaua. Aici este puritate și mă gîndesc la sufletele alor mei, al tatălui, al mamei, al surorilor mele, la copilăria mea scăldată în lumină. Dedesubtul norilor albi sînt norii murdari, ploaia cenușie și spurcată, asemenea lumii pămîntești : setea de putere, setea de a le dovedi celorlalți că le ești superior, această sete a unor indivizi fără suflet, cărora nu le pasă dacă distrug o ființă umană, dacă, distrugînd-o, pot culege sau justifica cu adevărat ceva.

' Din nou la Caracas. Regăsesc cu mare plăcere acest oraș atât de viu.

Sînt liber de douăzeci de luni și n-am reușit să mă încadrez încă în această societate. Este frumos să-mi spun „N-ai decît 'să muncești“, dar, în afara faptului că nu găsesc o muncă acceptabilă, mă descurc cam greu cu spaniola și multe uși mi se închid în față pentru că nu stăpînesc bine limba locului. Astfel că îmi cumpăr o gramatică și, închis în cameră, mă hotărâsc să petrec așa atîtea ore cîte vor fi necesare ca să vorbesc spaniola. Mă enervez, nu reușesc să prind pronunția și, după cîteva zile, arunc cartea și iau din nou drumul cafenelelor și al străzilor, în căutarea unei cunoștințe care ar putea să-mi găsească ceva de lucru.

Din ce în ce mai mulți francezi sosesc din Europa, scîrbiți de războaiele și convulsiiunile politice de acolo. Unii fug de o justiție nestatornică și arbitrară, condiționată de tendința politică a momentului, alții caută calmul, o plajă unde să respire fără ca cineva să vină să le ia pulsul în fiecare minut ca să vadă în ce ritm le bate inima.

Acești oameni nu-mi par francezi și totuși sînt. Dar toți aceștia nu au nimic comun cu papa Charrière și cu toți cei pe care i-am cunoscut în copilăria mea. Cînd mă aflu printre ei, descopăr o mulțime de idei atât de diferite, atât de ciudate în raport cu cele auzite în copilăria mea încît nu înțeleg nimic. Adesca, le spun :

– Cred că nu trebuie să uitați trecutul, dar să nu mai vorbiți atît de el. Hitler, naștii, evreii, roșii, albi, de Gaulle, stînga și ce altceva mai căutați să distrugeți sau să cultivați în inima voastră ? Este, oare, posibil să se mai afle printre voi, chiar după război, avocați ai nazismului, ai siguranței germane sau franceze ? Am să vă spun și altceva : cînd vorbiți de evrei, am senzația că o întreagă rasă își revărsă ura asupra altei rase.

Trăiți în Venezuela, în mijlocul poporului său, și nu sînteți în stare să înțelegeți filozofia atît de minunată a oamenilor acestei țări. Aici nu există discriminare, nici rasială, nici religioasă. Clasa socială cea mai nenorocită, datorită condițiilor de viață subumane, ar trebui să aibă, măcar ea, *virusul* răzbunării contra privilegiatilor. Ei bine, *acest virus aici nici nu există !*

Iar voi nu sînteți capabili nici măcar să reîncepeți să trăiți pentru a trăi. Viața este, oare, făcută numai din lupte eterne între oameni care nu au aceeași ideologie ?

Tăceți odată, vă rog ! Nu aveți dreptul să veniți aici ca niște europeni ce cred în superioritatea rasei lor, ca niște exploratori. Este adevărat, aveți, în general, o pregătire intelectuală mai bună decît marea masă de aici ; ei și, ce-i cu asta ? La ce vă poate servi dacă, la urma urmelor, sînteți mai săraci cu duhul decît ei ? S-ar spune că această pregătire nu înseamnă pentru voi inteligență, generozitate, bunătate, înțelegere, ci numai cunoștințe căpătate prin studiu. Dacă sufletele vă rămîn sterpe, egoiste, pline de ranchiună, fosilizate, aceste cunoștințe nu înseamnă nimic.

Bunul Dumnezeu a făcut soarele, marea, imensele precree, jungla, dar pentru cine ? Pentru voi ?

Vă credeți rasa predestinată să organizați lumea ? Cînd vă privesc și vă ascult, am senzația, eu, un tip pe care „justiția“ voastră l-a tratat ca pe un gunoi, că lumea condusă de niște indivizi ca voi nu poate fi făcută decît din războaie și revoluții. Căci sînteți dintre cei ce visează doar la liniștea publică, se prea poate, dar numai dacă ea corespunde punctului lor de vedere.

Fiecare își scoate lista lui cu cei ce trebuie doborîți, condamnați, închiși și, cu toată disperarea mea, nu mă pot împiedica să nu rîd cînd îl văd pe cîte unul, așezat într-o cafenea sau în holul unui hotel de mîna a treia, criticînd totul și ajungînd la concluzia că numai el ar fi capabil să conducă lumea.

Și-mi este frică, da, îmi este frică, căci am senzația foarte reală a pericolului pe care acești noi veniți îl aduc cu ei : *virusul* pasiunilor ideologice fosilizate ale vechii lumi.

1947. Am făcut cunoștință cu un fost ocaș acum ieșit la liman, Pierre-René Deloffre, care nu crede decît într-un singur zeu : generalul Angarita Medina, fost președinte al Venezuelei, răsturnat de la putere în 1945 de ultima lovitură de stat militară. Deloffre este un adevărat personaj. Tot timpul agitat, dar pasionat și generos.

Își pune parcă întreaga pasiune în joc străduindu-se să mă convingă că beneficiarii acestei lovituri de stat nu valorează nici cît

talpile cizmelor lui Medina. Ca să spun drept, nu mă convinge, dar, cum sînt într-o situație dificilă, nu-l contrazic.

Printr-un bancher, un tip extraordinar, îmi găsește de lucru. Acest bancher se numește Alejandro. Descendent al unei vechi familii venezueliene, nobil, generos, fin, instruit, spiritual, curajos, are toate calitățile posibile, dar și un defect : un frate invidios, prost și incapabil. Cîteva din mașinațiunile lui recente m-au convins că a rămas același și după douăzeci și cinci de ani. Deloffre ne prezintă fără nici un fel de ceremonie :

– Prietenul meu, Papillon, evadat din oca franceză. Papillon, iată-l pe omul despre care ți-am vorbit.

Alejandro mă simpatizează din primul moment și, cu o simplitate de adevărat senior, mă întreabă dacă am nevoie de ceva bani.

– Nu, domnule Alejandro, am nevoie de o slujbă.

Oricum, prefer să văd ce urmărește, trebuie să am răbdare. În plus, de bani nu am nevoie chiar acum.

– Să fiți aici mîine, la ora nouă.

A doua zi, mă duc la un garaj, „Le Franco-vénézuélien“, unde mă prezintă asociaților lui. Sînt trei tineri isteți, gata să zburde fără căpăstru. Asta se simte imediat. Doi dintre ei sînt căsătoriți. Unul cu Simone, o pariziancă de douăzeci și cinci de ani, superbă ; celălalt cu Dédée, o bretonă de douăzeci de ani, cu ochii albaștri, prețioasă ca o violetă și mama unui băiețel, Cricri.

Sînt frumoși, primitivi, fără gînduri ascunse. Mă întîmpină cu brațele deschise, ca și cum m-ar cunoaște de-o viață. Mi-au instalat imediat un pat într-un colț al garajului, izolat cu o perdea, în apropierea ușii care dă spre dușuri. Pot spune că, după mai bine de șaptesprezece ani, mă simt pentru prima dată ca într-o adevărată familie. Iubit, răsfățat, respectat de această echipă de tineri, sînt cu atît mai fericit cu cît, chiar dacă am cîțiva ani mai mult decît ei, simt că avem aceeași dragoste de viață, aceeași bucurie de a trăi fără nici un fel de bariere, fără nici un fel de legi.

Fără să pun întrebări – de fapt, nici nu am de ce – nu-mi trebuie prea mult timp ca să-mi dau seama că nici unul dintre ei nu este cu adevărat mecanic. Au ceva cunoștințe, foarte puține – un pospai de cunoștințe, ar trebui să spun – despre motoare și mai puțin chiar despre cele ale mașinilor americane, cele mai multe, dacă nu chiar singurele mașini de care dispune clientela noastră. Unul este strungar, ceea ce explică prezența unui strung în garaj, pentru a rectifica pistoanele, spune el.

Îmi dau seama că acest strung servește la adaptarea buteliilor de gaz pentru a li se putea fixa un detonator și un cordon bickford.

Pentru valul de francezi recent sosiți, garajul franco-venezuelian repară de bine, de rău mașinile, dar pentru bancherul venezuelian mai mult ca sigur pregătește bombe în vederea unei lovituri de stat, o *golpe*. Toate astea nu-mi prea convin.

– La naiba ! Pentru cine și contra cui toate astea ? Explicați-mi.

Într-o seară, îi iau la întrebări pe cei trei francezi, după ce soțiile celor doi și prichindelul s-au dus la culcare.

– Pe noi nu ne privește. Noi pregătim șmecheriile pe care ni le cere Alejandro. Și, salut, frate !

– Salut, poate pentru voi. Eu trebuie să știu însă despre ce este vorba.

– De ce ? Câștigăm bine și ne distrăm, nu ?

– De distrat, ne distrăm. Dar pentru mine nu este același lucru ca pentru voi. Eu sînt un tolerat în această țară. Au avut încredere în mine și mi-au dat libertatea.

Sînt uimiți că, în situația mea, le vorbesc așa. Căci ei știu, le-am spus ce-mi stă pe creier, le-am împărtășit ideea mea fixă. Numai că nu le-am vorbit despre lovitura de la muntele de pietate. Atunci, unul dintre ei îmi spune :

– Cu treaba asta, dacă reușește, poți câștiga suma de care ai nevoie ca să faci ce ai de făcut și chiar mai mult. Noi sperăm să nu ne închidem viața în acest garaj. Acum ne distrăm bine, este adevărat, dar nu este ceva serios față de ceea ce am visat noi să realizăm venind în America de Sud, îți dai seama !

– Și soțiile voastre, și copilul ?

– Soțiile știu. O lună înaintea loviturii de stat pleacă la Bogota.

– Ah ! Ah ! Deci sînt la curent cu toate. Mă cam întrebam eu de ce nu se prea miră ele de anumite lucruri !

În aceeași seară, mă duc să-i văd pe Deloffre și Alejandro. Stau de vorbă îndelung cu ei. Alejandro îmi explică :

– În țara noastră, Betancourt și Gallegos sînt cei ce conduc în numele pseudo-democrației A.D. (Acțiunea Democratică). Puterea le-a fost încredințată de militari naivi, care nu știu prea bine de ce l-au dat jos pe celălalt militar, mai liberal, Medina, mult mai uman decît civilii. Asist ca un martor neputincios la persecutarea foștilor funcționari din timpul lui Medina și încerc să înțeleg de ce oamenii care au făcut o revoluție sub lozincă „dreptate socială, respectul tuturor fără excepție“ devin mai răi decît predecesorii lor o dată ce-au pus mîna pe putere. De aceea, vreau să contribui la readucerea lui Medina în fruntea statului.

– Foarte bine, Alejandro. Înțeleg că înainte de toate tu vrei să pui stavilă persecuțiilor făcute de partidul ce deține acum puterea. Tu,

Deloffre, tu ai un zeu, Medina, protectorul și prietenul tău. Dar, ascultați-mă bine : pe mine, Papillon, guvernul ăsta *m-a eliberat din ocnă de la El Dorado*.

După revoluție, la scurt timp după ce a sosit noul director, Don Julio Ramos, un avocat și distins scriitor – care sper să fie tot acolo –, tipul ăsta m-a eliberat și a pus capăt imediat regimului de teroare barbară de la ocnă. Și voi vreți să participați la o lovitură îndreptată împotriva acestor oameni ? Nu, lăsați-mă să plec. Știți că puteți conta pe discreția mea.

Alejandro, un adevărat senior, cunoscându-mi situația dificilă, îmi spune :

– Enrique, tu nu faci bombe, nu lucrezi la strung. Tu nu te ocupi decât de mașini și îi dai tinichigiului unelte de care are nevoie. Atunci, de ce să nu mai rămii o vreme. Eu îți propun acest lucru și-ți promit, poți să fii sigur, că, dacă vom acționa, vei fi anunțat cu o lună înainte.

Și rămân cu cei trei tineri, ale căror nume complete nu le transcriu acum, ci doar inițialele lor : P.L., B.L. și J.G. Trăiesc toți trei și se vor recunoaște cu ușurință. Formăm o echipă teribilă, todeauna împreună, trăind din plin, încît francezii din Caracas ne-au poreclit „Cei trei mușchafari”, care, după cum se știe, erau patru. Aceste câteva luni petrecute cu ei rămân cele mai minunate momente, cele mai vesele, cele mai tinerești de care m-am bucurat la Caracas.

Viața nu era decât un rîs continuu. Sîmbăta ne rezervam mașina vreunui client, căruia îi spuneam că nu este încă gata, și ne duceam la mare, pe una din minunatele plaje înflorite și mărginite de cocotieri, pentru a ne scălda și a face zeci de nebunii. Bineînțeles, s-a întîmplat cîteodată să-l întîlnim pe proprietarul mașinii, indignat văzînd tot acest circ, cînd el își credea mașina în reparație. Atunci, cu amabilitate și cu blîndețe, îi explicam că făceam asta pentru el, nevrînd să-i livrăm o mașină nepusă la punct și că pentru asta era necesar să fie rodată. Treaba asta nu s-a terminat niciodată urît, poate că și datorită surîsului celor două femei.

În schimb, au avut loc cîteva întîmplări mult mai periculoase : rezervorul de benzină al limuzinei ambasadorului Elveției curgea la un moment dat. Ne aduc mașina ca să-l lipim. Golesc conștiincios rezervorul cu un furtun de cauciuc, trăgînd pînă la ultima picătură. Probabil că nu a fost suficient, căci, cînd ne apropiem cu flacăra aparatului de sudat, cretinul ăsta de rezervor explodează, dînd foc mașinii care arde în întregime. În timp ce sudorul și cu mine ne pipăim cu atenție, mînjiți de ulei și de fum, nevenindu-ne să credem că am scăpat de la o moarte sigură, aud vocea liniștită a lui B.L., care spune :

– Nu credeți că ar trebui să-i anunțăm pe asociații noștri de acest mic dezastru ?

Îi telefonează lui Alejandro și dă de imbecilul de frati-su, Vincente.

– Vincente, poți să-mi dai numărul asigurării garajului ?

– ...

– Nu există ? Ascultă, nu se poate așa ceva ! Totuși, tu te ocupi de problemele administrative.

– ...

– De ce ? Ah, am uitat să-ți spun. Pentru că limuzina ambasadorului Elveției a luat foc. N-a mai rămas din ea decît un pumn de cenușă.

Inutil să mai precizez că, cinci minute mai târziu, Vincente sosea alergînd, cu brațele ridicate spre cer și cu atît mai furios cu cît, într-adevăr, garajul nu era asigurat. A fost nevoie de trei pahare cu whisky fără sifon și de tot șarmul picioarelor descoperite ale Simonei ca să se calmeze. Alejandro nu apare decît a doua zi, foarte stăpîn pe el. Ne spune un lucru foarte drăguț : „Numai celor ce muncesc li se întîmplă cîte ceva. Oricum, să nu mai discutăm. Am rezolvat cu ambasadorul.“

Ambasadorul a găsit, desigur, o altă mașină, dar pe la noi nu l-am mai văzut.

În timp ce duceam această viață plină de tinerețe și de bucuria de a trăi, mă gîndeam din cînd în cînd la cutia ascunsă la rădăcina unui arbore dintr-o republică faimoasă prin carnea ei congelată. În același timp, făceam economii pentru drumul dus-întors, cînd mă voi duce s-o iau. Faptul că știam că am cu ce – sau aproape – să-mi satisfac setea de răzbunare, m-a transformat complet. Trăiesc fără grija de-a cîștiga mulți bani ; pentru mine, nu mai reprezintă o problemă. Cei pe care-i pun deoparte mi se par suficienți. De aceea, trăiesc din plin vesela viață a mușchetarilor și, tot de aceea, ne întîlnim cu toții, într-o duminică după-amiază, pe la ora trei, să ne scăldăm într-o fîntînă dintr-o piață din centrul Caracasului. De data asta, Vincente a fost la înălțime și a obținut imediat eliberarea asociaților fratelui său din arestul postului de poliție unde fuseseră închiși pentru ultragiu adus pudorii.

Au trecut mai multe luni și acum cred că pot să mă duc să-mi caut comoara fără să mai îmi fie teamă de vreun pericol.

Deci, la revedere prieteni, vă mulțumesc pentru gentilețea voastră ! Și iată-mă în drum spre aeroport...

Am ajuns la ora șase dimineața, iar la ora nouă sînt la fața locului după ce am închiriat o mașină.

Traversez podul. Dumnezeu ! Ce s-a întâmplat ? Am înnebunit sau trăiesc un miraj ? La capătul podului, privesc cu atenție, dar copacul meu nu mai este acolo. Nu numai al meu, mulți alții au dispărut și ei. Podul, cu tablierul lui, a fost lărgit în funcție de lărgimea drumului, și el transformat, mult mai lat ca înainte. Calculez, pornind de la pod, și reușesc să situez cu aproximație locul unde se găseau copacul și comoara mea. Nu-mi revin, mi se taie răsuflarea. Nu mai este nimic !

Atunci, mă cuprinde un fel de nebunie și de furie prostească. Lovesc cu piciorul asfaltul, ca și cum acesta ar putea simți ceva. Mă apucă o furie imensă și caut în jurul meu ceva de distrus, dar nu văd decât benzile albe trasate pe șosea și le zgîrrii cu vârful piciorului, ca și cum micile fragmente de vopsea pe care le desprind ar putea produce o catastrofă.

Mă întorc la pod și, comparînd partea nouă a tablierului cu aceea care n-a fost modificată, îmi dau seama că au săpat la mai mult de patru metri adîncime. Cum comoara mea nu era îngropată decât la un metru, n-a rezistat mult timp sărmana !

Mă sprijin de balustrada podului și, minute în șir, privesc apa curgînd. Puțin cîte puțin mă calmez, dar gîndurile continuă să se zbată în bîetul meu craniu. Trebuie să dau meșeu lovituri ? Trebuie, oare, să abandonez aventura ? Ce voi face acum ? Picioarele mi se moaie. Apoi, îmi revin și-mi spun : „De cîte ori ai dat greș înainte ca evadarea să-ți reușească ? De șapte sau opt ori, nu ? Ei bine, și în viață este la fel. Un banco pierdut, un altul cîștigat ! Viața trebuie s-o iei așa cum e cînd o iubești cu adevărat !”

N-am rămas mult timp în această țară care se crede obligată să-și transforme atît de repede șoselele. Te dezgustă, dacă te gîndești mai bine, faptul că un popor civilizat – căci, în plus, se cred civilizați în acest capăt de lume ! – nu respectă nici măcar arborii centenari. Și de ce, mă rog, să lărgesci o șosea destul de largă și așa pentru traficul mizerabil de aici ?

În avionul care mă readuce la Caracas, rîd cînd mă gîndesc că oamenii cred că sînt stăpîinii destinului lor, că pot să-și făurească viitorul, să prevadă ce vor face peste un an sau doi. Fals, Papi ! Omul cel mai clarvăzător, cel mai genial organizator al vieții sale nu este decât o jucărie în fața destinului. Numai prezentul este sigur, restul este necunoscutul care se numește șansă, neșansă, destin sau misterioasa și neînțeleasa de muritori voință a lui Dumnezeu.

Singurul lucru ce contează în viață, înainte de toate, este ca niciodată să nu te declari învins și după fiecare lovitură s-o iei de la capăt. Ceea ce voi face și eu.

Cînd am plecat îmi luasem un rămas bun definitiv de la prietenii mei. Într-adevăr, după ce-aş fi recuperat comoara, aş fi trecut prin alte ţări decît Venezuela ca să transform bijuteriile în bani şi, după ce le-aş fi vîndut, aş fi plecat în Spania, de unde, cu uşurinţă, m-aş fi dus să le fac o vizită procurorului şi „companiei“. Aşa că vă daţi seama de îmbulzeala muşchetarilor cînd m-au văzut apărînd în uşa garajului. Cină bogată, prăjituri în cinstea întoarcerii mele şi patru flori puse pe masă de Dédéc. Ridicăm paharul în cinstea echipei regăsite şi viaţa îşi reia cursul. Totuşi, nu mai sînt la fel de fără-grijă ca înainte.

Alejandro şi Deloffre o simt, pun ceva la cale în ceea ce mă priveşte, dar nu-mi spun încă, nimic. După mine, este vorba de lovitura de stat, cu toate că-mi cunosc punctul de vedere. Deloffre mă invită adesea la masă. Mese minunate, fără martori. Deloffre găteşte şi Victor, şoferul lui credincios, ne serveşte la masă. Vorbim despre o mulţime de lucruri, dar, pînă la urmă, revenim la acelaşi laitmotiv, generalul Medina : cel mai liberal dintre preşedinţii Venezuelei, nici un prizonier politic sub regimul lui, nimeni n-a fost urmărit pentru ideile sale, o politică de coexistenţă cu toate statele, cu toate regimurile, încît a încheiat relaţii diplomatice şi cu Uniunea Sovietică ; era bun, nobil şi poporul îl iubea atît de mult pentru simplitatea lui încît, cu ocazia unei sărbători la Paraiso, au fost purtaţi în triumf, el şi soţia lui, ca nişte toreadori.

Vorbindu-mi mereu despre acest minunat Medina, care se plimba doar cu un aghiotant prin Caracas şi se ducea la cinema ca un cetăţean obişnuit, Alejandro şi Deloffre reuşesc aproape să mă convingă că un om de omenie ar face orice pentru a-l readuce la putere. Nedreptăţile, spiritul de revanşă al funcţionarilor actualului guvern împotriva unei părţi a populaţiei îmi sînt descrise sub aspectul lor cel mai întunecat. Pentru a mi-l face şi mai simpatic pe acest extraordinar preşedinte, Deloffre îmi povesteşte că, în afara tuturor acestor calităţi, Medina era un petrecăreţ de prima mîină şi că, în plus, s-a împrietenit cu el deşi ştia bine că este un fost ocnaş evadat. Reţin că Deloffre a pierdut totul în precedenta revoluţie. Nişte misterioşi „răzbuunători“ i-au devastat splendidul restaurant de lux unde Medina şi toată lumea bună din Caracas veneau să cineze sau să petreacă momente plăcute.

În sfîrşit, aproape convins – pe nedrept, aveam s-o aflu mai tîrziu – mă gîndesc să accept să joc un rol în această lovitură de stat. Ezităările mele se risipesc complet (trebuie s-o mărturisesc, căci vreau să fiu sincer), cînd mi se promite o sumă suficientă şi toate

mijloacele necesare pentru a-mi duce planul de răzbunare la îndeplinire.

Așa se face că, într-o noapte, Deloffre și cu mine ne întâlnim la el acasă, eu îmbrăcat în căpitan, Deloffre în colonel, gata de acțiune.

Totul debutează prost. Pentru a se recunoaște, conjurații civili trebuiau să poarte o brasardă verde, iar parola era *Aragua*. Trebuia să fim la ora două dimineața la locul acțiunii ; spre unsprezece seara, apar însă patru tipi beți morți, în singura trăsură din Caracas. Cei patru cîntă cît îi ține gura, acompaniați de o chitară. Se opresc în fața casei și-i aud, îngrozit, cîntînd cuplete ce fac aluzie la lovitura de stat din noaptea aceea. Unul dintre ei îi strigă lui Deloffre :

– Pierre, coșmarul ia sfîrșit în noaptea asta. Curaj și demnitate, *amigo* ! Trebuie să revină papa Medina.

Ca idioțenie, nici că se putea ceva mai grozav. Mai lipsea doar ca un prostănac să se ducă să-i anunțe pe sticleți, iar aceștia să vină să ne viziteze ! Eram furios și aveam de ce : pusesem trei bombe în mașină, două în portbagaj și una pe bancheta din spate, acoperită cu o pătură.

– Ei bine, sînt deștepți complicii tăi ! Dacă toți sînt ca ei, nici nu trebuie să ne mai deranjăm, ne putem duce direct la închisoare.

Deloffre se prăpădea de rîs, la fel de decontractat ca și cum s-ar fi dus la un bal, fericit că se poate admira în oglindă, în uniformă de colonel.

– Nu-ți face griji, Papi ! De altfel, noi nu vom face rău nimănui. După cum știi, cele trei butelii nu conțin gaz, ci pulbere. Sînt bune doar să facă puțin zgomot, nimic mai mult.

– Și la ce va servi acest „puțin zgomot“ ?

– Simplu, le va da semnalul de începere conjurațiilor dispersați în oraș. Nimic mai mult. Vezi, nu vrem să facem rău nimănui. Le cerem doar să plece, asta-i tot.

Bun. Oricum, vreau, nu vreau, m-am angajat, cu atît mai rău pentru mine ! Nu am de ce să tremur, nici de ce să regret, trebuie doar să aștept ora.

Refuz paharul de porto oferit de Deloffre, singura băutură care-i place și din care consumă cel puțin două sticle pe zi. Dă pe gît cîteva pahare.

Cei trei mușchetari sosesc cu un camion pe care s-a montat o macara. Cu ajutorul lui vor fi „confiscate“ două seifuri, cel al unei companii de aviație și cel al închisorii Model (*Carcel Modelo*) al cărui director – sau șef al garnizoanei – este un complice al conjurațiilor. Mi s-a promis jumătate din conținutul seifului închisorii și de aceea am cerut să particip la „confiscarea“ lui. Ar fi o frumoasă revanșă împotriva tuturor închisorilor din lume. Țin mult la asta.

O ștafetă vine să ne aducă ultimele ordine : să nu fie arestat nici un dușman, să fie lăsați să fugă. Terenul de aviație civil, situat în plin centru al orașului, Carlota, a fost degajat pentru ca principalii membri și funcționari ai actualului guvern să poată fugi fără dificultate, în avioane.

Atunci aflu unde trebuie să explodeze prima bombă. Ei bine, are un tucău formidabil Deloffre ăsta ! Este vorba, nici mai mult, nici mai puțin, decât ca explozia să se producă în fața curții palatului prezidențial de la Miraflores, echivalentul Elysée-ului, ce mai ! Celălalte două, una la vest, cealaltă la est de Caracas, pentru a da impresia că exploziile se aud de peste tot. Surîd în sinea mea gîndindu-mă la panica ce-i va cuprinde pe soldății din palat.

Nu este vorba de intrarea principală, ci de aceea situată în spate, protejată de o poartă mare de lemn, și care servește de obicei camioanelor militare sau celor de aprovizionare și permite anumitor personaje, adesea Președintelui, să intre sau să iasă fără a fi remarcat.

Toate ceasurile sînt sincronizate. Trebuie să fim în fața porții la ora două fără trei minute. Cineva din interior o va deschide doar pentru două secunde, timp în care șoferul nostru va semnaliza cu o jucărie de copil ce imită orăcăitul broaștei. Astfel, se va ști că sîntem acolo. La ce va servi asta ? Nu știu, căci nu mi s-a dat nici o explicație. Oare garda președintelui Gallegos participă la complot și-l va face prizonier ? Sau va fi repede neutralizată de conjurați ? Nu știu nimic.

Pentru mine este sigur că la ora două fix va trebui să dau foc la fitilul detonatorului buteliei de gaz pe care o țin între genunchi, apoi am s-o arunc spre poarta palatului. Fitilul arde exact un minut și treizeci de secunde.

Va trebui să-l aprind cu țigara și, în momentul în care va lua foc, să dau la o parte piciorul drept, să deschid portiera, numărînd pînă la treizeci. În acel moment o voi arunca... Am calculat că, bomba rostogolindu-se cu viteză, fitilul va arde mai repede și că nu vor mai rămîne decît patruzeci de secunde pînă la explozie.

Cu toate că bomba nu are mitralii, propriile-i schije vor fi foarte periculoase și va trebui s-o luăm repede din loc cu mașina ca să ne punem la adăpost. Asta-i treaba lui Victor, șoferul.

Am obținut de la Deloffre promisiunea că, dacă un soldat sau un polițist se vor afla prin apropiere, le va da ordin, avînd în vedere uniformă lui de colonel, să fugă pînă la capătul străzii. Mi-a promis.

Ajungem fără dificultăți, la ora două fără trei minute, în fața faimoasei porți. Ne oprim lîngă trotuarul din față. Nici o sentinelă,

nici un polițist. Foarte bine. Ora două fără două... ora două fără un minut... ora două...

Poarta nu s-a deschis.

Sînt încordat. Îi spun lui Deloffre :

– Pierre, este ora două.

– Am și eu ceas.

– Atunci, nu-i normal.

– Nu înțeleg ce se petrece. Să mai așteptăm cinci minute.

– O.K.

Ora două și două minute. Poarta se deschide cu violență și cîțiva soldați ies în fugă și se desfășoară în poziție de tragere. Este clar ca lumina zilei. Au aflat de lovitura noastră.

– La drum, Pierre, am fost trădați.

Este nevoie de mult mai mult pentru ca Deloffre să fie tulburat. Parcă-i inconstient.

– Ce-ți trece prin cap. Sînt cu noi !

Scot un revolver calibru 45 și-l fixeaz pe ceafa lui Victor.

– Demarează sau te omor !

În loc să simt mașina luînd-o din loc, sigur că Victor va apăsa cu toată puterea pe accelerație, aud o frază incredibilă :

– *Hombre*, aici nu tu comanzi, ci patronul. Ce spune patronul ?

Pe naiba ! am văzut fel de fel de tipi curajoși, dar ca acest metis indian încă nu !

Nu pot face nimic, căci soldații sînt la trei metri de noi. Deoarece au văzut stelele de colonel de pe epoletii lui Deloffre, care stă cu cotul pe fereastră, nu se apropie de mașină.

– Pierre, dacă nu-i spui lui Victor să demareze, nu pe el îl omor, ci pe tine.

– Micuțule, îți spun că sînt cu noi. Să mai așteptăm puțin, îmi răspunde Pierre, întorcîndu-și capul spre mine.

De abia atunci observ nările lui Deloffre pline de pudră. Înțeleg. Este drogat tipul. Teama mă învăluie, da, o teamă teribilă, și îi pun revolverul pe ceafă, dar el îmi spune cu cel mai mare calm posibil :

– Este ora două și șase minute. Încă două minute și plecăm. Sigur că am fost trădați.

Aceste o sută douăzeci de secunde nu se mai sfîrșesc. Sînt cu ochii pe soldații care ne observă, dar care nu întreprind nimic deocamdată. În sfîrșit, Deloffre spune :

– *Vamos*, Victor. Să plecăm. Încet, normal, nu prea repede.

Și ieșim cu bine din această capcană, printr-un miracol. Uff ! Cîțiva ani mai tîrziu a fost turnat un film, „Ziua cea mai lungă“. S-ar putea turna unul intitulat „Cele mai lungi opt minute“ !

Deloffre îi dă ordin șoferului să se îndrepte către podul care leagă Paraiso de bulevardul San-Martin. Vrea să facă să explodeze bomba sub pod. Pe drum, întâlnim două camioane de conjurați care nu știu ce să facă pentru că n-au auzit explozia de la ora două. Le explicăm ce s-a întâmplat, că am fost trădați, și asta-l face pe Deloffre să-și schimbe ideea și să dea ordin să ne întoarcem repede la el acasă. Eroare grosolană, căci, dacă am fost trădați, este posibil ca sticleții să fie deja acolo. Ne ducem, totuși, și, ajutându-l pe Victor să pună bomba în portbagaj, îmi dau seama că are înscrise pe ea trei litere, P.R.D. Nu pot decât să izbucnesc în râs când, în timp ce ne dezbrăcăm uniforme, Pierre-René-Deloffre îmi explică :

– Papi, să nu uiți niciodată că, într-o afacere periculoasă, trebuie să lași o semnătură. Aceste inițiale erau cartea mea de vizită pentru dușmanii prietenului meu.

Victor pleacă să lase mașina într-un parking, uitînd, bineînțeles, să lase și cheile. Cele trei bombe vor fi descoperite abia peste trei luni.

Nici vorbă să stau prea mult la Deloffre, el pleacă într-o direcție, eu în alta. Nici un contact cu Alejandro. Mă duc direct la garaj, unde ajut la demontarea strungului și la mutarea lui și a celor cinci sau șase tuburi de gaz ce se mai găseau acolo. Este ora șase și sună telefonul. O voce misterioasă spune :

– *Francés*, plecați cu toții. Fiecare unde poate. Numai B.L. trebuie să rămână la garaj. Ai înțeles ?

– Cine este la aparat ?

Legătura se întrerupse.

Îmbrăcat în femeie, condus într-un jeep de un fost ofițer din rezistență, căruia i-am făcut multe servicii de cînd a venit aici, ies fără necazuri din Caracas și ajung la Rio Chico, la aproape douăzeci de kilometri de malul mării. Rămîn acolo două luni, cu fostul căpitan, soția lui și un cuplu de prieteni din Bordeaux.

B.L. a fost arestat. N-a fost torturat. Un interogatoriu insistent, dar corect. Cînd aflu, ajung la concluzia că regimul lui Gallegos și Betancourt nu este chiar așa de nedrept pe cît se pretinde, în tot cazul nu în această afacere.

Deloffre a cerut azil, în aceeași noapte, cred că la Ambasada Nicaragiei.

În ceea ce mă privește, plin de încredere, am început să conduc, împreună cu fostul căpitan, camionul de la „Poduri și șosele“ din Rio Chico. Căci reușisem, cu ajutorul unui prieten, să fim angajați de către municipalitate. Amîndoi cîștigam douăzeci și unu de bolivari, din care trăiam cinci oameni.

Această viață de cantonier durează două luni, timp suficient pentru ca furtuna stîrnită de ultimul complot de la Caracas să se calmeze, iar atenția poliției să fie atrasă de ultimele informații primite despre pregătirea unui nou complot. Foarte înțelepți, se ocupă de prezent și lasă la o parte trecutul. Nici nu cer mai mult și sînt decise să nu mă mai las atras într-o astfel de treabă. O dată ajunge. Pentru moment nu-mi trebuie mai mult decît să trăiesc liniștit aici, cu prietenii mei, fără să mă fac remarcat în vreun fel.

Pentru a ne ameliora masa zilnică, mă duc adesea să pescuiesc la mare, după-amiaza. În seara asta am prins un biban imens și, așezat pe plajă, îl curăț, admirînd minunatul apus de soare. Roșul asfințitului, speranță, Papi ! Și, cu toate cîte mi s-au întîmplat de la eliberare, încep să rid. Dar speranța trebuie să mă facă, și mă va face, să înving și să trăiesc. Dar izbîndirea visurilor mele cînd va veni ? Haide, Papi, să facem bilanțul celor doi ani de libertate.

Nu sînt lefter, dar n-am mare lucru : cel mult trei mii de bolivari, sold net al celor doi ani de aventură.

Ce s-a întîmplat în tot acest timp ?

– Unu : grămada de aur de la Callao. Nu-i nevoie să ne mai întindem la vorbă, nu a fost un eșec, ci o renunțare din partea mea pentru ca foștii ocași de acolo să poată continua să trăiască în liniște. Regreți ? Nu. Tona aia de aur este foarte bine înmormîntată acolo !

– Doi : jocul la minele de diamante. Ai fost pe punctul de a fi ucis pentru zece mii de dolari pe care nu i-ai încasat niciodată. Jojo joacă rolul pe care ți-l rezervase ție și este omorît, iar tu scapi. Fără o lețcaie, de acord, dar ce aventură minunată ! Niciodată nu voi uita intensitatea acelor nopți, mutrele jucătorilor în lumina lămpii cu carbid, chipul impasibil, dar prea sigur pe el, al lui Jojo. Deci, nimic de regretat.

– Trei : tunelul de sub bancă. Asta-i altceva : n-am avut noroc. Totuși, timp de trei luni ai vibrat douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru numai cu emoțiile pe care le aducea fiecare oră. Chiar dacă n-ar fi fost decît asta și tot n-ar trebui să te plîngi. Dar îți dai seama că timp de trei luni, pînă și în visele tale nocturne, te-ai văzut milionar cu dolarii pe care ai fi putut să-i iei ? Asta nu înseamnă nimic ? Bineînțeles că ai fi putut pune mîna pe comoară, dacă aveai mai multă șansă, dar ai fi putut, tot așa de bine, să fii și mai nenorocos. Ce s-ar fi întîmplat dacă tunelul s-ar fi prăbușit cînd erai înăuntru ? Ai fi murit sufocat ca un șoarece sau strivit ca o vulpe în vizuină.

– Patru : muntele de pietate și camerele frigorifice ? Nici o reclamație de făcut decît cel mult întreprinderii de poduri și șosele din acel stat blestemat.

– Cinci : complotul. Sincer să fiu, n-ai fost niciodată prea entuziasmat de această lovitură. Afacerile astea ce țin de politică, bombele care pot omorî pe oricine nu-s de tine. În fond, te-ai lăsat dus de balivernele celor doi tipi simpatici. Apoi, de asigurarea că vei putea să-ți realizezi planurile cu banii câștigați. Dar inima nu-ți prea dădea ghes, căci, pentru tine, lovitura nu era loială, nu-ți venea să ataci guvernul care te eliberase. Ai câștigat, totuși, patru luni de amuzament cu mușchetarii, soțiile și copiii lor și aceste zile pline de bucuria de a trăi, de explozia tinereții, nu le-vei uita ușor !

Fără să mai vorbim de celelalte, de avionul lui Carotte etc.

Concluzia : am fost închis pe nedrept timp de treisprezece ani, mi s-a furat aproape toată tinerețea și dacă dorm, mănînc, beau, rid, niciodată nu uit că trebuie să mă răzbun. Foarte bine.

Pe scurt, ești liber de doi ani. În doi ani ai trăit zeci de întâmplări, ai avut aventuri extraordinare, terminai o aventură pentru a începe o alta. Mai mult decît atât : n-aveai nevoie să le cauți, veneau la tine singure ; ai avut parte de dragoste că nimeni altul, ai cunoscut oameni de toate condițiile, care ți-au oferit prietenia lor, cu care ți-ai împărțit viața și cu toate acestea te mai vaieti ? Ești lefter sau aproape ? Lasă-te de bancuri, sărăcia nu-i o boală greu de vindecat.

Atunci, slavă lui Dumnezeu, Papi ! Slavă aventurii, slavă riscurilor ei care te fac să trăiești, din plin, fiecare zi care trece, fiecare minut ! Ca dintr-o apă minunată, hei din ea cupe întregi, care-ți pătrund în adîncul sufletului ! Și ești sănătos, asta-i principalul.

Să ștergem totul, domnilor, și s-o luăm de la capăt ! Jocurile sînt făcute ! Nu mai merge nimic ! Banco pierdut, banco plătit în continuare, banco relansat ! Pe viață ! Dar ființa ta se înfioară și vibrează, cîntă această speranță și certitudine că într-o zi vei auzi : „Nouă de cupă ! Strîngeți, domnule Papillon, ați câștigat !“

Soarele este aproape de linia orizontului. Roșul înserării. *Speranță*. Asta-i sigur, sînt plin de speranță și de încredere în viitor. Aerul s-a mai răcorit și, înseninat, fericit că mă simt trăind liber, cu picioarele goale în nisipul umed, mă întorc spre casă unde toți așteaptă rezultatul pescuitului meu miraculos. Dar toate aceste culori, aceste mii de pete de lumină ce se joacă pe vîrfurile creștelor valurilor care fug spre infinit mă emoționează atît de profund încît, după ce mi-am amintit de pericolele prin care am trecut, nu pot decît să mă gîndesc la creatorul tuturor acestora, la Dumnezeu : „Bună seara, mărețule, și noapte bună ! Cu toate eșecurile de care am avut parte, îți mulțumesc, totuși, că mi-ai dat o zi atît de frumoasă, plină de soare, de libertate și, că desert, acest apus de soare tropical !“

Maracaibo - La indieni

Deși a aflat destule despre pregătirea loviturii de stat, poliția are alte griji decît să se ocupe de mine, așa că, cu cît mă voi depărta de Caracas, cu atît va fi mai bine. Pentru moment, se pare că au lăsat în plata Domnului complotul ăsta nereușit, dar nu se știe niciodată.

De aceea, profit de ocazia ce mi se ivește cînd, în cursul unei scurte călătorii la Caracas, un prieten îmi prezintă o pariziană, fost manechin, care caută pe cineva dispus s-o ajute să conducă un hotel deschis de curînd la Maracaibo. Accept, cu bucurie, să fiu un om bun la toate. Se numește Laurence, este o fată frumoasă și elegantă, venită, cred, să prezinte o colecție la Caracas și care s-a stabilit în Venezuela. Între poliția din Maracaibo și Caracas sînt o mic de kilometri și asta îmi convine perfect.

Profit de mașina unui prieten și, după o călătorie de paisprezece ore, descopăr ceea ce se numește lacul Maracaibo, cu toate că, de fapt, este vorba de un imens bazine interior, de o sută cincizeci de kilometri lungime și o lățime de maximum o sută de kilometri, legat de mare printr-un canal lat de zece kilometri. Maracaibo se află la nord, pe malul vestic al canalului, legat acum de malul de est printr-un pod. Pe atunci, acesta nu fusese construit încă, așa că, venind de la Caracas, trebuia să traversezi cu bacul.

Este, într-adevăr, impresionant acest lac extraordinar, liniștit, presărat cu turnuri metalice. Parcă ar fi o pădure imensă, întinzîndu-se cît vezi cu ochii, ai căror arbori, plantați simetric, se tot duc pînă la linia orizontului. Dar acești arbori sînt puțuri de petrol, iar aceste puțuri au fiecare la baza lor un imens balansier, care, zi și noapte, fără să se oprească vreodată, pompează aurul negru din adîncurile pămîntului.

Un feribot trece mașini, pasageri și mărfuri, într-un du-te-vino

continuu, între șoseaua ce vine de la Caracas și Maracaibo. În timpul traversării, mă plimb ca un puști dintr-o parte în alta a feribotului, uluit, încântat să văd acești piloni de fier ce se ivesc din lac, și mă gândesc că, la două mii de kilometri de aici, la celălalt capăt al acestei țări, în Guyana venezueliană, bunul Dumnezeu a răspândit diamante, aur, fier, nichel, mangan, bauxită, uraniu și tot restul, iar aici a turnat petrol, motorul lumii, într-o asemenea cantitate încât mii de pompe pot să-l extragă zi și noapte fără să-i sece izvorul. Ei bine, Venezuela, nu-i poți reproșa nimic bunului Dumnezeu !

Hotelul Normandy este de fapt o vilă respectabilă și magnifică, înconjurată de-o grădină plină de flori, foarte bine îngrijită. Frumoasa Laurence mă primește cu brațele deschise.

– Iată-mi regatul, Henri (întotdeauna mi-a spus Henri), mă întâmpină ea cu surful pe buze.

A deschis hotelul de numai două luni. Șaisprezece camere cu totul, dar de un lux rafinat, fiecare având baia ei proprie, demnă de un hotel de lux. Ea a decorat totul, din camere pînă la toaletele personalului, salonul, terasa și sutrageria.

Mă pun pe treabă și nu-i ușor să fii primul colaborator al acestei franțuzoaice de nici patruzeci de ani, care se scoală la ora șase dimineța, supraveghează și uneori pregătește ea singură micul dejun al pensionarilor hotelului. Toată ziua, neobosită, se agită de colo-colo, se ocupă de toate, supervizează totul și mai găsește timp să îngrijească un trandafir sau să măture o alee. A luat viața în piept, trecînd peste niște greutăți insurmontabile, și are atîta încredere în triumful întreprinderii ei că mă simt molipsit și eu de aceeași pasiune devorantă ca a ei. În sfîrșit, aproape. Fac tot posibilul s-o ajut să rezolve mulțimea de probleme ce apar. Probleme financiare în special. Este plină de datorii pînă-n gît, căci a transformat această vilă în hotel aproape de lux cu bani împrumutați.

Ieri, în urma unor discuții pe care le-am avut fără s-o mai consult, am obținut un lucru extraordinar din partea unei companii petroliere.

- Bună seara, Laurence.
- Bună scara. S-a făcut deja tîrziu, Henri, ora opt. Nu-ți fac nici un reproș, dar nu te-am văzut toată după-amiaza.
- M-am dus să mă plimb.
- Îți bați joc de mine ?
- Ei da, îmi bat joc de viață. Este haioasă viața, nu ?
- Nu întotdeauna. Tocmai aș fi avut nevoie de ajutorul tău moral, căci am mari necazuri.
- Mari ?

– Da. Trebuie să plătesc instalația asta și, cu toate că afacerea merge, nu-i ușor. Am de dat o sumă destul de serioasă.

– Ține-te bine, Laurence, nu trebuie să te mai gîndești la ce ai de plată.

– Îți bați joc de mine ?

– Nu. Ascultă-mă : m-ai băgat în afacerea ta ca un fel de asociat și mi-am dat seama că anumiți oameni mă iau chiar drept patron.

– Și atunci ?

– Ei bine, un canadian de la Compania Lumus Cie, care crede că sînt așa ceva, mi-a vorbit, acum cîteva zile, despre o afacere pe care vrea s-o facă cu mine. Am fost să-l văd astăzi și tocmai vin de la el.

– Spune repede ! nu mai are răbdare Laurence, care mă privește cu ochii plini de speranță.

– Rezultat : hotelul tău este închiriat de Lumus Cie, în întregime, pensiune completă, *pentru un an !*

– Nu se poate !

– Ba da, îți jur.

De emoție, Laurence mă sărută pe ambii obraji și se lasă să cadă pe un scaun.

– Bincînteles că eu nu pot să semnez acest contract fabulos, așa că va trebui să mergem mîine, împreună, la Companie.

Datorită acestui contract, Laurence cîștigă o mică avere cu hotelul Normandy. Numai cu avansul pe trei luni, își poate achita toate datoriile.

După semnarea contractului, am băut șampanie, șefii de la Lumus Cie, Laurence și cu mine.

Sînt fericit, foarte fericit în noaptea asta, în patul meu încăpător. Datorită șampaniei văd viața în roz. Papi, nu ești mai prost ca ea ! Poți, deci, să-ți faci o situație, mai mult chiar, să devii bogat *prin muncă* ? Și plecînd de la aproape nimic ? Asta-i bună ! Mă pot lăuda cu o adevărată descoperire pe care o fac chiar aici, la hotelul Normandy ! Da, este o adevărată descoperire, căci, în Franța, în puținii ani cît am putut arunca o privire rapidă asupra vieții, am constatat întotdeauna că un muncitor rămîne doar muncitor, pentru tot restul vieții lui. Și această idee cu totul greșită mi se pare și mai greșită aici, în Venezuela, unde împrejurări cît se poate de favorabile și facilități de tot felul îi stau la dispoziție celui ce vrea să facă cu adevărat ceva.

Această constatare este foarte importantă dacă mă gîndesc la realizarea proiectelor mele. Într-adevăr, nu din pasiune pentru bani am participat la unele lovituri necinstite și nu pot să fur din plăcere. Nu puteam crede că poți triumfa în viață, că poți să-ți faci o situație

bună plecînd de la nimic și, în special, în ceea ce mă privește, că ar fi posibil să adun o grămadă de bani, suficientă ca să mă duc să prezint nota mea de plată în Franța. Or, este posibil, n-ai nevoie pentru început decît de un lucru : de o sumă minimă, de cîteva mii de bolivari, ceea ce este ușor să economisești dacă ai un post bun.

Deci, Papi, s-a terminat cu loviturile, mari sau mici. Să căutăm deci mijloacele simple și cinstitute. Laurence a reușit astfel. Ei bine, și eu voi face la fel ! Și dacă ai putea să realizezi acest lucru, tatăl tău ar fi atît de fericit !

Singura neplăcere este că, pornind pe această cale, voi avea nevoie de un timp ceva mai îndelungat pentru a mă putea răzbuna. Căci, nu în trei zile voi putea aduna suma necesară. „Răzbunarea este un fel de mîncare ce se mănîncă rece“, mi-a spus Miguel, la mina de diamante. Voi vedea dacă este așa.

Maracaibo este într-o continuă fierbere. Într-un climat de emulație generală, apar tot felul de întreprinderi, construcții diverse, rafinării, încît, de la bere la ciment, totul se vinde la negru. Nu se produce la nivelul cererii, totul merge prea repede. Bratele se plătesc, munca se plătește, toate formele de comerț aduc cîștiguri.

Cînd are loc un *boom* al petrolului, economia acelei regiuni cunoaște două epoci complet diferite una de alta. În primul rînd, cea care precede exploatarea zăcămintului, pre-exploatarea. Își fac apariția companiile, se instalează în teren, au nevoie de birouri, de tabere de muncă, se construiesc drumuri, linii de înaltă tensiune, se sapă puțuri, se montează sondele, apoi pompele etc. Este o epocă de aur, și asta în toate ramurile profesionale și pe toate treptele societății.

Poporul, cel adevărat, cu mîinile asprite de muncă, începe să manevreze bancnotele, înțelege ce înseamnă banul și securitatea zilei de mîine. Familia se organizează, locuințele se măresc sau se îmbunătățesc, copiii vin bine îmbrăcați la școală, adesea transportați de autobuzele companiilor.

Apoi, vine a două perioadă, cea care se definește prin imaginea pe care am văzut-o cînd am descoperit lacul Maracaibo transformat (în partea pe care-o puteam vedea) într-o pădure de piloni. Este perioada de exploatare. Mii de pompe, singure, la nesfîrșit, scot zilnic milioane de metri cubi de aur negru.

Dar, cantitatea imensă de bani ce se obține nu trece prin mîinile celor mulți, aceste milioane de dolari trec direct în casele de bani ale băncilor statului sau ale companiilor. Dar asta-i tot un drac, cum ar spune un vagabond parizian. Situația devine din ce în ce mai dificilă,

personalul este redus la strictul necesar, nu mai există o bogăție colectivă, toate negocierile, afacerile mici sau mai mari sînt de domeniul trecutului. Generațiile următoare le vor cunoaște doar din poveștile bunicului : „A fost o dată cînd Maracaibo era un oraș milionar...”

Dar eu am avut noroc, chiar în momentul cînd sosesc se produce cel de-al doilea *boom* al petrolului de la Maracaibo. Nu am nimic de cîștigat de pe urma pompelor din lac, ci datorită vîntului de nebulie ce cuprinde mai multe companii petroliere care vin să obțină noi concesiuni, pornind din munții Perija pînă la lac sau la mare.

Este tocmai momentul prielnic de care aveam nevoie.

Îmi voi găsi un rost aici. Va fi, îmi promit, o frumoasă lovitură. Pentru a ajunge la asta, voi face orice, mă voi strădui prin toate mijloacele, muncind, să apuc și eu cît mai multe firimituri din acest tort gigantic ! Jur ! Acum e rîndul meu să triumf în viață, în felul oamenilor cinstiți. În fond, au dreptate prostănacii cînd reușesc să devină bogați fără să ajungă la închisoare.

„*Good French cook*, 39 de ani, caut loc la companie petrolieră. Salariu minim 800 de dolari.”

De la Laurence și bucătarul ei am învățat a.b.c.-ul bucătăriei și mă hotărâsc să-mi încerc norocul. Anunțul a fost publicat în ziarul local și, opt zile mai tîrziu, iată-mă bucătar la Richmond Exploration Cie.

O părăsesc pe Laurence cu mult regret, dar ea nu avea nici pe departe cum să-mi plătească un asemenea salariu.

Acum mă descurc la bucătărie, după ce-am trecut printr-o asemenea școală. Luîndu-mi postul în primire, am un trac teribil ca ceilalți bucătari să nu-și dea seama că *french-cook*-ul nu prea știe mare lucru. Dar, spre surprinderea mea, îmi dau seama imediat că și lor le este teamă ca *french-cook*-ul să nu descopere că, de fapt, de la primul la ultimul bucătar, toți nu sînt decît spălători de vase. Respir ușurat. Cu atît mai mult cu cît am un avantaj asupra lor, *am o carte de bucate, în franceză*, Escoffier, cadou din partea unei prostituate ieșite la pensie.

Șeful personalului este un canadian, domnul Blanchet. Două zile mai tîrziu, îmi încredințează responsabilitatea bucătăriei cadrelor din tăbără, douăsprezece persoane, grangurii, ce mai !

În prima dimineață, îmi prezintă un meniu grozav. Numai că îi atrag atenția că îmi lipsesc multe lucruri ca să-l pot realiza. Se hotărâște să am un buget separat a cărei gestiune îmi este încredințată. Inutil să spun că îmi trag cenușa pe turta mea, dar cei din clasa specială,

este sigur, se ghiftuiesc. Astfel că toată lumea este mulțumită.

În fiecare seară, afișez în hol meniul pentru a doua zi, în franceză, bineînțeles. Toate numele astea pompoase, luate din cartea de bucate, produc o impresie fantastică. În plus, am descoperit în oraș un magazin specializat în produse franțuzești și, datorită rețetelor și cutiilor de conserve Potin & Rodel, mă descurc așa de bine încît tipii din „clasa specială” își aduc adesea soțiile. În loc să fie doispzece, mai totdeauna sînt douăzeci. Pe de-o parte, este agasant, dar, pe de altă parte, nu se mai uită nimeni prea atent la cheltuieli, pentru că, în mod normal, nu ar trebui să hrănesc decît personalul activ.

Pe scurt, îi văd așa de mulțumiți încît cer o mărire de salariu. 1200 de dolari pe lună, deci 400 dolari în plus. Refuză, îmi dau 1000, mă las convins, dar le spun că, pentru un bucătar ca mine, este un salariu mizerabil.

Trec astfel cîteva luni, dar, cu timpul, orele astea fixe de lucru mă plictisesc ca un guler de cămașă prea strîmt. Am ajuns să-mi fie lehamite de această treabă și-i cer șefului geolog să mă ia cu el cînd se va duce într-o expediție de recunoaștere, în locurile cele mai interesante, chiar dacă sînt periculoase.

Aceste expediții au drept scop explorarea geologică a lanțului muntos Perija, care separă Venezuela de Columbia, la est de lacul Maracaibo. Este teritoriul unei rase de indieni războinici și foarte sălbatici, motilonii, încît, adesea, acest lanț muntos se numește *sierra de los Motilones*. Încă nu se cunoaște originea exactă a acestei rase, a cărei limbă, cît și obiceiurile sînt foarte diferite de cele ale triburilor vecine ; de altfel „civilizația” începe să pătrundă în mijlocul lor abia acum, cînd scriu toate astea, atît sînt de periculoși. Trăiesc în colibe în care dorm cincizeci, o sută de indieni, bărbați, femei, copii, într-o promiscuitate oribilă. Singurul lor animal domestic este cîinele. Sînt atît de sălbatici că se povestește despre cazurile, frecvente, ale unor motiloni, adesea răniți, capturați de „civilizați” și care, deși sînt bine tratați, refuză să mănînce și să bea și sîrșesc prin a se sinucide tăindu-și venele cu incisivii piliți în mod special ca să poată sfîșia carnea. Dînd dovadă de mult curaj, călugării capucini s-au instalat pe malul rîului Santa Rosa, la numai cîteva kilometri de cea mai apropiată colibă colectivă a motilonilor.

Starețul misiunii întrebuintează mijloacele cele mai moderne, aruncîndu-le din avion alimente, îmbrăcăminte, pături și fotografii ale călugărilor. Mai mult, aruncă și manechine de paie, îmbrăcate cu rasa capucinilor, ale căror buzunare sînt pline cu diverse alimente și chiar cu cutii de lapte. Nu-i prost călugărul : în ziua în care va sosi pe jos, indienii vor crede că a picat din cer.

Dar, cînd am cerut să particip și eu la aceste expediții, eram abia în 1948, departe de adevăratele tentative de pătrundere „civilizate“, care au început de fapt abia în 1965.

Pentru mine, aceste expediții au trei aspecte pozitive. În primul rînd, ar fi o viață complet diferită de cea pe care-o duc în bucătăria taberei celor de la Richmond Exploration Cie și de care m-am săturat. Ar fi aventura care reîncepe, în mijlocul acestei naturi grandioase, dar o aventură cinstită de data asta. Bineînțeles că există și un risc, ca în orice aventură. Se întîmplă adesea ca expedițiile să se întoarcă cu unul sau doi oameni mai puțin, căci motilonii sînt foarte agili la trasul cu arcul sau, cum se spune pe aici, unde își fixează ochiul, acolo trimit săgeata. Dar, dacă ești ucis, nu ești și mîncat. Nu sînt canibali. Tot ești în cîștig !

Al doilea aspect : plimbările astea de trei săptămîni, în plină junglă necexplorată, periculoasă, sînt foarte bine plătite. Aș cîștiga dublu față de ceea ce cîștig acum lîngă plitele mele. Ceea ce nu poate fi neglijat în viziunea mea actuală asupra lucrurilor.

Al treilea aspect : compania geologilor îmi place. Sînt grozavi tipii. Cu toate că știu că este prea tîrziu ca să mai pot dobîndi cunoștințe care să facă din mine alt om, am senzația că, frecventîndu-i pe acești specialiști aproape savanți, n-aș avea decît de cîștigat.

Pe scurt, plec cu ei plin de zel și de încredere. Nu mai trebuie să car cu mine cartea de bucate : nu am nevoie decît de conserve, trebuie să știu doar să fac plăcinte și pîine. Nu-i greu de învățat, se fac repede.

Noul meu prieten, geologul șef al expediției, se numește Crichton. Este detașat de la California Exploration Cie pe lîngă cei de la Richmond. Știe totul despre geologie, secția petrol. În rest, știe că a fost război, pentru că a participat la el, dar nu este prea sigur că Alexandru cel Mare a trăit înainte sau după Napoleon. Nici nu-i pasă de altfel, n-are nevoie să cunoască istoria lumii ca s-o ducă bine, să aibă o soție minunată, să facă copii și să dea companiei toate informațiile geologice de care aceasta are nevoie. Totuși, bănuiesc că știe mai mult decît spune, căci am învățat să nu am încredere în umorul roșbifilor, adesea diferit de cel al indivizilor din Ardenii mei. Ne înțelegem bine.

O astfel de expediție durează între douăzeci și douăzeci și cinci de zile. La întoarcere, opt zile de vacanță. Echipa se compune dintr-un geolog șef al expediției, alți doi geologi și doisprezece pînă la optsprezece hamali sau ajutoare, cărora nu li se cere decît să fie puternici și disciplinați. Au cortul lor separat și bucătarul lor. Eu

sînt atașat pe lîngă cei trei geologi. Oamenii nu sînt deloc abrutizați de muncă și printre ei se află și un militant al A.D. (Acțiunea Democratică), partid de stînga, care are grijă să fie respectate legile sindicale. Se numește Carlos. Atmosfera este de înțelegere generală și eu sînt cel ce țin socoteala orelor suplimentare, foarte corect notate, nici mai mult, nici mai puțin.

Sînt pasionat de această primă expediție. Căutarea informațiilor geologice cu privire la rezervele de petrol este foarte curioasă. Scopul expediției este să urcăm cît mai sus posibil, de-a lungul rîurilor, spre munți, acolo unde ele își croiesc drumul printre stînci. Mergem cît putem mai departe în camion, apoi în jeep. Cînd ajungem la capătul pistelor, urcăm pe firul rîurilor în pirogi, apoi, cînd apa nu mai este destul de adîncă, coborîm din pirogi și încercăm să ajungem pe jos, cît mai sus spre izvoare. O parte din material este cărat acum de oameni, în jur de patruzeci și cinci de kilograme pentru fiecare om, în afară de bucătari și de cei trei geologi.

De ce urcăm așa de mult în munți ? Deoarece în locurile pe unde apele și-au tăiat drumul prin roca dură se pot observa, ca într-un manual de geografie, formațiunile geologice succesive. De aici adună geologii eșantioanele pe care le desprind din pereții de stîncă, fiecare fiind repertoriat, clasat, pus într-un săculeț. Se determină direcția urmată de diferitele straturi geologice spre cîmpie. Astfel, cu ajutorul zecilor de eșantioane geologice culese în puncte diferite, se poate reconstitui o hartă a straturilor ce ajung în cîmpie cam la o sută, două sute de metri adîncime. Și, calculînd bine, plecînd de la aceste informații, într-o zi se sapă un puț la o distanță de 100 de kilometri într-un loc unde nimeni n-a mai fost pînă atunci, știindu-se dinainte că aici, la o anumită adîncime, se va găsi un strat de petrol. Într-adevăr, știința este neașteptată și sînt uluit de mijloacele ei.

Toate ar fi bune fără motiloni. Adesea, membrii expedițiilor sînt răniți sau chiar mor din cauza săgeților. Asta nu ușurează recrutarea oamenilor și face ca o expediție să coste destul de scump.

Particip la mai multe expediții și trăiesc zile extraordinare.

Unul dintre geologi este olandez. Se numește Lapp. Într-o zi, adună ouă de caiman, foarte bune după ce le-ai uscat la soare. Le găsești ușor, ținîndu-te după urma lăsată de burta crocodiluței cînd se tîrăște din rîu spre un loc uscat, unde își depune ouăle, pe care le clocește apoi ore în șir. Profitînd de absența crocodiluței, Lapp dezgroapă ouăle și, liniștit, se întoarce în tabără. De abia a ajuns în luminișul unde ne-am instalat, că se pomenește cu crocodiluța care se aruncă ca un holid asupra lui. L-a urmărit pe hoț pas cu pas și vine să se răzbune. Are peste trei metri lungime și scoate niște sunete

răgușite ca și cum ar avea laringită. Lapp începe să fugă și să se învîrtă în jurul unui copac gros, în timp ce eu mă topesc de rîs văzîndu-l pe acest tip înalt, în șort, făcînd salturi caraghioase și urlînd după ajutor. Crichet și cîțiva oameni sosesc în fugă : două gloanțe explozive fac animalul inofensiv. În ceea ce-l privește pe Lapp, palid ca un mort, cade-n fund. Toată lumea este scandalizată de atitudinea mea. Le explic că, oricum, nu aveam ce face ; nu am nici o armă asupra mea, căci este incomod de dus.

La masă, seara, în timp ce le ofer cina mea de conserve, Crichet îmi spune :

- Tu nu prea tînăr, treizeci și patru de ani cel puțin, nu ?
- Ceva mai mult, de ce ?
- Tu trăiești și comporți ca bărbat douăzeci ani.
- Știi, nu prea am mult peste : am douăzeci și șase de ani.
- Nu adevărat.
- Ba da, și am să vă explic de ce. Am stat treisprezece ani la pîrnaie. Acești treisprezece ani trebuie să-i trăiesc pentru că nu i-am trăit. Astfel că treizeci și nouă fără treisprezece, făcînd douăzeci și șase, am douăzeci și șase de ani.

- Nu înțeleg.

- N-are importanță.

Și totuși este adevărat : am sufletul unui puști de douăzeci de ani. Nici nu se pune problema, trebuie să-i trăiesc, trebuie să recuperez anii ce mi-au fost furati. Trebuie să-i trăiesc din plin, nepăsîndu-mi de nimic, ca la douăzeci de ani, cu inima plină de veselie și de bucuria de a trăi.

Într-o dimineață, înainte de a se lumina, un strigăt ascuțit ne trezește pe toți. În timp ce agăța lampa pe care tocmai o aprinsese, bucătarul cărăușilor s-a trezit cu două săgeți, una în coaste, alta în fese. Trebuie trimis imediat la Maracaibo. Patru oameni îl vor purta pe un fel de pat pînă la piroga cu care va fi dus pînă la jeep, care-l va duce la camion, iar camionul la Maracaibo.

Ziua trece într-o atmosferă grea, apăsătoare. Simțim în jurul nostru, în junglă, prezența indienilor, fără, însă, să-i vedem, fără să-i auzim. Cu cît înaintăm, avem senzația că am pătruns pe terenul lor de vînatoare. Este mult vînat și, cum fiecare are o armă, din cînd în cînd împușcă o pasăre sau un fel de iepure. Toată lumea este gravă, nimeni nu cîntă și, după ce-au tras cu arma, vorbesc în șoaptă, proteste, ca și cum s-ar teme c-ar putea fi auziți.

Încetul cu încetul, o teamă colectivă îi cuprinde pe toți cărăușii. Vor să întrerupem expediția și să ne întoarcem la Maracaibo. Crichet, șeful, vrea să continuăm, să urcăm. Reprezentantul sindica-

tului, Carlos, este un tip curajos, dar și el este impresionat. Mă ia deoparte :

– Enrique, ne întoarcem ?

– De ce, Carlos ?

– Indienii.

– Sînt indieni, este adevărat, dar ne pot ataca și pe drumul de întoarcere, nu numai dacă vom continua să înaintăm.

– Nu-i sigur, *Francés*. Poate nu sîntem departe de satul lor. Privește această piatră : s-a măcinat grîu cu ea.

– Nu-i o prostie ce spui, Carlos. Hai să mergem la Crichet.

Americanul a participat la debarcarea din Normandia. Este puțin impresionabil și meseria lui îl pasionează. După ce a adunat toți oamenii, le mai spune o dată că ne aflăm într-unul din locurile cele mai bogate în informații geologice. Se enervează și, furios, lansează singura frază ce nu trebuia spusă :

– Dacă vă este frică, plecați ! Eu rămîn.

Oamenii au plecat cu toții, în afară de Carlos și de mine. Dar eu rămîn cu condiția ca la plecare să îngropăm materialul, căci n-am chef să-l car. De cînd mi-am rupt ambele picioare într-una din evadările ratate de la Baranquilla, obosesc repede, dacă duc greutate. Carlos va căra eșantioanele luate.

Timp de cinci zile, rămînem singuri, Crichet, Lapp, Carlos și cu mine. Nu s-a întîmplat nimic, dar, sincer să fiu, nu am trăit niciodată atît de tensionat ca în cele cinci zile în care ne-am simțit spionați douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru, de nu știu cîte perechi de ochi invizibili. Am abandonat totul cînd Crichet, care se dusese pe malul rîului să facă ceva, a văzut trestia mișcîndu-se la cîțiva metri de el, dată la o parte de două mîini. Asta i-a tăiat pofta de a mai face ceva și, cu calmul său obișnuit, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, s-a întors cu spatele și a revenit în tabără.

– Cred, i-a spus lui Lapp, că a sosit momentul să ne întoarcem la Maracaiho. Avem destule eșantioane de rocă și nu cred c-ar fi necesar din punct de vedere științific să le lăsăm indienilor patru eșantioane interesante ale rasei albe.

Ajungem fără nici un incident la La Burra (Măgărița), cîtun cu vreo cincisprezece case. În timp ce bem un pîhărel în așteptarea camionului ce trebuia să vină să ne ia, un metis de indian din acea regiune, beat, mă ia deoparte și-mi spune :

– Ești francez, nu-i așa ? Ei bine, nu e nevoie să fii francez ca să rămîi atît de ignorant.

– Ah, da, de ce ?

– Am să-ți spun : pătrundeți în terenul motilonilor și ce faceți ?

Trageți la dreapta și la stînga, în tot ce zboară, sau fuge, sau înoată. Toți oamenii au o pușcă. Nu-i vorba, deci, de-o explorare științifică, ci de-o gigantică partidă de vînătoare.

– Unde vrei să ajungi ?

– Acționînd așa, distrugeți ceea ce indienii consideră că este rezerva lor de hrană. Nu au prea multă. Ei nu ucid decît atît cît le trebuie pentru o zi sau două. Nu mai mult. În plus, cu săgețile lor ucid fără zgomot, nu gonesc vînatul. În timp ce voi, voi distrugeți totul și cu zgomotul puștilor speriați toate animalele. Și atunci ele migrează în altă parte.

Nu-i o prostie ce-mi spune tipul. Mă interesează.

– Ce vrei să bei ? Fac cînte.

– Un rom dublu, *Francés*. Mulțumesc.

Și continuă :

– De asta motilonii trag cu săgețile în voi. Își spun că din cauza voastră vor avea greutăți în obținerea hranei.

– De fapt, dacă te înțeleg bine, le devastăm proviziile.

– Exact, *Francés*. În plus, n-ai observat niciodată că, urcînd cursul unui rîu, în locurile unde este mai strîmt și unde este puțină apă, încît trebuie să coborîți din pirogi și să le trageți pe uscat, distrugeți un fel de baraje făcute din crenguțe și bambus ?

– Ba da, adesea.

– Ei bine, ceea ce distrugeți astfel, fără a da prea multă importanță acestui fapt, sînt capcanele pentru pești construite de motiloni, și asta le aduce mari prejudicii. Căci, este foarte greu să construiești asemenea capcane. Ele sînt alcătuite din labirinturi complicate, care, prin zigzaguri succesive, conduc peștii care urcă împotriva curentului pînă la ultima mare capcană, de unde nu mai pot ieși. În față, se află o barieră de bambus, în spate, nu mai pot găsi porțița de intrare, căci ea este făcută din mici liane pe care le-au îndepărtat cînd au intrat, iar curentul apei le-a apropiat din nou. Am văzut capcane de mai bine de cincizeci de metri. O muncă extraordinară.

– Ai de-o sută de ori dreptate. Trebuie să fii un vandal, așa cum sîntem noi, ca să distrugi o asemenea construcție.

Pe drumul de întoarcere, mă gîndesc îndelung la ce mi-a spus acest metis de indian, puțînd a rom, dar avînd mare dreptate, și mă decid să întreprind ceva. De îndată ce ajungem la Maracaibo, înainte chiar de a mă duce acasă să-mi petrec în liniște cele opt zile de vacanță, depun o scrisoare la domnul Blanchet, șeful personalului, cerîndu-i să mă primească a doua zi.

Mă primește, dar la el se află, cred că din întâmplare, și șeful cel mare al geologilor. Le explic că nu vor mai fi răniți și morți în expedițiile lor, dacă mi se încredințează conducerea acestora. Bineînțeles, Crichet va rămîne șeful oficial, dar, de fapt, eu voi fi cel care va asigura disciplina expediției. Se hotărâsc să facă o încercare, ceea ce le convine, căci Crichet făcuse un raport din care reieșea că, dacă s-ar putea merge mai departe decît în ultima expediție, deci într-o regiune și mai periculoasă, s-ar găsi o adevărată mină de informații valoroase. Condițiile de plată pentru noile mele funcții, care se adaugă la aceea de bucătar, căci rămîn bucătarul geologilor, se vor fixa la întoarcere. Bineînțeles că n-am spus nimic despre rațiunile pentru care voi putea garanta securitatea expediției, și, cum americanii sînt oameni practici, nu-mi pun întrebări, rezultatul contează pentru ei.

Numai Crichet este pus la curent. Cum asta îi convine, n-are nimic împotrivă să-mi acorde toată încrederea. Este convins că am descoperit un mijloc sigur prin care pot evita necazurile. Și, apoi, l-a impresionat foarte mult faptul că am fost unul dintre cei trei care au rămas cu el, cînd toți ceilalți l-au părăsit.

Mă duc la guvernatorul provinciei și-i explic despre ce este vorba. Se arată înțelegător și binevoitor; datorită scrisorii sale de recomandare, obțin din partea Gărzii Naționale promisiunea că vor da ordin ultimului post de pază dinainte de a intra în teritoriul motilonilor să rețină armele celor pe care-i voi indica și abia după aceea să ne lase să trecem. Vor găsi ei un motiv plauzibil pentru toată lumea. Dacă oamenii ar afla înainte de plecarea din Maracaibo că vor intra pe teritoriul motilonilor fără arme, nu ar merge acolo niciodată. Trebuie să-i iau pe neașteptate și să-i conving să meargă mai departe chiar acolo, pe loc.

Totul merge bine. La ultimul post, La Burra, toți oamenii sînt dezarmați în afară de doi care mi se par mai de încredere și cărora le dau ordin să nu tragă decît în caz de pericol iminent, niciodată ca să vîneze sau să se amuze. Am și eu un revolver, asta-i tot.

N-am mai avut neplăceri din acea zi în expedițiile noastre. Americanii și-au dat seama de asta și, fiind partizanii eficacității înainte de orice, nu m-au întrebat niciodată nimic.

Mă înțeleg bine cu oamenii și sînt ascultat. Rolul ăsta nou mă pasionează. Acum, în loc să distrugem capcanele cu pirogile noastre, le ocolim fără să le stricăm. Și, altceva: știind că principala grijă a motilonilor este asigurarea hranei, de fiecare dată cînd părăsim o tabără las acolo cutii de conserve goale, în care pun sare, zahăr și, de asemenea, în funcție de ce avem în plus, o macetă, un cuțit, o toporișcă. La întoarcere, cînd trecem din nou prin aceste locuri, nu

mai găsim niciodată nimic. Totul a dispărut, pînă și cutiile goale. Tactica mea este, deci, bună și, deoarece la Maracaibo nimeni nu știe care este motivul real, umblă zvonul că sînt *brujo*, un vrăjitor adică, sau că m-am înțeles în secret cu motilonii, ceea ce mă face să rîd.

În cursul uneia din aceste expediții, asist la o lecție de pescuit extraordinară : cum să prinzi pești fără momeală, fără undiță, avînd doar grija să-i culegi liniștit la suprafața apei. Profesorul meu este un tapir, un animal nu mai mare decît un porc gras. Ajunge pînă la doi metri, doi metri și ceva. Într-o după-amiază, cînd mă aflu aproape de rîu, văd pentru prima dată un asemenea exemplar. Iese din apă și-l observ cu atenție fără să fac vreun gest, ca să nu-l deranjez. Pielea lui seamănă cu cea a rinocerului, are picioarele din față mai scurte decît cele din spate, iar buzele și nasul i se prelungesc într-un fel de trompă scurtă. Se apropie de o anumită specie de liane și mănîncă o cantitate serioasă, este deci un ierbivor. Apoi îl văd cum coboară din nou spre rîu, intră în apă și se îndreaptă spre o zonă cu apă liniștită. Se oprește și, ca o vacă, rumegă. Începe să verse un fel de lichid verzui din trompă. Foarte priceput, amestecă acest lichid cu apa dînd din cap. Mă întreb de ce face oare toate astea, dar peste cîteva minute am surpriza să văd cum apar la suprafață pești cu burta în sus, mișcînd încetîșor din aripioare ca și cînd ar fi adormiți sau drogați. Și, iată, tapirul, care, fără să se grăbească, înghite peștii unul după altul. Nu-mi revin ușor în urma acestui spectacol.

De atunci, am încercat și eu metoda. Reperînd lianele pe care le-a mîncat tapirul, adun o anumită cantitate, o strivesc între două pietre și torn sucule pe care-l obțin într-un vas. Apoi, mă duc și-l vîrș în rîu într-un loc unde apa nu este agitată de curenți. Victorie ! Cîteva minute mai tîrziu, văd peștii apărînd la suprafață, amețiți. O singură măsură de precauție trebuie să iau : dacă peștii sînt comestibili, trebuie să-i curăț imediat. Altfel, după două ore, au și putrezit. După această experiență, la masa geologilor se servește adesea un pește excelent. Oamenilor le-am spus să nu ucidă niciodată un astfel de pescar. Cu atît mai mult cu cît sînt inofensivi.

În aceste expediții am luat adesea ca ghizi o familie de vînători de caimani, Fuenmayor, tatăl și cei doi fii ai lui. Este convenabil pentru toată lumea, căci, deși cunosc bine regiunea, dacă sînt singuri pot fi o pradă ușoară pentru motiloni. Dacă merg cu noi, însă, în schimbul întreținerii lor ne conduc toată ziua, iar noaptea vînează. Toată lumea are de cîștigat.

Sînt originari din Maracaibo, unde întîlnești ființe foarte sociale. Cînd vorbesc parcă ar cînta și au un cult foarte puternic pentru prietenie. Curgîndu-le în vine sînge indian, au toate calitățile acestora și, în plus, o inteligență și o șiretenie remarcabile.

Am avut și am încă printre *Maracuchos* prieteni minunați. Atît bărbații, cît și femeile, căci femeile sînt frumoase, știu să iubească și să se facă iubite.

Să vinezi caimani, animale de doi, trei metri lungime, este o treabă foarte periculoasă. În noaptea asta m-am dus cu doi dintre ei. tatăl și fiul cel mare.

Într-o pirogă foarte îngustă și foarte ușoară, tatăl stă în spate, mînuind pagaia, eu în mijloc, iar flăcăul în față. Este o noapte întunecoasă, nu se aud decît zgomotele junglei și clipocitul apei ce se lovește de pirogă. Nu fumăm, nu facem nici un zgomot. Oricum, pagaia ce împinge piroga și o dirijează în același timp nu trebuie să-i atingă marginea.

Trimițînd, cu intermitență, fascicolul unei lanterne puternice pe suprafața apei, facem să apară perechi de puncte roșii, cum fac farurile mașinilor cu panourile publicitare reflectorizante de pe marginea șoselelor. Două puncte roșii : un caiman. Se știe că, în fața ochilor, la suprafață, se află găurile nasului, ochii și botul fiind singurele părți ale crocodilului ce ies din apă cînd se odihnește la suprafață. Victima este aleasă în funcție de distanța cea mai scurtă dintre vînători și punctele roșii. O dată reperată, avansăm spre ea, cu precauție, cu lumina stinsă. Bătrînul Fuenmayor este un adevărat maestru, reușind să fixeze, în secunda cît luminăm cu lanterna, punctul exact unde se află caimanul. Ne îndreptăm repede spre el și, cînd credem că sîntem destul de aproape, punem lumina pe animal, care, de fiecare dată, rămîne înmărmurit. Fascicolul luminos nu-l mai părăsește pînă ajungem la doi, trei metri de el. Stînd în partea din față a pirogii, fiul ține cu mîna stîngă lanterna îndreptată spre caiman, iar cu dreapta aruncă cu toată puterea harponul, lestat cu zece kilograme de plumb ; este singura armă capabilă să străpungă pielea atît de rezistentă a caimanului și să-i pătrundă în carne.

Acum trebuie să acționăm repede, căci, în clipa în care este atins, animalul se scufundă, iar noi, vîslind, cu cele trei pagaie, trebuie să ajungem repede la mal. Piroga aproape că saltă pe apă căci, dacă-i lăsăm timp, crocodilul se ridică la suprafață, se zbate și, cu o singură lovitură de coadă, ne poate răsturna, transformîndu-ne pe noi, vînătorii, în doi timpi și trei mișcări, în vînat pentru ceilalți crocodili flămînzi. Ajunși la mal, sărim din pirogă și, în viteză, înfășurăm coarda harponului în jurul unui copac. Crocodilul vine, îl simțim, să vadă de ce este legat. Nu știe ce i se întîmplă, în afara durerii pe care o simte în spate. Vine să afle noutăți. Încet, fără să tragem prea tare, adunăm coarda rămasă și o înfășurăm în jurul copacului. Crocodilul încearcă să iasă pe mal. Flăcăul Fuenmayor, care are în mînă o toporișcă bine ascuțită, îl lovește puternic în cap, chiar cînd iese.

Cîteodată, este nevoie de trei lovituri pînă îl omori. La fiecare lovitură, dă cu coada, care, dacă l-ar atinge pe vînător, l-ar trimite și pe el în ceruri. Dacă loviturile n-au fost mortale, ceea ce se poate întîmpla, trebuie să dai drumul imediat la coardă pentru ca animalul să se poată duce la fundul apei. Căci, cu forța lui colosală, s-ar putea să scape din harpon, chiar dacă-i foarte bine înfipt în corp. Se așteaptă ca puterile animalului să slăbească și pe urmă se trage din nou de coardă.

Am trăit o noapte extraordinară : am omorît mai mulți caimani. I-am lăsat pe mal. Dimineăta, cei trei Fuenmayor vor veni să le ia pielea de pe burtă și de sub coadă. Pielea de pe spate este prea groasă ca să poată fi prelucrată. Apoi îi vor îngropa. Nu sînt aruncați în rîu, căci l-ar otrăvi. Și crocodilii nu se mănîncă între ei, nici morți fiind.

Am făcut astfel cîteva expediții, asigurîndu-mi bine existența și punînd chiar cîte ceva deoparte pînă cînd s-a produs evenimentul cel mai extraordinar din viața mea.

Rita - Hotelul Vera-Cruz

Cînd, în carcerile Recluziunii de la Saint-Joseph gîndurile îmi zburau spre stele și îmi construiam minunate castele în Spania umplîndu-mi astfel izolarea și liniștea ucigătoare, mă vedeam adevseori liber, învingător al „căii putreziciunii“, reîncepînd o viață nouă într-un mare oraș. Da, era o adevărată înviere, împingeam piatra funerară care mă ținea strivit în întuneric și reveneam la lumină și viață, iar printre imaginile pe care le plăsmuisem atunci, în prim plan îmi apărea o fată frumoasă și bună. Nici înaltă, nici mică, blondă, cu ochii de culoarea alunei, cu pupilele strălucind de viață și inteligență. Gura îi era frumos marcată, descoperind, cînd rîdea, niște dinți de coral strălucitor de albi. Bine făcută, cu corpul perfect proporționat, această femeie avea să fie, fără îndoielă, într-o zi, așa cum o vedeam, a mea pentru toată viața.

Acestei zeițe, acestui ideal de frumusețe, îi conferisem un suflet minunat, cel mai frumos, mai nobil, mai sincer, plin de toate virtuțile pe care dorești să le aibă o femeie, în același timp amantă și prietenă. Eram sigur că o dată și o dată o voi întîlni și că, împreună cu ea, uniți pentru totdeauna, voi trăi iubit, bogat, respectat și fericit tot restul vieții.

Da, în umiditatea fierbinte și asfixiantă care-i lipsea pe nenorociții de la Recluziune de cel mai slab suflu al vieții, cînd, gîfîind, cu inima strînsă de teamă, torturat de-o sete ce nu putea fi potolită de nimic, fără putere, încercam să captez cea mai mică undă de răcoare, cînd acei vapori irespirabili îmi ardeau parcă plămîinii, visam, pe jumătate asfixiat, la castelele mele din Spania, unde aerul era răcoros, copacii plini de un frumos frunziș verde, unde grijile cotidiene nu-și aveau rostul pentru că devenisem bogat, iar în fiecare viziune, în fiecare imagine, îmi apărea „frumoasa prințesă“, cum îi spuneam

eu. Era întotdeauna aceeași pînă la cel mai mic detaliu. Nimic nu se schimba niciodată și de aceea o cunoșteam atît de bine încît atunci cînd își făcea apariția în diferite scene lucrul mi se părea cît se poate de normal. Nu trebuia ea, oare, să fie soția mea și geniul meu cel bun ?

La întoarcerea dintr-o expediție geologică, mă hotărâsc să-mi abandonez camera de la Richmond Cie și să mă instalez în centrul orașului Maracaibo. Astfel, într-o zi, un camion al companiei mă lasă într-o piațetă umbroasă din centrul orașului, cu o valiză în mînă. Mi-am lăsat cele mai multe lucruri în tabără. Știu că sînt mai multe hoteluri și pensiuni pe aici și o apuc pe strada Venezuela, o străduță ce se bucură de o situație privilegiată întrucît se află între cele două piețe principale din Maracaibo, piața Bolivar și piața Baralt. Este una dintre acele străduțe coloniale înguste, străjuite de case cu unul sau două etaje. Este o căldură apăsătoare și merg în umbra caselor.

„Hotel Vera-Cruz.“ Este o casă frumoasă, în stil colonial, datînd din timpul cuceririi, zugrăvită în bleu deschis. Aspectul său curat și primitor mă atrage și mă face să pătrund într-un culoar ce dă într-un patio. Și, acolo, în curtea răcoroasă și umbroasă, se află o femeie și această femeie este ea !

Este ea, nu mă pot înșela, am văzut-o de mii de ori în visele mele nenorocite. Iat-o, „frumoasa prințesă“ se află în fața mea, așezată pe un balansoar. Sînt sigur că, dacă mă apropiu de ea, voi constata că are ochii de culoarea alunei și chiar o mică aluniță pe fața ovală și frumoasă ! Și acest decor l-am văzut de mii de ori. Este, deci, imposibil să mă înșel, prințesa visurilor mele este în fața mea, mă așteaptă.

– *Buenos dias, Señora ! Aveți o cameră de închiriat ?*

Mi-am pus valiza jos. Sînt sigur că-mi va spune „Da“. Nu o privesc, ci o devorez din priviri. Puțin mirată că se vede astfel „admirată“ de un necunoscut, se ridică din balansoar și vine spre mine. Surîde și-și descoperă dinții minunați, pe care-i cunosc atît de bine.

– Da, domnule, am o cameră pentru dumneavoastră, îmi răspund de „prințesa“ în franceză.

– De unde știți că sînt francez ?

– După felul cum vorbiți spaniola. Unele cuvinte sînt greu de pronunțat de francezi. Dacă vreți, vă rog să mă urmați.

Îmi iau valiza și sînt condus într-o cameră curată, răcoroasă și bine mobilată, care dă direct spre patio.

Numai după ce m-am spălat, ras și am fumat o țigară așezat pe patul acestei camere de hotel, îmi dau seama că, într-adevăr, nu

visez : „Ea, cea care te-a ajutat să rezisti atâtea ore de carceră, este aici ! Este aici, la câțiva metri de tine. Mai ales nu înnebuni ! Lovitura pe care ai primit-o drept în inimă nu trebuie să te determine să faci sau să spui prostii“. Inima îmi bate foarte tare și încerc să mă calmez. „Mai ales, Papillon, nu povesti nimănui nimic despre această aiureală, nici măcar ei, cine te-ar putea crede ? Crezi că este posibil, fără să te faci de râs, să povestești cuiva că ai cunoscut-o, ai atins-o, ai îmbrățișat-o pe această femeie acum câțiva ani, când putezeai în carcerele unor închisori cumplite ? Prințesa este aici. Asta este principalul. Nu-ți face inimă rea : acum, c-ai întâlnit-o, n-o să-ți mai scape. Dar trebuie să procedezi cu blîndețe, încetul cu încetul. Numai după înfățișare și-ți dai seama că este patroana acestui mic hotel.“

În patto, această grădină în miniatură, i-am șoptit primele cuvinte de dragoste, într-una din acele minunate nopți tropicale. Era ea cu adevărat, zîna visurilor mele, încît puteam crede că și ea mă aștepta de mult timp. Prințesa mea se numește Rita, este originară din Tanger și este liberă, nu are nici o legătură stînjenitoare. Ochii ei mă privesc și strălucesc ca stelele de pe cerul de deasupra capetelor noastre. Sînt sincer și îi mărturisesc că am fost căsătorit în Franța, că nu știu care este starea mea civilă în prezent și că, din cauza unor motive serioase, nu pot cere lămuriri. Ceea ce este adevărat : nu puteam să scriu la primăria din satul meu natal și să le cer o fișă de stare civilă. Nu aveam de unde să știu care va fi reacția justiției în fața unei asemenea solicitări. Poate o cerere de extrădare. Dar, despre trecutul meu de ôcnaș și de vagabond nu-i spun nimic precis. Îmi folosesc toată puterea de convingere, toate resursele ca s-o fac să-mi înțelcagă sentimentele. Nu pot lăsa să-mi scape ceea ce eu cred că este cea mai mare șansă din viața mea.

– Ești frumoasă, Rita, minunat de frumoasă. Lasă-te iubită profund, pentru totdeauna, de către un om care nici el nu are pe nimeni în viață, dar care are nevoie să iubească și să fie iubit. Nu am prea mulți bani, este adevărat, și tu ești aproape bogată cu micul tău hotel, dar, crede-mă, sper că inimile noastre să nu devină decît una pentru totdeauna, pînă la moarte. Spune-mi „da“, Rita, tu care ești la fel de frumoasă ca cele mai frumoase flori din această țară, la fel de frumoasă ca orhideele. Nu-ți pot spune cînd și cum, dar, oricît de incredibil ți-ar putea părea, să știi că te-am cunoscut și m-am îndrăgostit de tine cu mulți ani în urmă. Trebuie să fii a mea, cum și eu ți jur că voi fi al tău, cu totul și pentru totdeauna.

Dar Rita nu este o femeie ușuratică, ceea ce nu mă miră. Numai după trei zile consimte să fie a mea. Pudică, mă roagă să mă feresc să nu fiu văzut cînd mă duc în camera ei. Apoi, într-o dimineață

frumoasă, fără să zicem nimic nimănui, foarte natural, ne afișăm oficial legătura și, tot așa de normal, intru în rolul de patron al hotelului.

Fericirea noastră este completă și o viață nouă se deschide în fața mea, viața de familie. Eu, paria, evadatul din ocna franceză, după ce am reușit să înving acea cale a putreciziei, *am un cămin* și alături de mine o femeie frumoasă, cu un suflet la fel de frumos. Doar un nor adumbrește bucuria noastră : faptul că, fiind căsătorit în Franța, nu mă pot căsători cu ea.

Să iubești, să fii iubit, să ai un cămin al tău, o, Dumnezeuule, cât ești de mare că mi-ai dat toate astea !

Vagabonzii străzilor, vagabonzii mărilor, aventurierii ce au nevoie de aventură așa cum muritorilor de rînd le sînt necesare pîinea și apa, oamenii care trec prin viață precum păsările migratoare pe cer, vagabonzii orașelor, care mișună noapte și zi pe străzile unde întîlnești drojdia societății, în parcuri sau prin cartierele bogate, cu sufletul revoltat, gata să pornească la o nouă aventură, vagabonzii anarhiști, care în fiecare moment al existenței lor găsesc că sistemele sociale sînt din ce în ce mai egoiste, prizonierii eliberați, soldații în permisie, luptătorii ce revin de pe front, evadații urmăriți de-o organizație care vrea să pună mîna pe ei și să-i închidă în carcere pentru a-i extermina, toți, da, toți, fără excepție, suferă într-un moment sau în altul pentru că nu au un cămin, iar atunci cînd Providența le oferă unul se angajează cu tot sufletul în noua lor viață, cu un suflet nou, plin de dragostea de a dăruí și însetat de a primi.

Astfel, deci, și eu, ca și muritorii de rînd, ca și tatăl meu, ca și mama mea, ca și surorile mele, ca și toți ceilalți ai mei, și eu am, în sfîrșit, *căminul meu*, cu o femeie care mă iubește cu adevărat.

Pentru ca întîlnirea cu Rita să mă facă să-mi schimb total felul de-a trăi, pentru ca eu să simt că ea va fi de acum înainte placa turnantă a existenței mele, femeia aceasta trebuie să fie cu totul deosebită.

Mai întîi, ca și mine, a venit în Venezuela în urma unei evadări. Nu o evadare ca cea a ocnașilor sau a pușcăriașilor, dar tot de o evadare este vorba.

A sosit din Tanger, acum șase luni, cu soțul ei, care a părăsit-o în scurt timp, încercînd o aventură la trei sute de kilometri de Maracaibo, unde ea n-a vrut să-l urmeze. A lăsat-o, însă, cu hotelul.

Mi-a povestit pe îndelete viața ei și eu am ascultat-o cu mare atenție. Prințesa mea s-a născut într-un cartier sărac din Tanger. Mama ei, rămînînd văduvă, și-a crescut cu curaj cei șase copii, trei băieți și trei fete. Rita este cea mai mică.

Copil fiind, strada este domeniul ei. Nu-și petrece zilele în cele două camere unde trăiesc cei șapte membri ai tribului. Adevăratul ei domeniu este orașul, cu parcurile, piețele, cu lumea care viermuiește, mănîncă, bea, cîntă, strigă în toate limbile. Este desculță. Pentru puștii de vîrsta ei, pentru cei din cartier este Riquita. Împreună cu prietenii ei, bandă de vrăbiuțe zglobii, își petrece timpul mai mult la plajă sau în port decît la școală, dar știe să-și apere locul cînd s-a așezat în coada lungă de la fîntînă ca să ia o găleată cu apă. Numai la vîrsta de zece ani acceptă să se încalțe.

Totul o interesează. Are o inteligență vie și curioasă. Petrece ore în șir în cercul format în jurul povestitorilor arabi, încît, într-o zi, un povestitor iritat de prezența acestei micuțe care se așază întotdeauna în primul rînd, dar nu-i dă niciodată nimic, o lovește cu capul. Din acea zi, se va așeza totdeauna în rîndul doi.

Nu știe mare lucru, dar asta n-o împiedică să viseze cu intensitate la lumea aceea misterioasă de unde vin marile vapoare cu nume străine. Să plece, să călătorească este visul ei, marea ei pasiune. N-o va părăsi niciodată. Dar, micuța Riquita are o viziune deosebită asupra lumii. America de Nord și America de Sud pentru ea sînt America de sus și America de jos. America de sus înseamnă New York-ul, care o acoperă în totalitate. Toți oamenii de acolo sînt bogați și toți sînt actori de cinema. În America de jos trăiesc indieni care-ți oferă flori, cîntă din flaut ; nu ai nevoie să muncești pentru că negrii fac totul pentru tine.

Dar, mai mult decît piețele, conducătorii de cămile, povestitorii arabi, misterul femeilor voalate sau viața colcăitoare din port o atrage cirul. A fost de două ori. Prima dată strecurîndu-se pe sub pînza cortului și altă dată datorită bătrînei paiate care, mișcat de privirea frumoasei copile cu picioarele goale, a dus-o el însuși înăuntru și i-a dat și un loc bun. Vrea să plece cu cirul, acesta o atrage ca un magnet. Într-o zi, ea va fi vedeta care va dansa pe sîrmă, va face piruete și va primi aplauzele. Cirul trebuie să plece în America de jos. Din tot sufletul vrea să plece cu el. Să plece și să revină bogată, aducînd mulți bani familiei sale.

N-a plecat cu cirul, ci cu familia ei. Nu prea departe, dar este totuși o călătorie. Se duc să se instaleze la Casablanca. Portul este mai mare, vapoarele mai mari. Să plece, să plece într-o zi departe, foarte departe, visează tot timpul Riquita.

Are acum șaisprezece ani. Este îmbrăcată întotdeauna cu rochițe frumoase pe care și le face singură, căci lucrează într-un magazin, „Aux Tissus de France“, și patroana îi face adesea cadou puțin metraj. Visul ei de a călători nu are cum să nu se mențină la fel de puternic, căci magazinul, situat pe strada Orologiului, se află aproa-

pe de birourile faimoasei companii aeriene Latécoère. Adesea, aviatorii vin să cumpere din magazinul lor. Și ce aviatori ! Mermoz, Saint-Exupéry, scriitorul Mimile, Delaunay, Didier. Sînt frumoși și, mai ales, cei mai mari și mai curajoși călători din lume. Îi cunoaște pe toți, toți o curtează, din cînd în cînd acceptă o sărutare ; numai atît, căci este cuminte. Dar ce de călătorii a făcut cu ei în cer, ascultîndu-i cum își povestesc aventurile în timp ce mănîncă o înghețată la cofetăria de alături. Toți o iubesc și o consideră ca fiind mica lor protejată, îi fac cadouri modeste, dar cît de prețioase, îi scriu versuri, care sînt publicate în ziarul *La Vigie*.

La nouăsprezece ani se mărită, soțul ei ocupîndu-se cu exportul fructelor în Europa. Muncesc mult, se naște o fetiță, sînt fericiți. Au două mașini, trăiesc foarte confortabil și Rita poate să-și ajute mama și pe ai săi.

Unul după altul, două vapoare încărcate cu portocale ajung avariate la destinație. Două încărcături pierdute în întregime înseamnă ruina. Soțul ei este dator mari sume de bani și trebuie să muncească ani buni pentru a putea rambursa datoriile. Atunci, se hotărăște să plece clandestin în America de Sud. S-o convingă pe Rita să facă acest minunat voiaj cu el, să ajungă într-o țară unde curge lapte și miere, unde aurul, diamantele, petrolul se adună cu lopata, nu este greu. O încredințează pe fetiță mamei ei, și, plină de speranța aventurii, așteaptă cu nerăbdare îmbarcarea pe vasul cel mare despre care i-a vorbit soțul ei.

Dar vaporul nu se dovedește a fi altceva decît un vas de pescuit de doisprezece metri lungime pe cinci metri cincizeci lățime. Căpitanul, un estonian care face probabil și pe piratul, a acceptat să-i îmbarce fără hîrtii pentru Venezuela împreună cu alți doisprezece călători clandestini. Prețul : cinci mii de franci. Și Rita călătorește în cabina echipajului acestui bătrîn vas de pescuit, într-o promiscuitate totală, împreună cu zece republicani spanioli care fug de Franco, un portughez care fuge de Salazar și două femei, o nemțoaică de douăzeci și cinci de ani, o adevărată iapă care este și metresa căpitanului, și o spaniolă grasă, Maria, soția bucătarului Antonio.

O sută douăsprezece zile de călătorie pentru a ajunge în Venezuela. Cu o lungă escală în Insulele Capului Verde, căci vasul are spărturi și este cît pe ce să se scufunde în timpul unei furtuni.

Vasul se află acum în docul uscat și începe să fie reparat, iar pasagerii rămîn pe țărm. Soțul Ritei nu mai are încredere în vas. Spune că este o nebunie să te lansezi în Atlantic în această covată putredă. Rita îi ridică moralul. Căpitanul este un viking, iar aceștia sînt cei mai buni marinari din lume, așa că pot să aibă încredere totală în el.

Incredibil, nu-și pot crede urechilor ! Spaniolii au aflat că estonianul este o canalie, că a tratat cu un alt grup de pasageri și că vrea să profite de faptul că ei dorm pe uscat și să plece noaptea spre Dakar, abandonându-i aici. Toți se revoltă. Anunță autoritățile și se duc în grup la vas. Căpitanul este înconjurat, amenințat. Spaniolii au cuțite. Calmul revine când căpitanul le promite că vor pleca cu toții spre Venezuela. Datorită celor întâmplate, acceptă să fie supravegheat tot timpul de unul dintre pasageri. A doua zi, părăsesc Capul Verde și înfruntă Atlanticul.

Douăzeci și cinci de zile mai târziu, ajung în apropierea insulelor Testigos, limba de pământ venezuelian care avansează în mare. Se uită totul, furtunile, aripioarele rechinilor, spatele delfinilor jucându-se în jurul vasului, gândacii din făină, afacerea de la Capul Verde. Rita este fericită și a uitat că acest căpitan a vrut să-i trădeze, îi sare de gât și-l sărută pe amândoi obraji. Și răsună din nou cântecul pe care spaniolii l-au compus în timpul traversării – căci acolo unde sînt spanioli găsești și o chitară și un cântăreț :

A Venezuela nos vamos

Aunque no hay carretera.

A Venezuela nos vamos

En un barquito de vela.

(Mergem în Venezuela

Cu toate că nu sînt drumuri.

Mergem în Venezuela

Într-un mic vas cu pînze.)

La 16 aprilie 1948 ajung în portul Caracas, La Guaira, care se află la douăzeci și cinci de kilometri de oraș, după o călătorie de 4900 de mile.

Cu ajutorul unui jupon al Zendei, nemțoaica, transformat în steag de semnalizare, căpitanul solicită serviciul sanitar. Toți sînt bucuroși văzînd cum se apropie vedeta serviciului sanitar venezuelian : aceste figuri, arse de soarele care se înalță pe cer, reprezintă Venezuela. Au cîștigat !

Rita a rezistat foarte bine, cu toate că a pierdut zece kilograme. Niciodată nu s-a plîns și nu i-a fost frică. Și totuși, ar fi avut de ce pe această coajă de nucă în plin Atlantic ! Nu a avut decît un moment de slăbiciune, dar nimeni n-a știut acest lucru ! La plecare, printre cărțile pe care le luase pentru a se distra, nu avusese ceva mai bun de ales decît cartea lui Jules Verne *Douăzeci de mii de leghe sub mări* ! Într-o zi de furtună, nu mai rezistă și o aruncă peste bord. De mai multe nopți visa că o imensă caracatiță trăgea vasul pe fundul oceanului, ca pe *Nautilus*.

Cîteva ore după sosire, autoritățile venezueliene le acceptă intrarea în țară, cu toate că nu au nici un act de identitate asupra lor. „Mai tîrziu o să vă dăm acte de identitate.“ Doi bolnavi sînt internați în spital, ceilalți sînt îmbrăcați, găzduiți și hrăniți timp de mai multe săptămîni. Apoi, fiecare își găsește ceva de lucru. Iată povestea Ritei.

Nu este oare ciudat că am întîlnit-o pe femeia care, timp de doi ani, mi-a însuflețit visurile în teribila izolare de la Recluziune ; și, apoi, că această femeie a sosit aici, ca și mine, fugind, cu toate că în condiții complet diferite ? Tot fără acte și, la fel ca și mine, primită și tratată generos de acești oameni ?

Nimic nu ne tulbură fericirea timp de trei luni. Dar, într-o zi, niște necunoscuți sparg seiful companiei Richmond Cie pentru care continui să organizez și să conduc expediții geologice. Cum de-au descoperit sticleții de aici trecutul meu, n-am aflat-o niciodată. Ceea ce este sigur, este că sînt arestat ca fiind suspectul nr. 1 și închis în închisoarea din Maracaibo.

Foarte normal, Rita este întrebată despre mine și așa află, în mod brutal, de la sticleți, tot ceea ce eu i-am ascuns. Interpolul a furnizat toate informațiile. Nu mă lasă, totuși, baltă în închisoare și mă ajută cît poate. Plătește și un avocat, Echeta La Roche, care mă apără cu pricepere și, în mai puțin de cincisprezece zile, reușește să mă elibereze. Nevinovăția mea este recunoscută, dar răul a fost făcut.

Cînd vine să mă ia de la închisoare, Rita este foarte emoționată, dar și foarte tristă. Nu mă mai privește ca înainte. Simt că-i este cu adevărat frică, că ezită să continue legătura cu mine. Am impresia că totul este pierdut. Nu mă înșel, căci imediat Rita mă atacă :

– De ce m-ai mințit ?

Nu, nu este posibil, nu vreau s-o pierd ! Niciodată nu voi mai avea o asemenea șansă. Trebuie să mă lupt încă o dată, cu toată forța mea.

– Rita, trebuie să mă crezi. Cînd te-am întîlnit, mi-ai plăcut imediat ; te-am iubit așa de mult că mi-a fost teamă că n-ai să vrei să mă mai vezi, dacă ți-aș fi spus imediat adevărul despre trecutul meu. Îți aduci aminte ce ți-am povestit despre mine ? Bineînțeles că inventam, dar asta doar pentru că atunci, cînd te-am cunoscut, nu puteam să-ți spun decît ce simțeam că vrei s-auzi.

– M-ai mințit... M-ai mințit... nu înceta să-mi repete cu insistență. Și eu care te credeam un om cinstit !

Femeia asta este cuprinsă de panică, parcă ar trăi un coșmar. Îi este teamă. Da, îi este teamă, *îi este teamă de mine.*

– Și ce-ți dovedește că nu sînt un om cinstit ? Cred că și eu, ca oricare altul, merit șansa de-a putea dovedi că sînt bun, cinstit, că pot fi fericit. Nu uita, Rita, că timp de treisprezece ani a trebuit să mă lupt împotriva celui mai abominabil sistem penitenciar și că nu a fost ușor să înving „calea putreziciunii“. Te iubesc cu toată ființa mea, Rita, nu te iubesc cu trecutul meu, ci cu prezentul. Trebuie să mă crezi : dacă nu ți-am povestit adevărata mea viață de la început am procedat așa doar pentru că mi-a fost teamă să nu te pierd. Îmi spuneam că dacă am trăit, înainte, urît, în greșală, viitorul meu cu tine trebuie să fie tocmai contrariul. Tot acest viitor, pe care visam să-l parcurgem împreună, îl vedeam senin și sănătos, în culori frumoase. Îți jur, Rita, pe viața tatălui meu că am suferit enorm gîndindu-mă la toate astea.

Și izbucnesc în plîns. N-am mai rezistat.

– Este adevărat, Henri ? Așa vedeai tu lucrurile și viitorul nostru ?

Îmi revin și îi răspund cu o voce încă înecată de plîns :

– Trebuie să fie așa, pentru că așa este de-acum în inimile noastre. De altfel, simți și tu acest lucru. Tu și cu mine nu avem trecut. Numai prezentul și viitorul trebuie să aibă importanță pentru noi.

Rita m-a strîns în brațe.

– Henri, nu mai plînge. Ascultă zgomotul vîntului, el este asemenea viitorului nostru care tocmai începe. Dar jură-mi că niciodată nu vei mai face un lucru rău. Promite-mi că niciodată nu-mi vei mai ascunde nimic și că în viața noastră, nu vom avea de ascuns lucrurile murdare.

Înlăntuiți unul de altul, îi jur că așa va fi. Simt că marea șansă a vieții mele se joacă în acest moment. Îmi dau seama că n-ar fi trebuit să-i ascund trecutul meu acestei femei curajoase și cinstite, mamă a unei fete, aflate acum departe de ea, că ar fi trebuit să-i vorbesc despre evadarea mea din ocnă, după ce fusesem condamnat, pe nedrept, pe viață.

Și atunci îi povestesc totul, absolut totul, dintr-o suflare. Totul se află imprimat în memoria mea, inclusiv acea idee fixă pe care o port de optsprezece ani, și care s-a transformat în obsesie, răzbunarea mea. Mă hotărâsc să i-o pun la picioare, să renunț la acest gînd ca dovadă a sincerității mele. Nici eu nu-mi revin din surpriză : eu, care n-aș putea să fac un sacrificiu mai mare, un sacrificiu a cărui importanță reală ea nici nu poate, de altfel, s-o înțeleagă, mă aud spunîndu-i ca și cum un altul ar vorbi în locul meu :

– Pentru a-ți dovedi cît te iubesc, Rita, îți ofer sacrificiul cel mai mare pe care-l pot face. Chiar în acest moment renunț la răzbunare.

Să crape în paturile lor cei ce m-au făcut să sufăr atît, procurorul, sticleții, martorul mincinos. Da, ai dreptate. Ca să merit din plin o femeie ca tine trebuie nu să-i iert, căci asta-i imposibil, ci să nu mai port în mine acest gînd unic de a-i pedepsi, fără milă, pe cei ce m-au aruncat în carcerile ocnei. Ai în fața ta un om complet nou, vechiul om a murit.

Rita a meditat la această conversație toată ziua, căci seara, după ce am încheiat cu toate, îmi spune :

– Și tatăl tău ? Pentru că acum ești demn de el, scrie-i cît mai repede.

– Din 1933 nu am mai avut vești de la el și nici el de la mine. Din octombrie, mai exact. Am asistat de nenumărate ori la distribuirea scrisorilor primite de ocnași, acele nenorocite de scrisori deschise de către gardieni și în care nu puteai spune nimic. Am văzut pe fețele unora dintre acești indivizi disperarea de a nu fi primit nimic, am bănuir și disperarea celor care, citind scrisoarea mult așteptată, nu găseau în ea ceea ce sperau. Am văzut cum erau rupte unele scrisori și călcate în picioare, am văzut lacrimi curgînd pe altele și pătînd cuvintele scrise nu numai cu cerneală, ci și cu sînge. Îmi imaginam și ce sentimente puteau provoca aceste nenorocite de scrisori acolo unde ajungeau : timbrul poștal din Guyana îi făcea pe poștași să le spună vecinilor sau celor cu care beau un păhărel : „Ocnașul a scris. Este încă în viață pentru că a trimis o scrisoare.“ Bănuiam rușinea celui ce-o primea din mîinile poștaşului și teama lui că va fi întreat : „Ce mai face fiul dumneavoastră ?“

De aceea, Rita, i-am scris surorii mele o scrisoare, singura pe care am scris-o în ocna, în care îi spuneam : „Să nu aștepti nici o veste de la mine. Nici tu să nu-mi dai vești despre voi. Asemenea lupului lui Alfred de Vigny, voi ști să mor fără să urlu.“

– Toate astea, Henri, țin de trecut. Îi vei scrie acum tatălui tău ?

– Da. Mîine.

– Nu, imediat.

O lungă scrisoare a plecat astfel spre Franța, în care nu-i povesteam tatei decît ceea ce putea fi povestit, fără a-i da motive să sufere. Nu-i spuneam nimic despre calvarul meu, ci numai despre învierea mea și despre viața actuală. Scrisoarea mi-a fost returnată cu mențiunea : „Plecat fără a lăsa adresa.“

Doamne ! Cine știe unde s-a dus tata să-și ascundă, din cauză mea, rușinea ? Oamenii sînt atît de răi încît, probabil, i-au făcut viața imposibilă, acolo unde m-au cunoscut cînd eram tînăr.

Reacția Ritei nu se lasă așteptată :

– Mă voi duce în Franța să-ți caut tatăl.

O privesc intens. Ea adaugă :

– Renunță la munca de explorator ; de altfel, este prea periculoasă. În timpul absenței mele, te vei ocupa de hotel.

Într-adevăr, nu m-am înșelat asupra Ritei mele. Nu numai că nu ezită să se lanseze, singură, în necunoscutul acestei lungi călătorii, dar are destulă încredere în mine, fostul ocnaș, și-mi va lăsa totul pe mînă. Are dreptate, știe că poate conta pe mine.

Hotelul nu era decît închiriat de Rita, cu opțiunea de cumpărare. Trebuie, înainte de toate, să nu ne scape, deci să-l cumpărăm. Acum învăț, cu adevărat, ce înseamnă să lupți pentru a ajunge, prin mijloace cinstite, să-ți faci un loc în viață.

Îmi dau demisia de la Richmond Cie și, cu cei șase mii de bolivari pe care mi-i plătesc, plus economiile Ritei, îi achităm proprietarului 50% din valoarea afacerii. Și începe astfel pentru noi o adevărată luptă de zi cu zi – aș putea adăuga și de fiecare noapte – pentru a cîștiga bani și a face față ratelor. Muncim amîndoi ca niște nebuni, optsprezece ore, adesea nouăsprezece pe zi. Acest efort, această voință de a învinge cu orice preț, care ne animă în strădania de a ne atinge scopul în cît mai scurt timp posibil, sînt minunate. Nici ea, nici eu, nu vorbim niciodată de oboseală. Fac piața, o ajut la bucatărie, primesc clienții... Sîntem în toate locurile, în același timp, surîzători. Morți de oboseală, o recunosc.

Pentru a cîștiga și mai mult, am luat o cotigă cu două roți și o încărc cu pantaloni și haine pe care mă duc să le vînd în tîrgul din piața Baralt. Aceste confecții au cîte un defect de fabricație, ceea ce-mi permite să le cumpăr foarte ieftin. Sub un soare torid, îmi vînd marfa, strigînd ca un măgar și punînd atîta suflet încît, într-o zi, întinzînd o haină pentru a-i dovedi rezistența, o rup pe mijlocul spatelui. Degeaba am explicat eu că sînt omul cel mai puternic din Maracaiho, nu prea fac vînzare în ziua aia. Mă duc la tîrg pe la ora opt și stau pînă la prînz. Apoi, fug la hotel pentru a servi la restaurant.

Această piață Baralt este inima comercială a orașului, unul din locurile cele mai animate. La o extremitate a pieței se află o biserică, la cealaltă unul din tîrgurile cele mai pitorești din lume. Găsești aici tot ce-ți poți imagina : vînat, carne, pește, crustacee, mari iguane verzi – din care se pregătește un fel de mîncare delicios – cu ghearele împreunate în așa fel încît nu pot să fugă, ouă de crocodil, de broască țestoasă, toate fructele, tropicale sau nu, și, bineînțeles, miez proaspăt de palmier. Sub soarele torid al acestui oraș în fierbere, piața colcăie de lume : toate culorile de piele, toate formele de ochi.

Rita și cu mine adorăm Maracaibo, cu toate că este unul din locurile cele mai calde din Venezuela. Dar acest oraș colonial are o populație binevoitoare, prietenoasă, bucuroasă să trăiască din plin. Oamenii de aici au o limbă armonioasă, ca și cum ar cânta, sînt nobili, generoși, au puțin sînge spaniol, dar și cele mai bune calități ale indienilor. Bărbații au sîngele înfierbîntat, au cultul prieteniei și știu să fie ca frații pentru prietenii lor. Locuitorii orașului privesc cu reticență tot ce vine din Caracas. Se plîng că ei furnizează bogăția întregii Venezuele prin petrolul lor și că sînt întotdeauna uitați de către cei din capitală, se simt precum bogatul tratat ca rudă săracă de către cei pe care de fapt îi îmbogățește. Femeile sînt frumoase, marea lor majoritate de talie medie, credincioase, fiice bune, mame bune. Și totul se mișcă cu însuflețire, trăiește, strigă, totul este viu colorat, îmbrăcăminte, casele, fructele. Piața Baralt este plină de negustori, de mici contrabandiști care nici măcar nu-și iau minime măsuri de precauție cînd vin să vîndă lichioruri, alcool sau țigări de contrabandă. Totul se petrece oarecum în familie : polițistul se află la cîțiva metri, dar întoarce capul atît timp cît sticlele de whisky, coniac franțuzesc sau țigările americane trec dintr-un coș în altul. Căci, pe calea aerului, a apei sau pe șosele sosesc cele mai diverse mărfuri ce trec apoi în mîinile consumatorilor care plătesc cu o monedă foarte puternică în acei ani, cînd dolarul valora trei bolivari și treizeci și cinci.

Să faci să meargă cum trebuie un hotel nu-i o treabă ușoară. Cînd Rita a sosit aici, a luat o hotărîre contrarie obiceiurilor țării. Într-adevăr, clientela sa venezueliană are obiceiul să ia un mic dejun copios : *arepas* (un fel de turte de mălai), ouă jumări cu șuncă, brînză. Clienții avînd pensiunea completă, meniul este afișat pe o tablă neagră. Șterge totul încă din prima zi și, cu scrisul ei alungit, notează : „Mic dejun – cafea neagră sau cu lapte, pîine, unt“. Asta-i prea de tot ! s-au gîndit probabil pensionarii ei. La sfîrșitul săptămînii, jumătate din ei își luaseră zborul.

Sosese eu. Rita făcuse cîteva schimbări, eu fac o adevărată revoluție.

Primul decret : dublez prețurile.

Al doilea decret : bucătărie franțuzească.

Al treilea decret : aer condiționat peste tot.

Asta îi frapază pe oameni, nu se așteaptă ca într-o casă colonială transformată în hotel să găsească aer condiționat în toate camerele și la restaurant. Clientela se schimbă. La început avem voiajori comerciali. Apoi se instalează un individ din Țara bascilor care vinde ceasuri „elvețiene“ Omega, fabricate în întregime în

Peru. Își are magazinul în cameră și nu vinde decît en gros celor ce revînd din ușă în ușă și în taberele petroliere. Cu toate că hotelul este bine păzit, tipul este atît de neîncrezător încît a montat la ușa camerei sale, pe banii lui, trei încuietori solide. Totuși, din cînd în cînd, îi dispare un ceas. Își crede camera bîntuită de fantome, pînă-ntr-o zi cînd își dă seama că hoțul este de fapt o hoată, canişul nostru, Bouclette. Este atît de şireată încît intră chiar pe sub nasul lui, tîrîndu-se încet, și fură cîte o curea, cu sau fără ceas. Și vînzătorul începe să strige că eu am învățat-o pe Bouclette să-i fure marfa. Eu mă topesc de rîs și, după două-trei pahare de rom, reușesc să-l conving că n-am ce face cu ceasurile lui falsificate, căci mi-ar fi chiar rușine să vînd astfel de imitații. Convinși și liniștiți, facem pace și se duce să se închidă în camera lui.

Vezi tot felul de oameni. Maracaibo este plin de lume și este greu să găsești o cameră liberă. O droaică de napolitani merg din casă-n casă și reușesc să escrocheze lumea vînzîndu-le stofe în așa fel îndoite încît ai impresia că poți face din ele patru costume, cînd de fapt nu poți să croiești decît două. Îmbrăcați în marinari, cu un sac mare pe umăr, îi jefuiesc în adevăratul sens al cuvîntului pe cei din oraș și din împrejurimi, dar mai ales pe cei din taberele petroliere. Nu știu cum au descoperit hotelul nostru. Deoarece toate camerele sînt ocupate, nu există decît o soluție, să doarmă în curtea interioară. Acceptă. Se întorc seara pe la șapte și se spală la dușurile comune. Cum iau cina la noi, am învățat să facem spaghetti napolitane. Cheltuiesc mult și sînt clienți buni.

Seara, scoatem paturi de fier, le instalăm în patio și două servitoare o ajută pe Rita să facă paturile. Cum le cer să-mi plătească înainte, în fiecare seară avem aceeași discuție. Găsesc că plătesc prea mult, prețul unei camere, deși dorm sub cerul liber. Și, în fiecare seară, le explic că, din contră, este foarte logic și corect, căci să scoți paturile, să pui așternutul, să strîngi totul a doua zi dimineața, asta cere multă muncă și, dacă s-ar gîndi bine, și-ar da seama că este, de fapt, neplătită !

– Și, pe urmă, dacă mai aveți atîtea pretenții, am să vă măresc prețul ! Căci, într-adevăr, e obositor să faci și să desfaci mereu această „instalație“. De fapt, vă pun să plătiți transportul.

Plătesc, rîdem. Și, cu toate că ei cîștigă bine, a doua seară o luăm de la capăt. Fac un scandal și mai mare cînd, din cauza unei ploii, au trebuit să-și strîngă în viteză toate catrafusele și să se refugieze în restaurant pentru tot restul nopții.

O patroană de bordel a venit să discutăm ceva. Are un stabiliment foarte mare, la cinci kilometri de Maracaibo, într-un loc numit *La Cabeza de toro*. Bordelul se numește *Tibiri Tabara*. Ea, Eleonora,

este o masă enormă de carne, cu ochi frumoși, inteligenți. Aproape o sută douăzeci de femei lucrează la ea. Dar numai noaptea.

— Cîteva franțuzoaice vor să plece, îmi explică Eleonora. Nu vor să-și petreacă douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru la bordel. Să lucreze de la ora nouă seara la patru dimineața, da. Dar vor să aibă posibilitatea să mănînce bine, să doarmă liniștite, departe de zgomot, în camere confortabile.

Închei un tîrg cu Eleonora. Franțuzoaicele și italiencele pot veni la noi. Nu am de ce să mă jenez și măresc prețul cu zece bolivari pe zi : vor fi foarte mulțumite să locuiască la *Hotel Vera-Cruz*, la francezi. Trebuia să luăm șase fete în pensiune, dar nu știu cum se face că, o lună mai tîrziu, aveam de două ori mai multe.

Rita le-a impus o disciplină de fier. Fetele sînt tinere, toate frumoase. Interdicție absolută de a primi bărbați în hotel, chiar în curte sau în sufragerie. De altfel, nu avem nici o problemă, la hotel fetele se poartă ca niște doamne. Și este adevărat că în viața de toate zilele sînt femei corecte, care știu să se poarte. Seara, pleacă cu taxiul. Sînt aranjate, elegante, machiate. Fără zgomot, discret, pleacă la „uzină“, cum spun ele. Din cînd în cînd, un proxenet vine de la Paris sau de la Caracas. Se face cît mai nevăzut posibil. Bineînțeles, el poate fi primit de fete la hotel. După ce și-a fixat partea, și-a luat banii, a ridicat moralul fetei, individul pleacă la fel de discret precum a venit.

Totuși, se mai întîmplă și mici incidente hazlii. Un proxenet mă ia într-o zi deoparte și mă roagă să-i dau altă cameră. Gagica lui s-a înțeles deja cu o prietenă a ei să facă un schimb. Motivul : vecinul din camera de alături, un italian bine făcut, face dragoste în fiecare noapte tocmai cînd gagica lui se întoarce acasă, o dată sau chiar de două ori. Iar el nu are încă patruzeci de ani, iar italianul are patruzeci și cinci.

— Înțelegi, frate, eu nu pot ține ritmul cu italianul. Nici vorbă să ating o astfel de performanță și, cum avem camerele alăturate, gagica mea și cu mine auzim totul, gemetele, rugămințile, tot tacîmul, ce mai. Așa că-ți dai seama în ce postură mă găsesc eu, care-o servesc pe gagica mea doar o dată pe săptămîină. Chestia cu durerea de cap n-o mai crede și, bineînțeles, face comparații. Atunci, dacă nu te deranjează, fă-mi te rog acest serviciu.

Îmi rețin rîsul și-i spun că, în fața unor astfel de argumente indiscutabile, sînt de acord cu schimbul camerelor.

Într-o noapte, la ora două, Eleonora mă cheamă la telefon. Un francez, care nu vorbește nici o boabă spaniolă, a fost găsit cocoțat într-un copac în fața bordelului de un polițist. La întrebările ce i se

pun – de ce se află acolo, ca să fure sau ce oare urmărește – acesta nu răspunde altceva decât „Enrique de la Vera-Cruz“. Sar în mașină și dau fuga la *Tibiri Tabara*.

Îl recunosc pe tip. Este un lionez care a mai fost la mine. Stă pe un scaun, Eleonora de asemenea. În fața lui, în picioare, doi polițiști încruntați. Traduc ce mi-a spus, în câteva cuvinte :

– Nu, acest domn nu se află în copac pentru a da o lovitură. Este doar îndrăgostit de o femeie, dar nu vrea să spună care. Dacă s-a suit în copac, a făcut-o pentru a se ascunde și pentru a o admira, căci ea nici nu vrea să audă de el. Nici mai mult, nici mai puțin. După câte vedeți, nimic grav. De altfel, îl cunosc, este un om cinstit.

Bem o sticlă de șampanie, individul plătește, și îi spun să uite restul pe masă, se va găsi cineva să-l adune, și-l iau cu mine.

– Ce dracu făceai cocoțat acolo ? Ai înnebunit sau ești gelos pe femeia ta ?

– Nu-i vorba de asta. De la un timp sumele de bani sînt mult mai mici, fără nici un motiv. Este una dintre fetele cele mai drăguțe de aici și, totuși, câștigă mai puțin. Atunci, am venit s-o supraveghez noaptea, fără ca ea să știe. M-am gîndit că așa voi afla mai repede dacă-mi ascunde ceva sau fură din bani.

Cu toată proasta mea dispoziție că am fost sculat în plină noapte pentru o afacere de proxenet, izbucnesc în rîs cînd îi aud explicațiile.

„Proxenetul cocoțat într-un copac“, cum îi spun de atunci, pleacă a doua zi la Caracas. Supravegherea nu mai este necesară. Povestea a provocat scandal în bordel și gagică lui, aflînd ca toată lumea ce s-a întîmplat, și-a dat seama de ce gagiul ei se cocoțase în copac : se postase chiar în fața camerei ei.

Muncim din greu, dar atmosfera din hotel este veselă. Rîdem tot timpul. Astfel, a fost o perioadă cînd, după ce fetele plecau la „uzină“, făceam chiar și spiritism. Așezați cumînți, în jurul unei mese rotunde, cu mîinile puse deasupra ei, fiecare dintre noi cheamă spiritul pe care vrea să-l interogheze. O pictoriță, o unguroaică de vreo treizeci de ani, este inițiatoarea acestor ședințe. Își cheamă soțul răposat în fiecare seară și, bineînțeles, bătînd cu piciorul sub masă, ajut spiritul să răspundă, altfel am mai sta acolo și astăzi.

Soțul ei o chinuie. De ce ? Nu se știe. În sfîrșit, într-o seară, spiritul soțului ei îi răspunde că n-o va lăsa liniștită niciodată. O acuză că este ușuratică. Toți ne revoltăm strigînd că este foarte grav că vrea să se răzbune astfel, acest spirit gelos, cu atît mai mult cu cît unguroaica recunoaște că este ușuratică. Leacul ? Trebuie să ne gîndim puțin, căci, deși ea este așa, afacerea nu este la fel de ușoară.

Ne consultăm foarte serios și găsim leacul. Nu există decît unul singur : într-o noapte cu lună plină, înarmată cu o macetă nouă, să se așeze în mijlocul patio-ului, cu părul desfăcut, fără farduri, spălată în întregime cu săpun de Marsilia, neparfumată, fără vreo bijuterie, goală din cap pînă-n picioare. Numai cu maceta în mînă. Cînd luna va fi perpendiculară pe patio, cînd nu va mai face umbră, va trebui să taie aerul învîrtind maceta de exact douăzeci și unu de ori.

Rezultatul este cu totul pozitiv, căci, a doua zi după ședința de exorcism, cînd noi am rămas ascunși, dar ne-am distrat copios, masa a răspuns (la intervenția Ritei, care a considerat că gluma a durat destul) că de-acum înainte defunctul soț o va lăsa în pace, că va putea fi oricît de ușuratică va dori, dar cu o condiție, să nu mai taie aerul cu maceta într-o noapte cu lună plină, căci asta îi face prea mult rău.

Avem un canis, Minou, destul de mare, aproape un canis royal, pe care ni l-a dăruit un client francez în trecere prin Maracaibo. Este întotdeauna tuns și pieptănat impecabil : părul de pe cap, aspru și negru, este tuns în formă de turban, foarte înalt și impresionant. Pulpelile par niște pantalonași bufanți, pentru că părul de pe partea de jos a labelor este tuș scurt, are o „mustăcioară“ asemănătoare cu a lui Charlot și un „barbișon“ ascuțit. Localnicii se miră și, din cînd în cînd, unul îndrăznește să ne întrebe ce fel de animal este.

Minou era cît pe ce să provoace un grav incident cu Biserica. Strada Venezuela, unde se află hotelul, duce la o biserică și adesea trec pe aici procesiuni. Or, lui Minou îi place să urmărească mișcarea străzii, așezat pe labele din spate, în ușa hotelului. Orice s-ar întîmpla pe stradă, nu latră. În schimb, chiar dacă nu latră, face senzație. Acum cîteva zile, preotul și copiii din corul unei procesiuni s-au trezit singuri, căci credincioșii din Maracaibo rămăseseră grupați în fața hotelului, întrebîndu-se ce este acest animal atît de straniu. Au uitat să mai urmeze procesiunea. Întrebările zboară, se îngrămădesc să-l vadă pe Minou de aproape, cîtiva chiar sînt siguri că trebuie să fie sufletul unui păcătos pocăit, dacă poate să stea așa liniștit la trecerea unui preot și a copiilor din cor îmbrăcați în roșu și cîntînd tare ! Preotul își dă seama că e prea multă liniște în spatele lui și, întorcîndu-se, constată că nu mai îl urmează nimeni. Se întoarce cu pași mari, roșu de furie, certîndu-și enoriașii pentru lipsă de respect față de ceremonie. Temători, oamenii se așază din nou în rînd și pleacă. Am remarcat cîtiva care fuseseră atît de impresionați că mergeau de-a-ndăratelea pentru a putea să-l mai contemple pe Minou. De atunci, urmărim în ziarul *Panorama* ziua și ora procesiunilor religioase ce trebuie să treacă prin fața hotelului și-l legăm pe Minou în patio.

Hotărît lucru, este perioada incidentelor cu preoții. Două

franțuzoaice au părăsit bordelul și hotelul. S-au decis să fie independente și să-și deschidă pe cont propriu o „casă“ pe o stradă din centrul orașului, unde nu vor lucra decât ele două. Nu-i rău gândit, căci clienții nu vor mai fi nevoiți să se urce în mașină și să facă zece kilometri pentru a le vizita. Băcănia, dacă pot spune așa, este la îndemână. Pentru a se face cunoscute, au imprimat cărți de vizită : „Julie și Nana, lucru îngrijit“ și adresa. Le distribuie în oraș, dar adesea, în loc să le dea direct bărbaților, le pun sub ștergătoarele de parbriz ale mașinilor. Din nenorocire, au pus două și sub ștergătoarele mașinii episcopului de Maracaibo. Asta declanșează un scandal monstru. Pentru a scoate bine în relief caracterul profanator al unui astfel de gest, ziarul *La Religion* publică fotografia cărții de vizită. Dar episcopul și clerul au fost indulgenți : „casa“ nu a fost închisă, dar li s-a cerut damelor să fie mai discrete. De altfel, ar fi fost inutil să continue distribuirea cărții lor de vizită : datorită publicității gratuite pe care le-o făcuse ziarul, un mare număr de clienți s-au dus la adresa indicată. Afluxul a fost așa de mare încât, pentru a da o explicație plauzibilă prezenței atîtor bărbați în fața ușii lor, au cerut unui negustor ambulant de crenvurști să-și instaleze căruciorul în apropiere, pentru ca lumea să creadă că toți aceștia nu așteaptă altceva decât să-și cumpere de mîncare.

Asta era partea pitorească a vieții de la hotel, dar această viață nu o trăiam pe o planetă îndepărtată. O trăiam în Venezuela, amestecați în frământările ei economice și politice. Or, politica, în 1948, nu prea era liniștită. Din 1945, Gallegos și Betancourt guvernau țara, prima încercare de guvern democratic din istoria Venezuelei.

La 13 noiembrie 1948, trei luni de cînd începusem să tragem tare, Rita și cu mine, ca să putem cumpăra hotelul, prima lovitură de tun împotriva regimului : un maior, Thomas Mendoza, are îndrăzneala, singur împotriva tuturor, să încerce o răsturnare de guvern. Eșuează.

La 24 ale aceleiași luni, datorită unei lovituri de stat pregătită minuțios, cu precizia unui mecanism de ceasornic, fără sau aproape fără să fi făcut victime, militarii pun mîna pe putere. Gallegos, președinte al republicii și scriitor distins, este obligat să se retragă. Betancourt, un adevărat leu al politicii, cere azil la ambasada Columbiei. La Maracaibo, trăim cîteva ore de suspans foarte intense. La un moment dat, la radio se aude o voce pasionată strigînd : „Muncitori, coboriți în stradă, vor să vă fure libertatea, să vă suprimе sindicatele, să vă impună prin forță o dicatură militară ! Tot poporul să vină să-și ocupe locurile, toți...“ Pac ! Vocea încetează brusc, microfonul fiind probabil smuls din mîinile aceluia militant curajos, apoi o voce calmă, gravă, încearcă să ne liniștească :

„Cetățeni ! Forțele armate au retras puterea celor cărora li s-a încredințat după demiterea generalului Medina, căci n-au știut s-o folosească cum trebuie. Să nu vă temeți de nimic, garantăm viața și bunurile tuturor. Trăiască Armata ! Trăiască Revoluția !”

Este tot ceea ce văd și aud dintr-o revoluție care n-a făcut să curgă picătură de sînge și ne trezim a doua zi în ziare cu lista juntei militare formată din trei colonei : Delgado Chalbaud, președinte, Perez Jimenez și Llovera Paez.

La început, ne-a fost teamă că acest nou regim va suprima libertățile acordate de precedentul. Nu se întâmplă așa. Viața nu se modifică cu nimic, aproape nu-ți dai seama de schimbarea de regim decît doar că posturile-cheie sînt ocupate de militari.

Apoi, doi ani mai târziu, asasinarea lui Delgado Chalbaud. O poveste urîtă, despre care circulă două versiuni. Prima : trebuiau să fie asasinați toți trei și el a fost primul ucis ; a doua : unul sau altul dintre ceilalți doi colonei l-a suprimat. Niciodată nu s-a aflat adevărul. Asasinul este arestat imediat, dar moare ucis de un glonte pe drumul spre închisoare. Binevenit acel glonte care a împiedicat orice declarație jenantă. Din acea zi, omul forte al regimului este Perez Jimenez, care va deveni în mod oficial dictator în 1952.

Viața noastră continuă și această viață, fără nici o plăcere exterioară, fără plimbări, ne dă totuși o fericire extraordinară pe care o alimentează ardoarea inimilor noastre. Căci ceea ce construim prin efortul nostru va fi căminul nostru, căminul unde vom trăi fericiți, satisfăcuți că nu datorăm nimănui nimic și că l-am cîștigat noi înșine, uniți cum pot fi doi oameni singuri cînd se iubesc cum ne iubim noi.

Și în acest cămin va veni Clotilde, fiica Ritei, care va fi fiica mea, și în acest cămin va veni tatăl meu, care va fi tatăl lor.

Și în casa noastră vor veni prietenii mei să se pună pe picioare și să-și tragă sufletul cînd vor avea nevoie.

Și în această casă a fericirii vom fi atît de copleșiți de fericire încît niciodată nu mă voi mai gîndi să mă răzbun pe cei ce m-au făcut să sufăr atît, pe mine și pe ai mei.

În sfîrșit, vine ziua în care am cîștigat partida. În decembrie 1950, un frumos document este încheiat la notar, iar noi sîntem definitiv proprietarii hotelului.

Tatăl meu

Iată că a venit timpul călătoriei și Rita a plecat astăzi cu inima plină de speranță. A plecat să caute locul unde s-a retras sau poate s-a ascuns tatăl meu.

– Aj încredere, Henri, îl voi aduce pe tatăl tău.

Rămân singur să țin hotelul. Am renunțat la vânzarea pantalonilor și a cămășilor, care, în câteva ore, îmi aducea beneficii frumoase. Dar Rita a plecat să-mi caute tatăl, trebuie să mă ocup singur de toate și nu cum o făceam când era ea aici, ci de două ori mai bine.

Să-mi caute tatăl, *să-mi caute tatăl* ! Pe el, învățătorul simplu și cinstit dintr-un sat din Ardèche, pe el care, de douăzeci de ani, nu și-a mai îmbrățișat fiul, căci atunci când acesta a fost condamnat la ocnă pe viață n-a putut s-o facă din cauza zăbrelelor de la vorbitor. Rita, soția mea, va putea să-i mărturisească acestui tată : „Vin ca o adevărată fiică să vă spun că fiul dumneavoastră și-a recâștigat libertatea, prin eforturile sale, că și-a săurit o viață de om bun și cinstit și că împreună am creat un cămin care vă așteaptă.”

Mă scol la oră cinci și mă duc la piață cu Minou, canișul, și cu un puști de doisprezece ani, Carlitos, pe care l-am cules de pe stradă. El duce coșurile. Într-o oră și jumătate am făcut cumpărăturile pentru toată ziua : carne, pește, legume. Ne întoarcem încărcăți amândoi ca niște măgari. La bucatărie robotesc două femei. Una de douăzeci și patru, alta de optsprezece ani. Le dau tot ce-am cumpărat și ele pregătesc mâncărurile.

Pentru mine, cel mai plăcut moment al acestei vieți simple se petrece la ora șase și jumătate dimineața, ora micului dejun, pe care-l servesc în sufragerie, avînd-o pe genunchi pe Rosa, fetița bucatăresei. Are patru ani, este neagră precum cărbunele și nu vrea să mănînce dacă nu mănîncă împreună cu mine. Corpul ei dolofan

care este umed după baia făcută la sculare, ciripitul de puștoaică, frumoșii ochi strălucitori care mă privesc cu ațîta încredere, totul, pînă și cîinele care, gelos, latră, văzîndu-se neglijat, papagalul Ritei, care ciugulește miez de pîine muiat în lapte alături de ceașca mea de cafea, totul, da totul, face ca acest moment al zilei să fie pentru mine minunat.

Rita ? Nici o scrisoare. De ce ? A trecut mai bine de-o lună de cînd a plecat. A făcut șaisprezece zile pînă acolo, este adevărat, dar de cincisprezece zile, de cînd se află în Franța, n-a găsit oare nimic sau nu vrea să-mi dea o asemenea veste ? Nu aștept decît o telegramă, în care, în cîteva cuvinte, să-mi anunțe victoria : „Tatăl tău este sănătos și te iubește.“

Îl pîndesc pe poștaş, nu părăsesc hotelul decît pentru treburile necesare bunei lui funcționări, grăbindu-mă să-mi închei cursele sau treburile cît pot de repede pentru a fi în permanentă acasă. În Venezuela, cei ce aduc telegramele nu poartă uniforme, dar sînt toți tineri. Așa că, atunci cînd un tînăr intră în patio, mă îndrept spre el, cu privirea ațîtită spre mîinile lui, ca să-mi dau seama dacă-mi aduce sau nu o hîrtie verde cum sînt aici formularele telegramelor. Nimic, nimic. Nici măcar nu prea am parte de vizitatori tineri. De două sau de trei ori au apărut, totuși, tineri „telegrafiști“. M-am repezit la ei și aproape că le-am smuls hîrțile verzi din mîini, dar mi-am dat seama imediat, decepționat, că telegramele nu erau pentru mine, ci pentru niște clienți ai hotelului.

Această așteptare prelungită a unor vești mă face nervos și anxios. Muncesc pe rupte, trebuie să am mereu ceva de făcut, căci altfel nu voi reuși să rezist. Ajut la bucătărie, inventez meniuri inedite, inspectez camerele de două ori pe zi, vorbesc cu clienții despre orice, ascult pe oricine. Singurul lucru care contează este să umplu aceste ore și zile pentru a putea suporta absența veștilor și așteptarea. Singurul lucru pe care nu pot să-l fac : să iau parte la partida de poker din fiecare noapte.

În ceea ce privește hotelul, mă descurc destul de bine și clienții sînt mulțumiți.

Se întîmplă, însă, un accident. Carlitos s-a înșelat și, în loc să cumpere petrol pentru curățatul bucătăriei, a cumpărat benzină. După ce-au spălat bine podeaua cimentată, bucătăresele, fără să bănuiască nimic, aprind cuptorul. Toată bucătăria ia foc. Cele două surori sînt atinse de flăcări de la picioare pînă la burtă. Reușesc să înfășor cu o față de masă fetița și s-o scot afară rapid. Nu are aproape nimic, dar cele două femei au arsuri serioase. Le îngrijesc în camera lor din hotel și angajez un bucătar panamez.

Viața obișnuită a hotelului continuă, dar eu încep să fiu serios afectat de tăcerea și absența Ritei.

Și așa trec cincizeci și șapte de zile de când a plecat. Va sosi în curînd, în zece, douăzeci de minute. O aștept la aeroport. De ce mi-a trimis doar o simplă telegramă ? „Sosesc marți, ora 15 și 30, cu zborul 705. Sărutări. Rita.“ De ce nimic altceva ? Nu a găsit pe nimeni ? Nu știu ce să mai cred, nu vreau să fac presupuneri.

Iat-o pe Rita. În sfîrșit, voi afla ce-a făcut.

Este a cincea care coboară din avion. Mă vede imediat și-mi face semn cu mîna. Înaintează cu un aer normal. De la mai bine de patruzeci de metri îi scrutez fața, nu rîde, surîde numai. Nu, nu vine spre mine cu un aer victorios, nu, n-a ridicat brațul în semn de victorie, ci simplu, natural, ca să mă facă să înțeleg că m-a văzut.

Cînd este la zece metri de mine, îmi dau seama că a revenit învinsă.

– L-ai regăsit pe tata ?

Întrebarea o lovește în față, direct, ca un bici, după ce n-am sărutat-o decît o dată, o singură dată, după aproape două luni de despărțire. Nu mai puteam aștepta.

Da, l-a regăsit pe tata. Doarme într-un mic cimitir din Ardèche.

Îmi întinde o fotografie. Un mormînt frumos, cimentat, pe care se poate citi : J. CHARRIÈRE. Murise cu patru luni înainte de sosirea ei. Fotografia acestui mormînt este tot ce mi-a putut aduce.

Inima mea, după ce-o văzusem pe Rita plecînd cu atîta speranță, aproape că a încetat să mai bată la aflarea acestei monstruoase știri. Simt în mine ca o sfîșiere adîncă, prăbușirea tuturor iluziilor mele de bărbat care, față de tatăl său, se vedea tot băiețel. Dumnezeu, nu numai că m-ai lovit în tinerețea mea, dar mi-ai refuzat bucuria să-l îmbrățișez pe tata și să-i aud vocea care mi-ar fi spus, sînt sigur : „Vino în brațele mele, micuțul meu Riri. Destinul a fost neîndurător cu tine, justiția și sistemul ei penitenciar te-au tratat inuman, dar eu te iubesc, nu te-am renegat niciodată și sînt mîndru c-ai avut forța să învingi, în ciuda tuturor greutăților, și că ai devenit ceca ce ești.“ Tot timpul Rita îmi repetă puținul pe care l-a aflat, mai mult milogindu-se, despre ce-a însemnat viața tatei după condamnarea mea. Nu spun nimic, nu pot vorbi, ceva s-a blocat în mine, cu violență. Și, brusc, ca și cum porțile unei ecluze s-ar fi deschis dintr-o dată, ideea răzbunării mă invadează din nou, cu violență : „Sticleților, am să pun o bombă la nr. 36, quai des Orfèvres, dar nu pentru a omorî doar cîțiva, ci pentru a suprima cît mai mulți posibil, o sută, două, trei, o mie ! Și tu, Goldstein, martor mincinos mînat de interes, ai încredere în mine, vei avea ce meriți și n-am să mă zgîrcesc ! În ceea ce te

privește pe tine, procurorul general însetat de condamnări, am să gădesc eu ceva ca să-ți smulg limba aia spurcată, făcându-te să înduri cele mai mari suferințe !“

– Trebuie să ne despărțim, Rita, încearcă să mă înțelegi : mi-au distrus viața. M-au împiedicat să-mi îmbrățișez tatăl și să obțin iertarea lui. Trebuie să mă răzbun. Nu trebuie să scape. Mîine voi pleca, este ultima noastră noapte. Banii pentru călătorie și pentru punerea în practică a planului meu știu unde am să-i gădesc. Singurul lucru pe care ți-l cer este să mă lași să iau cinci mii de bolivari din economiile noastre pentru primele cheltuieli.

Se lasă o tăcere interminabilă, nu o mai văd pe Rita, figura ei dispare în spatele ecranului pe care se derulează planul pe care l-am proiectat de mii de ori pînă acum.

Ce-mi trebuie ca să-mi realizez planul ? În ce privește banii, mai puțin de două sute de mii de bolivari. Înainte ceream prea mult. Acești șaiszeci de mii de dolari vor fi destui. Sînt două locuri de care nu m-am atins din respect pentru această țară. Mai întîi, Callao, grămada aia de aur păzită de foștii ocnași. Apoi, în plin centrul Caracasului, casieria unei foarte mari întreprinderi. Pe ăștia este ușor să-i furi, transportă fondurile fără escortă. Culoarul de la intrarea imobilului îmi poate favoriza lovitura, la fel și cel de la etajul patru, amîndouă fiind prost luminate. Pot să acționez singur, fără armă, cu cloroform. Nenorocirea este că, în cazul unui transport de fonduri mai important, sînt trei casieri, nu unul singur. În cazul acesta, nu pot fi sigur de reușită sută la sută dacă acționez singur. Cel mai ușor este să acționez la Callao. Acolo voi pune mîna doar pe treizeci de kilograme de aur, de atîta am nevoie, nu mai mult, și am să-l îngrop. În caz că izbucnește scandalul, fac pe bolnavul acasă la Maria, dar nimic nu-mi spune că aceștia se va declanșa imediat. Operațiunea mi se pare destul de ușoară : mă culc cu Maria și, cînd adoarme, o adorm și mai bine cu cloroform, ca să nu se trezească cînd plec. Pot ieși, dau lovitura și mă întorc să mă culc lîngă ea fără să fiu văzut de nimeni. Să mă apropii de gardian va fi ușor, în tot cazul, îmbrăcat în negru, într-o noapte fără lună.

Plecarea trebuie să aibă loc prin Guyana engleză. Trebuie să sosesc la Georgetown cu foarte puțin aur, dar nu în lingouri, ci transformat în bucăți de diverse forme după ce l-am topit cu ajutorul aparatului de sudat, ceea ce este relativ ușor de făcut. Voi găsi, sînt sigur, un cumpărător pentru toată cantitatea. Voi cădea de acord cu tănuitorul să facem afacerea folosind bancnote tăiate în două. Va păstra jumătate din ele și nu mi le va da decît atunci cînd îi voi preda marfa pe malul englezesc al râului Caroni, unde voi ascunde totul. Astfel, toată lumea va avea deplină încredere că nu va fi păcălită.

Pot să reapar la Georgetown chiar dacă am plecat de acolo clandestin acum câțiva ani. Întrînd tot clandestin, dacă voi fi interogată vreodată, ceca ce nu se poate întîmpla decît în urma vreunei întîmplări neobișnuite, voi putea spune că am petrecut acești ani în fundul junglei, în căutarea cauciucului sau a aurului, și, de aceea, nu am mai fost văzut de mult timp.

Știu că micul Julot mai este acolo. Este un tip serios, o să mă găzduiască. Un singur pericol : Indira și sora ei. Nu va trebui să ies decît seara sau, și mai bine, nu voi ieși deloc și-l voi ruga pe Julot să mă ajute să-mi pregătesc plecarea. Cred că marele André se află și el la Georgetown și că are un pașaport canadian. Este ușor să schimbi fotografia, să modificeți ștampila. Dacă nu este acolo, va trebui să cumpăr actele unui tip oarecare, ajuns la ananghie, sau ale unui marinar.

Apoi, voi vira banii prin bancă la Buenos Aires, căci va trebui să am puține devize asupra mea, voi lua avionul la Trinidad pentru Rio de Janeiro. La Rio, voi face rost de un alt pașaport și mă voi duce în Argentina.

Acolo, nu voi avea nici o problemă. Am prieteni, foști ocnași, și se găsesc ușor foști naziști care au sertarele pline cu tot felul de acte. Voi pleca de la Buenos Aires în Portugalia cu patru pașapoarte și acte de identitate de naționalități diferite, dar pe același nume, ca să nu mă încurc.

De la Lisabona mă duc în Spania, pe șosea, pînă la Barcelona. Apoi, tot pe șosea, intru în Franța, cu un pașaport din Paraguay. Acum vorbesc destul de bine spaniola pentru ca un jandarm prea curios să mă ia drept sud-american.

Voi găsi jumătate din bani la Creditul Lionez, unde i-am virat din vreme, cealaltă jumătate lăsînd-o în rezervă la Buenos Aires.

Cei pe care-i voi fi contactat la Georgetown, în Brazilia sau în Argentina trebuie să creadă, cu toții, fără excepție, că mă duc în Italia, unde mă așteaptă soția ca să cumpărăm un magazin într-o stațiune balneară.

La Paris, voi descinde la *George V*. Nu voi ieși niciodată noaptea, voi lua mesele la restaurantul hotelului, la ora zece voi cere să mi se aducă ceaiul în apartamentul meu. Și asta în toate zilele săptămîinii. Este dovada concludentă că sînt un tip serios, ducînd o viață strict cronometrată. Asta se află întotdeauna într-un hotel.

Voi purta mustață, bineînțeles, și părul tuns perie, stil ofițer. Nu voi spune decît strictul necesar și nu voi întrebuița decît cîteva cuvinte franțuzești spaniolizate. Voi cere zilnic să mi se aducă ziare spaniole.

De mii de ori m-am gîndit cu cine voi începe pentru ca nimeni să nu poată face nici o legătură între cele trei lovituri și Papillon.

Primii serviți vor fi sticleții, cu ajutorul valizei plină de exploziv plasată la nr. 36, quai des Orfèvres. Nu va exista nici un motiv ca cineva să se gîndească la mine, dacă voi proceda cum trebuie. Mă voi duce mai întîi să vizitez locurile, să cronometrez timpul de care am nevoie ca să ajung în dreptul sălii de la etaj unde se adună polițiștii pentru raport și, apoi, să ies. Nu am nevoie de nimeni ca să-mi regleze mecanismul detonatorului, am făcut destule încercări în garajul franco-venezuelian.

Voi veni cu o furgonetă pe care voi scrie : „Casa X, furnituri de birou“. Îmbrăcat ca șofer comisionar, cu valijoara pe umăr, nu se poate să nu meargă. Va trebui să rețin de pe vreo ușă, cînd voi repera locurile, numele unui comisar de brigadă sau să reușesc să aflu numele unui tip ce ocupă un post important și-și are biroul tocmai la acest etaj. Astfel, voi ști ce nume să le spun polițailor aflați de gardă la intrare sau, chiar mai bine, le voi putea arăta factura, ca și cum nu mi-aș aminti numele destinatarului. Și apoi este rîndul focului de artificii. Aș avea o neșansă colosală dacă cineva ar face legătura între atentat, de fapt o lovitură a anarhiștilor, și Papillon.

Astfel, Pradel nu va bănuî nimic. Pentru el și pentru pregătirea valizei, a mecanismului de ceasornic, a explozibilului, voi închiria o vilă, arătîndu-mi pașaportul paraguaian, dacă nu voi reuși să fac rost de acte de identitate franțuzești. Dar, cred că risc prea mult dacă mă adresez pentru asta celor din tagmă. Mai bine nu, mă voi descurca cu pașaportul.

Vila va fi pe undeva în împrejurimile Parisului, pe malul Senei, căci trebuie să pot ajunge acolo atît pe șosea, cît și pe apă. Voi cumpăra un vaporas rapid, cu o cabină, pentru care voi avea un cheu de ancorare în dreptul vilei și un altul pe malul Senei, în plin Paris. Pentru deplasări, voi dispune de o mașină mică, nervoasă și rapidă. O dată ajuns la Paris, după ce voi afla unde locuiește Pradel, unde lucrează, cînd voi afla cum trăiește, unde își petrece week-end-ul, dacă ia metroul, autobuzul, taxiul sau dacă-și conduce singur mașina, voi lua măsurile necesare pentru a-l răpi și sechestra în vilă.

Important este să reperez bine momentele și locurile unde se află singur. Dacă-l aduc în pivnița vilei, am cîștigat. Pe el, procurorul temut de avocați, care, cu privirea-i de vultur, la Curtea cu juri, în 1931, părea că mă amenință tot timpul – „Nu-mi vei scăpa, băiete, voi întrebuița tot ceea ce pare a fi împotriva ta, din tot acest talmeș-balmeș din-dosarul tău, pentru a te face dezgustător în ochii juraților și pentru ca aceștia să considere că meriți să dispari pentru totdeauna din societate“ – pe el, care și-a întrebuițat toată știința

și forța pentru a contura portretul unui tânăr abject, irecuperabil, la cei douăzeci și patru de ani ai lui, în așa fel încât cele douăsprezece momii de jurați incompetenți să mă trimită la ocnă pe viață, trebuie să-l torturez cel puțin opt zile înainte de a crăpa. Și tot n-ar fi destul !

Ultimul care trebuie să plătească factura va fi Goldstein, martorul fals. Îl voi lăsa la urmă, căci este cel mai periculos pentru mine ; o dată ucis, se va analiza toată viața lui și sticleții, care nu sînt întotdeauna niște tîmpiți, vor putea descoperi foarte bine rolul pe care l-a jucat în procesul meu. Și cum nu se poate să nu știe că eu am evadat, se vor gîndi și la posibilitatea ca Papillon să fi ajuns la Paris. În acel moment, totul va deveni foarte periculos pentru mine : hoteluri, străzi, gări, porturi, aeroporturi. Va trebui s-o șterg repede, fără să neglijez nimic.

Punînd sub observație magazinul de blănuri al tatălui său, nu va fi prea greu să-l reperez și să-l urmăresc. Ca să-l omor, am mai multe soluții, dar oricare ar fi aceasta, vreau ca înainte de a crăpa să mă recunoască. Dacă va fi posibil, voi face ceea ce am visat să fac : să-l strîng de gît cu mîinile mele, spunîndu-i : „Morții se scoală din mormînt cîteodată. Nu te așteptai la asta, nu, să crăpi ucis de mîinile mele ? Totuși, vei fi în cîștig, căci vei muri în cîteva minute, tu, care m-ai condamnat să putrezesc lent, toată viața, pînă voi crăpa.“

Nu știu dacă voi reuși să ies din Franța, căci o dată ce-l voi fi omorît pe Goldstein, pericolul va fi real. Mai mult ca sigur, mă vor identifica. Nu-mi pasă ! Chiar dacă-mi voi lăsa pielea, trebuie să mi se plătească nota pentru moartea tatălui meu. Pentru calvarul meu îi iert. Dar pentru că tatăl meu a murit fără să afle că eu sînt în viață și că am învins „calea putreziciunii“, că a murit de rușine, poate, ascunzîndu-se la vechii lui prieteni, că s-a culcat în mormînt fără să știe ce sînt astăzi, asta nu pot s-o fac, nu, nu, nu ! Niciodată nu voi putea să le-o iert !

În timpul acestei lungi tăceri în cursul căreia trec în revistă, încă o dată, toate fazele acțiunii pentru a-mi da seama dacă totul va fi în regulă, Rita se așezase la picioarele mele, cu capul pe genunchii mei. Nici un cuvînt, nici o silabă, parcă își reținea și respirația.

– Dragă Rita, voi pleca mîine.

– Nu vei pleca nicăieri.

S-a ridicat, și-a pus mîinile pe umerii mei și mă privește drept în ochi. Continuă :

– *Nu trebuie să pleci*, nu poți să pleci. Și eu am vești noi pentru tine. Am profitat de această călătorie și am pregătit venirea fiicei mele. Sosește peste cîteva zile. Ți-am spus că nu am adus-o cu mine pentru că aveam nevoie de-o situație normală ca s-o pot primi. Dar

acum, nu numai că am această situație, dar va avea și un tată, pe tine. Poți să fugi de responsabilitățile tale ? Vrei să strici tot ce am făcut din dragoste și încredere reciprocă ? Crezi că, răzbunându-te pe cei ce sînt responsabili de nenorocirile tale și, poate, de moartea tatălui tău, îndeplinești lucrul cel mai important în comparație cu toate celelalte îndatoriri pe care le ai ? Este singura soluție pe care o găsești ?

Destinele noastre sînt legate pentru totdeauna, Henri. N-ai nici o datorie față de mine, față de această fată aflată deja pe drum și care te va iubi ? Sînt sigură că nu-ți pot cere să ierți, ci doar să abandonezi pentru totdeauna ideea răzbunării. Te hotărîseși deja. Și iată că vestea morții tatălui tău te îndeamnă să pleci din nou pe „calea putreziciunii”. Dar, ascultă-mă bine : dacă tatăl tău ți-ar mai putea vorbi, de acolo de unde e, cred că acest institutor de provincie, care toată viața a învățat atîția copii că omul trebuie să fie bun, drept, muncitor, caritabil, respectuos față de legi, ar putea accepta ideile tale de răzbunare ? Nu. Ți-ar spune că nici sticleții, nici martorul mincinos, nici procurorul general, nici cei pe care tu îi numești „momîile de jurați”, nici gardienii nu sînt atît de importanți încît să merite să sacrifici pentru ei o femeie care te iubește și pe care tu o iubești, pe fiica ei, care speră să găsească în tine un tată, căminul tău echilibrat, viața ta cinstită.

Eu cred că răzbunarea ta se poate realiza și altfel ; familia noastră să ajungă să fie un simbol al fericirii, prin inteligența ta și cu ajutorul meu să reușim să ne facem o situație frumoasă, apelînd la mijloace cinstite, iar atunci cînd vor vorbi de tine, oamenii de aici să spună : francezul este un om drept, cinstit, corect, al cărui cuvînt valorează cît aurul. Asta va fi răzbunarea ta și va fi cu adevărat cea mai frumoasă. Să le demonstrezi tuturor că s-au înșelat amarnic în ceea ce te privește, că ai devenit cineva pentru că ai reușit să scapi nevinovat din calvarul tău, cu toată mizeria unui sistem penitenciar învechit și a slăbiciunii oamenilor. Este singura răzbunare demnă de dragostea mea și de încrederea pe care o am în tine.

Rita a cîștigat partida. Toată noaptea am discutat și am învățat să beau cupa amărăciunii pînă la fund. Nu pot rezista dorinței de a afla toate detaliile călătoriei Ritei. Stă întinsă pe o sofa, obosită de durerosul eșec al acestei lungi călătorii și de lupta pe care a trebuit să o ducă împotriva mea. Eu o întreb, și iar o întreb, încontinuu, așezat pe marginea sofalei, aplecat asupra ei, și, bucățică cu bucățică, scot la iveală chiar și ceea ce ea ar vrea să-mi ascundă.

Mai întîi, după plecarea atît de încrezătoare din Maracaibo spre Caracas, de unde trebuie să ia vaporul, are un ciudat presentiment că va eșua. Totul parcă se leagă pentru a o împiedica să plece în

Franța. În momentul îmbarcării pe vasul *Columbia*, își dă seama că-i lipsește una din vizele necesare. Cursă contra cronometru, pe acel drum periculos pe care-l cunosc prea bine, pentru a se întoarce în oraș ca să obțină viza. Cu ea în buzunar, pornește din nou spre port, cu inima strînsă ca vaporul să nu plece cumva fără ea. Izbucnește o furtună violentă, care provoacă alunecări de teren. Drumul devine atît de periculos încît șoferul este cuprins de panică și se întoarce din drum, lăsînd-o pe Rita singură, în furtună, în mijlocul surpăturilor.

Parcurge trei kilometri pe jos prin ploaie și, ca prin miracol, întîlnește un taxi care se întorcea la Caracas, dar care, din cauza alunecărilor de teren, este nevoit să revină în port.

Iar din port se aude sirena unui vapor, încît, înnebunită de frică, crede că este tocmai cea care anunță plecarea *Columbiei*.

Cînd, în sfîrșit, ajunge în cabină ei, plîngînd de bucurie, se produce un incident la bord și vasul nu poate pleca decît cîteva ore mai tîrziu.

Toate aceste întîmplări o impresionează neplăcut, ca și cum ar fi fost semne ale destinului.

Apoi oceanul, Le Hâvre, Paris, Marsilia fără oprire. La Marsilia, o întîmpină o prietenă care o prezintă unui consilier municipal, iar acesta, fără să ezite, îi dă o scrisoare de recomandare, foarte amabilă, către unul din prietenii lui care locuiește în Ardèche, la Vals-les-Bains, Henri Champel.

Din nou ia trenul, autobuzul, și abia cînd ajunge acolo, la soții Champel, doi oameni de-o amabilitate extraordinară, poate să-și tragă sufletul și să-și organizeze cercetările. Dar încă n-a ieșit la liman.

Henri Champel o duce la Aubenas, în Ardèche, la notarul familiei mele, maestrul Testud. Ah ! acest Testud ! Un burghez fără inimă ! Mai întîi, îi anunță direct că tatăl meu este mort. Apoi, fără să consulte pe nimeni, din proprie inițiativă, îi interzice să se ducă s-o vadă pe sora tatei, pe soțul ei, Dumarché, institutori la pensie care locuiesc la Aubenas. Mulți ani mai tîrziu, ne vor primi cu brațele deschise, indignați și profund impresionați la gîndul că n-au putut s-o primească pe Rita și să reînnoade astfel legăturile cu mine din cauza acestui blestemat de Testud. Procedează la fel și în ceea ce le privește pe surorile mele și refuză să-i dea Ritei adresa lor. Ea reușește, totuși, să-i smulgă acestui om cu sufletul împietrit numele localității unde a murit tatăl meu, Saint-Péray.

La drum, spre Saint-Péray. Acolo, Henri Champel și Rita găsesc mormîntul tatei și află altceva : că, după treizeci de ani de văduvie, s-a recăsătorit cu o institutoare pensionară... O caută și o găsesc. În familie i se spune Tanti Ju.

O femeie admirabilă, îmi spune Rita, care a avut noblețea sufletească să păstreze intactă și vie, în noul lor cămin, amintirea și spiritul mamei mele. Rita a putut să vadă, agățate pe peretele sufrageriei, mari fotografii ale mamei, care a fost idolul meu și al tatei. A putut să atingă și să mîngîie cu mîna mobilele care i-au aparținut. Această Tanti Ju, care intră deodată în viața mea și pe care am senzația că am și cunoscut-o, a făcut totul pentru ca Rita să se simtă bine în atmosfera pe care ea și tatăl meu s-au străduit s-o facă să se mențină în continuare: amintirea mamei și prezența constantă a fiului dispărut, care, pentru tatăl meu, rămînea același Riri.

La 16 noiembrie, de aniversarea zilei mele de naștere, tata plîngea. De fiecare Crăciun, un scaun rămînea gol. Cînd jandarmii veneau să-i spună că fiul lui a evadat încă o dată, i-ar fi îmbrățișat pentru că le aduceau o veste atît de bună, căci Tanti Ju, deși nu mă cunoștea, mă adoptase în inima ei ca și cum aș fi fost copilul ei și, împreună cu tata, plîngeau de bucurie la anunțul acestei vești, care pentru ei era de speranță.

Așa se face că Rita a fost mai mult decît bine primită. O singură umbră: Tanti Ju nu i-a dat nici ea adresa surorilor mele. De ce? Da, de ce Tanti Ju, soția tatălui meu, nu a vrut să-i dea aceste adrese? Mă gîndesc rapid. Fără îndoială, pentru că nu era sigură de felul în care ar fi fost primită vestea reapariției mele. Dacă nu i-a spus Ritei „Duceți-vă repede să le vedeți, vor fi nebune de bucurie să știe că fratele lor trăiește, că are o familie și că pot să-i cunoască soția“, înseamnă că are motivele ei serioase. Tanti Ju știe, probabil, că nici sora mea Yvonne, nici sora mea Hélène, nici cumnații mei n-ar fi bucuroși să primească vizita soției fratelui lor, ocnașul evadat, condamnat pentru omor, pe viață. Este mai mult ca sigur că n-a vrut să le tulbure liniștea.

Este adevărat că sînt măritate, că au copii și că probabil acești copii nici nu știu de existența mea. Își spune, probabil, în sine ea, că trebuie să fie precaută. De altfel, nu știu dacă este așa, dar presupun că, în timpul anilor cît am fost la ocna, am continuat să trăiesc alături de ei, prin ei, și că, în acest interval, ei au încercat să mă uite sau, cel puțin, să mă scoată din viața lor de fiecare zi. Deci, soția mea nu a reușit să-mi aducă decît puțină țărînă luată de pe mormîntul tatei și fotografia acelui mormînt, unde, exact cu patru luni înainte de sosirea ei, el se culcase pentru totdeauna.

Dar am revăzut, totuși, prin ochii Ritei (Champel a dus-o peste tot) satul Pont d'Ucel, cel al copilăriei mele. Am ascultat-o povestindu-mi despre școala primară, unde, deasupra claselor, se afla apartamentul în care locuisem noi. Am revăzut monumentul ridicat

pentru cinstirea morților în dreptul grădinii noastre și grădina în care mimoza splendid înflorită părea că o așteaptă pe această necunoscută care sorbea din ochi totul – casa, grădina, monumentul – ca să-mi poată spune mie la întoarcere : „Nimic sau aproape nimic nu s-a schimbat, iar tu mi-ai descris de atâtea ori acest tablou al locurilor copilăriei tale încât, pentru mine, nu a fost o descoperire, ci, mai degrabă, regăsirea unor locuri pe care le cunoșteam deja.“

Adesea, seara, o rog pe Rita să-mi povestească din nou un anumit moment al călătoriei. Viața și-a reluat cursul la hotel ca mai înainte, dar, în fundul sufletului meu, s-a petrecut ceva inexplicabil. Moartea tatălui meu nu o resimt ca un om de patruzeci de ani, în plină forță, ce află de dispariția părintelui său pe care nu l-a mai văzut de douăzeci de ani, ci o resimt ca un puști care a stat tot timpul cu tatăl lui și care, neascultându-l și chiulind de la școală, află la întoarcere de moartea acestuia.

Fiica Ritei, Clotilde, a sosit. Are cu puțin peste cincisprezece ani, dar este atât de subțirică și delicată că de abia îi dai doisprezece. Este de talie mică. Un păr negru, aspru și buclat i se revarsă pe umeri. Ochii ei mici și negri ca smoala strălucesc de inteligență și curiozitate. Expresia feței nu este încă aceea a unei domnișoare, ci a unei puștoaice care se mai joacă, încă, cu păpușile. Încrederea între noi a fost instantanee. Îmi dau seama că a înțeles că omul acesta care trăiește cu mama ei va fi cel mai bun prieten al ei și că, întotdeauna, o va iubi și o va ocroti.

De când a venit, m-a cuprins un sentiment nou, instinctul de a o proteja, dorința de a o vedea fericită, de-a mă considera, dacă nu tatăl ei, cel puțin omul pe care ea se poate sprijini cel mai mult și mai sigur.

Rita fiind acum aici, mă duc la piață ceva mai târziu, la ora șapte. O iau cu mine pe Clotilde și plecăm ținându-ne de mână, împreună cu Minou, canişul nostru pe care-l poartă în lesă, și cu Carlitos, care duce coșurile încă goale. Totul este nou pentru ea, vrea să vadă totul deodată. Când descoperă ceva neașteptat, scoate niște țipete scurte de uimire. Ceea ce o impresionează cel mai mult sînt indienele cu lungile lor rochii lucioase, cu obrajii pictați, cu papucii avînd un pompon enorm de lînă de toate culorile.

Să am lîngă mine un copil care-mi strînge mîna cînd crede că se află în fața unui pericol, o puștoaică ce se sprijină de brațul meu și mă face astfel să simt că, în mijlocul acestei mulțimi pestrice, care vine, se duce, aleargă, strigă într-o adevărată explozie de vitalitate,

ca se simte bine protejată, acest fapt mă emoționează profund și-mi dă un sentiment nou : dragostea paternă : „Da, micuță Clotilde, mergi liniștită și cu încredere în viață, fii sigură că pînă la sfîrșit voi face totul pentru a îndepărta spinii din calea ta“.

Și ne întoarcem mulțumiți la hotel, întotdeauna cu ceva hazliu de povestit Ritei despre ceea ce ni s-a întîmplat sau despre ceea ce am văzut.

•

Legăturile reînnodate - Venezuelian

•

Știu bine că ceea ce așteaptă în primul rînd cititorul de la mine sînt aventurile pe care le-am trăit și nu istoria Venezuelei. Să mă ierte, însă, dacă țin să-i vorbesc despre cîteva evenimente politice importante care s-au întîmplat în perioada despre care îi povestesc. O fac din două motive. Mai întîi pentru că ele au influențat direct desfășurarea vieții mele, hotărîrile pe care le-am luat, iar apoi pentru că mi-am dat seama, în cursul călătoriilor făcute în mai multe țări unde s-a publicat *Papillon*, că Venezuela este foarte puțin cunoscută.

Pentru majoritatea oamenilor, Venezuela este o țară din America de Sud (majoritatea nu prea știu bine nici măcar unde s-o plaseze), producătoare de petrol, o țară exploatată de americani ca și cum cei de pe aici ar fi o cantitate neglijabilă, pe scurt, un fel de colonie americană. O asemenea imagine este însă departe de a fi exactă.

Rolul companiilor petroliere a fost desigur foarte important, dar, puțin cîte puțin, intelectualii venezuelieni au reușit să elibereze aproape total națiunea lor de sub influența politicii americane.

Actualmente, independența politică a Venezuelei este completă, așa cum o dovedește prin locul pe care-l ocupă și prin pozițiile pe care le ia la Națiunile Unite sau în celelalte organisme internaționale. Toate partidele politice au ceva comun : sînt preocupate să apere libertatea de acțiune a Venezuelei în raport cu orice altă țară din lume. Astfel, de la venirea la putere a lui Caldera, avem relații diplomatice cu toate statele, indiferent de regimul lor politic.

Din punct de vedere economic, este adevărat, Venezuela depinde de petrol, dar a reușit să-l vîndă la valoarea lui și să obțină de la companiile petroliere pînă la 85% din beneficiile obținute.

Venezuela mai are și altceva decît petrol, fier și alte materii

prime, are oameni, o rezervă prețioasă de oameni al căror scop este să-și elibereze complet țara de orice tutelă economică, de oriunde s-ar exercita aceasta. Oameni care au dovedit și vor dovedi că în Venezuela se poate să se instaleze, să fie respectată și tocmai de aceea să reziste o democrație nu mai prejos decât aceea din orice altă țară.

În univesități, unde se manifestă o puternică emulație a ideilor politice, tinerii nu visează decât la dreptatea socială, la transformarea radicală a țării lor. Au încredere în viitor, sînt siguri că și-l pot construi, fără să se renunțe la principiile adevăratei libertăți și că întregul popor va trăi fericit, fără să se ajungă la o dictatură de extremă dreapta sau de extremă stînga. Bineînțeles că aceste deziderate nu se pot realiza fără anumite manifestări de violență pe care agențiile de presă le fac cunoscute în întreaga lume, uitînd, pur și simplu, să explice și cauza acestor manifestări, care este de fapt setea de dreptate socială și de libertate. Sînt convinși că tineretul acestei țări va reuși să facă din ea o națiune demnă de a fi dată altora drept exemplu, atît pentru regimul ei de adevărată democrație, cît și pentru dezvoltarea economiei ei, căci nu trebuie să uităm că enormele resurse de materii prime vor fi, într-un viitor apropiat, prelucrate de o industrie care abia se construiește. În acea zi, Venezuela va fi cîștigat o mare bătălie, și sînt sigur că o va cîștiga. Am încredere în ea.

În afară de posibilitățile de prelucrare industrială fără limită, sau aproape fără limită, a bogatelor ei resurse de materii prime, Venezuela este o țară ideală pentru turism, care poate să se dezvolte foarte mult în viitor. Totul este în favoarea unei asemenea dezvoltări : plajele de coral umbrite de cocotieri, timpul însorit mai generos decât în orice altă țară, pescuitul unor specii de tot felul în apele care au mereu o temperatură potrivită, aeroporturile unde pot ateriza toate tipurile de avioane, o viață mai ieftină decât oriunde, îngrămădirea de insule; o populație amabilă, ospitalieră, fără nici o problemă de segregare rasială. La o oră de Caracas găsești indieni, satele lacustre din Maracaiho, Anzii cu zăpezile lor veșnice.

Peste puțin timp, Venezuela va putea primi contingente de turiști, care nu vor regreta că au venit s-o viziteze, aceasta fiind capabilă să-i ofere diferite posibilități de destindere. Căci, dacă poporul se radicalizează din punct de vedere politic, asta este numai datorită problemelor sale interne. Este un popor prea echilibrat pentru a judeca străinii în funcție de regimul politic al țării de unde vin.

Am visat întotdeauna că, prin intermediul marilor sindicate, se poate oferi familiei posibilitatea de a se reuni în vacanță, dar nu în hoteluri imense, ci în bungalouri unde fiecare să poată să trăiască,

să mănînce, să se îmbrace cînd vrea și cum vrea. Avioanele zboară mai repede, cursele charter dau posibilitatea să se diminueze enorm prețul călătoriei. Atunci, de ce marile syndicate ale lumii n-ar avea ele însele mari ansambluri de căsuțe unde membrii lor ar putea să se bucure, la prețuri rezonabile, de-o natură și de-o climă privilegiate ?

Pe scurt, Venezuela are altelea resurse care nu cer decît să fie industrializate încît se poate spune că nu are nevoie de un om politic în fruntea ei, ci de un bun contabil, înconjurat de-o echipă activă de specialiști care, cu devizelē obținute din vînzarea petrolului, vor putea construi uzine ca să-i exploateze bogățiile și să înmulțească locurile de muncă pentru toți cei ce au nevoie de ele și le doresc.

Este necesar ca o asemenea revoluție să fie făcută de sus în jos. Va avea rezultate mai bune decît cele, inevitabile, care ar veni de jos, dacă tineretul, hrănit cu idei noi, nu are conștiința necesității unei profunde modificări a sistemului actual. Personal, sînt convins că Venezuela va cîștiga această bătălie și astfel această națiune, care are totul pentru a fi fericită și prosperă, va asigura celui mai umil dintre cetățenii săi un nivel de viață și de siguranță ridicat.

1951... Ajungînd cu povestirea la această dată, regăsesc impresia pe care o aveam atunci, că nimic deosebit nu avea să mi se mai întîmple. Ai ce povesti din timpul furtunilor, sau cînd cobori pe cursul torentelor, dar cînd apa este calmă, liniștită, ai vrea să închizi ochii și să te odihnești, fără să spui ceva despre aceste ape limpezi și domoale. Dar ploile cād din nou, rîurile se umflă, apele potolite pînă acum se agită, un vîrtej te poartă cu el și chiar dacă visai să trăiești în pace, departe de toți, evenimentele exterioare acționează atît de puternic asupra vieții tale încît te obligă să pornești din nou pe firul curentului și să eviți obstacolele, sau să treci peste ele, în speranța că vei găsi, în cele din urmă, un liman liniștit.

După asasinarea misterioasă a lui Chalbaud, la sfîrșitul lui 1950, Perez Jimenez ia puterea în mînă, cu toate că se ascunde în spatele unui președinte de juntă fantoșă, Flamerich. Începe dictatura. Prima manifestare : suprimarea libertăților de exprimare, Presa și radioul sînt jugulate. Opoziția se organizează în clandestinitate și teribila *Seguridad Nacional*, poliția politică, intră în acțiune. Comuniștii și Adecos (membrii Acțiunii Democratice, partidului Betancourt) sînt urmăriți peste tot.

De mai multe ori, îi ascundem pe unii dintre cei urmăriți în hotel. Niciodată nu închidem ușa nimănui, niciodată nu cerem acte de identitate. Îmi plătesc cu bucurie tributul față de acești oameni ai lui Betancourt, al cărui regim m-a eliberat și mi-a dat azil în această țară. Acționînd astfel, riscăm să pierdem totul, dar Rita înțelege că nu avem dreptul să procedăm altfel.

Pe de altă parte, hotelul a devenit un fel de refugiu al francezilor aflați în dificultate, al celor care au sosit în Venezuela cu puține resurse și care nu știu unde să se ducă. La noi pot să mănânce și să doarmă fără să plătească, atît timp cît își caută de lucru. Astfel că la Maracaibo sînt considerat un fel de consul al francezilor. Printre cei găzduiți de mine s-a numărat și Georges Arnaud, care a dormit, a mîncat, a fost îmbrăcat și i s-au dat mijloacele necesare pentru a trece în Columbia și care, mai tîrziu, a repovestit unele întîmplări pe care i le povestisem eu în *Salariul groazei* și care, pentru a ne mulțumi, fără îndoială, ne va denigra în mod gratuit într-una din ultimele sale cărți.

Dar, în acei ani, se produce un eveniment important pentru mine, aproape la fel de important ca întîlnirea cu Rita : restabilesc legăturile cu familia mea. După plecarea Ritei, Tanti Ju le-a scris surorilor mele. Și toate, surorile mele și Tanti Ju, îmi scriu acum. Douăzeci de ani au trecut, marea tăcere ia sfîrșit. Tremur de emoție deschizînd prima scrisoare. Ce conține ea, oare ? Nu îndrăznesc să citesc. Mă resping pentru totdeauna sau, din contră...

Victorie ! Scrisorile sînt un strigăt de bucurie pentru că au aflat că sînt în viață, într-o situație onorabilă, căsătorit cu o femeie despre care Tanti Ju le-a spus numai lucruri bune. Le regăsesc pe surorile mele, dar le descopăr și familia, care devine familia *mea*.

Sora mea cea mai mare are patru copii frumoși, trei fete și un băiat. Soțul ei îmi scrie și el că afecțiunea lui față de mine a rămas neschimbată și că este fericit să mă știe liber și bine. Și fotografii, și iar fotografii, și pagini, și iar pagini de amintiri, și povestea vieții lor, a războiului, a eforturilor pe care au trebuit să le facă pentru a-și crește copiii. Fiecare cuvînt este citit, cîntărit, analizat bine pentru a fi înțeles, pentru a-i savura tot farmecul.

Și, ca din tunelul timpului, după pata neagră pe care o reprezintă închisorile și ocna, iese la suprafață copilăria mea : „Dragul meu Riri“, îmi scrie sora mea. Riri... o aud pe mama spunîndu-mi așa, cu surîsul ei frumos. Se pare că, într-una din fotografiile pe care le-am trimis-o, semăn cu tata. Sora mea este convinsă că, dacă-i semăn fizic, trebuie să-i semăn și moral. Soțul ei și ea nu se tem de reapariția mea. Aflînd despre călătoria Ritei în Ardèche, jandarmii au venit să-i întrebe despre mine și cumnatul meu le-a spus : „Într-adevăr, avem vești de la el. O duce foarte bine și este foarte fericit, mulțumesc.“

Cealaltă soră a mea locuiește la Paris și este căsătorită cu un avocat corsican. Au doi fii și o fiică. O situație bună. Același strigăt :

„Ești liber, iubit, ai un cămin. O situație bună, trăiești ca toată lumea. Bravo, frățioare ! Copiii mei, soțul meu și cu mine îl binecuvîntăm pe Dumnezeu că te-a ajutat să ieși învingător din ocnă aceea oribilă unde ai fost aruncat.“

Sora mea mai mare îmi propune s-o ia la ei pe fiica noastră pentru a-și urma studiile. Bineînțeles, se va duce acolo.

Dar ceea ce ne încălzește cel mai mult inimile este faptul că nici uneia dintre ele nu-i este rușine să aibă un frate fost ocnăș evadat.

Pentru a completa parcă această ploaie de știri extraordinare, cu ajutorul unui doctor francez instalat la Maracaibo, Roesberg, am putut da de urma prietenului meu Guibert-Germain, fostul medic de la ocnă, care, pe insula Royale, m-a tratat ca pe un membru al familiei, m-a primit la el, m-a protejat în fața gardienilor și n-a încetat, împreună cu soția lui, să-mi dea încredere în valoarea mea ca om. Datorită lui, izolarea completă de la Recluziunea de la Saint-Joseph a fost abolită, datorită lui am putut fi mutat pe Insula Diavolului, de unde am evadat. Îi scriu și, într-o bună zi, am imensă bucurie să primesc această scrisoare :

„Lyon, 21 februarie 1952. Dragul meu Papillon, sîntem foarte fericiți să avem, în sfîrșit, vești de la tine. De mult eram sigur că vei încerca să mă contactezi. În timpul șederii mele la Djibouti, mama mi-a spus că a primit o scrisoare din Venezuela fără să poată să-mi precizeze cine era expeditorul. În sfîrșit, ea mi-a transmis scrisoarea ta trimisă prin doamna Roesberg. Deci, după lungi tribulații, ai reușit să mă găsești. Din septembrie 1945, data la care am părăsit insula Royale, s-au petrecut multe lucruri. (...)

În sfîrșit, în octombrie 1951, am primit numirea pentru Indochina, unde trebuie să plec imediat, mai exact la 6 martie, deci luna viitoare, pentru doi ani. De data asta voi pleca singur. Poate că acolo, asta depinde de condițiile de care voi dispune, voi putea face demersurile necesare pentru ca soția mea să vină și ea.

Vezi că, după ultima noastră întrevvedere, am parcurs ceva kilometri ! Am păstrat cîteva amintiri frumoase din acele vremuri, dar, din păcate, n-am putut regăsi pe nici unul dintre cei pe care-i primeam la mine acasă. Am avut cîtva timp vești de la Ruche, bucătarul meu, care s-a stabilit la Saint-Laurent ; după plecarea mea la Djibouti n-am mai primit știri despre el. Orice-ar fi, am fost mulțumiți cînd am aflat că ești fericit, sănătos și bine instalat. Viața este ceva bizar, dar îmi aduc aminte că n-ai disperat niciodată și aveai dreptate.

Fotografia ta și a soției tale ne-a făcut plăcere și ne dovedește că

ai reușit. Poate, într-o zi, vom avea posibilitatea să te vizităm, cine știe ! Evenimentele merg mai repede decît noi. Din fotografie ne-am dat seama că ai bun gust, doamna ta este fermecătoare și hotelul pare foarte agreabil. Dragul meu Papillon, te rog să mă scuzi că întrebuițez această poreclă, dar pentru noi el evocă atîtea amintiri ! (...)

Iată, bătrîne, cîteva vești despre noi. Fii sigur că am avut adesea ocazia să vorbim despre tine și ne aduceam aminte de ziua în care Mandolini * și-a hăgat nasul unde nu trebuia.

Dragul meu Papillon, îți trimit o fotografie făcută la Marsilia, acum două luni, pe Canebière.

Acum, te las, transmițîndu-ți cele mai bune gânduri și sperînd să primim vești de la tine din cînd în cînd.

Soția mea și cu mine transmitem cele mai bune sentimente de prietenie soției tale și cele mai bune sentimente pentru tine. – A. Guibert-Germain.“

Urmează patru rînduri din partea doamnei Guibert-Germain. „Cu toate complimentele mele pentru reușita voastră și cele mai bune urări pentru noul an. Cel mai bun gînd pentru «protejatul» meu. – M. Guibert-Germain.“

Doamna Guibert-Germain nu se va duce în Indochina după soțul ei. Acesta a fost ucis în timp ce încerca să salveze un rănit de pe cîmpul de luptă, așa, că nu l-am mai revăzut niciodată. Acest medic de o mare modestie a fost unul dintre puținii oameni care, asemenea maiorului Péan din Armata Salvării, au avut curajul ca, acolo, să apere niște principii umanitariste privind comportamentul față de ocași și, în ceea ce-i privește, să ajungă la anumite rezultate cît timp au fost în post. Nu pot exprima în cuvinte respectul ce-

* În *Papillon*, apare cu numele Bruet, fiind supraveghetorul care a descoperit pluta ascunsă într-un mormînt. (N. a.)

În completarea acestei note a autorului, menționăm că multe dintre „personajele” din *Papillon* despre care se vorbește și în *Banco* apar de această dată sub alte nume. Explicația o putem afla în faptul că – așa cum preciza Jean-Pierre Castelnau în „Prezentarea” prin care îl recomanda pe H. Charrière la debutul său literar – toate numele ocașilor, ale supraveghetorilor, ale comandanților din Administrația penitenciară sau ale celor cu care s-a confruntat în diverse împrejurări au fost, din principiu, schimbate, pentru că ceea ce interesa nu era acuzarea unor persoane, ci conturarea unor tipuri umane și a unui anumit univers existențial. În *Banco*, însă, unde evocarea dobîndește adeseori și un caracter documentar, autorul folosește numele reale sau porecele eroilor săi, iar atunci cînd are motive întemeiate să nu procedeze așa, – ca în cazul lui Carotte sau al celor trei tineri de la garaj – menționează în mod expres acest lucru. (N. tr.)

datorăm unor oameni ca el și soția lui. Împotriva tuturor și cu riscul de a-și distruge cariera, spunea că un om rămîne un om și că acesta nu este pierdut pentru totdeauna, chiar dacă a comis un delict grav.

Mai sînt și scrisorile primite de la Tanti Ju. Nu sînt scrisorile unei mame vitrege, care nu te-a cunoscut, ci scrisorile unei adevărate mame, căci cuvintele pe care mi le adresează pot porni numai din inima unei mame. Scrisori în care îmi vorbește despre viața tatei pînă la moartea lui, a acestui institutor ce respecta legile și magistrații, dar, care, totuși, spunea : „Băiatul meu este nevinovat, o simt, dar acești ticăloși l-au condamnat ! Unde poate fi acum, cînd a evadat ? A murit sau trăiește ? !“ De fiecare dată cînd rezistența din Ardèche reușea o operațiune împotriva ocupanților spunea : „Dacă Henri ar fi aici, ar fi cu ei !“ Apoi, urmau luni de tăcere, în care nu mai amintea numele fiului pierdut. S-ar fi putut spune că întreaga lui tandrețe pentru mine și-o revărsa asupra nepoților pe care-i răsfața precum puțini bunici o fac, cu o răbdare inepuizabilă.

Mă hrănesc cu toate acestea ca un înfometat. Toate aceste scrisori prețioase prin care se înnoadă legăturile cu familia mea, legături rupte de atîția ani, le citesc și le recitesc împreună cu Rita și le păstrăm ca pe niște adevărate relicve. Sînt, într-adevăr, binecuvîntat de Dumnezeu dacă toți ai mei, fără excepție, mă iubesc și au curajul, cu toată poziția lor socială destul de burgheză, să nu le pese de ce s-ar putea să spună lumea și să-mi mărturisească bucuria lor că sînt în viață, liber și fericit. Într-adevăr, îți trebuie curaj, căci societatea este necruțătoare și nu-i iartă ușor unei familii faptul că are un delinvent printre membrii ei. Există chiar unii oameni josnici, care abia așteaptă să spună : „Oh, știți, toți cei din această familie poartă în ei sămînță de ocnaș.“

1953. Vindem hotelul. Cu timpul, căldura copleșitoare de la Maracaibo ne-a obosit nespun de tare și, oricum, Rita și cu mine avem gustul aventurii și nu ne gîndim să ne terminăm viața aici. Cu atît mai mult cu cît am auzit vorbindu-se de un *boom* teribil în Guyana venezueliană, unde s-a descoperit un munte de fier aproape pur. Este la celălalt capăt al țării, deci la drum, spre Caracas, unde facem escală și examinăm situația.

În imensul meu Soto break, de culoare verde, înțesat de bagaje, plecăm într-o dimineață, lăsînd în urma noastră cinci ani de fericire liniștită și pe numeroșii noștri prieteni *maracuchos* și străini.

Și redescopăr Caracasul. Dar este cu adevărat Caracasul ? Nu cumva ne-am înșelat asupra orașului ?

Blestematul ăsta de Perez Jimenez, care la sfîrșitul interimatului

lui Flamerich s-a proclamat președinte al Republicii, s-a apucat, chiar înainte, să facă din Caracas un oraș colonial, o veritabilă capitală ultramodernă. Toate acestea într-o epocă de violență și cruzime extraordinare, atât din partea guvernului, cât și a opoziției care acționa în ilegalitate. Astfel, Caldera, actualul președinte al republicii, a scăpat pe atunci dintr-un oribil atentat : o bombă de mare putere a fost aruncată în camera sa, unde dormea cu soția și unul din copii. Printr-un adevărat miracol, nici unul dintre ei nu a fost ucis și, cu un sînge rece extraordinar, fără strigăte, fără panică, el și soția lui au început să se roage pentru a-i mulțumi lui Dumnezeu că au scăpat cu viață. Asta se petrecea în 1951 și atrag atenția că era deja social-creștin și că nu a devenit din cauza acestui miracol.

Dar, cu toate dificultățile din timpul dictaturii lui, Perez Jimenez a transformat complet Caracasul și multe alte lucruri.

Vechiul drum ce coboară din Caracas spre aeroportul Maiquetia și spre portul La Guaira există încă. Dar, Perez Jimenez a construit o superbă autostradă, remarcabilă din punct de vedere tehnic, care permite să se facă legătura între oraș și mare în mai puțin de un sfert de oră, în timp ce pe vechiul drum ai nevoie de două ore. În cartierul Silencio, opera lui Medina, a construit imobile imense, la fel de înalte ca la New York. A trasat în plin centrul orașului o autostradă cu trei benzi, care-l traversează dintr-o parte în alta etc. Fără a mai vorbi de ameliorarea rețelei rutiere, de construirea de ansambluri pentru muncitori și clasele mijlocii ce constituie modele de urbanism, sau de alte transformări. Se poate vorbi de un adevărat vals al milioanelor de dolari ce declanșează o puternică energie în această țară adormită de secole. Celelalte țări o privesc cu alți ochi și capitalurile străine năvălesc în același timp cu specialiști de toate felurile. Viața se transformă, imigrația este deschisă, iar acest sînge nou, mai adaptat la cerințele lumii moderne, face ca noul ritm de viață pe care l-a luat țara să aibă rezultate pozitive. O singură greșală, după mine foarte mare, o constituie faptul că în acea perioadă nu s-a profitat, sau nu s-a profitat îndeajuns, de prezența atâtor tehnicieni străini pentru a se asigura o pregătire tehnică superioară miilor de tineri care ar fi învățat astfel o meserie sau o specialitate.

Profit de escala noastră de la Caracas pentru a lua contact cu vechii mei prieteni și pentru a afla ce s-a mai întîmplat cu Picolino. În acești ultimi ani, i-am rugat adesea pe diverși prieteni să-l viziteze și să-i ducă ceva bani. Un prieten, pe care reușesc să-l întîlnesc, i-a transmis anul trecut, din partea mea, o mică sumă de bani pe care mi-o ceruse ca să se instaleze la La Guaira, aproape de port. De mai multe ori îi propusesem să vină să stea cu noi la Maracaibo, dar de

fiecare dată îmi răspunsese că numai la Caracas putea dispune de doctorii de care avea nevoie. Se pare că își recăpătase vorbirea și că brațul drept îl putea folosi aproape complet. Acum, nimeni nu mai știa nimic de el. Fusese văzut prin port, dar apoi dispăruse... Poate luase un vapor spre Franța. N-am aflat niciodată ce s-a mai întâmplat cu el și-mi pare rău că nu am venit pînă la Caracas să-l conving să mă urmeze la Maracaibo.

Situația este clară : dacă nu găsim ceea ce vrem în Guyana venezueliană, unde s-a produs faimosul *boom* al fierului și unde un general arhitect, Ravard, a început să atace exploziva pădure tropicală și cursurile ei imense de apă pentru a demonstra că, în pofida puterii lor, acestea pot fi domesticite, vom reveni să ne instalăm la Caracas.

Cu mașina încărcată de valize, Rita și cu mine pornim spre capitala acestui stat, Ciudad de Bolivar, situat pe malul fluviului Orinoco. Au trecut mai bine de opt ani de cînd am fost prima oară în acest oraș provincial, plin de căldură, unde oamenii sînt amabili și primitori.

După o noapte la hotel, de abia ne-am așezat pe terasa unei cafenele că un bărbat se oprește în fața noastră. Înalt, slab, ars de soare, cu o pălărie de pai pe cap, de vreo cincizeci de ani, își strînge ochii care aproape că dispăr în spatele pleoapelor.

– Sau eu sînt nebun, sau tu ești un francez numit Papillon, îmi spune.

– Nu ești prea discret, frate. Dacă doamna care mă acompaniază n-ar fi la curent cu toate ?

– Scuză-mă. Am fost așa de surprins să te întîlnesc aici încît nici nu mi-am dat seama că am spus o prostie.

– Să nu mai vorbim despre asta și așază-te aici, la masa noastră.

Este un vechi prieten, Marcel B. Sporovăim despre toate. Este mirat să mă vadă într-o formă așa de bună și-și dă seama c-am reușit să-mi fac o situație. Îi spun c-am avut mai ales mult noroc, căci el, sărmanul, nu trebuie să-mi spună că n-a prea reușit, hainele vorbesc în locul lui. Îl invit la masă. După cîteva pahare de vin chilian, ne povestește :

– Ei bine, da, doamnă, așa cum mă vedeți, eram foarte voinic în tinerețea mea și aveam tupeu ! După prima mea evadare de-la ocnă am ajuns în Canada și m-am angajat, nici mai mult, nici mai puțin, decît în Poliția călare !

Trebuie să vă spun că sînt un fost cavalerist. Aș fi putut să rămîn acolo toată viața, dar, într-o zi, fiind beat, m-am luat la bătaie și

adversarul a căzut în cuțitul meu. A fost chiar așa cum vă spun, doamnă Papillon. Canadianul a căzut în cuțitul meu.

Nu mă credeți, nu-i așa ? Ei bine, cum eram sigur că nici poliția canadiană n-o să mă creadă, am plecat repede, fugind, și după ce am trecut prin Statele Unite, am ajuns la Paris. Desigur, denunțat de un șmecher, am fost închis, trimis la ocnă și acolo l-am cunoscut pe soțul dumneavoastră. Am fost buni prieteni.

– Și acum ce faci, Marcel ?

– Am o grădină de tomate la Morichales.

– Merge ?

– Nu prea. Cîteodată, norii nu lasă soarele să iasă la iveală. Simți că este acolo, dar nu-l vezi. Numai că-ți trimite niște raze invizibile ce-ți omoară roșiile în cîteva ore.

– Asta-i bună. De ce ?

– Misterul naturii, frate. Cauza nu o știu, dar rezultatul îl cunosc.

– Sînteți mulți foști ocnași pe aici ?

– Vreo douăzeci.

– Fericiți ?

– Mai mult sau mai puțin.

– Ai nevoie de ceva ?

– Pe cuvînt, Papi, că dacă nu mă întrebai nu-ți spuneam nimic.

Dar, cum simt că situația ta nu este prea rea, aș îndrăzni, scuzați-mă, doamnă, să-ți cer ceva foarte important.

Mă gîndesc imediat : „Numai de n-ar fi ceva prea costisitor.“

– De ce anume ai nevoie ? Spune-mi, Marcel.

– De-o pereche de pantaloni, de una de pantofi, de-o cămașă și de-o cravată.

– Haidem, urcă în mașină.

– Asta-i a ta ? Bravo, amice, ai avut șansă !

– Da, multă șansă.

– Cînd pleci ?

– În seara asta.

– Păcat, căci ai fi putut să-i duci pe miri cu mașina ta.

– Ce miri ?

– Așa-i că nu ți-am spus că am nevoie de țoale noi ca să mă duc la nuntă unui fost ocnaș.

– Îl cunosc ?

– Nu știu. Îl cheamă Maturette.

– Ce spui ? Maturette ?

– Da. Ce este extraordinar în asta. Ți-a fost dușman ?

– Din contră, am fost buni prieteni.

Nu-mi vine să cred. Micul pederast, datorită căruia am reușit să evadăm din spitalul de la Saint-Laurent-du-Maroni și care a parcurs cu noi două mii de kilometri, pe o barcă, în plin ocean, este aici.

Nici vorbă să mai plecăm. A doua zi, asistăm la căsătoria lui Maturette cu o femeie simpatcă, cu pielea de culoarea cafelei cu lapte. Nu puteam face mai mult decît să plătim cheltuielile și să-i îmbrăcăm pe cei trei copii pe care-i avuseseră înainte de a se duce în fața preotului. Este una din rarele situații cînd regret că nu sînt botezat, căci asta mă împiedică să-i servesc drept martor.

Maturette locuiește într-un cartier sărac, unde automobilul nostru provoacă senzație, dar are, totuși, o casuță a lui, din cărămidă, curată, cu bucătărie, duș, sufragerie. Nu mi-a povestit cea de-a doua evadare, nici cu pe-a mea. O singură aluzie la trecut :

– Cu mai mult noroc, am fi putut fi liberi cu zece ani mai înainte.

– Da, dar destinele noastre ar fi fost atunci altele. Sînt fericit, totuși, Maturette, văd că și tu ai un aer fericit.

Ne despărțim cu gîtlejul strîns de emoție, cu saluturile obișnuite : „la revedere“, „pe curînd“ !

Și, continuîndu-ne drumul spre Ciudad Piar, orașul care tocmai se naște alături de zăcămintul de fier ce trebuie exploatat, îi povestesc Ritei despre Maturette, despre extraordinarele răsturnări ale situațiilor din viață. Împreună cu el am fi putut muri de douăzeci de ori pe mare, am riscat totul, am fost prinși, readuși la ocnă, am făcut cîte doi ani de Recluziune și acum, cînd sînt în drum spre o nouă aventură, printr-un hazard extraordinar, nu numai că-l reîntîlnesc, dar asta se întîmplă chiar în ajunul căsătoriei sale, într-un moment în care ajunge și el la o nouă situație, poate modestă, dar fericită ! Și ne gîndim la același lucru, în același timp. „Trecutul nu înseamnă nimic, nu contează decît ce-ai devenit.“

La Ciudad Piar nu găsim nimic care să ne convină și ne întoarcem imediat la Caracas pentru a cumpăra o afacere prosperă.

Rapid, găsim ceva care corespunde atît priceperii noastre, cît și posibilităților noastre financiare. Este un restaurant pe care proprietarii vor să-l vîndă și care nouă ne convine perfect, situat într-un loc foarte frumos, în apropierea parcului Carbobó. Începuturile la *Aragon* sînt foarte dificile; căci vechii proprietari veneau din Insulele Canare și trebuie să transformăm totul. Servim meniuri pe jumătate franțuzești, pe jumătate venezueliene, iar clientela noastră se mărește pe zi ce trece. Printre ei, mulți oameni cu profesii liberale : medici, dentiști, chimiști, avocați, Industriași, de asemenea. Și, în această ambianță plăcută, trec lunile, fără nici un fel de întîmplări neplăcute.

Minunata veste ne-a sosit la ora nouă dimineața, într-o zi de luni, mai exact la 6 iunie 1956 : Ministerul de Interne mă înștiința că cererea mea de naturalizare a fost aprobată.

Astăzi este ziua care mă recompensează pentru cei mai bine de zece ani petrecuți în Venezuela fără-ca autoritățile să aibă ceva să-mi reproșeze în viața pe care am dus-o ca viitor cetățean. Sîntem în 5 iulie 1956, sărbătoarea națională. Voi jura credință drapelului noii mele patrii, cea care mă acceptă deși îmi cunoaște trecutul. Sîntem trei sute rînduiți în fața drapelului. Rita și Clotilde se află în publicul care asistă. Este greu de spus ce simt, atît de tare mi se zbat gîndurile în cap și inima în piept. Mă gîndesc la ce mi-a dat acest popor venezuelian : ajutor material, ajutor moral, fără a mi se vorbi o singură dată de trecutul meu. Mă gîndesc la legenda indienilor ianos-mamos, care trăiesc la frontiera braziliană, potrivit căreia ei sînt fiii lui Peribo, luna. Peribo, care era un mare luptător, fiind în pericol să fie omorît de numeroasele săgeți ale dușmanilor săi care-l atinseseră, a sărit atît de tare în sus, pentru a scăpa de moarte, încît s-a ridicat în aer. Urca tot mai sus și din rănile sale se scurgeau picături de sînge care, atingînd pămîntul, se transformau în ianos-mamos. Da, mă gîndesc la această legendă și mă întreb dacă Simon Bolivar, eliberatorul Venezuelei, nu și-a semănat cumva și el sîngele pe acest pămînt pentru a da naștere unei rase de oameni generoși, cărora le-a lăsat moștenire ceea ce avea mai bun în el.

Se cîntă imnul național. Toată lumea este în picioare. Privesc fix drapelul înstelat și lacrimile mi se preling pe obraji.

Cu voce tare, împreună cu ceilalți, eu, care crezusem că nu voi mai cînta niciodată în viața mea un imn național, rostesc cuvintele imnului noii mele patrii.

Abajo cadenas... („Jos lanțurile...”)

Da, astăzi simt, într-adevăr, că lanțurile pe care le-am purtat au căzut pentru totdeauna. Pentru totdeauna.

– Jurați credință acestui drapel care este de acum și al vostru.

Solemn, toți cei trei sute jurăm, dar sînt sigur că cel care-o face cu cea mai mare sinceritate sînt eu, Papillon, cel pe care patria sa l-a condamnat la ceva mai rău decît moartea, pentru o faptă pe care de fapt nu a comis-o. Da, dacă Franța este pămîntul meu, Venezuela este de acum cerul meu.

După douăzeci și șase de ani... - Copilăria mea

Evenimentele se precipită. Fiind venezuelian, pot cere un pașaport și-l obțin repede. Tremur de emoție când îl am în mână. Tremur și mai puternic când îl iau înapoi de la Ambasada Spaniei, cu o frumoasă viză de trei luni. Tremur când îmi este vizat la îmbarcarea pe vaporul *Napoli*, un frumos pachebot care ne duce pe Rita și pe mine spre Europa, la Barcelona. Tremur primindu-l înapoi de la garda civilă, purtînd viza de intrare în Spania. Acest pașaport, care a făcut din mine cetățeanul unei țări, reprezintă pentru mine o comoară atît de importantă încît Rita mi-a cusut, la fiecare buzunar interior al hainei, cîte un fermoar pentru ca, în orice împrejurare m-aș afla, să nu-l pot pierde.

Totul este frumos în această călătorie, chiar marea cînd este furioasă, chiar ploaia cînd mătură puntea, chiar paznicul uricios al calei pachebotului, care mă lasă să cobor, în silă, ca să mă conving că automobilul Lincoln pe care l-am cumpărat înainte de plecare este bine amarat. Totul este frumos pentru că Rita și cu mine avem sufletele în sărbătoare. Oriunde ne-am afla, în sufragerie, în bar sau în salon, fie că sîntem singuri sau că este lume în jurul nostru, ochii noștri se caută pentru a-și vorbi fără ca nimeni să ne audă. Căci, dacă ne ducem în Spania, aproape de frontiera franceză, avem un obiectiv precis la care ani de zile n-am încetat să mă gîndesc și ochii mei îi spun Ritei :

– Mulțumesc, Minouche. Datorită ție îi voi regăsi *pe ai mei*. Și tu ești cea care mă duci la ei.

Și ochii ei îmi răspund :

– Ți-am spus că, într-o zi, cînd vei dori, unde vei dori, dacă ai încredere în mine, vei putea să-i îmbrățișezi pe ai tăi fără nici o teamă.

Într-adevăr, această călătorie, pregătită oarecum în grabă, îmi va da prilejul să-mi regăsesc familia, pe pământul Spaniei, la adăpost de poliția franceză. Sînt douăzeci și șase de ani de cînd nu i-am văzut. Toți au fost de acord să vină să mă vadă. Vom petrece o lună împreună, la invitația mea. Luna lor de vacanță, luna august.

Zilele trec greu, una după alta, și adesea rămîn mult timp pe punte, ca și cum această porțiune din vapor ar fi mai aproape de țăinta noastră. Am trecut prin Gibraltar, am pierdut din nou pământul din vedere, ne apropiem de capătul călătoriei noastre.

Confortabil instalat într-un șezlong de pe puntea vaporului *Napoli*, ochii mei caută să străpungă orizontul unde știu că trebuie să apară, dintr-un moment într-altul, pământul Europei. Pământul Spaniei, lipit de cel al Franței.

1930–1956 ; douăzeci și șase de ani. Aveam aproape douăzeci și patru de ani, acum am aproape cincizeci. O viață. Sînt oameni care mor înainte să ajungă la această vîrstă. Inima îmi bate puternic cînd zăresc coasta. Pachebotul înaintează repede, tăind marea într-un fel de V enorm, a cărui bază se lărgeste în urma noastră, se lărgeste într-atît încît încet, încet, dispare și se topește în mare.

Cînd am părăsit Franța la bordul vasului *La Martinière*, vasul blestemat, ocnă înainte de ocnă, care ne ducea în Guyana, și cînd acesta s-a îndepărtat de coastă nu am mai văzut pământul, *pământul meu*, îndepărtîndu-se încetul cu încetul de mine pentru totdeauna (așa credeam atunci), căci eram închiși în cuști de fier, în fundul calei.

Și astăzi, în haina mea de yachtman, bine păzit cu ajutorul fermoarului cusut special de Rita, se află noul meu pașaport, cel al noii mele patrii, al noii mele identități, „venezuelian“. Venezuelan ? Tu, un francez, din părinți francezi, mai mult chiar, institutori din Ardèche, de necrezut ! Și totuși, așa-i !

Iar acest pămînt al Europei se apropie atît de repede încît încep să îi disting bine contururile... În acest pămînt se odihnesc mama, tata, toți morții mei și pe el trăiesc toți ai mei.

Mama ? O mamă cum nu sînt multe, o adevărată zîină, plină de tandrețe, o comuniune între ea și mine atît de profundă încît nu eram, cred, decît o singură ființă.

Aveam cinci ani, poate, da, cinci ani, cînd bunicul Thierry mi-a cumpărat un frumos cal pe roțile. Este frumos, magnific, calul meu. Maro deschis, aproape roșcat, și ce coamă ! Neagră, din păr natural, atîrnînd în partea dreaptă.

Apăs atît de tare pe pedale încît, pe drum drept, bona mea este obligată să fugă pentru a rămîne lîngă mine, apoi mă împinge puțin

cînd urcăm o pantă pe care eu o numesc „coastă“, apoi un alt drum drept, pînă la grădiniță.

Doamna Bonnot, directoarea, prietena mamei, mă întîmpină în fața grădiniței, îmi mîngîie părul lung, buclat, care-mi cade pe umeri ca unei fete, și-i spune portarului :

– Deschide larg poarta pentru ca Riri să poată intra pe calul lui cel mare.

Mîndru ca Artaban, apăsînd cu toată forța pe pedale, intru parcă zburînd în curte. Întîi fac un tur de onoare, apoi cobor încet din șa și-mi apuc calul de frîu ca și cum mi-ar fi frică să nu plece de lîngă mine. O îmbrățișez pe Thérèse, bona, care-i dă doamnei Bonnot pachetul meu cu mîncare pentru gustare. Toți camarazii mei, băieți și fete, vin să admire și să mîngîie această minune, unicul cal pe roțile din cele două sate, Pont-d’Ucel și Pont-d’Aubenas.

Sînt puțin trist cînd trebuie să fac ceea ce-mi spune mama în fiecare zi înainte de a pleca : să-l împrumut fiecăruia pe rînd, dar o fac totuși. Cînd sună clopoțelul, Louis, portarul, duce calul în curtea interioară, unde ne jucăm în mod obișnuit, iar noi, așezați în rînd, cîntînd „Nu ne vom duce în pădure“, intrăm în clasă.

Știu că, prin felul meu de a povesti, îi voi face pe unii să surîdă, dar, cînd îmi povestesc copilăria, vi se adresează nu un om de șaizeci și cinci de ani, care scrie pentru cei din saloanele mondene, ci Riri din Pont-d’Ucel, atît de profund s-a gravat în el această copilărie și o descrie cu cuvintele pe care le întrebuița, cu cele pe care le auzea atunci ; și mama mea era „zîna“ mea, și surorile mele „surioarele“, eu eram „frățiorul“ lor, și tata n-a fost niciodată altceva decît „tata“.

Copilăria mea... O grădină în care cresc coacăze pe care le mănînc, împreună cu surorile mele, înainte de-a fi coapte ; și pere care ți se topesc în gură și pe care nu aveam voie să le culegem înainte de-ă ne spune tata, dar părul avînd crengile joase, prinse pe spaliere, mă tîrăsc ca un indian sioux, pentru ca nimeni să nu mă vadă de la vreo fereastră, și mănînc în prostie, pînă mă apucă durerile de burtă.

Am deja opt ani, dar adorm adesea în brațele tatei sau ale mamei. Nu simt cînd sînt dezbrăcat și nici cînd mîinile atît de gingașe ale mamei îmi pun pijamaua. Adesca, cînd se așază pe marginea patului meu, mă scol și-mi trec brațele după gîtul ei și o țin strîns, amestecîndu-ne respirațiile, și mi se pare că trece mult timp, și adorm fără să-mi dau seama cînd ea pleacă. Sînt cel mai răsfațat din toți ; așa mi se pare normal, sînt băiat, moștenitorul numelui familiei. Ele, surioarele mele, sînt mai mari ca mine, cu mult mai mari ! Cea mare are unsprezece ani, cealaltă zece. Atunci, așa trebuie să fie, nu ?

Regele sînt eu, nu-i așa, mamă ? Ele sînt doar prințese.

Cît este de frumoasă mama, fină, subțire, elegantă întotdeauna ! Dar de ce s-o mai descriu ? Era cea mai frumoasă dintre mame, cea mai distinsă, cea mai blîndă. Trebuia s-o vezi cîntînd la pian chiar și atunci cînd, stînd pe genunchi, pe un taburet, în spatele ei, îi acopeream ochii cu mînuțele mele. Nu-i așa că-i extraordinar să ai o mamă care cîntă la pian fără să vadă clapele și partitura ? De altfel, mama nu era destinată să fie institutoare, îți dai seama, nu-i așa ? Bunicul era foarte bogat și mama n-a urmat școala publică. Ea și sora ei Leontine au urmat școlile cele mai scumpe și mai selecte din Avignon, ca toate fetele din lumea bună ! Și nu-i vina mamei dacă bunicului Thierry i-a plăcut să ducă o viață pe picior mare, cu caleașcă cu doi cai superbi, vineți-rotați, și cu trăsuri din lemn de teck, da, de teck, trasă de un magnific cal negru, pentru drumurile de țară. Și frumoasa mea mamă, care n-ar fi trebuit niciodată să lucreze, cu zestrea ce-i era destinată, și care ar fi meritat să facă o căsătorie remarcabilă, a ajuns să fie într-o bună zi o simplă institutoare. Sărmana mea mamă, care, din cauza tatălui ei, atît de bun, totuși, dar trăind pe picior mare cît a putut (n-ai spune-o, dacă-l vezi acum), tot în chefuri la Avignon și întîlnindu-se prea adesea cu frumoasele fermiere cu ocazia plimbărilor sale la țară, s-a trezit fără zestre și obligată să muncească !

Toate astea le-am prins din zbor din spusele celor mari, care vorbesc fără să dea atenție unui copil, în special de la Tanti Ontine (Tanti Leontine), care l-a luat la ea, la Fabras, pe bunicul. De altfel, mama și sora ei ar mai fi putut salva cîte ceva, dacă bunicul n-ar fi avut ideea năstrușnică să-și facă pe acoperișurile caselor sale de la Sorgue niște grădini suspendate. „Se credea în Babylon“, spunea Tanti Ontine. Mama, cu blîndețe, o corecta : „Trebuie să recunoaștem, însă, că aceste grădini suspendate erau splendide.“ Necazul este că, din cauza acestor „splendide“ grădini, casele s-au deteriorat într-un așa hal încît pereții au trebuit să fie întăriți cu bare de fier în formă de X. Rezultatul : casele, deși atît de frumoase, au fost vîndute pe un preț de nimic.

Bunicul este formidabil. Are un barbișon și o mustață albe ca zăpada, asemenea lui Raymond Poincaré. Ținîndu-l de mînă, merg cu el, dimineata, de la o fermă la alta. Deoarece este secretarul primăriei din Fabras, unde-mi petrec întotdeauna vacanțele – „trebuie să-și cîștige banii pentru tabac“, spune Tanti Leontine – are mereu de dus sau de luat hîrtii de la țărani. Am remarcat că mătușa mea are dreptate cînd spune că se oprește mai îndelung la o anumită fermă unde fermiera este frumoasă. El îmi explică, însă, că frumusețea proprietăresci fermei unde zăbovim ceva mai mult nu are nici

un amestec în toate astea. Îi place doar să discute cu ea, căci este foarte amabilă și vorbește frumos. Și eu sînt mulțumit, pentru că este singura fermă unde mi se permite să încălesc pe un măgăruș și unde pot s-o iau cu mine și pe Mireille, care are vîrsta mea și care știe mai bine decît vecina mea de la Pont-d'Ucel să se joace de-a tata și mama.

„Cît sîntem de fericiți !”, spune uneori mama.

– Noroc că tata s-a ruinat, căci altfel nu l-aș fi cunoscut pe tatăl tău, cel mai minunat dintre oameni. De altfel, nici tu n-ai mai fi aici dacă nu mi-aș fi pierdut zestrea.

– Și unde aș fi fost atunci ?

– Departe, departe, dar sigur nu aici.

– O, mamă-zîină, ce noroc am avut că bunicului i-au plăcut grădinile suspendate !

Am deja opt ani și încep să fac prostii. Mă duc să înot pe ascuns în Ardèche. Am învățat să înot singur, în rîu ; este adînc, dar nu are decît cinci metri lățime. Ne scaldăm goi, bineînțeles, șapte sau opt băieți. Trebuie să fim însă foarte atenți la paznicul moșiei. Mă arunc în rîu. Trebuie să cazi pe burtă și, datorită elanului cu care te-ai aruncat, să ajungi aproape de celălalt mal. Două sau trei mișcări rapide și, uf !, am ajuns să mă agăț de trestii. La sosire, un băiat mai mare îi așteaptă pe cei mai mici ca mine. Ne supraveghează foarte atent. El este cel care, la doisprezece ani, conștient de responsabilitatea pe care și-a luat-o, îți întinde mîna și te ajută să urci pe mal sau plonjează imediat și te scoate la mal dacă n-ai putut să te agăți de trestii.

Ah ! aceste zile înșorite petrecute în apa rîului Ardèche ! Păstravii prinși cu mîna ! Nu mă întorc acasă decît după ce m-am uscat complet. Am părul tuns scurt de doi ani, cu atît mai bine, se usucă mai repede !

Alături de școala primară, unde ocupăm cele două locuințe de la primul etaj, deoarece tata predă la școala de băieți, iar mama la cea de fete, se află o cafenea ținută de familia Debannes. Mama știe că la acești oameni cumsecade sînt în siguranță și, de oriunde aș veni, îi răspund la întrebarea „De unde vii, Riri ?” cu „De la Debannes”. Dîndu-i această explicație, n-am probleme.

1914. Începe războiul și tata pleacă. Ne-am dus să-l conducem la tren. Pleacă cu vîntorii de munte, dar e sigur că se va întoarce curînd. Ne-a spus : „Să fiți cuminți, s-o ascultați pe mama, iar voi, fetelor, s-o ajutați la gospodărie, căci va trebui să predea la două clase, a mea și a ei. Se va termina repede, toată lumea o spune”. Și, rămînînd pe peronul gării, privim toți cum pleacă trenul și pe tata

cum ne face semn cu brațul, cu corpul scos pe jumătate afară pe fereastră ca să poată să ne privească mai mult timp.

Și acești patru ani de război nu au nici o influență asupra fericirii de acasă. Ne-am restrîns puțin. Eu dorm în patul mare, cu mama, am luat locul tatei, care, pe front, se bate ca un viteaz ce este.

Patru ani în istoria lumii nu înscamnă nimic.

Patru ani pentru un puști de opt ani sînt, însă, foarte importanți.

Cresc repede, ne jucăm de-a soldații și de-a războiul. Mă întorc cu hainele rupte, plin de cucuic, dar învingător sau învins, întotdeauna mulțumit, niciodată plîngînd. Mama îmi pansează zgîrieturile, îmi pune carne crudă pe ochiul vînat. Mă ceartă puțin, cu blîndețe. Niciodată nu strigă. Reproșurile îi sînt mai degrabă un murmur, surorile mele nu trebuie să audă că-mi face morală, totul rămîne numai între noi doi. „Fii cuminte, scumpul meu Riri, mama ta este obosită. Clasa asta cu șaizeci de elevi este epuizantă. Nu mai pot, îți dai seama, mă depășește. Ajută-mă, comoara mea, fii ascultător și draguț.“ Totul se termină cu sărutări și cu angajamentul că voi fi cuminte de la o zi pînă la o săptămînă. Întotdeauna mi-am respectat contractele.

Sora mea mai mare are treisprezece ani și Yvonne doisprezece. Eu rămîn cel mai mic și ele mă iubesc mult. Bineînțeles că le mai trag cîteodată de păr, dar tot mai rar.

Pianul a fost închis în ziua cînd tata a plecat la război, nu va fi deschis decît atunci cînd va reveni.

Ni se fură din lemnele așezate în curtea interioară a școlii, mama este nervoasă, noaptea se teme. Mă lipesc de ea, o cuprind cu brațele mele de puștan și sînt convinși, și i-o spun, că eu o protejez : „Să nu-ți fie frică, mamă, sînt bărbatul casei, sînt destul de mare pentru a te apăra.“ Am dat jos din cui pușca tatei, am pus două cartușe cu alice pentru mistreți. Într-o noapte, zîna mea s-a trezit, m-a scuturat și, toată transpirată, mi-a spus la ureche :

– Am auzit hoți, au făcut zgomot trăgînd de lemne.

– Nu-ți fie frică, mamă.

O liniștesc. Mă dau jos din pat, încet, ca și cum din curte s-ar putea auzi un zgomot suspect din camera noastră. Am pușca în mînă. Cu o grijă deosebită deschid fereastra care scîrțîie puțin, îmi rețin respirația, apoi, trăgînd cu o mînă oblonul spre mine, cu vîrfurile scot cîrligul și, ținînd patul puștii pe umăr, gata să trag în hoți, împing oblonul fără să fac vreun zgomot. Luna luminează curtea ca ziua și se vede foarte bine că nu este nimeni. Grămada de lemne este tot simetric așezată : „Nu-i nimeni, mamă, vino să vezi !“ Și amîndoi, îmbrățișați, rămînem un moment la fereastră, liniștiți că nu sînt hoți și mama este fericită să vadă că puilul ei este curajos.

Cu toată această fericire, la zece ani, fără tata acasă, fac destule pozne, cu toate că nu vreau s-o amărăsc pe buna mea zîină, pe care o ador, dar sper că ea nu va afla nimic. O pisică legată de coadă de soneria unei case, bicicleta paznicului moșiei, care plecase pe cursul apei să prindă în flagrant niște pescari, aruncată în Ardèche și altele... Vînam păsări cu praștia și, de două ori, între zece și unsprezece ani, eu și micul Riquet Debannes luăm pușca tatei să împușcăm un iepure pe care-l văzusem sărind într-un cîmp de lucernă. Să scoatem și să punem la loc pușca, fără ca mama să vadă, de două ori, a fost pentru noi o adevărată aventură.

1917. Tata este rănit. Are niște schije mici de obuz în cap, dar viața nu-i este în pericol. Știrea, sosită prin Crucea Roșie, este ca o lovitură violentă. Nu sînt strigăte, aproape de loc plînsete. Douăzeci și patru de ore trec, sîntem toți gravi, mama a fost la ore, nu știe nimeni nimic. O privesc pe mama, o admir. De obicei stau în primul rînd din clasă, astăzi m-am așezat în ultimul ca să pot să-i supraveghez pe toți elevii, hotărît să intervin dacă vreunul din ei face vreo prostie în timpul orei. La ora trei și jumătate, mama este la capătul puterilor. O simt, căci ar fi trebuit să începem ora de științele naturale. Reușește să se țină încă tare, dar scrie pe tablă enunțul unei probleme de aritmetică, spunîndu-ne : „Rezolvați singuri problema, trebuie să ies pentru cîteva minute.“

Ies după ea și o găsesc sprijinită de mimoza de lîngă ușa de la ieșire. Plînge, n-a mai rezistat, draga mea mamă. Surorile mele nu sînt aici, sînt la Școala Superioară de la Aubenas, se întorc pe la ora șase.

Mă lipesc de ea. Eu nu plîng. Din contră, încerc s-o încurajez și inima mea de copil găsește un răspuns convingător cînd îmi spune, plîngînd în hohote : „Sărmanul tău tată este rănit“, ca și cum eu n-aș fi știut ; „Cu atît mai bine, mamă, așa sîntem siguri că războiul a luat sfîrșit pentru el și că se va întoarce acasă.“ Și deodată mama își dă scama că am dreptate.

– Da, e adevărat ! Ai dreptate, dragul meu, tata va reveni în viață !

O sărutare pe fruntea mea, un sărut pe obrazul ei și, mîină în mîină, revenim în clasă.

Coasta Spaniei se apropie, pot distinge petele albe ale caselor. Coasta se apropie cum se apropie vacanța mare din 1917, petrecută la Saint-Chamas, unde tata este afectat la paza depozitului de muniții. Rănila nu au urmări prea grave, doar niște tulburări datorate acelor schije infime care l-au lovit la cap și nu pot fi încă operate. Este clasat auxiliar, frontul nu mai este pentru el.

Nu se găsesc locuințe din cauza fluxului de refugiați. Oamenii trăiesc chiar și în grotte. Tata a făcut însă un miracol : institutoarea din Saint-Chamas i-a lăsat apartamentul ei pentru întreaga perioadă de vacanță. Două luni cu tata ! În locuința școlii se află de toate, până și o marmită norvegiană !

Sîntem toți împreună, plini de bucurie, sănătoși, fericiți. Mama este radioasă, noi am ieșit cu bine din acest război, dar el continuă pentru alții și mama ne spune mereu : „Nu trebuie să fim egoiști, dragii mei, să ne gîndim numai la noi sau doar să ne jucăm. Nu trebuie să ne petrecem tot timpul alergînd sau culegînd fructe, trei ore pe zi trebuie să ne gîndim și la ceilalți.“

Și o însoțim pe mama la spital, unde, în fiecare dimineață, se duce să ridice moralul răniților și să-i îngrijească. Fiecare dintre noi trebuie să facă ceva util, să împingă căruciorul unui rănit grav, să dea brațul unui orb și să-l ajute să se deplaseze, să facă feșe, să le oferim bolnavilor fructele pe care le-am păstrat pentru ei, să le scriem scrisori, să ascultăm poveștile celor ce nu se pot ridica din pat despre familiile lor și, în special, despre copiii lor.

Dar vacanța se apropie de sfîrșit și, în timp ce ne întoarcem spre casă, la Vogüé, mama se simte atît de rău încît trebuie să ne ducem la Lanas, la treizeci de kilometri de Aubenas, la sora tatei, mătușa Antoinette, institutoare și ea.

Sîntem ținuți departe de mama, doctorul diagnosticînd o boală contagioasă necunoscută, luată, desigur, cînd i-a îngrijit pe indochinezi la Saint-Chamas.

Surorile mele intră interne la Școala Superioară de la Aubenas, iar eu intru intern la Școala Superioară de băieți tot de aici.

Se pare că mama se simte mai bine. Cu toate astea, sînt trist, am refuzat să mă duc să mă plimb cu ceilalți băieți, azi, duminică. Surorile mele au venit să mă vadă și se întorc la internatul lor. Le conduc în afara școlii. Rămîn singur și arunc un briceag într-un platan. Aproape că la fiecare lansare briceagul intră în scoarta copacului.

Îmi petrec astfel timpul pe drum, în fața școlii, cu inima strînsă. Drumul vine dinspre gară, care se află la cinci sute de metri.

Am auzit un tren șuierînd cînd a sosit și cînd a plecat. Nu aștept pe nimeni și, deci, nu privesc în lungul drumului de unde vin cei ce-au coborît din tren.

Și-mi lansez briceagul fără încetare. Ceasul meu din oțel arată ora cinci. Soarele apune, mă jenează acum, așa că îmi schimb poziția. Și atunci, observ semnele morții care înaintează încet spre mine.

Mesagerii ei, cu capul plecat, cu fețele ascunse de voaluri negre ce cad pînă la pămînt, au ajuns aproape de mine ; îi recunosc ușor

cu toate veșmintele lor cernite, pe mătușa Ontine, pe mătușa Antoinette, pe bunica din partea tatei și, în spatele lor, pe bărbații care vin după ele, ca și când ar vrea să se ascundă. Tata, aproape îndoit de mijloc, și cei doi bunici, toți îmbrăcați în negru.

Nu m-am îndreptat spre ei, n-am făcut nici o mișcare, cum aș fi putut ? Sîngele mi se oprișe parcă în vene, inima încetase să mai bată, ochii voiau să plîngă, dar parcă se blocaseră și ei și nu mai lăsau nici o lacrimă să curgă. Grupul s-a oprit la mai mult de zece metri de mine. Nu îndrăznesc, nu, mai mult decît atît, le este rușine să-mi adreseze un singur cuvînt ; desigur, o simt, ar prefera să fie morți ei înșiși decît să-mi spună ceea ce am aflat deja, pentru că această deghizare în prevestitoare ale nenorocirii îmi spune totul fără să fie nevoie ca ei să emită vreun sunet : „Mama ta a murit, a murit singură.“ Cine a fost lîngă ea ? Nimeni, pentru că eu, dragostea ei cea mai mare, nu eram acolo. Moartă și îngropată fără s-o fi văzut, moartă fără să-mi fi dat nici o sărutare. Tata, ca la război, în tranșee, trece înainte. A reușit aproape să se îndrepte. Biata-i față mi se pare imaginea suferinței celei mai desperate, lacrimile îi curg fără încetare, eu tot nu mă mișc, el nu-mi întinde brațele, știe bine că nu pot face nici o mișcare. În sfîrșit, ajunge pînă la mine, mă ia în brațe, fără să rostească nici un cuvînt. Atunci, în sfîrșit, izbucnesc în hohote de plîns, cînd îl aud spunîndu-mi : „A murit rostindu-ți numele.“ Și cad leșinat.

Casa în care a venit mătușa Antoinette ca s-o înlocuiască pe mama și, de asemenea, să preia cele două clase de școală, casa cu bunica și bunicul din partea tatei, casa unde m-au readus pentru că le-a fost teamă să mă lase intern la școală, casa unde un biet bătrîn și două femei încearcă să-mi dea tandrețe, tata fiind încă mobilizat, casa unde fiecare cameră este pentru mine un sanctuar, fiecare obiect o relicvă, casa care, chiar plină de soarele acestui sfîrșit de vară, mi se pare lugubră și tristă, fără speranțe, casa unde bunicul spune că tata trebuie să revină în curînd, dar el întîrzie să revină, casa unde totul mă irită, totul mă rănește, unde gesturile, cuvintele, chiar cele mai sincere, nu pot avea asupra mea decît un rezultat contrariu, casa aceasta nu mai este casă.

„Mama nu mi-ar fi spus așa ceva niciodată și, în plus, nu au dreptul să creadă că se pot substitui unei mame cum a fost a mea !“ Nu vreau să mai aud cuvinte dulci, pot accepta amabilități, atenții de la mătuși, bunici, dar nu cuvinte pe care ți le poate spune doar o mamă. Nu vreau să fiu legănat, răsfățat de oricine. Le spun toate astea celor două femei minunate, fără să strig, fără să mă revolt, ci aproape ca pe o rugăminte. Au înțeles, cred.

- Nu vreau să mai locuiesc aici. Dați-mă intern, voi avea destul timp să-mi petrec vacanțele în această casă, nu-i nevoie să mai stau și cît sînt la școală.

Vacanța, de ce vacanța aici ? Nu-i posibil, nu se poate admite așa ceva, ar fi un sacrilegiu să rîzi sau să te joci în această casă. În timpul vacanței mă voi duce la Fabras, la mătușa Ontine, unde, păzind caprele și mieii cu prietenii mei, mă voi juca în locuri pe unde frumoasa mea mamă *nu a fost niciodată*.

Războiul s-a sfîrșit. Tata s-a întors. Un domn a venit să-l vadă, au mîncat brînză și au băut cîteva pahare cu vin roșu. Au trecut în revistă morții din regiune, apoi vizitatorul a spus următoarele cuvinte : „Am ieșit destul de bine din acest război, nu, domnule Charrière ? Și cumnatul dumneavoastră, de asemenea. Dacă n-am cîștigat nimic, nici n-am pierdut nimic.“

Am ieșit înaintea lui din casă, noaptea se lăsase, aștept ceva mai încolo să treacă și-i trimit cu praștia o piatră chiar în cap. Se duce țipînd la niște vecini ca să-l ajute să-și îngrijească rana sîngerîndă. Nu înțelege cine a putut să dea cu piatra în el și nici de ce. Nu știu că a primit această piatră pentru că a uitat să o treacă în lista victimelor de război pe cea mai importantă dintre ele, pe aceea a cărei pierdere este ireparabilă pentru mine. Mama mea.

Nu, nu am ieșit prea rău din acest nenorocit de război...

Și, în fiecare toamnă, la începutul anului școlar, mă întorc la Crest, în regiunea Drôme, ca intern la Școala Superioară, unde mă pregătesc pentru intrarea la Școala de Arte și Meserii de la Aix-en-Provence.

Și, în fiecare an, fugim de casa noastră, tata, eu și surorile mele, și ne petrecem vacanțele la Fabras. Vacanțe formidabile, totuși, căci tata are pentru noi aceleași cuvinte ca și mama, aceleași gesturi, căldura mamei.

La școală, devin violent. Joc rugby, la deschidere. Îi plachez dur pe adversari, nu le fac cadouri, dar nici nu aștept ca ei să-mi facă.

De șase ani sînt intern la Crest, șase ani de cînd sînt un elev bun, în special la matematici, șase ani de cînd am zero la purtare. Iau parte la cele mai neașteptate trăznăi. Regulat, o dată sau de două ori pe lună, mă bat cu unii dintre colegii mei, întotdeauna joia. Duminica ies să mă plimb sau joc rugby.

Dar joile, ziua de vizită a părinților, nu se poate să nu-mi sară mai totdeauna țandăra. Imposibil să fac altfel.

Mamele vin să-și vadă fiii, îi duc la masă în oraș, iar după-amiezele, cînd este frumos, n-au altceva mai bun de făcut decît să se

plimbe cu ei prin curtea școlii, pe sub castani. Mi-am promis în fiecare miercuri să nu mai privesc spectacolul de la fereastra bibliotecii. Nu-i însă nimic de făcut și a două zi nu mă pot abține. Mă așez în locul de unde pot vedea foarte bine tot ce se întâmplă. Și așa descopăr două mentalități, care, fiecare în felul ei, mă scot din sărite.

Mai întâi, sînt cei care au mame cu corp urît, sau prost îmbrăcate, sau cu un aer de țărănci. Ăstora parcă le-ar fi rușine. Îi privesc cu atenție. Da, este adevărat, pe Dumnezeuul meu ! Le este rușine ! Ah, lașii, ticăloșii, scîrboșii ! Îți dai imediat seama de asta. În loc să se plimbe prin curte, de-a lungul și de-a latul, se așază pe o bancă într-un colț și nu se mai mișcă de acolo. Nu vor ca mamele lor să fie văzute, le ascund, și-au dat seama, deja, acești ticăloși ce înseamnă oamenii instruiți și distinși și, înainte chiar de a ajunge ingineri, absolvenți ai Școlii de Arte și Meserii, vor să-și uite originea. Sînt tipi care vor fi capabili mai târziu, surprinși de vizita inopinată a părinților picați în mijlocul unei adunări de oameni ajunși, să-i ducă la bucătărie și să le spună invitaților : „Scuzați-mă, sînt niște rude îndepărtate din provincie.“

Cearta nu-i greu de început cu cei din această categorie. Cînd văd pe vreunul dintre ei expediindu-și mama care-l jenează înainte de ora pînă la care aceasta ar putea rămîne cu el și dacă nefericitul intră în biblioteca de unde l-am observat, îl atac rapid :

– Spune, Pierrot, de ce-ai expediat-o atît de repede pe mama ta ?

– Era grăbită...

– Nu-i adevărat. Ești un mincinos, mama ta ia trenul pentru Gap la ora șapte. Am să-ți spun eu de ce-ai expediat-o : pentru că-ți este rușine cu ea. Îndrăznește să spui că nu este adevărat, ticălosule !

Din aceste bătăi ies întotdeauna victorios. Mă bat atît de des încît am devenit expert în scrima cu pumnii. Chiar cînd primesc mai multe lovituri decît adversarul, nu-mi pasă. Sînt aproape fericit. Dar niciodată nu mă bat cu unul mai slab ca mine.

Cealaltă specie care mă scoate din sărite, cea cu care mă bat ca un turbat, este aceea pe care eu o numesc a fanfaronilor. Sînt cei care au o mamă frumoasă, elegantă, distinsă. Cînd ai șaisprezece, șaptesprezece ani te afișezi din orgoliu cu o astfel de mamă, iar ei defilează prin curte, umflîndu-se în pene la brațul mamelor lor, făcînd fel de fel de fasoane care mă exasperează.

De fiecare dată cînd unul dintre ei face prea mult pe fanfaronul – ceea ce pentru mine constituie aproape o provocare – sau dacă mama lui are un mers care mi-l amintește pe acela al mamei mele, sau dacă poartă mănuși pe care le scoate și le ține în mînă, atunci nu mai rezist, înnebunesc de-a binelea.

De abia s-a întors vinovatul, că mă și reped asupra lui.

– Nu e cazul să faci pe grozavul, țărănoiule, cu o mamă îmbrăcată după moda de anul trecut ! A mea era mai frumoasă, mai fină, mai distinsă decît a ta ! Bijuteriile ei erau adevărate, nu tinichele ca ale mamei tale ! Chiar cineva care nu se pricepe poate să-și dea seama !

Nu-i nevoie să spun că majoritatea celor pe care-i atac astfel nu așteaptă să termin pentru a-mi da un pumn în gură. Adesea, această lovitură mă face să-mi pierd complet capul. Mă bat cu ei ca un vagabond, le dau lovituri de cap, de picior, de cot în lupta corp la corp ; o adevărată fericire clocotește în mine, ca și cum aş strivi toate mamele care au îndrăzneala să fie la fel de frumoase și de elegante cum a fost a mea.

Este, într-adevăr, ceva care mă depășește. Nu pot face altfel. De la moartea mamei, cînd aveam aproape unsprezece ani, am păstrat în mine acest fier înroșit al nedreptății pe care mi-a făcut-o destinul ! La unsprezece ani nu înțelegi moartea, nu o accepți. Ca cei în vîrstă să moară, mai treacă-meargă. Dar mama mea, zîna plină de tinerețe, de frumusețe, sănătate, care mă iubea atît de mult, cum de-a fost, oare, posibil să moară ? Nu este însă vorba numai de atît, pentru că acest lucru abject care este moartea trebuie să-l înțelegi și să-l accepți. Nu este posibil, nu, nu este posibil ! Ar trebui să ascundeți toate mamele din lume dacă vreți să nu mă revolt. Și încă ceva ! Cred c-aș fi fost capabil să fiu gelos și pe mielul pe care oia îl linge ca să-l facă să nu mai behăie.

Datorită unci bătăi de acest gen viața mea și-a schimbat cursul cu totul.

Într-adevăr, individul ăla nu avea dreptul să se culce liniștit după comedia pe care o jucase toată după-amiaza. Pretențios, mîndru de cei nouăsprezece ani ai lui, de succesele lui la matematică, primul dintre candidații la viitorul concurs de intrare la Școala de Arte și Meserii. Mare, foarte mare, deloc sportiv, căci tocește tot timpul, dar foarte puternic. Într-o zi, în timpul unei plimbări, a ridicat singur un trunchi de copac, ceea ce ne-a permis să ajungem la gaura unde se ascunsese un șoarece de cîmp.

Și tocmai el s-a găsit să dea un întreg spectacol în acea joi ! O mamă înaltă, cu talia aproape la fel de subțire, nu, să fim drepiți, la fel de subțire ca a mamei, cu o rochie de culoare deschisă, albă cu buline bleu, cu mîneci bufante. Dacă ar fi vrut să copieze o rochie a mamei, n-ar fi reușit mai bine. Ochi mari, negri, o pălăriuță împodobită cu o voaletă din tul alb.

Și viitorul candidat la Școala de Arte și Meserii s-a fălit cu ea prin

curte toată după-amiaza, în lung și-n lat, de-a curmezișul, în cerc, în diagonală. Se sărută adesea, parcă ar fi doi îndrăgostiți. Ar fi trebuit să fiu eu în locul lui, mama mea ar fi trebuit să se sprijine de brațul meu, foarte ușor, ca o gazelă, și eu aș fi sărutat-o pe obrazii atât de dulci.

De îndată ce-a rămas singur, îl atac.

– Ei, tu ! Ești la fel de bun artist de circ ca și la matematică. Nu te credeam atât de...

– Ce te-a apucat, Henri ?

– M-a apucat că trebuie să-ți spun că o expui pe mama ta ca pe un urs la circ, dorind să-ți uluiești colegii. Ei bine, pe mine nu m-ai uluit deloc. Căci mama ta este un nimic pe lângă a mea, este asemenea cocotelor de lux pe care le-am văzut vara trecută la Vals-les-Bains !

– Am să te pocnesc dacă nu taci din gură. Retrage tot ce-ai spus. Știi că sînt mai puternic decît tine.

– Te dezumfli ? Știu că ești mai puternic ca mine. Atunci, ca să ne echilibrăm forțele, ne vom bate în duel, fiecare cu un compas cu vîrfurile ascuțite. Du-te și caută-l pe-al tău, eu îl voi aduce pe al meu. Dacă nu ești un rahat, dacă ești capabil să te aperi, pe tine și pe maică-ta de trei parale, te aștept în spatele toaletelor peste cinci minute.

– Voi fi acolo.

Cîteva minute mai tîrziu, se prăbușea cu vîrfurile compasului meu înfipt adînc chiar deasupra inimii.

Tata a fost chemat imediat. Este înalt, de aproape un metru optzeci, puțin greoi, cum poate fi fiul unui institutor și al unei țărănci. Are o față rotundă, foarte blîndă, ochi căprui deschiși, cu pete aurii, o privire plină parcă de întrebări, aproape copilărească, poate din pricina numeroșilor elevi pe care i-a avut și a căror copilărie s-a reflectat în ochii lui ca într-o oglindă. Mi se pare firesc faptul că ochii lui au păstrat, ca și cum ar fi fost impregnat în ei, ceva foarte pur, misterios, pe care numai copilul îl are : naivitatea, naturalitatea.

Pentru el, moartea mamei nu a fost doar o pierdere înfiorătoare. Această moarte nu a provocat în el o rană care se cicatrizează încetul cu încetul, ci o poartă în el la fel de dureroasă ca în prima zi. Dragostea lui totală, exclusivă, Loulou, cum îi spunea el, nu mai există fizic, dar, nemaiputînd să o simtă alături, s-a refugiat în propria lui suferință douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru. Și, totuși, fruntea îi este senină. Nu pare a fi brăzdată de durere sau griji. Nimic nu lasă să se vadă efortul supraomnesc pe care-l face ca

să continue să trăiască, să se ocupe de copiii lui și ai altora. Numai că nu mai poate rîde, cînta, nici chiar fredona. Ridurile sînt în interiorul lui, al inimii. În ciuda acestor riduri, se forțează să rămînă senin și natural. Știu că, așa cum făcea și înainte, renunță la o partidă de vînătoare dacă unul dintre elevi are nevoie de meditații pentru a reuși la un examen. Și cum în sat și în împrejurimi se știe că-i plac undițele, trebuie să vezi la intrare acel enorm buchet de undițe pentru a înțelege cîți puști, cu răbdare, cu blîndețe, au fost conduși de el spre succes.

Am de acum șaptesprezece ani cînd ieșim de la judecătorul de instrucție însărcinat cu cazul meu. L-a sfătuit pe tata, dacă vrea să oprească acțiunea judiciară, să mă facă să semnez un angajament pentru intrarea în marină. Semnez la jandarmeria de la Aubenas pentru o perioadă de trei ani.

Tata nu m-a cîrtat cu adevărat pentru lucrul grav pe care l-am comis.

– Dacă înțeleg bine, și așa cred, Henri (îmi spune Henri cînd vrea să fie sever), ai propus să vă bateți cu o armă pentru că adversarul tău era mai puternic ?

– Da, tată.

– Ei bine, rău ai făcut. Numai golanii se bat așa. Și tu nu ești un golan, dragul meu.

– Nu.

– Uite în ce poveste te-ai vîrît și ne-ai vîrît pe toți. Gîndește-te la durerea pe care i-ai provocat-o mamei tale acolo unde este.

– Nu cred că i-am provocat durere !

– De ce, Henri ?

– Pentru ea m-am bătut.

– Ce vrei să spui ?

– Că nu suport să-i văd pe camarazii care mă sfidează cu mamele lor.

– Am să-ți spun, Henri, că nu pentru mama ta te-ai luat la bătaie, nici acum, nici altădată. Nu din dragoste adevărată pentru ea. Adevărul este că ești un egoist, înțelegi ? Ai vrea, pentru că fatalitatea ți-a luat-o pe mama ta, ca nici ceilalți copii să n-aibă nimic... Nu este bine, ar fi nedrept, și asta mă miră la tine. Și eu sufăr cînd mă întîlnesc cu un coleg care merge cu soția lui la braț. Nu pot să nu mă gîndesc la fericirea lor, la acea fericire pe care și eu meritam s-o am, mai mare poate decît a lor, dacă n-ar fi fost acea dramatică nedreptate a sorții. Numai că eu nu sînt gelos pe ei, din contră, le doresc să nu li se întîmple ceva la fel de oribil ca mie.

Dacă aj aveai cu adevărat sufletul mamei tale, te-ai bucura de bucuria altora. Iată, ca să ieși din situația asta ingrată, trebuie să

pleci acum la marină. Cel puțin trei ani care nu vor fi ușori. Și eu voi fi pedepsit, căci, toți acești ani, copilul meu va fi departe de mine.

Iar apoi mi-a spus o frază care s-a gravat foarte adânc în mintea mea :

– Știi, dragul meu, nu există o anumită vîrstă la care să devii orfan. Să-ți aduci aminte de asta toată viața.

...Sirena pachetului *Napoli* mă face să tresar și-mi șterge din fața ochilor amintirea acestui trecut îndepărtat, imaginea mea la șaptesprezece ani, cînd, împreună cu tata, ies de la jandarmeria unde am semnat angajamentul pentru marină. Dar, imediat după aceea, îmi apare în față un alt moment, poate cel mai disperat, momentul cînd l-am văzut ultima oară pe tata.

Eram într-unul din acele sinistre vorbitoare ale închisorii La Santé, separați de un culoar lat de un metru, fiecare în spatele unui grilaj, într-un fel de celulă. Rușinea, dezgustul pentru tot ceea ce a însemnat viața mea de pînă atunci și l-a adus pe tata aici, pentru treizeci de minute, în această cușcă de fiare, mă strîng parcă de gît.

Nu a venit să-mi reproșeze că sînt suspectul numărul unu într-o afacere murdară de-a tagmei. Este aici, cu aceeași față răvășită pe care o avea cînd mi-a anunțat moartea mamei. A intrat singur în această închisoare, ca să-și vadă încă o dată puiul, măcar pentru o jumătate de oră, nu cu intenția să-i reproșeze proasta conduită, să-l facă să simtă consecințele acestei afaceri pentru onoarea și pacea familiei. Nu-mi spune „Ești un fiu rău“, nu, îmi cere scuze că nu a știut să mă crească.

Nu vine să spună : „Te acuz de... !“, ci, din contră, îmi spune ultimul lucru la care m-aș fi așteptat, cel care, mai mult decît orice reproș din lume, putea să mă atingă în adîncul inimii :

– Dacă ai ajuns pînă aici, puiule, este din cauza mea. Iartă-mă, da, iartă-mă, pentru că te-am răsfățat prea mult.

Și, pe această mare Mediterană, pe care pachetului *Napoli* își croiește acum drum cu atîta ușurință, m-am imbarcat la bordul vasului *Thionville*, după ce-am petrecut cîteva săptămîni la Depozitul 5 al Marinei din Toulon. Este un avizo, o navă de mic tonaj, fin și rasat, unde totul a fost conceput pentru viteză. Nici cel mai mic confort, doar imensa cală pentru cărbuni.

Nimic nu putea fi mai ostil decît climatul de disciplină de fier al marinei din acel an 1923. În plus, marinarii fiind clasați de la unu la șase, după nivelul lor de instruire, eu mă găseam la cel mai înalt nivel, șase. Și acest tînăr de șaptesprezece ani, atunci ieșit din clasele preparatorii pentru Școala de Arte și Meserii, acest tînăr nu înțelege și nu poate să-și însușească această supunere oarbă, imediată, în fața unor ordine date de niște distinși caporali de marină cu un nivel

intelectual destul de scăzut. Au, cel mult, clasa a treia ca instruire generală. Toți sînt bretoni sau aproape toți. Nu am nimic contra bretonilor. Buni marinari, buni la tăvăleală, ceea ce nu se poate contesta. Dar, în ce privește psihologia, asta-i cu totul altceva.

Intru imediat în conflict cu ei. Nu pot să mă supun unor ordine fără cap și coadă. Refuz să urmez orice curs de specializare, ceea ce era normal avînd în vedere studiile mele, și sînt imediat catalogat în echipa indisciplinaților, a celor ce nu-s buni la nimic, a celor „fără specialitate“.

Corvezile cele mai grele, cele mai plictisitoare, cele mai cretine sînt pentru noi. „Ești un bun la nimic ? Ei bine, vom face din tine un bun la toate.“ Corvezile la cartofi, curățirea W.C.-urilor, lustruirea obiectelor de aramă, „valsul confetilor“ (încărcarea la bord a cărbunilor în brichete de cinci kilograme, pe care trebuie să le aranjezi în cală ca pe niște cărți în bibliotecă), spălarea punții, toate astea sînt pentru noi.

– Ce faceți aici, v-ați adăpostit în spatele coșului ?

– Domnule contramaistru, abia am terminat de spaiat puntea.

– A, da ! Ei bine, luați-o de la început, dar de data asta de la pupă spre proră, și să frecăți mai bine, dacă nu, veți mai auzi de mine !

Cretinul ăla este de cincisprezece ani în marină. Nivel de instruire, poate doi. Se spune că nici măcar nu este breton de pe coastă, că este un „țărănoi“, un țăran din interiorul regiunii.

Un marinar arată atît de bine cu pomponul lui, cu blazonul cu guler mare albastru, cu bereta tip plăcintă trasă puțin pe-o ureche, cu ținuta bine ajustată, la fantezie, cum se spune. Dar noi, cei buni la nimic, nu avem dreptul să ne retușăm uniformele. Cu cît sîntem mai urît îmbrăcați, cu cît avem aerul mai nenorocit, cu atît sînt și contramaistrii mai fericiți. Atunci, nu avem altă soluție decît să suprasolicităm. „Arțăgoșii“ nu încetează să inventeze tot felul de trăznăi și să comită greșeli destul de grave. Așa că, de fiecare dată cînd ajungem la chei, „facem bordul“ și ne petrecem noaptea în oraș. Unde să ne ducem ? În bordeluri, bineînțeles. Eu și alți doi prieteni ne-am descurcat de minune. Fiecare are tipa lui cu care face dragoste pe gratis, dar care îi mai dă și cîte o bancnotă, două ca să mănînce sau să bea un păhărel. Nu noi le-am agățat, ci ele pe noi. Ne întoarcem spre arsenal, spre ora patru dimineata, frînți de oboseală și puțin amețiți de băutură.

Nu-i prea greu să trecem de paznici. Reperăm o santinelă arabă.

– Cine-i acolo ? Răspunde sau trag. Parola ? Nu știi, nu treci.

– Tu, arăboiule, tu n-o știi ! Cu căpățîna ta ca o tărtăcuță, ai și uitat-o deja !

- Eu am uitat-o ? Azi este „Rochefort“ !

- Ai dreptate, așa-i !

O ștergem și ne îndreptăm spre o altă santinelă.

- Cine-i ? Parola !

- Rochefort.

- Bine, treceți.

Pedepsele se înmulțesc. Cincisprezece zile de arest, apoi treizeci. Ca să-l punem la punct pe un bucătar care a refuzat să ne dea o bucată de carne și o bucată de pâine după o corvoadă la cartofi, îi furăm o pulpă întreagă, bine rumenită, cu ajutorul unui cârlig pe care îl introducem prin gaura de aerisire de deasupra cuptorului în timp ce el s-a întors cu spatele. O devorăm în magazia de cărbuni. Rezultatul : patruzeci și cinci de zile în închisoarea marinei, unde aflu că ordinul „La piele“ înseamnă să rămânem goi în întregime. Nu știati ? Și mă trezesc gol, în curtea închisorii, în plină iarnă, la Toulon, în fața unui bazin cu apă aproape înghețată, în care sîntem obligați să ne aruncăm.

Pentru o beretă de marinar, care nu valorează nici măcar zece franci, ajung în fața consiliului de disciplină. Motivul : distrugere de efecte militare.

În marină, în tot cazul, în acea vreme, toată lumea își deformează bonetele. Nu pentru a le distruge, nu, ci doar pentru a fi în pas cu moda. Bonetele se umezesc, apoi, îndoite, sînt întinse cît mai tare cu putință și, după ce sînt lărgite și li se pune un fel de balenă, în formă de cerc, în interior, capătă forma unei plăcinte. Cum spun fetele : „Este foarte drăguță o bonetă-plăcintă.“ Mai ales cînd are și un pompon de culoarea morcovului, bine ajustat cu foarfecele. Toate fetele din oraș, indiferent de rangul lor în societate, cred că atingerea unui pompon le aduce noroc și trebuie să plătească pentru asta cu un sărut.

Șeful nostru are necazuri cu copiii lui, care întâmpină dificultăți la trecerea examenului de absolvire. E convins că nu este vina lor, ci a institutorilor, care îi întreabă în mod special, la oral, despre ceea ce ei nu știu. Nu cum procedează cu propriii lor copii : între ei își fac favoruri, se întrajutorează. Și cum eu sînt fiu de institutor...

- Fiecare la rîndul lui, Charrière. Aici, cu mine, nu te poți aștepta la favoruri. Din contră !

Am devenit oaia neagră a acestui tîmpit. Nu mă scapă din ochi, mă persecută fără încetare. Astfel că, de trei ori, o șterg fără învoire. Dar niciodată nu lipsesc mai mult de cinci zile și douăzeci și trei de ore, căci după ce trec șase zile ești dat dezertor. Dezertor aș fi putut să ajung la Nisa. Am petrecut noaptea cu o fată teribilă și m-am

sculat prea târziu. Încă o oră și aș fi dezertor. Mă îmbrac în viteză și plec în fugă în căutarea unui agent de poliție care trebuie să mă aresteze. Zăresc unul, mă reped la el și... cer să mă aresteze. Este un bonom, indulgent.

– Haide, puștiule. Nu trebuie să te enervezi așa ! Te întorci la navă și le explici. Toți au fost o dată tineri.

Degeaba îi explic că, peste o oră, voi fi considerat dezertor, nu vrea să înțeleagă nimic. Atunci, iau o piatră de pe jos, mă întorc spre o vitrină și spun :

– Dacă nu mă arestați, la trei sparg vitrina !

– Parcă e turbat puștiul ăsta ! Hai la post !

Deci, pentru că am deformat o bonetă de marinar ca s-o fac mai elegantă sînt trimis la secția disciplinară de la Calvi, în Corsica. Nimeni nu putea bănuî că acesta era primul meu pas spre ocnă.

Secțiile disciplinare înseamnă în primul rînd *la camise*, „cămașă“. Ești obligat să porți această ținută specială. De la sosire ești întâmpinat de un „comitet de primire“ însărcinat să te claseze fie ca un adevărat *camisard*, fie ca un nenorocit, fie ca un pederast. Această mică ceremonie simpatică se numește „demonstrația“. Trebuie să le dovedești că ești un bărbat, bătîndu-te succesiv cu unul, doi, trei pensionari mai vechi. Cu antrenamentul de la Școala Superioară de la Crest, mă descurc destul de bine. După al doilea adversar, care se alege cu o buză spartă și cu nasul strivit, vechii pensionari opresc „demonstrația“. Sînt trecut în rîndul adevăraților *camisards*.

La camise. Lucrez la vilele unui senator corsican. De la răsăritul soarelui pînă la apusul lui, nici o pauză, nici un fel de favoare, trebuie să fim domoliți, noi, căpățînoșii. Nici nu mai sîntem marinari. Aparținem celui de-al 173-lea regiment de infanterie din Bastia. Revăd și acum cetatea Calvi, cei cinci kilometri pe care-i parcurgem pînă la Calenzona unde lucrăm, cu tîrnăcopul sau loptata pe umăr, întoarcerile în pas de marș la închisoare. Este de nesuportat, inuman. Ne revoltăm și, cum mă număr printre capii revoltei, sînt trimis împreună cu alți doisprezece într-o tabără disciplinară mai dură, cea de la Corté.

O cetățuie, sus pe munte, șase sute de trepte de urcat și de coborît de două ori pe zi ca să ne ducem să muncim aproape de gară la amenajarea unui teren de sport pentru soldații din contingent.

În acest infern, în această adunătură de brute, primesc o scrisorică de la Toulon, pe care mi-o dă pe ascuns un civil din Corté : „Dragul meu, dacă vrei să scapi din acea adevărată galeră, taie-ți degetul mare. Legea spune că lipsa degetului mare, cu sau fără metacarpian, atrage clasarea printre auxiliari, iar dacă e vorba de o

pierdere datorată unui accident survenit în timpul serviciului comandat, ea aduce cu sine incapacitatea permanentă în serviciul armatei, deci reformarea. Legea din 1831, dispoziția din 23 iulie 1883. Te aștept, Clara". Adresa : Le Moulin Rouge, cartierul rezervat, Toulon.

Nu mi-a trebuit mult ca să pun totul la cale. Munca noastră constă în extragerea din munte, zilnic, a aproape doi metri cubi de pământ pe care-i transportăm cu roaba, la cincizeci de metri mai departe, de unde se încarcă în camioane ceea ce nu folosim la nivelarea terenului. Lucrăm în echipe de câte doi. Pentru a nu fi acuzat de mutilare voluntară, ceea ce m-ar costa cinci ani de *camise* în plus, nu trebuie să-mi tai degetul cu un obiect ascuțit.

Împreună cu coechipierul meu, un corsican, Franqui, am atacat muntele la bază, săpînd un fel de grotă. Este de ajuns o lovitură de tîrnăcop și tot ce este deasupra se va prăbuși peste mine. Paznicii care ne supraveghează sînt duri. Sergenul Albertini este tot timpul după noi, la doi sau trei metri. Asta face manevra ceva mai dificilă, dar este important să fie așa, pentru că, dacă totul se petrece cum trebuie, el va fi un martor imparțial.

Franqui a plasat chiar la intrarea în grotă o piatră mare, foarte ascuțită ; îmi voi așeza degetul pe ea și îmi voi astupa gura cu o batistă ca să nu se audă nici cel mai mic strigăt cînd Franqui mi-l va strivi cu o altă piatră de aproape zece kilograme. Voi dispune de cinci sau șase secunde pentru a face să se prăbușească apoi pămîntul peste mine. Nu se poate să dăm greș. Vor fi nevoiți să-mi amputeze degetul, chiar dacă nu se rupe complet.

Sergenul se află la trei metri de noi, curățîndu-și încălțărilor de pămînt. Franqui ia piatra, o ridică sus și lovește cu putere. Degetul este strivit. Zgomotul loviturii s-a confundat cu cel al tîrnăcoapelor, sergentul nu a văzut nimic. Două lovituri de tîrnăcop și pămîntul se prăbușește peste mine, sînt ca și îngropat. Urlete, strigăte de ajutor, sînt degajate și apar plin de pămînt și cu degetul complet sfărîmat. Sufăr, de altfel, ca un dămnat. Totuși, reușesc să-i spun sergentului :

- O să vedeți, or să spună că am făcut asta în mod intenționat.
- Nu, Charrière, am văzut accidentul, sînt martor. Sînt sever, dar corect. Voi spune ce-am văzut, nu-ți fie teamă.

Două luni mai tîrziu, reformat și cu pensie, cu degetul mare îngropat la Corté, sînt transferat la Depozitul 5 al Marinei din Toulon, de unde sînt eliberat.

M-am dus să-i mulțumesc Clarei, la Moulin Rouge. Este de părere că lipsa aceluia deget de la mîna stîngă nici nu se observă și că,

cu patru sau cinci degete, o mîngîi la fel de bine. Asta-i principalul. Adio, Marină, secții disciplinare și tot tacîmul !

– S-a schimbat ceva în tine, fiule. Nu știi prea bine ce. Sper că cele trei luni petrecute în mijlocul acelor băieți răi n-au lăsat prea multe urme.

Sînt aici, cu tata, în casa copilăriei mele, unde m-am întors imediat după ce-am fost reformat. O fi, oare, ceva schimbat profund în mine ?

– Nu pot să-ți răspund, tată, nu știu. Cred că sînt ceva mai violent, mai puțin dispus să urmez regulile de viață cu care m-ai deprins cînd eram mic. Probabil că ai dreptate, ceva s-a schimbat în mine. O simt aici, în această casă, unde am fost atît de fericit cu mama și surorile mele. Sînt mai puțin șocat de faptul că mă aflu acum doar cu tine. Probabil, am devenit insensibil.

– Ce vei face ?

– Ce mă sfătuiești ?

– Să-ți cauți de lucru, repede. Ai douăzeci de ani acum, copile.

Două concursuri. Unul la Privas, pentru poștă, celălalt la Avignon, pentru o slujbă în administrația militară. Bunicul Thierry m-a însoțit.

Scrisul și oralul au mers foarte bine. Dacă nu sînt primul, sînt probabil printre primii zece. Și cum sînt o sută zece posturi de ocupat, am trecut hopul. Am intrat în joc. Nu văd nici un inconvenient să urmez sfaturile tatei, voi fi funcționar. Eram sincer. Le datoram asta tatei și mamei. Vroiam să duc o viață demnă și cinstită. Dar azi, cînd scriu aceste rînduri, nu pot să nu mă întreb cît timp ar fi reușit, oare, micul Charrière, totuși fiul unui înștitutor, să rămînă un umil funcționar cu tot ceea ce fierbea în el.

La citirea rezultatului primit cu poșta de dimineață, tata, bucuros, se hotărăște să dea o mică petrecere în cinstea mea. Mătușa Leontine, unchiul Dumarché, bunicul Thierry, bunica. O plăcintă enormă, o sticlă de șampanie adevărată, fiica unui coleg al tatei invitată la ceremonie. „Ar fi o soție remarcabilă pentru fiul meu.“

Bucuria, pentru prima oară după zece ani, plutește parcă în casă. La un moment dat, îmi reproșez acest lucru, dar, apoi, accept ca, pentru prima oară după moartea mamei, să se rîdă aici. Accept, deoarece hotărîrea de a trăi cum au trăit și ei, ca niște oameni cumsecade, le-o ofer amîndurora, mamei și tatei.

Încredere, certitudine pentru viitor.

– Henri a reușit al treilea la concurs. Deci, înainte să împlinească douăzeci de ani, are deja o frumoasă carieră în fața lui.

M-am plimbat prin grădină cu tînăra pe care tata și-o dorește probabil ca noră și care ar putea – este sigur de asta – să-l facă fericit pe fiul lui. Este drăguță, bine educată, aproape distinsă și foarte inteligentă. Ceva mă atrage în mod deosebit la ea : mama ei a murit la naștere, deci sînt mai bogat ca ea în dragoste maternă. Nu voi mai fi inginer diplomat al Școlii de Arte și Meserii, dar voi avea totuși o bună situație.

Două luni mai tîrziu, cade bomba !

„Deoarece n-ați putut aduce un certificat de bună purtare de la marină, regretăm că trebuie să vă anunțăm că nu puteți intra în serviciile noastre.“

Tata nu-i acasă în dimineața în care factorul îmi aduce mandatul de pensionar, cu restanțele pe ultimele șase luni. Tata, după primirea scrisorii care a făcut să-i piară toate iluziile, este trist și nu prea vorbește. Suferă.

De ce să continui așa ? Halde, o valiză, cîteva schimburi și profit de prezența tatei la adunarea institutorilor de la Aubenas ca să dispar.

Bunica mă surprinde pe scară.

– Unde te duci, Henri ?

– Mă duc unde nu mi se cere certificatul de bună purtare pentru timpul cît am fost în marină. Mă duc să-l caut pe unul dintre cei pe care i-am cunoscut la secția disciplinară de la Calvi ; el mă va învăța să trăiesc în afara acestei societăți în care am crezut ca un timp și care știe că nu mai am ce aștepta de la ea. Mă duc la Paris, în Montmartre, bunico.

– Ce vei face ?

– Nu știu încă. Dar sînt sigur că nimic bun ! Adio, bunico, îmbrățișează-l pe tata din partea mea !

Pămîntul se apropie foarte repede de noi, se disting de acum toate ferestrele caselor.

Mă întorc după un lung, foarte lung voiaj, ca să-i întîlnesc pe ai mei, pe care nu i-am mai văzut de douăzeci și șase de ani.

Cum arată, oare, familia mea ? Cu toții, timp de mai bine de douăzeci de ani, au trăit forțîndu-se să mă uite. Eram mort pentru ei, pentru copiii lor nu existasem niciodată, numele meu nu era amintit în nici o împrejurare. Sau, poate, foarte rar, în intimitate, în discuțiile cu tata. De numai cinci ani, au trebuit, puțin cîte puțin, să-i dea un chip, pentru copiii lor, unchiului Henri care trăiește în Venezuela.

Da, au fost nevoiți, probabil, să facă efortul de a-l șterge pe nepotul lor, pe fratele lor, pe unchiul copiilor lor de pe lista oamenilor ce trebuie iubiți. Acum cinci ani, am început să ne scriem. Ei îmi trimit scrisori drăguțe, pline de afecțiune. Dar, oricum, sînt prizonierii trecutului, ai societății în care trăiesc. Scrisori – este foarte drăguț din partea lor – pot să-mi trimită, dar nu le este frică de ce va spune lumea, nu se tem, oare, de întîlnirea cu un frate care a fost la ocnă și a evadat, iar acum le-a dat întîlnire în Spania ?

Nu aş vrea să vină să mă vadă numai dintr-un sentiment de datorie, aş vrea să vină cu inima plină de adevărate și bune sentimente pentru mine.

Dacă ar ști, totuși...

Dacă ar ști, în timp ce această coastă, care s-a îndepărtat atît de repede cînd eram îmbarcat pe *La Martinière*, se apropie acum atît de încet, dacă ar ști că, în timpul anilor cît am zăcut în ocnă, am fost mereu cu ei !

Dacă surorile mele ar putea să vadă filmele despre copilăria noastră pe care mi le-am proiectat în memorie în carcerele, celulele, cuștile de fier de la Recluziune !

Dacă ar ști că m-am hrănit cu amintirea lor, a tuturor celorlalți care alcătuiau familia noastră, luînd de la ei forța de-a învinge imposibilul, de-a găsi pacea în disperare, uitarea de-a fi prizonier, refuzul sinuciderii, dacă ar ști că lunile, zilele, orele, minutele, secunde de anilor de singurătate completă, de liniște absolută, au fost pline pînă la refuz de cele mai mici întîmplări din copilăria noastră !

Coasta se apropie din ce în ce mai mult, se vede Barcelona, vom intra curînd în port. Huu ! Huu ! Se aude urletul sirenei. Și am o poftă nebună să-mi pun mîinile pîlnie la gură și să strig plin de bucuria de-a trăi : „Hei; voi, toți, sosesc ! Veniți fuga !“, așa cum le strigam cînd eram copil pe pajiștile din Fabras, cînd găseam un loc cu violete. „Am luat totul“, striga Yvonne, trăgînd cu degetul un cerc imaginar, indicînd astfel că toate violetele ce se găseau în acel cerc erau ale ei. „Și eu bucata asta“, spunea Nène, întotdeauna generoasă. Eu nu arătam nici un loc în mod special, dar, foarte repede, adunam cîte violete puteam, fără să țin seama de „proprietățile“ celorlalți.

– Ce faci aici, dragul meu ? Te caut de-o oră ! Am coborît și în cală, la mașină.

Fără să mă ridic de pe șezlong, o iau pe Rita de mijloc, ea se apleacă și mă sărută pe obraz. Și abia acum realizez că, dacă mă îndrept spre întîlnirea cu familia mea, cu toate întrebările pe care mi le pun și cu toate întrebările pe care am să le pun alor mei, am aici,

lîngă mine, familia mea, cea pe care eu am întemeiat-o, cea care m-a adus pînă aici. Și, găsind că este extraordinar ceea ce poate să facă dragostea adevărată, îi spun :

– Draga mea, priveam, re trăind trecutul, pămîntul care se apropie, unde sînt morții și viii mei.

Barcelona. Mașina strălucitoare ne așteaptă pe chei, cu toate valizele bine aranjate în portbagaj ; traversăm orașul fără să zăbovim aici, nerăbdători să ajungem chiar în această zi cu soare la frontiera franceză. Dar, două ore mai tîrziu, emoția este atît de puternică încît sînt obligat să trag pe dreapta drumului, incapabil să mai conduc.

Cobor, ochii mei sînt parcă orbiți de peisajul pe care-l privesc : pămînturile cultivate, platanii uriași, trestii care tremură, acoperișurile de paie sau de țiglă roșie ale fermelor și căsuțelor, plopii care cîntă în vînt, pajiștile pe care și-au dat întîlnire toate nuanțele de verde, vacile care pasc făcînd să le sune tălăngile de la gît, oh, viile cu frunzele ce nu reușesc să ascundă toți ciorchinii de struguri. Această parte din Catalonia se aseamănă atît de mult cu peisajul în care mi-am petrecut copilăria de parcă toate acestea ar fi ale mele dintotdeauna ; de cînd m-am născut, am văzut aceleași culori, aceeași vegetație, chiar aceleași culturi, m-am plimbat mîna în mîna cu bunicul pe aceleași arături și i-am dus tatei tolba în zilele de vînătoare, cînd o încurajam pe cățeua noastră, Clara, să stîrnească un iepure sau un stol de potîrnichi. Pînă și barierele ce mărginesc proprietățile sînt la fel ca cele din amintirile mele. Și micile canale de irigație prin care curge apa, avînd din cînd în cînd pusă o scîndură, ca un stăvilar, pentru a dirija apa spre un loc anume ; nu-i nevoie să mă duc să mă uit mai de aproape, știu că sînt broaște și că doar cu o sfoară de care este prins un cîrlig și cu un petec de pînză roșie aș putea să pescuiesc, cum am făcut-o de atîtea ori !

Uit cu totul că această cîmpie este în Spania, atît de mult se aseamănă cu valca Ardèche-ului sau a Rhône-ului.

Și această natură pe care am uitat-o, atît de diferită de cea în care am trăit anii din urmă, meritînd și ea în felul ei să fie admirată, această multitudine de parcele care se pierd la orizont, îngrijite precum grădinile parohiilor sau ale institutorilor, ei bine, această natură pune cu totul stăpînire pe mine, ca o mamă care-și strînge la piept fiul atît de mult așteptat. Este normal, de altfel, căci nu sînt eu, oare, fiul acestui pămînt ?

Și acolo, pe șosea, între Barcelona și Figueras, încep să plîng. Îndelung, pînă cînd mîna Ritei, încet, foarte încet, îmi mîngîie ceafa

și-mi spune : „Să-i mulțumim lui Dumnezeu că ne-a adus pînă aici, atît de aproape de Franța ta, la două, trei zile de întîlnirea cu ai tăi.“

Ne oprim la hotelul cel mai apropiat de frontiera franceză. A doua zi, Rita ia trenul și se duce la Saint-Péray ca s-o aducă pe Tanti Ju. Cît lipsește Rita, voi închiria o vilă. M-aș fi dus chiar eu, dar pentru poliția franceză sînt încă un evadat din Guyana. Am găsit o vilă foarte frumoasă la Rosas, chiar la marginea plajei.

Doar cîteva minute de așteptare, Papi, și-o vei vedea coborînd din tren pe cea care l-a iubit pe tatăl tău, cea care a cultivat în propriul ei cămin prezența și sufletul mamei tale, cea care ți-a scris scrisorile acelea atît de frumoase care însuflețeau în tine amintirea celor care te-au iubit și pe care și tu i-ai iubit atît.

Rita coboară prima. Cu atenții de fiică, o ajută să coboare pe Tanti Ju, o femeie înaltă, bine făcută, cu o mină sănătoasă, ca a femeilor de la țară. Urmează apoi valiza pe care i-o dă un domn politic.

Cele două brațe puternice mă cuprind, mă strîng la piept, îmi transmit căldura vieții și alte mii de lucruri ce nu pot fi exprimate în cuvinte. Aceste brațe parcă îmi spun : „În sfîrșit ! După douăzeci și șase de ani, chiar dacă tatăl tău nu mai este, chiar dacă mama ta te-a părăsit acum treizeci și nouă de ani, cineva te întîmpină în locul lor ; eu sînt aceea, și mă aflu aici pentru amîndoi. Ei sînt în mine, tu știi asta, și nu numai brațele mele te strîng, nu sînt doar două brațe, ci sînt șase, sînt cele care-ți aparțin pentru totdeauna și care-ți spun, copile, că n-am încetat niciodată să te iubim. Niciodată timpul n-a putut, cîtuși de puțin, să atenueze imaginea ta, niciodată nu am crezut că ai fost vinovat, niciodată nu ți-am șters numele de pe lista celor ce ne erau dragi. Și, mai ales, Riri, copilul nostru risipitor, care te întorci acum la noi, să nu spui, să nu șoptești, nici măcar să nu gîndești că trebuie să ne ceri iertare, căci te-am iertat demult.“

Și, ținînd-o pe Rita de mijloc de-o parte și pe-a doua mea mamă de cealaltă, ieșim din gară, uitînd complet că valizele nu-și urmează proprietarii decît dacă le duce cineva.

Și Tanti Ju țipă de bucurie ca o fetiță minunîndu-se în fața superbului automobil al copiilor ei, și Tanti Ju se miră că, în momente atît de emoționante, valizele nu participă la miracolul care se produce și nu-și urmează cu propriile lor picioare proprietarii transfigurați de bucurie. Și Tanti Ju îmi spune să mă duc să caut valiza aia fără suflet, dar, în același timp, continuă să vorbească cu copilul ei, deloc neliniștită că nimeni nu se grăbește să se ducă, ca și cînd ar gîndi : „Dacă mi-am pierdut valiza, n-am pierdut mare lucru, atîta

pagubă, dar mi-ar părea rău dacă, pentru a o recupera, ar trebui să mă despart, măcar pentru câteva minute, de copilul meu abia regăsit.“

Era ora unsprezece dimineata cînd am sosit, cu Rita și Tanti Ju, și este ora trei dimineata, a doua zi, cînd, în sfîrșit, moartă de oboseală din cauza călătoriei, a vîrstei, a emoțiilor, a celor șaisprezece ore cît ne-am împărtășit amintirile, Tanti Ju, în camera în care m-am dus s-o îmbrățișez, adoarme pe umărul meu cu o figură de copil.

Am căzut pe patul meu și am adormit imediat, distrus, măcinat, la capătul puterilor, fără suflul și energia necesare pentru a rămîne treaz. Explozia unei mari bucurii te dă gafa, ca și cea mai mare nenorocire.

Cele două femei s-au trezit înaintea mea și mă scoală din somnul meu profund pentru a-mi spune că este ora unsprezece dimineata, că soarele strălucește, că cerul este albastru, că nisipul este cald, că tartinele și cafeaua mă așteaptă, că trebuie să dejunăm în viteză dacă vrem să ajungem la timp la frontieră ca s-o luăm pe sora mea și familia ei, care trebuie să sosească pe la ora două. „Mai bine mai devreme, îmi spune Tanti Ju, căci cumnatul tău o să conducă repede ca să evite să încaseze o prafură din partea familiei nerăbdătoare să te vadă.“

Am parcat mașina aproape de postul de vamă și de polițistul spaniol.

Iată-i !

Sosesc pe jos, fugind, lăsîndu-l singur pe cumnatul meu care trebuie să stea la coadă, cu Citroën-ul lui, la vama franceză.

Prima care aleargă spre mine cu brațele întinse este sora mea Hélène. Trece în fugă fișia de pămînt al nimănui, de la un post la altul, din Franța în Spania. Mă îndrept spre ea, cu stomacul strîns de emoție. La patru metri unul de altul ne oprim și ne privim drept în ochi. Este ea, Nène din copilăria mea ; este el, Riri, frățiorul meu dintotdeauna, spun privirile noastre pline de lacrimi. Și ne aruncăm unul în brațele celuilalt. Straniu. Pentru mine, această soră care are de acum cincizeci de ani este surioara mea dintotdeauna. Nu-i văd fața îmbătrînită, nu văd nimic decît că scînteia ce-i animă privirea este aceeași și că trăsăturile ei, pentru mine, nu s-au schimbat.

Îi uităm pe toți ceilalți, atît de mult rămînem unul în brațele celuilalt. Rita i-a îmbrățișat deja pe toți copiii. Aud cum îi spun : „Cît ești de frumoasă, tanti !“ Atunci mă întorc, o las pe Nène și-o împing pe Rita în brațele ei, spunîndu-i : „Iubește-o, căci ea m-a adus pînă la voi.“

Cele trei nepoate ale mele sînt splendide, cumnatul în plină formă, arătînd foarte emoționat că mă întîlnește. Nu lipsește decît primul lor născut, Jacques, mobilizat din cauza războiului din Algeria.

Și plecăm spre Rosas, Lincoln-ul în față, cu surioara mea alături de mine.

Acastă primă cină, în jurul unei mese rotunde, n-o voi uita niciodată. Din cînd în cînd, picioarele-mi tremură atît de tare sub masă că trebuie să le țin cu mîna.

1930–1956. Atîtea lucruri li s-au întîmplat atît lor, cît și mie. Ce drum lung am parcurs, cu ce lupte pentru a ajunge aici, cu ce obstacole de trecut ! În timpul mesei nu le vorbesc despre ocnă. Îl întreb doar pe cumnatul meu dacă, din cauza condamnării mele, au avut cumva necazuri. Mă asigură, amabil, că nu, dar bănuie cît au suferit știind că fratele și cumnatul lor se află la ocnă. „Nu ne-am îndoit niciodată de tine și, chiar dacă ai fi fost vinovat, te-am fi plîns, dar nu te-am fi renegat.“

Nu, nu le povestesc nimic despre ocnă, nu le povestesc nimic despre proces. Pentru ei și – o cred sincer acum – pentru mine adevărata mea viață începe cînd, datorită Ritei, l-am înmormîntat pe omul cel vechi, pe aventurier, pentru a-l reînvia pe Henri Charrière, pe micul Riri, fiul unui institutor din Ardèche.

Căminul meu s-a mărit, familia a fost regăsită. Nepoatele mele sînt uluite să descopere un unchi căzut din cer cu o mașină americană extraordinară și care le povestește atîtea despre indieni și despre viața lui în America de Sud. Adevăratul unchi din America. Ne adorăm.

Luna august a trecut parcă prea repede pe plaja de la Rosas.

Am regăsit gesturile mamei în cele ale surorii mele atunci cînd își cheamă puii. Am regăsit strigătele din copilărie, rîsul fără motiv, exploziile de bucurie ale tinereții mele petrecute pe plaja de la Palavas, unde ne duceam cu părinții.

O lună, treizeci de zile, cît este de lungă într-o carceră, singur cu tine, dar cît este de scurtă în mijlocul alor tăi pe care i-ai regăsit ! Sînt de-a dreptul beat de fericire. Nu numai că mi-am regăsit sora și cumnatul, dar am descoperit și alte ființe pe care am toate motivele să le iubesc, nepoatele mele, necunoscute pînă mai ieri, iar astăzi atît de apropiate ca și cînd ar fi fricele mele.

Sînt pe plajă cu Rita, bucuroasă că mă vede atît de fericit. Este un triumf pentru ea, cel mai frumos cadou pe care putea să li-l facă și să mi-l facă : să ne reunească, în sfîrșit, fără să ne fie teamă de poliția franceză. Sînt pe plajă, pe jumătate adormit, este foarte

tîrziu, poate miezul nopții. Rita este și ea lungită pe nisip, cu capul pe coapsele mele, iar eu îi mîngîi părul.

– Mîine îşi iau toţi zborul. Cît de repede a trecut timpul, dar cît a fost de minunat ! Este adevărat, dragă, nu trebuie să ceri prea mult de la viaţă, totuşi, sînt trist, vezi tu, să mă despart de ei. Cînd ne vom mai revedea, oare, costă atît de mult un asemenea voiaj !

– Ai încredere în viitor, sînt sigură că-i vom revedea cît de curînd.

I-am însoţit pînă la frontieră. O iau cu ei pe Tanti Ju. La aproape o sută de metri de frontiera franceză ne-am despărţit. N-au curs lacrimi pentru că le-am mărturisit speranţa mea în viitor : peste doi ani vom petrece nu o lună, ci două luni împreună.

– Este adevărat, unchiule ?

– Bineînţeles, dragele mele, este sigur.

Citroënul negru se depărtează încet. Stăm în picioare în mijlocul drumului şi Rita se sprijină de braţul meu. Sînt cu toţii întorşi spre noi şi ne fac semne cu mîna pînă cînd o altă maşină se opreşte în spatele lor, prezentîndu-se la vama franceză.

La revedere, tuturor ! Cine poate să ştie dacă ne vom mai revedea.

O săptămîină mai tîrziu, cealaltă soră debarcă pe aeroportul din Barcelona, singură. N-a putut veni cu familia. La coborîrea din avion o recunosc imediat printre cei patruzeci de pasageri, iar ea, fără să ezite o secundă, se îndreaptă spre mine după ce iese din vamă.

Trei zile şi trei nopţi, căci, avînd în vedere timpul pe care-l poate petrece cu noi, nu vreau să pierdem nici un minut, trei zile şi trei nopţi, aproape tot timpul, ne-am cufundat în amintiri. Afecţiunea dintre ea şi Rita a fost reciprocă, astfel că am stat tot timpul împreună, povestindu-ne ea viaţa ei, iar eu ce se putea povesti din a mea.

Ai pierdut prima manşă, procurorule, şi voi juraţi francezi atît de satisfăcuţi de voi înşivă cînd l-aţi auzit pe judecător condamîndu-mă „pe viaţă“, rezultat al verdictului vostru atît de echilibrat, de perspicace, de cinstit şi drept ! Nici unul, nici ceilalţi n-aţi prevăzut că omul pe care l-aţi condamnat la o moarte lentă, dar sigură va ajunge mult timp după aceea, este adevărat, dar va ajunge totuşi într-o zi la o sută de metri de frontiera franceză şi-i va regăsi pe ai lui.

Şi nu se află nici ascuns într-un tufiş, întorcînd capul să vadă dacă nu e urmărit, nu a venit să ceară ajutorul sau sprijinul familiei lui, nu a venit aici ca un învins, urmărit, cerşind firimituri de dragoste, nu, a venit ca un învingător, învingător al verdictului vostru inuman şi nedrept, învingător al lui însuşi pentru că s-a cuminţit şi a acceptat

să trăiască așa cum trăiește toată lumea, învingător prin faptul că există, prin reușita lui în fața tuturor, și pentru a le arăta aceasta a venit cu mașina cea mai frumoasă din lume, cea mai pretențioasă, prin luxul ei insolent.

Două zile mai târziu, sosește de la Tanger mama Ritei. Atingându-mi cu mâinile obrazii, mă sărută spunându-mi : „Fiul meu, sînt fericită că o iubești pe Rita și că ea te iubește.“ Înconjurat de aureola părului ei alb, chipul îi strălucește de-o frumusețe senină, plină de blîndețe, pe care am îndrăgit-o de la început la Rita.

Am rămas prea mult în Spania, bucuria umplîndu-ne zilele care trec așa de repede. Nu ne putem întoarce cu vaporul, șaisprezece zile înseamnă acum prea mult pentru noi, așa că luăm avionul (mașina va fi îmbarcată mai târziu pe un vas), căci ne așteaptă restaurantul.

Totuși, facem o scurtă plimbare prin Spania și, în grădinile suspendate ale Granadei, această minune a civilizației arabe, la piciorul turnului „Mirador“, citesc, gravate în piatră, aceste cuvinte ale unui poet :

Dale limosna, mujer, que no hay en la vida nada comme la pena de ser ciego en Granada, ceea ce înseamnă „Dă-i de pomană, femeie, căci nu este mai mare tristețe în viață decît să fii orb în Granada.“

Ba da, este ceva mai trist decît să fii orb la Granada, este să ai douăzeci și patru de ani, să fii tînăr, sănătos, plin de încredere în viață, nedisciplinat, da, și nu prea cinstit, dar nu corupt, în orice caz nu un ucigaș, și să fii condamnat pe viață, pentru crima altuia ; asta înseamnă să dispari pentru totdeauna, iremediabil, fără speranță, condamnat de viu la descompunere, morală și fizică, fără să ai măcar o șansă la o sută de mii sau un milion de-a mai ridica într-o zi capul și de-a mai fi om.

Cîți oameni, oare, pe care o justiție implacabilă, un sistem penitenciar inuman i-au sfărîmat și distrus încetul cu încetul n-ar fi preferat să fie orbi la Granada ! *Eu sînt unul dintre aceia !*

Barurile de noapte - Revoluția

Avionul cu care am plecat de la Madrid aterizează lin la Maiquetia, aeroportul Caracasului. Prietenii și fiica noastră ne așteaptă. După douăzeci de minute, iată-ne din nou acasă. Cîinii se gudură de bucurie că ne văd, indianca noastră, care face parte de-acum din familie, ne tot întreabă :

– Ce face familia lui Henri, Señora ? Și pe mama Ritei cum ai găsit-o, Henri ? Cu atîția oameni care vă iubesc acolo, am crezut că n-o să vă mai văd întorcîndu-vă. Mulțumesc lui Dumnezeu, sînteți aici, „întregi“.

Da, mulțumită lui Dumnezeu sîntem aici, întregi, cum spune Maria. Mai mult decît întregi, căci comuniunea care s-a stabilit cu ai noștri este foarte importantă pentru mine. Este imposibil să trădez încrederea pe care ei o au în mine. Sub nici un pretext nu mă voi comporta urît în viitor. Cel puțin voi face chiar și ceea ce pare imposibil pentru asta.

Lupta pentru viață continuă. Vindem restaurantul, mă săturasem de fripturi cu cartofi prăjiți, de rață cu portocale și altele. Cumpărăm un bar de noapte, *Caty-Bar*.

Un bar de noapte la Caracas este un loc unde clientela nu este alcătuită decît din bărbați, căci găsesc aici fete care să le țină de urît, să le vorbească și, în special, să-i asculte, să bea cu ei sau, dacă nu prea le este sete, să-i ajute puțin. Este o viață complet diferită de viața de zi, mult mai intensă, deloc liniștită, dar care îți permite ca în fiecare noapte să descoperi ceva nou și interesant : cel de-al doilea eu al fiecărui client al barului.

Senatori, deputați, bancheri, avocați, ofițeri, înalți funcționari

vin noaptea pentru a scăpa de tensiunea acumulată în timpul zilei, pentru a se defula și a oferi a doua zi imaginea unei vieți exemplare, a unei conduite fără cusur în diferitele lor activități. Dar, la *Caty-Bar*, fiecare își dă arama pe față. Aici se produce explozia, respingerea ipocriziei sociale la care sînt constrînși, uitarea grijilor de la serviciu sau din familie, aici răsună strigătul de eliberare al unor oameni din clasa burgheză care s-au săturat să fie înlănțuiți de conveniențe și să se teamă de ce va spune lumea.

Totți, fără excepție, redevin tineri pentru cîteva ore. Cu ajutorul alcoolului, se desprind din lanțurile conveniențelor sociale și trăiesc din plin libertatea de a striga, de a discuta, de a face pe Don Juanii cu cele mai frumoase fete din bar. La noi nu se merge însă mai departe, căci fetele sînt ținute din scurt de Rita care nu permite nici uneia dintre ele să părăsească barul în timpul programului. Dar totți bărbații sînt bucuroși de prezența acestor fete minunate, care au amabilitatea să-i asculte cînd povestesc (le place la nebunie asta) și să le umple aceste ore de libertate numai cu frumusețea și tinerețea lor. Cîți nu am văzut surprinși de ivirea zorilor, singuri (fetele plecaseră pe o altă ușă) și totuși mulțumiți, ușurați. Pe unul dintre ei, un om de afaceri foarte important, care trebuia să fie, în fiecare dimineață, la birou, la ora nouă, îl conduceam ca și pe ceilalți la mașină. Adesea, îmi puneă o mîină pe umăr și, arătînd cu un gest larg al celeilalte mîini spre munții din preajma Caracasului, bine conturați de lumina zilei care începea, îmi spunea :

– Noaptea s-a sfîrșit, Enrique, soarele se va înălța în spatele Avilei. Această noapte s-a terminat deja, nu mai există nici o speranță s-o continui nicăieri, totul este închis și, o dată cu venirea zorilor, realitatea lucrurilor ne pune din nou în fața responsabilităților noastre. Munca, biroul, viața, sclavia zilnică mă așteaptă, dar fără aceste nopți am mai putea oare continua ? Și, totuși, noaptea s-a sfîrșit, Enrique, femeile și-au luat zborul spre casele lor, iar noi rămînem singuri, ca niște tîmpiți.

Dar, cu toată deziluzia acestor momente penibile și în același timp fermecătoare, clienții noștri revin mereu să se bucure de acest vis de noapte, știind bine că lumina zilei îl va sfîșia brutal.

Și cu stau împreună cu ei și trăiesc adesea momente de neuitat, în afara rutinei pe care viața ne-o impune zilnic.

În scurt timp devin proprietarul unui al doilea bar, *Madrigal*, apoi al celui de-al treilea, *Normandy*.

Împreună cu un socialist, Gonzalo Durand, dușman al regimului și gata oricînd, zi și noapte, să apere interesele proprietarilor de night-club-uri, baruri și restaurante, înființăm o asociație de apărare a instituțiilor de acest fel din două provincii, Federal și Miranda.

După cîtva timp, sînt numit președinte și îi apărăm cît putem mai bine pe membrii asociației noastre împotriva abuzurilor anumitor funcționari.

Deoarece am întotdeauna idei mirobolante, transform *Madrigal*-ul în local de noapte rusesc, *Ninoșka*, și pentru a-i da mai multă culoare locală îmbrac în cazac un spaniol din insulele Canare și-l cocot pe un cal foarte liniștit din cauza vîrstei. Amîndoi fac pe portarii localului. Dar clienții îi dau de băut cazacului, care s-ar plictisi altfel de moarte, iar acesta nu uită, la rîndul lui, ceea ce este mai puțin recomandabil, nici calul. Bineînțeles că nu dă pe gît păhărelele cu whisky, dar îi place enorm zahărul muiat în alcool, în special în lichior de chimen. Așa se face că atunci cînd calul este cherchelit și cazacul beat criță, nu rareori se întîmplă ca cei doi „portari” s-o pornească glonț pe bulevardul Miranda unde se află barul, o arteră foarte importantă, foarte circulată, calul galopînd fără noimă, iar călărețul țipînd cît îl ține gura. Vă dați seama ce se întîmplă : frînări bruște, tamponări, strigăte ale șoferilor, ferestre care se deschid, înjurături pentru aceste zgomote neobișnuite din noapte. Toate incidentele se aranjează, bineînțeles, în cele din urmă, dar se și rîde în hohote.

Pentru a pune capac la toate, am și un muzicant, dar nu unul obișnuit. Este un german, Kurt Löwendal, un organist cu mîini de boxer, care cîntă cha-cha-cha cu atîta convingere încît sunetele orgii fac să vibreză zidurile pînă la etajul nouă al imobilului. Nu-mi prea vine să cred, dar proprietarul și portarul m-au convins să merg să constat eu însumi și mărturisesc că mi-am putut da seama că nu exagerau deloc.

Celălalt local, *Normandy*, este foarte bine plasat. Chiar în fața Securității Naționale. De-o parte teroarea, torturile, de cealaltă plăcerea de a trăi. De data asta sînt și cu de partea cea bună. Ceea ce nu mă oprește să-mi complic viața, căci fac lucrul cel mai periculos pentru mine, servesc de cutie de scrisori clandestină prizonierilor, atît celor politici, cît și celor de drept comun.

1958. De mai multe luni lucrurile se mișcă în Venezuela, dictatura lui Perez Jimenez este pe ducă. Chiar și clasele privilegiate îl părăsesc, nù mai are decît doi susținători, armata și teribila poliție secretă, *Seguridad Nacional*, care arestează din ce în ce mai mulți oameni.

În acest timp, cei mai importanți lideri politici din Venezuela, toți exilați, pun la punct împreună, la New York, planul de preluare a puterii. Este vorba de Rafael Caldera, Jovito Vilalba și un om

excepțional, Romulo Betancourt. Conducătorul partidului comunist, Machado, nu este invitat. Cu toate acestea, comuniștii vor pierde și ei oameni în cursul evenimentelor.

La 1 ianuarie, un general al aerului, Castro Leon, încearcă să ridice oamenii și un mic grup de aviatori aruncă câteva bombe asupra Caracasului, în special asupra palatului prezidențial al lui Perez Jimenez. Operațiunea eșuează și Castro Leon fuge în Columbia.

Dar, la 23 ianuarie, la ora două noaptea, un avion survolează Caracasul. Este Perez Jimenez care fuge împreună cu familia, cei mai apropiați colaboratori și o parte din avere. O încărcătură atât de prețioasă de oameni și bogății încît venezuelienii au botezat acest avion „vaca sacră”. Perez Jimenez știe că a pierdut partida, că armata îl părăsește. După zece ani de dictatură, este lăsat să plece. Avionul s-a îndreptat spre Republica Dominicană, unde un alt dictator, Trujillo, nu putea decît să-l primească bine pe confratele său.

Caracasul se trezește cu o junță militară condusă de amiralul Wolfgang Larrazabal, care pune mîna pe cîrma acestui vapor abandonat de căpitanul și echipajul său. Este revoluție. În această revoluție, un tînăr joacă un rol important : Fabricio Ojeda. Cu toate că ar fi putut ușor, după aceea, să-și creeze o poziție privilegiată și să se îmbogățească, nu va avea această slăbiciune și va fi în continuare unul dintre luptătorii cei mai intransigenți. Va muri „sinucis”, ceva mai tîrziu, într-o carceră a poliției. L-am cunoscut și țin să-i aduc acest omagiu. Poate că într-o bună zi i se va ridica o statuie.

Aproape trei săptămîni străzile au rămas fără polițiști. Bineînțeles că au avut loc jafuri, violențe, dar numai împotriva adepților lui Perez Jimenez. Poporul explodează după ce zece ani a purtat botniță. Sediul Securității Naționale, aflat în fața barului *Normandy*, este atacat și majoritatea polițiștilor sînt uciși.

În zilele care au urmat după plecarea lui Perez Jimenez era să pierd tot ceea ce realizasem în doisprezece ani de muncă.

Mi se telefonează din mai multe cartiere că barurile, localurile de noapte, restaurantele de lux, locuri preferate ale susținătorilor regimului Jimenez, sînt atacate și jefuite. Nu este prea grav pentru patronii care nu locuiesc în aceste localuri. Dar noi locuim chiar deasupra barului *Caty-Bar*. Este o vilă mică, într-o fundătură ; barul este la parter, apartamentul nostru la etaj, cu un acoperiș terasă asemănător celor arabe.

Sînt hotărît să-mi apăr casa, afacerea și pe ai mei. Iau douăzeci de sticle cu benzină și pregătesc cocktailuri Molotov. Le așez, aliniindu-le pe acoperiș. Rita nu vrea să mă părăsească, este alături de mine, cu bricheta în mînă. Iată-i.

O hoardă de oameni își face apariția ; sînt mai mult de o sută de jefuitori. Localul aflîndu-se într-o fundătură, dacă intri pe străduță este clar unde intenționezi să te duci.

Vin spre noi și le disting clar strigătele : „Asta era un loc de întîlnire al oamenilor lui Perez ! Să-l distrugem !“ Se reped în fugă, purtînd în mîini bare de fier și lopeți. Îmi aprind bricheta.

Dintr-o dată, hoarda se oprește. Patru oameni, cu brațele îndepărtate, s-au așezat de-a curmezișul drumului, împiedicîndu-i să înainteze. Îi aud șpunîndu-le :

– Și noi sîntem muncitori, și noi sîntem revoluționari. Dar îi cunoaștem de ani de zile pe acești oameni. Patronul, Enrique, este un francez, prieten al poporului nostru, ne-a dovedit-o de zeci de ori pînă acum. Retrăgeți-vă, n-aveți ce face aici !

Și încep să discute, dar acum pe un ton mai blînd, și-i aud pe acești patru oameni curajoși străduindu-se să le explice de ce ne iau apărarea. Durează cam douăzeci de minute. Rita și cu mine sîntem tot pe acoperiș, cu bricheta în mînă. Cei patru oameni i-au convins să ne respecte casa, pentru că hoarda se retrage în cele din urmă renunțînd la gesturile de amenințare.

Uf ! am văzut moartea cu ochii, dar și cîțiva dintre ei ar fi avut, de altfel, aceeași soartă. Nimeni n-a mai revenit niciodată.

Cei patru oameni simpli, apărătorii noștri, erau lucrători la Serviciul Apelor din Caracas. Într-adevăr, alături de vila în care funcționează *Caty-Bar*, în fundătura care formează un fel de piațetă se află intrarea unui depozit de unde intră și ies camioanele-cisternă care aprovizionează zonele unde apa lipsește dintr-un motiv sau altul. Cei ce muncesc acolo sînt, natural, oameni de stînga. Adesea, le-am dat să mănînce cîte ceva, dacă au venit să cumpere o sticlă de coca le-am spus că nu trebuie să ne-o plătească, am trăit cu ei ca buni vecini și ei și-au dat seama că-i privim ca pe toți ceilalți. Din cauza dictaturii nu vorbeau aproape niciodată despre politică, dar, cîteo-dată, după ce-au băut cîte ceva, unii dintre ei au lăsat să le scape cuvinte imprudente, pentru care au fost denunțați. Atunci au fost închiși sau dați afară din slujbă.

Am reușit adesea, Rita și cu mine, să obținem de la unii din clienții noștri ca vinovatul să fie eliberat sau reprimat la lucru. De altfel, printre senatorii, deputații sau militarii regimului erau mulți foarte serviabili și foarte umani. Rareori se întîmpla ca vreunul să refuze să ne facă un serviciu.

În această zi, lucrătorii de la Sêrviciul Apelor și-au plătit cu mult curaj (căci nu era timp de glumit !) datorii.e. Și cel mai extraordinar lucru a fost că miracolul s-a repetat și cu celelalte două localuri. La

Ninoșka nici un geam spart. La *Normandy*, chiar în fața teribilei Securități Naționale, locul cel mai fierbinte al revoluției, unde se trăgea din toate părțile, unde revoluționarii dădeau foc și jefuiau la dreapta și la stînga toate magazinele de pe bulevardul Mexico, la *Normandy* nu s-a întîmplat nimic, nimic n-a fost distrus, nimic n-a fost furat. Datorită vreunui ordin misterios ? Nu știu, n-am aflat niciodată.

Pe timpul lui Perez Jimenez, disciplina era forțată, munca, securitatea societății contau înainte de orice. De zece ani, nimeni nu cuteza să discute ordinele, toată lumea nu făcea decît să li se supună. Presei i se pusese botniță.

Acum, cu Larrazabal, amiralul, toată lumea dansează, cîntă, nu respectă legile, declară ce vrea, iar ziarele publică tot ce poate ieși din capul intelectualilor ahtiați de politică și demagogi, complet beți de bucuria de a putea spune ce le trece prin cap în toată libertatea. Și asta pare încurajator. Poți respira.

În plus, marinarul este poet, suflet de artist, sensibil la mizeria și la situația miilor de oameni care, o dată cu căderea dictaturii, s-au năpustit din cele patru colțuri ale Venezuelei la Caracas. Inventează Planul de Urgență, care distribuie acestor nenorociți milioane luate din tezaurul național.

A promis alegeri. Mai mult decît cîstit, le pregătește în mod loial și, chiar dacă le cîștigă în Caracas, Betancourt iese învingător. Cîștigătorul trebuie să facă față unei situații dificile, nu trece o zi fără un complot, nici o zi în care să nu fie nevoit să lupte împotriva reacțiunii.

Am cumpărat și cea mai mare cafenea din Caracas, *Grand Café*, în Sabana Grande, cu mai bine de patru sute de locuri. Este tocmai cafeneaua în care Julot Huignard, omul cu ciocanul de la bijuteria Lévy, îmi dăduse întîlnire în 1931, pe culoarele închisorii La Santé : „Curaj, Papi, întîlnire la *Grand Café*, la Caracas.“ Eu am venit la întîlnire. Este adevărat că au trecut douăzeci și opt de ani de atunci, dar sînt aici. Sînt chiar proprietarul cafenelei, dar Huignard nu este aici.

Deci, pentru mine se pare că totul este în regulă. Dar situația politică a țării nu ușurează sarcina lui Betancourt. Un atentat monstruos, laș, împotriva lui, tulbură această democrație încă tînără și nesigură.

Mai mult ca sigur că din ordinul lui Trujillo, dictatorul din San-Domingo, o mașină plină de explozibil sare în aer la trecerea mașinii prezidențiale, care se duce la o ceremonie oficială. Șeful

Casei militare este ucis, șoferul grav rănit, generalul Lopez Henriquez oribil mutilat, ca și soția sa, iar președintele însuși se alege cu arsuri grave la ambele brațe. Douăzeci și patru de ore mai târziu, cu mâinile bandajate, se adresează poporului venezuelian. Acest lucru li se pare atât de incredibil încât unii pretind că cel ce le vorbește este o sosie a președintelui.

Înutil să mai spun că, într-o asemenea atmosferă, această țară binecuvîntată de Dumnezeu a fost și ea atacată de virusul pasiunilor politice. Toată lumea poartă microbul, sau aproape, polițaii sînt peste tot, ia naștere o rasă nouă, necunoscută pînă atunci. Unii funcționari abuzează de apartenența lor politică și așa se naște o expresie oribilă : „Noi comandăm.“

Funcționari din diverse administrații vin și mă calcă pe nervi. Apar tot felul de inspectori pentru lichioruri, taxe municipale, pentru una, pentru alta. Majoritatea acestor funcționari n-au nici o pregătire și nu ocupă postul pe care-l au decît pentru că fac parte dintr-un anumit partid politic.

În plus, pentru că adminisitrația îmi cunoaște trecutul, cum vin inevitabil în contact cu anumiți tipi ce trec pe aici, chiar dacă trăiesc cîstit și nu întretin legături mai strînse cu aceștia, deoarece, în plus, am primit azil aici, dar am rămas un proscris în Franța, polițaii profită și încearcă să mă șantajeze în tot felul, invocînd antecedentele mele. De exemplu, se cercetează din nou asasinarea, acum doi ani, a unui francez, al cărui ucigaș nu a fost descoperit. Știu ceva ? Nu știu nimic ? Nu m-ar interesa, avînd în vedere situația mea, să aflu cîte ceva ?

Oh, cum îmi mai pică toate astea ! Tipii ăștia încep să mă calce pe nervi ! Nu că ar fi ceva grav pentru moment, dar, dacă se continuă tot așa și ajung să mă enerveze, cine știe ce se mai poate întîmpla într-un an sau doi ? Nu, nu trebuie să mă enervez aici, în această țară care mi-a oferit șansa să redevin un om liber, să-mi creez un cămin.

Nu stau prea mult pe gînduri, vînd *Grand-Café* și celelalte loca-luri și, Rita și cu mine, plecăm în Spania. Poate că mă voi putea aclimatiza acolo și voi putea realiza ceva.

Nu am reușit să mă instalez. Țările din Europa sînt, într-adevăr, prea bine organizate. La Madrid, după ce-am obținut primele treisprezece autorizații pentru a pune pe picioare o afacere, mi s-a spus, cu amabilitate, că mai am nevoie de o a paisprezecea. Mi s-a părut că asta era prea de tot. Și Rita, văzînd că nu pot trăi departe de Venezuela, că-mi lipsesc pînă și cei ce mă călcaseră pe nervi, a hotărît ca, pentru fericirea noastră, deși vîndusem totul, să ne întoarcem acolo.

Creveții - Cuprul

Din nou la Caracas. Sîntem în 1961, au trecut șaisprezece ani de cînd am scăpat de la El Dorado. Sîntem foarte fericiți, bucuroși să trăim, fără probleme importante. Împrejurări nefavorabile au făcut să nu-mi pot întîlni din nou familia cît am fost în Spania, dar scrisorile pe care ni le scriem regulat ne țin la curent, și pe unii, și pe alții, cu viața fiecăruia.

Viața s-a schimbat la Caracas și a cumpăra un local în stare bună, frumos și important ca cel pe care l-am vîndut, *Grand Café*, este mai întîi peste mijloacele noastre, apoi imposibil de găsit disponibil și chiar și mai greu de pus pe picioare. Pe de altă parte, o lege ridicolă tinde să demaște în persoana patronilor de baruri, vînzători de băuturi alcoolice, niște corupători ai moralei publice, ceea ce permite tot felul de abuzuri din partea anumitor funcționari, iar eu nu vreau să fac jocul nimănui.

Trebuie să inventez altceva. Nu descopăr o mină de diamante, ci doar o mină de creveți foarte mari, *camarons*, și alții și mai mari, numiți *langostinos*. Și așa ajungem din nou la Maracaibo.

Ne instalăm într-un apartament frumos, cumpăr o parte din plajă și înființez o companie, „Capitan Chico“, după numele cartierului unde se află plaja. Unic acționar, Henri Charrière. P.D.G., Henri Charrière. Director al operațiilor, Henri Charrière. Prim colaborator, Rita.

Și iată-ne intrați într-o aventură extraordinară. Cumpăr optsprezece vase de pescuit. Sînt bărci mari, echipate cu motor de 50 CP și cu plasă de două sute cincizeci de brațe. Cinci pescari pe fiecare vas. Un vas cu echipamentul complet costă douăsprezece mii cinci sute de bolivari ; să ai optsprezece, asta îți cere să investești mulți bani.

Trăim din plin. Să creezi viață în jurul tău, să transformi satele,

să măтури mizeria, să înlături dezgustul față de muncă al celor pe care îi plătești bine, să faci să dispară indiferența printr-o nouă viață, asta reușesc să realizez în scurt timp în câteva sate de pescari de la marginea lacului.

Acești oameni sărmani nu posedă nimic, așa că le dăm pe mână, fără nici o garanție, vasul cu tot echipamentul. Pescuiesc în echipe de cîte cinci, unde și cînd vor, și n-au altă obligație decît să-mi vîndă creveții la prețul zilei, din care se scad, însă, 0,50 bolivari deoarece tot materialul de pescuit este al meu și întreținerea lui cade în grija mea.

Afacerea merge din plin. Sînt pasionat de ceea ce fac. Avem camioane frigorifice care adună ceea ce pescuiesc vasele mele și ale altor pescari ; vînd apoi marfa celui ce dă mai mult.

Am construit pe lac un debarcader pe piloni, lung de peste treizeci de metri, iar pe mal o platformă mare, acoperită. Rita conduce o echipă de o sută douăzeci pînă la o sută patruzeci de femei care prelucrează creveții. Spălați și respălați cu apă rece sînt sortați avînd ca unitate de măsură libra americană. Într-o livră pot intra fie zece-cinsprezece, fie douăzeci-douăzeci și cinci, fie douăzeci și cinci-treizeci de bucăți. Cu cît sînt mai mari, cu atît sînt mai scumpi. În fiecare săptămînă, primesc din America o fițuică de culoare verde, *Green sheet*, care stabilește cursul creveților valabi începînd din fiecare marți. Zilnic pleacă spre Miami un avion DC8 ceea ce înseamnă 24.800 livre, altă dată două avioane, dintre care un DC4, cu 12.400 livre.

Aș fi cîștigat mulți bani, dacă, într-o zi, n-aș fi acceptat un asocia american. Avea o fața ca o lună, un aer de om cumsecade, prost și cinstit. Nu vorbea nici spaniola, nici franceza, iar cum eu nu vorbes englezește, nu avem cum să ne certăm.

Acest american nu aduce nici un capital, dar reușește să închirieze frigoriferele unei societăți care produce o înghețată foarte cunoscută la Maracaibo și în împrejurimi. Congelarea creveților s realizează acum în cele mai bune condițiuni.

Eu trebuie să mă ocup de pescuit, de supravegherea vaselor, s recepționez recolta pescuitului zilnic în cele trei camioane frigorifice și să le plătesc direct pescarilor marfa, ceea ce înseamnă c furnizez singur niște sume considerabile.

Cîteodată, plec de acasă cu treizeci de mii de bolivari în buzunar iar seara mă întorc fără nici o lețcaie.

Totul este foarte bine organizat, nimic nu se mișcă de la sine și trebuie să mă lupt în permanență atît cu pescarii mei, cît și cu cumpărătorii pirăți.

Pescarii sînt, în general, oameni cinștiți. Acum sînt și harnici datorită cîștigului. Dar acest cîștig nu este totdeauna bine întrebuințat și ei continuă să trăiască în condiții foarte modeste. Poate că sînt înțelepți cînd nu simt nevoia să-și aranjeze casa, să aibă mobilă, o adevărată bucătărie, un dormitor confortabil. Le explic de ne-numărate ori rostul transformărilor, dar este, probabil, mult mai puternic vechiul fond de indiferență împotriva căruia nu pot face nimic. Regret, dar asta nu mă împiedică să fiu nașul multor copii de-ai lor.

Necazuri mai mari am din cauza cumpărătorilor piraiți. Cum am mai spus, pescarii folosesc materialul meu, iar eu le plătesc toți creveții la cursul zilei, minus 0,50 bolivari la kilogram, ceea ce consider că este corect. Cumpărătorii piraiți nu riscă însă nimic. Nu au vase, au doar un frigorifer, atîta tot. Stău pe plajă și cumpără de la oricine. Cînd un vas se întoarce cu opt sute de kilograme de creveți, o jumătate de bolivar în plus la kilogram înseamnă o diferență pentru pescarii mei de patru sute de bolivari între ceea ce le dau eu și ceea ce le oferă cumpărătorul pirat. Iar patru sute de bolivari împărțiți la cinci fac optzeci de bolivari în plus pentru fiecare pescar. Ar trebui să fii un sfînt să rezisti unei asemenea tentații. Așa că, de fiecare dată cînd au ocazia, pescarii mei acceptă oferta piratului. Trebuie, deci, să-mi apăr interesele aproape zi și noapte, dar cum lupta îmi place, mă bucur cînd reușesc să-mi înfrîng adversarii.

Pentru creveții trimiși în SUA, plata se face prin scrisoare de credit după prezentarea documentelor de expediție la bancă, însoțite de certificatul de control al calității produsului și al congelării acestuia. Banca ne plătește imediat 85% din valoarea totală, iar restul de 15% se încasează șaptezeci și două de ore mai tîrziu, după ce marfa a fost recepționată și controlată la sosire, iar banca din Miami și-a dat avizul către cea din Maracaibo.

Se întîmplă, adesea, ca sîmbăta, cînd trimit transporturi de creveți, asociatul meu să plece cu unul din ele însoțind încărcătura. În ziua asta cheltuielile de transport sînt mai mari, iar la Miami oamenii însărcinați cu manipularea mărfurilor nu lucrează. Trebuie, deci, să fii la fața locului și să descarci marfa cu echipe speciale, s-o încarci în remorci frigorifice și s-o duci pînă la fabrica cumpărătorului, la Miami, Tampa sau Jacksonville. Cum în ziua asta, sîmbăta, și băncile sînt închise, nu poți folosi cartea de credit și cu atît mai puțin asigurările. Poți să plătești doar cu bani gheață ! Dar luni, dimineața, marfa noastră se vinde cu 10-15% mai scump. Operațiunea este, deci, rentabilă.

Totul merge ca pe roate și mă felicit pentru afacerile pe care le

face asociatul meu sîmbăta, plecînd cu avioanele. Pîna în ziua cînd nu se mai întoarce.

Și culmea, deoarece asta se întîmpla în luna cînd sînt puțini creveți în lac, închiriasem un vas de la Punto-Fijo, un port la mare, și făcusem o călătorie la Los Roques de unde achiziționasem o încărcătură de languste superbe. Revenisem încărcat la maximum cu un produs de primă calitate, pe care îl sortasem la fața locului. Expediasem, deci, o încărcătură de mare valoare, numai cozi de languste de un kilogram două sute pîna la un kilogram trei sute, cea mai bună calitate.

Și în această frumoasă zi de sîmbătă, cele două avioane DC8 încărcate de mine cu cozi de languste, cu cheltuielile de expediție și toate celelalte plătite tot de mine, își iau zborul cu asociatul meu și dispar în nori.

Luni, nici o știre, marți, nici atît. Mă duc la bancă, nimic de la Miami. Nu-mi vine să cred, dar știu deja, am fost înșelat. Sînt sigur că asociatul meu a vîndut toată încărcătura și a fugit cu banii.

Mă apucă o furie teribilă și plec în America, în căutarea omului cu „fața ca luna“, cu un revolver la șold. Îi iau urma, nu este greu, dar la fiecare nouă adresă mă aflu în fața unei femei care declară că este soția lui legitimă și că nu știe unde se află acum soțul ei. Și asta de trei ori la rînd, în trei orașe diferite ! Nu l-am mai găsit niciodată pe simpaticul meu asociat.

Sînt lefter. Am pierdut o sută cincizeci de mii de dolari. Mai îmi rămăscseră doar vasele, în stare destul de proastă, la fel ca și motoarele. Și cum în meseria asta trebuie să dispui zilnic de mulți bani ca să-ți menții piața, nu puteam ține pasul și nici să ne refacem. Aproape ruinați, vindem totul. Rita nu se plînge și nici nu-mi face nici un reproș pentru că am fost așa de încrezător. Capitalul, economiile noastre strînse în paisprezece ani de muncă serioasă, plus ultimii doi ani de sacrificii inutile și de eforturi constante, totul este pierdut sau aproape.

Cu ochii în lacrimi, părăsim această mare familie de pescari și de salariați pe care am creat-o. Și ei sînt consternați și-și manifestă regretul că plecăm și recunoștința pentru că le-am adus, timp de doi ani, un belșug pe care nu-l cunoscuseră înainte.

Ne întoarcem la Caracas. Ne instalăm într-un apartament drăguț, nu departe de *Grand-Café*.

Ce vom face ?

Nu avem capital suficient să cumpărăm un magazin sau să începem o nouă afacere. Trebuie să găsim ceva.

Aflu că niște societăți străine sînt interesate să cumpere deșeuri de aramă electrolitică, în orice cantitate. Afacerea este delicată, căci cuprul este considerat material strategic. Este controlat în toată America de Sud de americani, care veghează ca acest material să nu treacă dincolo de cortina de fier. În Venezuela, organismul care se ocupă de acest control este departamentul logistic al armatei. După cîte spun cumpărătorii, aici ar exista mari cantități nefolosite, căci Venezuela nu dispune de mijloace industriale pentru a-l recupera. Știu că deșeurile sînt aproape imposibil de scos din țară, căci ai nevoie de licențe de export, ce nu se pot obține decît cu autorizația armatei, sau, cel puțin, de un document care să nu se opună eliberării licențelor.

Atunci începe cea mai nebunească poveste din viața mea.

Intru în contact cu grupul de cumpărători și le explic că sînt omul cel mai potrivit în această situație. Foarte repede, chiar după primele contacte, îi determin să deschidă scrisori de credit, căci, înainte de orice demers, trebuie să mă asigur că, o dată afacerea pornită, vor avea milioanele de dolari necesare derulării ei. Și dolarii sosesc în bancă, pe numele cumpărătorului, bineînțeles.

Mă lansez în afacere și dau sfoară în țară, la dreapta și la stînga. Mi se oferă din toate părțile cantități importante de cupru recuperabil. Unii știu unde anume se găsește un cablu telefonic submarin ieșit din uz și înmagazinat într-un depozit secret, un bun atît de prețios încît a fost pus sub supravegherea gărzilor naționale, care nici măcar nu știu ce se află acolo. Vînzătorul îmi spune că cel ce i-a dat informația i-a furnizat și un detaliu prețios : cablul a fost tăiat în bucăți mici și ascuns în butoaie vechi la suprafața cărora s-au pus deșeuri de fontă și fier pentru a le putea trece peste graniță ca fier vechi, ceea ce este legal.

Un foarte respectabil comerciant catalan are un ginere funcționar la Societatea de Electricitate. Aceasta posedă kilometri de cabluri vechi de înaltă tensiune din cupru ce au fost înlocuite cu cabluri din alt metal. După el, acestea pot fi la dispoziția mea cînd doresc, la un preț bun, cu bani peșin. În cele patru puncte cardinale ale Venezuelei se găsesc grămezi de cupru ascunse și păstrate cu mare grijă, care nu așteaptă decît un cumpărător.

Fiecare vînzător păstrează secretul asupra sursei informațiilor sale, el nefiind adesea decît intermediarul unui alt vînzător. Astfel că, adesea, deși sînt oameni de bună credință, nu-mi pot da decît informații vagi, nedezvăluindu-mi niciodată numele celui ce le-a vîndut pontul ! Totul se bazează pe încredere. Există adevărate bariere ale tăcerii.

Cumpăr, vînd, cumpăr, vînd, vînd, ofer mese bogate viitorilor mei cumpărători, cît și vînzătorilor, în micul meu apartament. La bucătărie, Rita se întrece pe sine. Mă cred cel mai șiret și mai abil dintre comercianți. Sînt pivotul afacerii, cumpărătorii nu mă cunosc decît pe mine și vînzătorii la fel.

Sînt machiavelic, cumpăr pe credit (din fericire) conștiințe, unele pentru a obține la timpul necesar licențele de export, altele pentru a mă asigura, dînd comisioane, că rezervele diferitelor companii nu-mi vor fi vîndute decît mie.

Asta mă costă tot geniul meu, tot timpul meu, toți banii ce-mi mai rămăseseră după dezastrul cu pescuitul. Banii se duc pe deplasări, pe chirie, pe whisky și tot felul de mîncăruri fine cu care tratez pe toată lumea, ca un mare om de afaceri.

Țin reuniuni în cadrul cărora fiecare își apără cu strășnicie milioanele care trebuie să-i revină. Participările la beneficiile viitoare sînt tot alît de importante pe cît sînt de variate. Au loc mese și reuniuni secrete cu cumpărătorii care se impacientează. Mese și reuniuni și mai secrete cu prietenii prietenilor prietenilor care pot elibera licențele de export din partea ministerului. Un intermediar îmi propune un port de îmbarcare, unde, spune el, este ca la el acasă : se vor închide ochii asupra mărfii, cuprul va deveni plumb, fontă sau fiare vechi. Se calculează prețurile de transport și ajung la concluzia că avem nevoie de un port în fiecare regiune. Pentru Orient : Guanta ; pentru Occident : Maracaibo. Pe scurt, cu cît facem mai multe socoteli, eu și cumpărătorii mei ne dăm seama că trebuie să plătim mai mult și, deci, că sumele, în milioane, ce vor trebui să fie împărțite vor fi colosale.

Sînt sigur că mă aflu aproape de reușită. După una din acele mese memorabile pregătite de Rita, despre care mai vorbesc și azi unii comercianți onorabili din Caracas, am revăzut încă o dată cu principalii mei vînzători detaliile operațiunii. Totul este pus la punct. Fiecare și-a notat cu grijă sutele de tone pe care trebuie să mi le livreze, am căzut de acord asupra comisionului. Am precizat datele de livrare, cît și ambalajele ce vor fi folosite.

Deoarece totul este reglat la milimetru, nu-mi rămîne decît să obțin, de la un anumit ofițer venezuelian, informația privind modul cum trebuie să procedez pentru ca serviciile interesate ale armatei să nu se opună emiterii licențelor de către minister. Îi pun la dispoziție dosarul cu cantitățile, calitățile și proveniența cuprului.

A doua zi, bomba ! Mă cheamă la telefon :

– Dragă prietene, sînt dezolat să te anunț că ai vîndut mai mult cupru decît există în toate țările din America Centrală și de Sud la un loc.

Ce se întâmplă ? Este nebun ? Nu vrea să se ocupe de această afacere ? O găsește necinstită, prea riscantă ? Deoarece cuprul există ! Nu se poate altfel ! Nu se poate ca atîția oameni să mă fi mințit ! Dar seara vine la mine cu date statistice și documente și-mi demonstrează că nu mi-a spus decît adevărul. Nu mă mai pot îndoi acum de această realitate catastrofală.

Am crezut în vînzătorii mei, care, și ei, la rîndul lor, au crezut în vînzătorii lor, adesea ei înșiși simpli intermediari față de ultima verigă a lanțului. Dar, în ce privește ultima verigă, cuprul n-a existat, aproape întotdeauna, decît în imaginație. Adesea a servit de momeală pentru tratarea unei alte afaceri. Așa a fost înșelat respectabilul catalan, cu toate că și catalanii sînt șireți ! L-au făcut să cumpere trei duzini de frigidere defecte pe care nimeni nu le-ar fi luat nici dacă i-ar fi fost date pe degeaba, pentru că a fost ademenit cu cealaltă afacere : achiziționarea sigură a treizeci de tone de cupru recuperat. Un alt vînzător, un ungur, și-a umplut apartamentul, în contul acelorași speranțe, cu cozi de tîrnăcop. Din ziua aceea, întoarce capul cînd vede cantonieri.

Îi încolțesc pe vînzători, dar este prea tîrziu. Cu asta ar fi trebuit să încep. Urcînd pe filieră, tonele se transformă în kilograme, cîteodată în livre. Acolo unde ar fi trebuit să fie un depozit mirific, găsesc doar o grămadă de cilindri întrebuițați de armată la exercițiile de tir, și atît. Cablul telefonic submarin n-a existat niciodată, nici liniile de înaltă tensiune sau liniile reformate ale companiilor petroliere și nici altele.

Situația era gravă și cad parcă din lună, căci am cheltuit aproape toți banii ce ne mai rămăseseră, spunîndu-mi că viitorul era mai mult decît asigurat.

Singurul lucru care există, într-adevăr, sînt cumpărătorii. Dar lor nu pot nici măcar să le rambursez cheltuielile considerabile făcute pentru transferul fondurilor și deschiderea scrisorilor de credit. Nu am, însă, prea multe necazuri cu ei, căci am fost de bună credință și nu am comis decît o greșeală : am crezut în toți acești comercianți cinstiți.

Nu-i nevoie să mai povestesc în ce stare ajunseseam. În mai puțin de doi ani fuscsem înșelat de două ori de niște prostănaci. De americanul cu figura lui ca luna, apoi de acești oameni de afaceri burghezi, care se cred buni la toate. De fapt, nu-s buni de nimic !

Sînt atît de supărat pe mine însumi că mă surprind vorbind tare, singur, în sufragerie :

– De-acum înainte, nu mai fac afaceri cu oameni cinstiți ; sînt, de fapt, prea mincinoși și hoți ! În viitor, nu voi mai trata decît cu pungași adevărați ! Cu ei știu, cel puțin, la ce să te aștepti !

„Gorila“ - Pablito

Cineva bate la uşă (soneria nu funcţionează) şi mă duc să-i deschid, sperînd să fie unul din numeroşii mei vînzători de cupru, ca să pot să mă descarc, în sfîrşit, cel puţin asupra unuia dintre ei, debitîndu-i tot repertoriul meu de înjurături şi chiar, dacă reuşeşte să le suporte, să-l şi caftesc.

Este însă unul din vechii mei prieteni, colonelul Bolagno. Din totdeauna, el şi familia lui mi-au spus Papillon şi sînt singurii din Venezuela care îmi mai folosesc porecla. Toată lumea îmi spune Enrique sau Don Enrique, depinde de situaţia mea din acel moment. Iar pentru aceasta, venezuelienii au suficiente antene, ştiu imediat dacă eşti înfloritor sau la strîmtoare.

– Hei, Papillon ! Nu ne-am mai văzut de trei ani.

– Da, Francisco, de trei ani.

– De ce n-ai venit să mă vezi în casa mea cea nouă pe care mi-am construit-o după gustul meu ?

– Nu m-ai invitat.

– Un prieten nu se invită, vine singur cînd vrea, căci, dacă prietenul lui are o casă, este şi a lui. Să-l inviţi înseamnă să-l insulti, pentru că înseamnă că-l așezi în acelaşi rînd cu cei ce nu pot veni decît invitați.

Nu-i răspund, căci simt că are dreptate.

Bolagno o îmbrățișează pe Rita. Se așază în sufragerie cu coatele pe masă, cu un aer preocupat. Și-a scos chipiul de colonel.

Rita îl servește cu o cafea și-l întreb :

– Cum mi-ai aflat adresa ?

– Ăsta-i un lucru care mă privește. De ce nu mi-ai trimis-o ?

– Am avut mult de lucru, multe necazuri...

- Ai necazuri ?
- Destule.
- Atunci nu prea am nimerit bine.
- De ce ?
- Am venit să-ți cer să-mi împrumuți cincii mii de bolivari. Sînt cam strîmătorat.

- Imposibil, Francisco.
- Sîntem ruinați, spune Rita.
- Ah, sînteți ruinați ? Ești ruinat, Papillon, este adevărat că ești ruinat ? Ai tupeul să mi-o spui ? Ești ruinat și te ascunzi de mine ? Și, deci, din cauza asta nu m-ai vizitat, ca să nu trebuiască să-mi povestești despre necazurile tale ?

- Da.
- Ei bine, dă-mi voie să-ți spun că ești un ticălos. Pentru că, atunci cînd ai un prieten, îl ai ca să-i povestești grijile tale, ca să te ajute să ieși dintr-o situație dificilă. Îți spun că ești un ticălos pentru că nu te gîndești la mine, prietenul tău, cînd ești la ananghie. Închipuiește-ți că am ajuns să aflu de la alții de necazurile tale și că de aia am venit acum, ca să te ajut.

Rita și cu mine dăm din colț în colț, iar emoția ne împiedică să vorbim. Nu am cerut nimănui nimic. Este adevărat. Dar mai mulți cunoscuți, cărora le făcusem mari servicii și care-mi datorează chiar situația lor, știu că sîntem ruinați și nici unul n-a venit să ne dea o mîna de ajutor. Majoritatea sînt francezi, oameni cinstiți și pungași în același timp.

- Ce pot face pentru tine, Papillon ?
- Aș avea nevoie de mulți bani ca să pot cumpăra un magazin care ne-ar permite să ne cîștigăm existența. Dacă îi ai, probabil că nu te poți lipsi de ei, dar mai mult ca sigur că nu-i ai, ar fi vorba de prea mulți bani.

- Îmbracă-te, Rita, mergem să mîncăm toți trei în cel mai bun restaurant francez din oraș !

La sfîrșitul mesei, ne înțelegem că voi căuta un magazin și că-i voi spune suma necesară cumpărării lui. Și Bolagno încheie :

- Dacă am banii, nu-i nici o problemă, iar dacă nu am destui, voi împrumuta de la fratele și de la cumnatul meu. Dar îți dau cuvîntul meu de onoare că voi face, oricum, rost de cîți ai nevoie !

Tot restul zilei nu fac decît să discut cu Rita despre el, despre delicatețea lui.

- Mi-a dat singurul lui costum civil, cînd era un simplu caporal, ca să ies decent îmbrăcat din oca de la El Dorado, iar acum ne readuce pe linia de plutire ca să putem s-o luăm de la capăt.

Am plătit chiria cu care rămăsesem în urmă, înainte să ne mutăm într-o agreabilă cafenea-restaurant bine situată pe bulevardul Las Delicias, tot în cartierul Sabana Grande. Se numește *Bar-Restaurant-Gab* și aici ne surprinde vestea sosirii lunganului Charlot.

Charles de Gaulle, pe atunci președintele Republicii Franceze, vine în vizită oficială, invitat de președintele Venezuelei, Raul Leoni.

Caracasul și întreaga Venezuelă sînt în sărbătoare. Nu numai oficialitățile sau clasele privilegiate, ci toată Venezuela. Poporul cel adevărat, cel cu mîinile aspre, cu pălării de paie și espadrile, tot acest popor generos îl așteaptă, fără excepție, pe Charles de Gaulle pentru a-l aclama.

Localul are o terasă acoperită foarte drăguță, iar eu stau liniștit la o masă, bînd un anason, cu un francez care-mi explică misterele fabricării făinei de pește, și-mi vorbește, în cele din urmă, foarte încet, despre o descoperire pe care o pune la punct și care-i va aduce, cînd va fi omologată, milioane. Este vorba, nici mai mult, nici mai puțin, decît de cinematograful în relief. Coboară vocea și-și învîrte ochii în toate părțile, ca să pară că are un aer cît mai confidențial și, de asemenea, ca să mă întrebe ce sumă aș putea investi în aceste cercetări. Nu-i deloc cretin, tipul se exprimă în cuvinte alese pe care le-a învățat la Centrală, nu cea de la Clairvaux sau alta ca ea, ci faimoasa Școală Centrală de la Paris, pepinieră de mari ingineri.

Este întotdeauna amuzant să ascuți poveștile cuiva care crede că poate să te ducă de nas și este așa de frumoasă vorbăria lui încît, vrăjit, nu-mi dau seama că un vecin trage cu urechea și se apleacă chiar, indiscret, să ne asculte. Pînă în momentul în care desfac un biletel, trimis printr-un chelner de Rita, care se află la casă : „Nu știu ce discuți cu tipul tău, dar vecinul vostru este foarte interesat să vă asculte conversația. Alură de poliție secretă.“

Ca să termin cu inventatorul, îl sfătuiesc din tot sufletul să-și continue cercetările și-i spun că am atîta încredere în reușita lui încît aș intra imediat în această afacere dacă aș avea economii, dar, din păcate, nu este cazul. Pleacă, cu mă ridic și, întorcîndu-mă, iată-mă cu fața spre masa indiscretului.

Tipul este acolo, bine făcut, chiar prea bine, prea corect îmbrăcat, de asemenea, cu cravată și cu un costum bleumarin, avînd pe masă un pahar de anason și un pachet de Gauloises. Nu-i nevoie să-l întreb ce profesiune are sau ce naționalitate.

– *Perdone usted, fuma cigarillos franceses ?* (Scuzați-mă, fumați țigări franceze ?)

- Da, sînt francez.
- Ca să vezi, nu vă cunosc. Nu sînteți cumva una din „gorilele” lunganului Charlot ?
- Spătosul se ridică și se prezintă :
- Cam așa ceva. Sînt comisarul Belion, însărcinat cu paza generalului.
- Încîntat.
- Și dumneavoastră sînteți francez ?
- Nu mă duceți cu zăhărelul, comisare, știți foarte bine cine sînt și nu din întîmplare vă aflați aici.
- Totuși...
- Nu insistați. Ați înscris un punct în favoarea dumneavoastră : ați pus special țigările pe masă ca să vă vorbesc. Da sau nu ?
- Exact.
- Încă un pahar ?
- O.K. Am venit să vă văd, căci, răspunzînd de securitatea președintelui, trebuie să înaintez prin Ambasadă o listă cu persoanele care trebuie să părăsească Caracasul cît timp generalul se va afla aici. Această listă va fi trimisă Ministerului de Interne, care va lua măsurile necesare.
- Sînt pe listă ?
- Încă nu.
- Ce știți despre mine ?
- Că aveți o familie, că trăiți cinstit.
- Și ce altceva ?
- Că sora dumneavoastră se numește doamna X... și locuiește la Paris, la adresa..., că cealaltă soră, doamna Y..., locuiește la Grenoble.
- Și... ?
- Condamnarea dumneavoastră va fi prescrisă anul viitor, în iunie 1967.
- Cine v-a spus ?
- Aflasem ceva înainte de a pleca din Paris, dar acest lucru mi-a fost confirmat aici, la consulat.
- Dar consulul nu mi-a spus încă nimic !
- Oficial, nu vă cunoaște adresa.
- Mi-o cunoaște destul de bine ca să-mi trimită pe cap pe toți francezii care au probleme...
- Treaba asta o face prin Alianța Franceză, este cu totul altceva.
- Poate. Mulțumesc, oricum, pentru vestea cea bună. Mă pot duce la Consulat să cer o înștiințare oficială ?

- Când doriți.
- Dar, spuneți-mi, comisare, de ce ați venit aici, pe terasa cafenelei mele ? Doar nu pentru a-mi da vestea prescrierii condamnării și nici ca să-mi spuneți că surorile mele nu și-au schimbat adresa ?
- Într-adevăr. Vroiam să vă văd. Vroiam să-l văd pe *Papillon*.
- Nu cunoașteți decît un singur *Papillon*, pe cel din dosarul poliției pariziene, o grămadă de minciuni, de exagerări, de procese verbale rău intenționate. Un dosar care nu-l definea nici măcar pe omul care eram atunci și cu atît mai puțin pe cel ce sînt astăzi.
- Foarte sincer să fiu, cred că așa este și vă felicit.
- Atunci, că m-ați văzut, mă veți pune pe lista celor ce vor fi expulzați în perioada vizitei lui de Gaulle ?
- Nu.
- Ei bine, vreți să vă spun eu, comisare, de ce vă aflați aici ?
- Ar fi amuzant.
- Ce v-ați zis : un aventurier caută întotdeauna să pună mîna pe bani. Or, *Papillon*, chiar dacă este acum la casa lui, a rămas un aventurier. Este posibil să refuze o sumă considerabilă dacă i se cere să acționeze el însuși contra lui de Gaulle, dar nu este prost să nu pună mîna pe o sumă mare de bani dacă pentru asta ar trebui să colaboreze doar la pregătirea unui atentat.
- Continuați.
- V-ați înșelat, comisare. Mai întîi, nici pentru cea mai mare avere din lume n-aș participa la un atentat politic, și cu atît mai puțin împotriva lui de Gaulle. Pe urmă, cine ar avea interes să pregătească un atentat în Venezuela ?
- O.A.S.-ul !
- Da, așa e ! Nu numai că este posibil, dar este chiar probabil. Au luat plasă de atîtea ori în Franța, dar în Venezuela au toate șansele să cîștige dinainte.
- Cum adică să cîștige dinainte ? De ce ?
- Cu organizarea pe care o au, oamenii O.A.S.-ului nu au nevoie să intre în Venezuela pe căile normale, porturi, aeroporturi, fără să mai vorbim de coasta de două mii de kilometri. Frontierele terestre sînt imense : Brazilia, Columbia, Guyana engleză. Pot intra cînd vor, la lumina zilei și la ora pe care o doresc, fără ca nimeni să știe acest lucru sau, dacă-l află, să vadă ceva rău în asta. Cred că este prima dumneavoastră greșeală, comisare. Dar mai este una.
- Care ? mă întreabă Belion, surîzînd.
- Tipii din O.A.S., dacă sînt atît de șireți precum se spune, se vor feri să intre în contact cu francezii de aici. Și asta pentru că, știind

că, în caz că se produce un atentat, polițaii se vor duce direct la francezi, prima lor grijă va fi să nu se apropie de *nici un francez*. Să nu uitați nici faptul că o persoană rău intenționată nu se va duce să locuiască la hotel. Aici sînt sute de persoane care închiriază o cameră mobilată oricui, fără să mai declare treaba asta autorităților. Așa că vă puteți da seama că cei ce-ar pregăti un atentat împotriva lui de Gaulle nu ar avea de ce să-și caute aliați printre francezii care trăiesc aici, hoți sau nu.

Mi se pare că, auzind toate astea, Belion își pierde puțin surîsul. Îngrijorat, simt asta, pleacă spunîndu-mi să trec să-l văd cînd mă voi putea întoarce la Paris. Îmi dă adresa de la Elysée. M-am dus : „Nu-l cunoaștem.“ Îmi pare rău, mi-ar fi plăcut să-l revăd pe acest comisar care a fost corect cu mine, căci, într-adevăr, nu am fost expulzat din Caracas, ca alți francezi, în timpul vizitei lui de Gaulle. Vizită fără nici un fel de incidente neplăcute, de altfel.

Și, ca un tîmpit, m-am dus să-l aplaud pe de Gaulle.

Și, ca un tîmpit, am vărsat o lacrimă, văzîndu-l pe președintele țării mele.

Și, ca un tîmpit la pătrat, am uitat, datorită prezenței acestui mare șef de stat, care a reușit să salveze onoarea patriei mele, că această patrie m-a trimis la ocnă pe viață.

Și, ca un tîmpit la cub, mi-aș fi dat un deget să pot să-i strîng mîna sau să asist la recepția dată de ambasadă în onoarea lui, recepție la care, bineînțeles, nu am fost invitat. Dar, indirect, tagma și-a luat revanșa, căci la recepție au fost prezente și cîteva foste curve, retrase din bransă, care, schimbîndu-și pielea, dacă se poate spune așa, datorită unor căsătorii bune, s-au aflat acolo, cu brațele pline de flori pentru tanti Yvonne, fericita.

M-am dus la consulul francez, care mi-a citit notificarea privind prescrierea condamnării mele pentru anul viitor. Încă un an și mă voi putea duce în Franța.

Trebuie să spun că nici la începutul vieții mele libere în Venezuela, nici mai tîrziu, în nici o împrejurare nu am fost deranjat sau plictisit de ambadorii sau de consulii aflați în post. În timpul acestor lungi ani, nu am pus niciodată piciorul la ambasadă sau la consulat, dar, în schimb, în restaurantele mele i-am avut adesea clienți pe unii sau alții.

Situația noastră se ameliorează rapid și revin la barurile de noapte, cumpărînd *Scotch Club*, situat în Chacaito, placa turnantă a traficului din Caracas, în plin centru. Curioasă poveste, pentru că mă bag în această afacere ca să-i vin în ajutor unui biet coafor

francez pe care niște falși membri ai tagmei vroiau să-l fraierească. Dar acest gest de cavalier medieval va fi ceva mai târziu foarte rentabil pentru mine.

Timp de câțiva ani, reîncep să trăiesc nopțile. Nopțile Caracasului, care se vulgarizează din ce în ce mai mult, pierzându-și acel aer boem care le dădea tot farmecul. Petrecăreții nu mai sînt de același calibru, iar noii clienții îi lipsește cultura și arta de a ști să se comporte pe care o aveau clienții de altă dată.

Practic, trăiesc mai mult pe stradă, stînd cît mai puțin posibil la bar, aproape întotdeauna dînd o raită prin cartierele din jur. Învăț să-i cunosc pe minunații copii ai străzilor Caracasului, pe micii vagabonzi care încearcă toată noaptea să agate niște cheflii sperînd că vor cîștiga cîtiva bănuți, admir imaginația fecundă a acestor copii de la marginea societății ai căror părinți locuiesc în maghernițe. Nu sînt întotdeauna cei mai buni părinți cu putință, căci mulți dintre ei, în mizeria lor materială și morală, nu ezită să-și exploateze copiii.

Și acești copii curajoși se zbat în nopte ca să adune suma pe care sînt obligați s-o aducă dimineata în baraca lor. Puștii din aceste bande au de la cinci la doisprezece ani. Unii lustruiesc pantofi, alții stau la ușile cabaretelor și se oferă să supravegheze mașinile petrecăreților care intră în bar, alții se descurcă deschizînd portiera mașinilor înaintea portarului. Mii de meserii, mii de mizării, mii de ingeniozități ca să pună bolivar lîngă bolivar și să ajungă să aibă la ora cinci sau șase dimineata atîția cît să se poată întoarce acasă.

Bineînțeles că m-am împrietenit cu unii dintre ei, foarte demni și conștienți de ceea ce înseamnă prietenia. Nu-mi cer ajutorul decît atunci cînd au ajuns la capătul puterilor, cînd noaptea se sfîrșește și sînt disperați că n-au adunat nimic sau aproape nimic. Doar atunci vin la mine.

Este emoționantă prietenia noastră și aproape complice. Adevse-a, cînd un client pe care-l cunosc bine dă să se urce în mașina lui de lux, îl rog să fie generos cu ei. Fraza consacrată : „Haideți ! Faceți un gest nobil ! Gîndiți-vă la banii pe care i-ați cheltuit în acest local, o sutime din cît ați aruncat ar fi destul pentru acest puști sărman.” Nouă din zece reacționează normal și puștiul primește de la petrecărețul generos un bilet de zece sau douăzeci de bolivari.

Dintre ei, cel mai bun prieten al meu este Pablito. Mic, slab, curajos, se bate ca un leu cu cei mai mari ca el. Căci, în această luptă pentru supraviețuire, dacă, de exemplu, un client nu a desemnat în mod special pe cineva să-i păzească mașina, cel mai rapid, cînd acesta iese din bar, încasează banii. De aici lupta teribilă pentru a apăra și a face să fie respectat ceea ce le aparține sau trebuie să le revină.

Micul meu prieten este inteligent, a învățat să citească în ziare, pe care, câteodată le vinde. Nu-i altul mai rapid ca el când e cazul să-și întreacă rivalii și să pună primul mîna pe portiera mașinii ce se oprește la bordură. De asemenea, este cel mai expeditiv când trebuie să facă mici comisioane : să cumpere sandvișuri, plăcinte, țigări sau altceva ce nu se găsește la bar.

Micul meu prieten Pablito luptă în fiecare noapte pentru a-și ajuta bunica, foarte bătrînă, care are, se pare, părul alb, ochii albaștri deschis, dureri reumatice atît de mari încît nu poate munci deloc. Mama lui este în închisoare pentru că a lovit pe un vecin cu o sticlă în cap, când acesta a vrut să le fure radioul. Este foarte frumoasă mama lui, iar el, Pablito, la nouă ani, este singurul susținător al familiei. Bunica, frățiorul, surioara, pe care nu vrea să-i lase să coboare pe străzile Caracasului nici ziua, nici noaptea. El este șeful, trebuie să vegheze și să-i protejeze pe ai lui.

Îl ajut pe Pablito cînd nu a avut o noapte prea bună sau în anumite situații mai grele pentru el care se ivesc adesea : cînd îi trebuie bani ca să cumpere medicamente pentru bunica sau să închirieze un taxi s-o ducă la spitalul săracilor pentru a consulta un medic.

– Suferă și de astm bunica, așa că-ți dai seama ce cheltuieli sînt necesare !

În toate nopțile, Pablito îmi dă buletinul de sănătate al bunicii. Într-o zi, are nevoie de o sumă mai mare, de patruzeci de bolivari, ca să cumpere o saltea de ocazie. Din cauza astmului, bunica nu poate dormi într-un hamac, căci îi apasă toracele.

Cum adesea se instalează în mașina mea, într-o noapte un polițist care vorbea cu el, proptit de portieră și tot jucîndu-se cu revolverul, îl împușcă, din neatenție, în umăr. Pablito este dus de urgență la spital. Este operat și a doua zi mă duc să-l văd. Îl întreb unde se găsește cabana unde locuiește cu ai lui și cum pot să ajung acolo. Îmi spune că fără ajutorul lui nu o pot găsi și că doctorul îi interzice să se ridice din pat.

Noaptea, îi caut pe prietenii lui Pablito cu speranța că vreunul dintre ei mă poate duce la bunica lui. Minunata solidaritate a copiilor străzii : toți îmi spun că nu știu unde locuiește. Nu cred un cuvînt, căci, în fiecare dimineață, se așteaptă unul pe altul și se întorc împreună în cartierul lor.

Sînt intrigat și o rog pe infirmiera care-l îngrijește să mă caute cînd îl va vizita cineva din familie sau din vecini. Îi dau numărul meu de telefon. Două zile mai tîrziu, mă duc la spital imediat ce primesc apelul infirmierei.

- Ei, Pablito, cum îți mai merge ? Pari supărat.
- Nu, Enrique, mă doare puțin spatele.
- Totuși, rîdea acum cîteva minute, îmi spune vizitatoarea lui.
- Sînteți din familie, doamnă ?
- Nu, sînt o vecină.
- Ce mai fac bunica și cei mici ?
- Care bunică ?
- A lui Pablito !
- Dar Pablito nu are bunică !
- Asta-i cîlmea !

O iau pe femeie mai la o parte. Da, are o soră mai mică și un frățior, dar nu are bunică. Mama nu îi este la închisoare, cum mi-a spus, mama lui este o nenorocită, pe jumătate idioată, nu este periculoasă, ci doar iresponsabilă.

Admirabil mi se pare acest puști al străzilor Caracasului, care nu vroia ca prietenul lui, Enrique, să știe că mama lui este pe jumătate idioată ; ar fi preferat ca mama lui să fie în închisoare, dar frumoasă, și a inventat-o pe bunica bolnavă de astm pentru ca prietenul lui francez să-i dea cîte ceva pentru ea, ușurîndu-i astfel mizeria și disperarea biete sale mame.

Mă întorc la patul micului meu prieten, care nu îndrăznește să mă privească în ochi. Încet, îi ridic bărbia, ține ochii închiși și cînd, în sfîrșit, îi deschide îi spun :

- Pablito, *eres un tronco de hombre*, ești un bărbat puternic !

Îi las o bancnotă de o sută de bolivari pentru familia lui și părăsesc spitalul fericit și mîndru că am un astfel de prieten.

Pablito, un mic vagabond al străzilor din Caracas ? Nu, un suflet excepțional, călit în nenorocire de la primii pași în viață și care luptă, în nopțile Caracasului, la cei nouă ani ai lui, pentru a-și hrăni familia.

Montmartre - Procesul meu

1967. Condamnarea mea s-a prescris. Am plecat singur în Franța. Imposibil să lăsăm cuiva în grijă conducerea afacerii. Pentru a menține o atmosferă sănătoasă, e nevoie de autoritate, curaj, să impui respect și numai Rita poate face toate astea. Mi-a spus :

– Du-te să-î îmbrățișezi pe ai tăi în casele lor, du-te la mormîntul tatălui tău, apoi du-te s-o îmbrățișezi și pe mama mea, care este așa de bătrînă.

M-am dus în Franța prin Nisa. Cu tot pașaportul meu venezue-lian, cu toată viza consulatului francez, am luat avionul pe ruta Caracas-Madrid-Barcelona, apoi de la Barcelona la Nisa. De ce tocmai Nisa ?

Împreună cu viza mi s-a remis și actul oficial prin care Consulatul Franței la Caracas mă anunță de prescrierea vechii condamnări de către Curtea de Apel de la Paris. Dar, cînd mi-a dat acest act și viza, consulul mi-a spus : „Așteptați să cer instrucțiuni din Franța pentru a ști în ce condiții vă puteți întoarce.“ Nu-i nevoie de mai multe explicații. Dacă trec pe la consul și acesta a primit răspunsul de la Paris, îmi va notifica, mai mult ca sigur, *interdicția de ședere pe viață în departamentul Sena*. Or, nu se poate să nu dau o raită prin Paris.

Am evitat astfel notificarea și, neprimind-o și nesemnînd-o, nu comit o infracțiune. Dar dacă, aflînd de plecarea mea, consulul cere poliției aeroportului de la Paris să mi-o comunice la sosire ? De aici necesitatea celor două etape : sosesc la Nisa ca și cum aș veni din Spania.

1930–1967. Treizeci și șapte de ani au trecut. Treisprezece pe „calea putreziciunii“, iar ceilalți în libertate, din care douăzeci și doi avînd un cămin datorită căruia, reîncorporat în societate, trăiesc cinstit, fără să fiu, însă, un model de disciplină.

În 1956, am petrecut o lună cu ai mei, în Spania, apoi au trecut unsprezece ani în care, totuși, numeroase scrisori au menținut contactul viu cu familia.

1967. I-am revăzut pe toți.

Am intrat în casele lor, m-am așezat la mesele lor, le-am ținut pe genunchi copiii, chiar și nepoții. Grenoble, Lyon, Cannes, Saint-Priest și, în sfârșit, Saint-Péray, unde o găsesc, în ultima casă a tatălui meu, pe Tanti Ju, încă fidelă la post. Am împachetat cu grijă fotografiile mari ale părinților mei, am primit cu mândrie decorațiile câștigate de tata în 1914, am păstrat ca pe o comoară carnetul de economii pe care mi l-a făcut la o lună după ce m-am născut. Citesc : „Decembrie 1906, Saint-Etienne de Lugdarès, Henri Charrière, 5 franci.“ Sînt depuse sume de 2, 3, chiar și 1 franc, simboluri ale dragostei părintești, care, pentru băiețelul lui, deși nu i-a folosit niciodată, reprezintă astăzi milioane de tandrețe.

Am ascultat-o pe Tanti Ju povestindu-mi de ce a murit tata înainte de vreme. Își uda singur grădina și-și căra singur stropitorile cu apă, ore în șir, pe-o distanță de două sute de metri. „Îți dai seama, copile, la vîrstă lui ! Ar fi putut cumpăra un furtun, dar nu te puteai înțelege cu el ! Era încăpățînat ca un catîr și, deoarece vecinul nu vroia să plătească și el jumătate și cum știa că, atunci cînd îl va avea, acesta i-l va cere să-l folosească și el, ei bine, s-a încăpățînat pînă la capăt, și, într-o zi, pe cînd ducea stropitorile, l-a lăsat inima.“

Îl văd pe tata, îl văd foarte bine, cărînd stropitorile grele pînă la straturile de salate, roșii sau fasole verde.

Și-l văd încăpățînîndu-se să nu cumpere acel faimos furtun, chiar dacă Tanti Ju îi cerea zilnic s-o facă.

Și-l văd pe acest institutor de provincie oprindu-se să-și tragă sufletul și să-și șteargă fruntea de broboane cu batista, dîndu-i un sfat unui vecin sau predîndu-i o adevărată lecție de botanică unuia din nepoții care stau la el în perioada de convalescență, după o tuse convulsivă sau un oreion.

Și-l văd împărțind o parte din recoltă celor ce nu au grădină, și făcînd pachete pe care le trimite în cele patru colțuri ale Franței pentru a-i ajuta pe ai săi sau pe cei mai buni prieteni în timpul lipsurilor datorate ultimului război.

Înainte de a mă duce la cimitir, la mormîntul lui, i-am cerut lui Tanti Ju să-mi arate locurile pe unde se plimba de obicei.

Și mergem cu același pas cu care se plimba și el, pe aceleași drumuri pietruite, mărginite de stuf, de margarete, de maci, așteptînd momentul în care Tanti Ju, văzînd o bornă kilometrică, niște albine sau zborul unei păsări își va aminti o întîmplare din

trecut care i-a emoționat. Și atunci, se oprește fericită, și-mi povestește cum i-a relatat tata cele întâmplate când o viespe l-a înțepat pe Michel, nepotul lui : „Vezi, Henri, era chiar aici.“

Cu gîtul uscat, însetat să aflu cît mai multe, cele mai mici detalii din viața tatei, ascult, emoționat, și-l văd parcă aieva :

„Știi, Ju, când băiețelul meu avea cinci sau șase ani, cel mult, a fost înțepat pe cînd ne plimbam de o viespe, dar nu o dată, ca Michel, ci de două ori. Ei bine, n-a plîns, ba mai mult, de abia am reușit să-l oprim să nu caute cuibul viespilor pe care vroia să-l distrugă. Oh, era atît de curajos Riri !“

Nu m-am dus mai departe în Ardèche, n-am trecut de Saint-Péray.

Vreau să mă întorc în satul meu cu Rita, poate peste doi sau trei ani.

Cu sufletul încă plin de astfel de amintiri, debarc la gară Lyon și îmi las valizele la biroul de bagaje, evitînd să completez o fișă de hotel. După treizeci și șapte de ani, calc din nou asfaltul Parisului.

Dar acest asfalt nu poate fi asfaltul *meu*, decît dacă sînt în cartierul *meu*, Montmartre. Mă duc acolo noaptea, bineînțeles. Papillon al anilor '30 nu cunoștea decît soarele lămpilor electrice.

Și iată Montmartre, place Pigalle, cafeneaua *Pierrot*, și clarul de lună, și pasajul Elysées des Beaux-Arts, și petrecăreții, și prostituatele, și tipii cu figuri de pești pe care un inițiat îi recunoaște imediat, numai după mers, și barurile înțesate de lume, unde consumatorii își vorbesc de la trei metri distanță. Dar asta este doar prima mea impresie.

Treizeci și șapte de ani au trecut, nimeni nu mă privește, cine să dea atenție unui om aproape bătrîn (am trecut de șaiszeci de ani) ? Prostituatele sînt în stare să mă invite să le însoțesc, iar tinerii vor fi, poate, destul de lipsiți de respect ca să-mi dea paharul mai încolo și să mă împingă cu cotul ca să-mi ia locul la bar.

Un străin în plus, un client posibil, un industriaș de provincie, iată ce pare a fi acest domn bine îmbrăcat, cu cravată, un burghez oarecare, unul rătăcit la o oră tîrzie în acest bar interlop. De altfel, vezi imediat că nu este un obișnuit al acestor locuri, că se simte stingher.

Ei bine, da. Mă simt stingher. Este de înțeles. Nu mai sînt aceiași oameni, nici aceleași mutre, îți dai seama imediat că totul este confuz, amestecat. Sticleți, lesbiene, pederasți, tipi fără nici o morală, prostănaci, negri și arabi, doar foarte rar cîțiva marsiliezi sau corsicani, cu accentul lor din sud, care îmi amintesc de timpul trecut. Pe scurt, este o lume total diferită de cea pe care am cunoscut-o.

Nu mai există nici măcar ceea ce întâlneam la tot pasul pe vremea mea, acele mese cu poeți, pictori sau artiști reușiți în grup, cu părul lor lung, care mirosea a boemă, a talent, a inteligență avangardistă. De altfel, părul lung îl poartă azi orice cretin.

Și intru ca un somnambul din bar în bar, urc scările interioare ca să văd dacă mai sînt la locul lor, acolo, la etaj, mesele de biliard ale tinereții mele și refuz amabil oferta unui ghid care vrea să-mi arate adevăratul Montmartre. Totuși, îl întreb :

– Credeți că Montmartre și-a pierdut sufletul pe care-l avea în anii '30 ?

Și îmi vine o poftă nebună să-l pălmuiesc, pentru că răspunsul lui este o insultă pentru acel Montmartre al meu.

– Dar, domnule, Montmartre este nemuritor. Trăiesc în acest cartier de patruzeci de ani, căci m-am stabilit aici pe cînd aveam doar zece ani, și credeți-mă că place Pigalle, place Blanche, place Clichy, toate străduțele care pleacă de aici sînt și vor fi veșnic aceleași, cu *aceleași ambianță*.

Fug de idiotul ăsta și mă duc pe spațiul verde din mijlocul bulevardului, sub copaci. De aici, da, dacă nu distingi bine oamenii, dacă nu vezi decît formele exterioare, de aici, da, poți spune că Montmartre este același. Mă îndrept încet spre locul unde s-a zis că eu l-aș fi împușcat pe Roland Legrand, în noaptea de 25 spre 26 martie 1930.

Banca este aceeași, fără îndoială, revopsită în fiecare an, o bancă obișnuită de pe bulevard, făcută dintr-un lemn atît de gros că a putut să reziste treizeci și șapte de ani ; și becul electric este la locul lui, și barul de peste drum, și pietrele din pavajul drumului sînt aceleași, și obloanele ferestrelor casei din față, pe jumătate închise, sînt tot aceleași. Dar dacă piatra, lemnul, sticla ar putea vorbi ! Voi ați văzut totul, erați aici și sînteți și acum, sînteți primii, singurii, adevărații martori ai dramei, voi știți bine că cel ce a tras în noaptea aceea nu am fost eu. De ce n-ați spus-o ?

Oamenii trec indiferenți, oamenii trec fără să-l vadă pe acest om de șaiszeci de ani, stînd în picioare, sprijinit de un copac, același care era aici cînd a pornit glonte din revolver.

Bărbatul mîngîie scoarta copacului, parcă și-ar cere scuze pentru că, timp de cîteva secunde, s-a gîndit că ar avea dreptul să-i reproșeze că nu a vorbit, atît lui, cît și celorlalți martori, veșnic muți, ai viciei oamenilor : pietrele, copacii din Montmartre.

Aveam douăzeci și trei de ani în acel sfîrșit de martie 1930 și coboram în goană strada Lepic, această stradă pe care mai pot încă s-o urc, cu un pas apăsător. Căci, din fericire, sînt viguros și sănătos,

sînt încă tînăr, da, sînt tînăr și trebuie, într-adevăr, să fiu tînăr, fizic și intelectual, pentru ca din cauza emoției să nu crăp aici de-o criză cardiacă sau să nu devin un nebun furios.

Strigoiul este aici, în ciuda voastră, a tuturor, a dat la o parte piatra tombală sub care l-ați îngropat de viu. Opriți-vă, trecători miopi, priviți un inocent condamnat pentru că sticleții au susținut că el a comis un omor chiar în aceste locuri, chiar pe această bucată de pămînt, în fața acestor copaci și a acestor pietre, opriți-vă și adresați-vă acestor martori muți, cereți-le să vorbească astăzi. Și dacă vă veți înclina mai adînc și dacă-i veți ruga din toată inima să vorbească, îi veți auzi, cum îi aud și eu, spunîndu-vă, în șoaptă : „Nu, acum treizeci și șapte de ani acest om nu era aici în noaptea de 25 spre 26 martie, la ora 3 și 30 dimineața.“

„Dar atunci unde era ?“ se vor întreba scepticii. Ușor de spus : eram la *Iris-Bar*, poate la o sută de metri mai departe de aici, la *Iris-Bar*, unde, la un moment dat, a intrat brusc un șofer de taxi spunînd : „S-a tras un foc de armă afară.“

„Nu-i adevărat“, au spus sticleții. „Nu-i adevărat“, au spus patronul și chelnerul de la *Iris*, sub presiunea sticleților.

Revăd ancheta, revăd procesul, nu vreau să refuz această confruntare cu trecutul. Vrei să-l re trăiești, frate ? Ții mult la asta ? Au trecut aproape patruzeci de ani de atunci și vrei din nou să re trăiești acel coșmar ? Nu-ți este frică, nu te temi că această întoarcere în trecut îți va reaprinde dorința de răzbunare la care ai renunțat de mult ? Ești chiar atît de sigur că, scufundîndu-te din nou în această mocirlă, nu vei aștepta cu înfrigurare să se facă ziuă și să se deschidă magazinele ca să cumperi o valiză pe care s-o umpli cu explozibil pentru ce știi tu, că nu vei răsfoi paginile cărții de telefon ca să descoperi numărul și adresa procurorului, că nu vei căuta să afli dacă Goldstein mai este în viață și dacă se mai ocupă de blănuri sau de altceva ? Nu, sînt absolut sigur, nici unii, nici alții nu au de ce se teme de mine, pot să crape în liniște dacă nu i-au mîncat încă viermii.

Ei bine, bătrîne, nu-i greu să revezi această piesă, demnă de un teatru de marionete, al cărui erou și victimă ai fost. Așază-te aici, pe această bancă verde, cea care a asistat la declanșarea împușcăturii, chiar în fața străzii Germain-Pilon, pe acest bulevard Clichy, lîngă barul *Le Clichy*, unde, așa cum a stabilit ancheta, a început drama. Pentru că ești încăpățînat, bătrîne Papi, pentru că vrei cu tot dinadinsul ca Papillon cel de douăzeci și trei de ani să re trăiască și să-ți povestească această piesă, vei fi servit !

Sîntem în noaptea de 25 spre 26 martie, este ora trei și jumătate dimineața. Un om intră în barul *Le Clichy* și întreabă de Madame Nini.

– Eu sînt, răspunde o damă.

– Bărbatul dumneavoastră a primit un glonte în burtă. Veniți repede, este într-un taxi.

În viteză, Nini, însoțită de-o prietenă, îl urmează pe necunoscut. Și urcă în taxiul în care Roland Legrand se află așezat pe bancheta din spate. Nini îi cere individului care-a venit s-o cheme să o însoțească. Acesta îi răspunde „Nu pot“ și dispare.

– Repede, la spitalul Lariboisière !

Șoferul, un rus, nu află decît în drum spre spital că pasagerul său este rănit ; nu remarcase nimic înainte.

Imediat, după ce și-a debarcat clientul la spital, se duce să declare polițiștilor ceea ce știe : a fost oprit de doi bărbați care se țineau de braț, în fața casei cu nr. 17 de pe bulevardul Clichy ; *nu s-a urcat decît un singur bărbat*, Roland Legrand. Celălalt i-a spus să meargă pînă la barul *Le Clichy* și a urmat mașina mergînd pe jos. A intrat în bar și a ieșit cu două femei, apoi a dispărut. Cele două femei i-au spus să meargă la spitalul Lariboisière. „Pe drum am aflat că bărbatul era rănit.“

Poliția își notează cu grijă toate astea și, în plus, că Nini a declarat că toată noaptea prietenul ei a jucat cărți, în același bar în care ea agată bărbații, cu *un necunoscut*, apoi că a jucat zaruri la bar cu alți bărbați, *tot necunoscuți*, și că Roland a ieșit singur, după ce ceilalți plecaseră. Nimic din depoziția lui Nini nu lasă să se înțeleagă că cineva ar fi venit să-l caute. A ieșit singur, după ceilalți necunoscuți.

Un comisar și un polițai, comisarul Gérardin și inspectorul Grimaldi, îl interoghează pe Roland care este pe moarte, în prezența mamei lui. Infirmierele le-au spus că starea lui este disperată. Nu fac decît să citez raportul lor și nimeni nu poate să-mi reproșeze că-l inventez pentru că a fost publicat într-o carte scrisă special pentru a mă desființa și prefațată, deci susținută, de un comisar divizionar, Paul Romain. Cei doi polițai îl interoghează pe Legrand :

– Lîngă dumneavoastră se află comisarul de poliție și mama dumneavoastră, cea care este cel mai sfînt lucru pe care-l aveți pe lume. Spunți-ne adevărul. Cine a tras și v-a rănit ?

Răspunde : „Papillon Roger“.

Îi cer să jure c-a spus adevărul. „Da, domnule, am spus adevărul !“

„Ne retragem, lăsînd-o pe mama lui cu el“, consemnează, în final, raportul.

Deci, puștiule de douăzeci și trei de ani, în acea noapte de 25 martie 1930, se spune clar și net, cel ce a tras a fost Papillon Roger.

Roland Legrand este un cîrnătar de proxenet, care-și exploatează prietena, Nini, cu care locuiește pe strada Elysées des Beaux Arts la nr. 4. Nu este tocmai un om al tagmei, dar, ca toți cei ce frecventează Montmartre, ca toți cei din tagmă, cunoaște mulți cărora li se spune Papillon. Și, de teamă să nu fie arestat un alt Papillon în locul ucigașului, ceea ce nu i-ar conveni, îi prețizează prenumele. Căci, chiar dacă a trăit ca un proxenet, ca toți cei ce nu fac parte cu adevărat din tagmă, vrea ca poliția să-l pedepsească pe dușmanul lui. Nu spune numai marca mașinii, ci indică și numărul ei de înmatriculare. Un Papillon, da, dar un Papillon Roger.

Si-mi amintesc din nou totul revenind în aceste locuri blestemate. Probabil că mi-am rememorat de mii de ori datele din dosarul pe care l-am învățat aproape pe dinafară, ca pe o biblie, în celula mea, căci avocații mei mi l-au dat și am avut timp să mi-l gravez în memorie, înainte de a ajunge în fața Curții cu juri.

Deci, declarația lui Legrand, făcută înainte de a muri, și declarația lui Nini. Nici unul nu te desemnează ca fiind ucigașul.

Patru bărbați intră acum în scenă. În noaptea crimei s-au dus la spital și au întrebat :

1. – dacă Roger Legrand este cel rănit ;
2. – în ce stare se află.

Imediat, polițaii sînt informați de vizita lor și îi caută. Deoarece nu se ascund, nefăcînd parte din tagmă, au venit pe jos și au plecat la fel. Sînt arestați pe cînd mergeau pe bulevardul Rochechouart și sînt duși la Comisariatul arondismentului XVIII.

Se numesc :

Goldstein Georges, 24 de ani ;

Dorin Roger, 24 de ani ;

Jourmar Roger, 21 de ani ;

Cape Emile, 18 ani.

Declarațiile lor sînt consemnate chiar în ziua omorului, la Comisariatul arondismentului XVIII. Totul este clar și net.

Goldstein declară că, mergînd pe stradă, a auzit, din întîmplare, în îmbulzeală, că un anume Legrand a fost rănit cu trei gloanțe de revolver. Gîndindu-se că ar fi putut fi vorba de prietenul lui, Roland Legrand, care frecventa cartierul, s-a dus la spital, pe jos, să se intereseze. În drum, s-a întîlnit cu Dorin, apoi cu ceilalți doi, și i-a rugat să-l însoțească. Ceilalți nu știu nimic despre afacerea asta și nici nu cunosc victima.

– Îl cunoașteți pe Papillon, îl întreabă comisarul pe Goldstein.

– Da, puțin. L-am întîlnit de cîteva ori. Îl cunoaște pe Legrand, asta-i tot ce vă pot spune.

Și ce dacă ! Ce înseamnă, de fapt, Papillon ? Sînt cinci sau șase cu numele ăsta în Montmartre ! Nu te enerva, Papi. Retrăind toate astea, am din nou douăzeci și trei de ani și îmi recitesc dosarul în celula mea de la Conciergerie.

Depoziția lui Dorin : Goldstein i-a cerut să-l însoțească la Larihoisière pentru a afla noutăți despre un prieten *ai cărui nume nu i l-a spus*. A intrat la spital cu el, și Goldstein a întrebat dacă cel internat, Legrand, este grav rănit.

– Îl cunoașteți pe Legrand ? Vă amintiți de Papillon Roger ? Îl întreabă comisarul.

– Nu-l cunosc pe Legrand nici din vedere, nici după nume. Cunosc unul Papillon, pentru că l-am văzut pe bulevard. Este foarte cunoscut și este considerat teribil. Nu am vorbit niciodată cu el. Nu știu nimic în plus.

Nici acum nimic despre Papillon Roger.

Cel de-al treilea interogat, Jourmar, declară că Goldstein, ieșind din spital, unde intrase cu Dorin, i-a spus : „Sigur este prietenul meu.”

Deci, înainte de a intra în spital, nu era sigur, nu, Papi ?

Comisarul :

– Îi cunoașteți pe Papillon Roger și pe un anume Legrand ?

– Cunosc un Papillon care frecventează Pigalle. L-am văzut ultima oară acum trei luni.

Același lucru și cu al patrulea pungaș. Nu-l cunoaște pe Legrand. Un Papillon, da, dar numai din vedere.

Mama victimei confirmă în prima sa depoziție că fiul ei a spus Papillon Roger.

Numai după aceste prime declarații încep complicațiile. Pînă acum totul este clar, net, precis. Nu tu promisiuni, nu tu polițai, toți martorii își fac depoziția în deplină libertate, în fața unui comisar din cartier, fără a fi manipulați, amenințați, orientați.

Concluzie : în barul *Le Clichy*, unde se află Roland înaintea dramei, nu sînt decît necunoscuți. Fie că sînt jucători de cărți sau de zaruri, cei cu care vine în contact Roland sînt toți niște necunoscuți. Ceea ce este curios și totuși surprinzător este faptul că așa vor rămîne pînă la sfîrșit.

Al doilea punct : Roland Legrand, prietena lui o declară, a ieșit din bar *ultimul, singur*. Nimeni n-a venit să-l caute. Puțin timp după ce a ieșit, este rănit de un necunoscut, pe care-l identifică pe patul de moarte ca fiind Papillon Roger. Cel ce vine s-o prevină pe Nini este tot un necunoscut, care va rămîne și el un necunoscut. Totuși, el este cel care l-a ajutat pe Legrand să se urce în taxi imediat după

ce a fost împușcat. Necunoscut care nu se urcă în mașină, ci merge pe jos, alături de aceasta, pînă la barul unde o anunță pe Nini. Și acest martor principal va rămîne pentru totdeauna un necunoscut, cînd tot ceea ce a făcut dovedește că este un om al tagmei din Montmartre, deci este imposibil să nu fie cunoscut de sticleți. Bizar.

Al treilea punct : Goldstein, care va fi martorul principal al acuzării, *nu știe* cine a fost rănit și se duce la spitalul Lariboisière să vadă dacă nu este vorba cumva de prietenul lui Legrand.

Singurele indicii pentru a-l putea repera pe acel Papillon sînt că se numește Roger și că este considerat teribil.

Erai, oare, teribil, Papi, la douăzeci și trei de ani, erai un individ periculos ? Nu, nu încă, dar aveam șanse să ajung. Sigur că pe atunci eram „un băiat rău“, dar sînt sigur, de asemenea, că la douăzeci și trei de ani, *douăzeci și trei* (cei ai căror fii au avut sau au această vîrstă să se gîndească bine), nu puteam să mă fi decis pentru totdeauna să rămîn așa. Sînt sigur, totodată, că la acea vîrstă, aflat numai dé doi ani în Montmartre, nu puteam fi nici un caid, nici teroarea cartierului Pigalle. Dar, fără îndoială, deranjam ordinea publică, fusesem bănuît că am participat la unele lovituri importante, fără să se fi putut dovedi însă nimic. Sigur că fusesem reținut de mai multe ori și torturat de cei de la quai des Orfèvres, nr. 36, fără să se obțină vreodată de la mine vreo informație sau vreun nume. Sigur că după drama trăită în copilărie, după perioada nefericită din marină, după refuzul administrației de a mă accepta într-o funcție stabilă, mă hotărîsem să trăiesc în afara acestei societăți de paiațe și să o fac să simtă aceasta. Sigur că, de fiecare dată cînd eram arestat și torturat de poliție pentru o afacere serioasă la care se credea că participasem, îmi insultam călăii, făcîndu-i în toate felurile, spunîndu-le chiar, adesea, că într-o zi voi fi eu în locul lor și că ei se vor afla în mîinile mele. Umiliți profund, polițaii aveau toate motivele să-și spună : „Acest Papillon nu trebuie să scape fără să-i tăiem aripile cu prima ocazie.“

Dar, totuși, nu aveam decît douăzeci și trei de ani ! Existența mea nu însemna numai furie împotriva societății, împotriva proștilor care se supuneau legilor ei cretine, ci și *viața* adevărată, rîsul continuu, bucuria și exuberanța tineretii. Făcusem prostii destul de mari, da, dar nu prostii care să fi implicat violența. De altfel, cînd m-au închis, în dosarul meu de la poliție nu era consemnată decît o condamnare : patru luni de închisoare, cu suspendare, pentru tănuire de obiecte furate. Trebuia să fiu șters dintre cei vii doar pentru că i-am umilit pe polițiști și pentru că s-ar fi putut să ajung periculos ? Nu, totuși !

Dacă Venezuela ar fi reacționat la fel, niciodată nu mi-ar fi dat

azil și cu atât mai puțin nu m-ar fi naturalizat. Căci ei aveau de-a face cu un om de treizeci și opt de ani, deci în plină forță, și care se prezenta cu o carte de vizită mai degrabă încărcată : condamnat la ocnă pe viață, la vârsta de douăzeci și patru de ani, pentru omor, cu mai multe tentative de evadare, și chiar evadat de două ori, periculos.

Și totul pornește, de fapt, de aici, din momentul în care Poliția Juridiciară începe să se ocupe de această afacere. Vor fi căutați toți cei pe care-i cheamă Papillon. Căci, bătrîne, la douăzeci de ani te numeai Papillon. N-ai abandonat această poreclă decît în Venezuela. Poate că ți-o vei relua într-o zi.

Zvonul se întinde rapid în Montmartre că sînt căutați cei ce poartă numele de Papillon : Papillon le Petit, Poussini Papillon, Papillon Trompe la Mort, Papillon Roger etc.

Mie mi se spune, în mod obișnuit, Papillon și doar dacă este nevoie de precizări Papillon Pouce Coupé, cu toate că prenumele mele sînt Henri Antoine. Cu toate astea, nu vreau să intru din nou în relații cu sticleții și o iau repede din loc.

Dar de ce ai plecat, Papi, dacă nu te știai cu musca pe căciulă ?

Acum te-ai găsit să-ți pui o asemenea întrebare ? La șizeci de ani te-ai timpit ? Sau ai uitat că pînă să fi împlinit douăzeci și trei de ani fusesei torturat de mai multe ori la quai des Orfèvres ? Nu ți-au plăcut niciodată loviturile încasate și nici torturile atît de ingenioase ale poliției de atunci. Hîrdăul în care ți se vîra capul în apă, ca să nu mai poți respira, și erai ținut așa pînă cînd nu mai știai ce e cu tine, sticleții care-ți răsuceau de cinci sau șase ori boabele de ți se umflau atît de tare că timp de cîteva săptămîni mergeai ca un călăreț din pampasul argentinian, presa pentru hîrtie în care ți se striveau unghiile pînă ce-ți dădea sîngele, iar apoi se învinețeau și-ți cădeau, loviturile cu bastoanele de cauciuc care-ți provocau leziuni în plămîni încît vărsai sînge pe gură, sticleții în civil, de optzeci pînă la o sută de kilograme, care-ți săreau pe burtă ca și cum ai fi fost o trambulină... Ai ajuns, oare, la vârsta cînd faci amnezie și ai uitat toate astea ? Aveam nu unul, ci mii de motive s-o iau la fugă în viteză. Dar, nu prea departe, căci nu mă știam vinovat de nimic. Nu era nevoie s-o șterg în străinătate, ci doar într-un colțișor nu prea îndepărtat de Paris. Îl vor aresta sau, cel puțin, îl vor identifica în curînd pe acel Papillon Roger și atunci, cu taxiul, mă voi întoarce la Paris, și gata ! Nici un pericol pentru boabe, unghii și tot restul.

Numai că Papillon Roger nu a fost niciodată identificat. Și nici un alt vinovat nu a putut fi descoperit.

Și, dintr-o dată, iată-l că răsare ca prin minune. E vorba de un Papillon Roger ? Nici o problemă, se elimină Roger și rămîne doar

Papillon, porecla lui Henri Charrière, numit Papillon. Soluția este la îndemână, rămîne numai să fie adunate probe. Nu mai este vorba de căutarea adevărului, printr-o anchetă cinstită și fără prejudecată, întreprinsă de niște vînători dornici să-și adauge un trofeu în plus la palmaresul lor, ci de fabricarea, în întregime, a unui vinovat.

Pentru că noi, ceilalți, polițiștii, avem nevoie cu orice preț, ca să putem fi avansați în foarte nobila și cinstita noastră carieră, de soluționarea unei crime. Or, clientul nostru are tot ceea ce-i trebuie pentru a fi pe placul tuturor. Mai întâi al șefilor noștri, care au încredere în noi, apoi al judecătorului de instrucție care se ocupă de afacere și, în sfîrșit, al celor douăsprezece momîi din juriu care îi vor da cel mult zece ani. Este tînăr, puțin proxenet... De iubita lui vom avea noi grijă să pară că este o curvă. Suspectat de hoție, a avut de mai multe ori de-a face cu poliția, dar a fost condamnat o singură dată, pentru tăinuire de obiecte furate, la patru luni, cu suspendare.

Mai mult, tipul este de un soi rău, ne trimite la dracu cînd îl areștăm, își bate joc de noi, ne umilește, și-a botezat cățelul Chiappe (așa îl chema pe prefectul de atunci al poliției din Paris) și nu o dată și-a permis să le spună unor colegi de-ai noștri : „Ai face bine s-o lași mai moale cu «torturile» dacă vrei să mai apuci pensia.“ Asemenea amenințări că vom fi pedepsiți într-o bună zi pentru procedeele noastre „moderne“ și „îngrijite“ folosite la interogatoriu ne îngrijorează.

„Ei, băiete, n-ai nici o șansă. Ne-am asigurat în toate privințele ca să te băgăm la apă.“

Iată tristul început, Papi. Aveai douăzeci și trei de ani cînd te-au prins cei doi sticleți împruțiți, la Saint-Cloud, la 10 aprilie, la trei săptămîni după crimă, în timp ce mîncai melci.

Ehei ! Și nu Țe-a păsat ! Ce înflăcărare, ce perseverență, ce încăpățînară, ce pasiune, ce machiavelism pentru a te face să ajungi într-o zi la Curtea cu juri unde ai primit acea palmă după care Ți-ai revenit abia peste treisprezece ani !

Au acționat, oare, ca atunci cînd e vorba de uciderea unuia din tagmă ? Aș, de unde, au fost atît de zeloși de parcă era vorba de „fabricarea“ asasinului unui bancher sau al unui cinstit tată de familie.

Nu a fost așa de ușor să se dea impresia că sînt vinovat. Dar, inspectorul Mayzaud de la Poliția Judiciară, însărcinat cu afacerea, specialist în Montmartre, pornit împotriva mea atît de tare încît se va ajunge la un război deschis între el și apărătorii mei pînă la Curtea cu juri, așa cum au scris ziarurile epocii, cu insulte, plîngeri și procedee neloiale, deci, Mayzaud, din nefericire pentru mine îl avea

la mînă pe grăsanul de Goldstein, fiu de postăvar, unul dintre acei nemernici care ling picioarele celor din tagmă în speranța că într-o zi vor ajunge în fruntea acestora. Și cît de docil este acest Goldstein ! Mayzaud (el va declara aceasta la Curtea cu juri) îl întîlnește poate de-o sută de ori, *din întîmplare*, în timpul anchetei. Și acest prețios martor, care declarase *în ziua crimei* că auzise, în îmbulzeala de pe stradă, că un oarecare Roland primise trei gloanțe în stomac și că s-a dus la spital să afle identitatea exactă a victimei și gravitatea rănii, depoziție susținută de trei camarazi care nu au nici o legătură cu toată tărășenia, același Goldstein, trei săptămîni mai tîrziu, la 18 aprilie, după multiple întîlniri cu Mayzaud, declară următoarele :

În noaptea de 25 spre 26 martie, înainte de crimă, l-a întîlnit pe Papillon (adică pe mine), întovărășit de doi necunoscuți (iarăși ?), Papillon îl întreabă unde-l poate găsi pe Legrand. Goldstein îi răspunde : „*La Clichy*“. Papillon pleacă, iar el se duce imediat să-l prevină pe Legrand. În timp ce discută cu el, unul din cei doi care-l însoțeau pe Papillon intră în bar și-i cere lui Legrand să iasă pînă afară. El însuși iese puțin după aceea și-i vede pe Papillon și pe Legrand discutînd cu calm, dar nu rămîne în preajma lor. Mai tîrziu, revenind în place Pigalle, îl întîlnește din nou pe Papillon care-i spune că l-a împușcat pe Legrand și că-l roagă să se ducă la Lariboisière să vadă în ce stare se află, iar dacă mai trăiește să-l sfătuiască să-și țină gura.

Căci, bineînțeles, Papi, tu care, la Curtea cu juri, ești prezentat ca un tip teribil, ca unul din tagmă, cu atît mai periculos cu cît ești inteligent și șiret, tu, caidul, tu ești atît de tîmpit încît, după ce ai tras într-un tip, în plin boulevard, să rămîi acolo, în place Pigalle, *la locul crimei*, așteptînd să treacă Goldstein. Nu, nu te vei duce să respiri aerul unui alt cartier sau al împrejurimilor Parisului, nu ! Rămîi acolo, ca o bornă kilometrică, așteptînd ca sticleții să vină, repede, la locul crimei, să-ți spună bonjur.

El, Goldstein, care spune că mă cunoaște bine, este mai puțin tîmpit decît crede că sînt eu. A doua zi după această declarație, o șterge pentru o vreme în Anglia.

În timpul ăsta, eu mă apăr ca un nebun. Goldstein ? Nu-l cunosc. Este posibil să-l fi văzut, să fi schimbat cîteva cuvinte cu el, așa cum se întîmplă între oameni ce frecventează același cartier, fără să știi cu cine ai de-a face. Într-adevăr, nu reușesc să pun o figură pe acest nume, încît numai cu ocazia unei confruntări reușesc să aflu cine este. Sînt surprins să constat că un tip oarecare, necunoscut de mine, mă acuză cu atîta precizie, încît mă întreb ce delict o fi comis – nu prea grav, asta-i sigur, căci tipul este prea jalnic – pentru ca sticleții

să-l poată manipula astfel. Mă mai întreb și astăzi, de altfel. Moravuri sau droguri ?

Căci, fără el, fără declarațiile lui succesive, care, *de fiecare dată*, adaugă noi cărămizi la edificiul pe care-l construiesc sticleții, declarații care lasă deschisă ușa atîtor „se spune“, fără el, deci, nimic n-are să în picioare. Nimic.

Dar el declară : „Am auzit-o pe doamna X spunînd că...“, și este audiată doamna X, care declară la rîndul ei că s-ar putea să fi spus că... etc. Și toată această adunătură de declarații care încep cu „este posibil că“, smulse celor pe care sticleții îi hărțuiesc fără încetare, va umple în cele din urmă dosarul.

Iată, însă, că intervine un element miraculos la prima vedere, care, însă, mai tîrziu, se va dovedi extrem de periculos, fatal chiar. O mașinație polițienească machiavelică, o capcană în care, împreună cu avocații mei, am căzut cu capul înainte. Crezînd că mă salvez, m-am pierdut. Căci nu era nimic solid în dosar, mărturiile succesive ale lui Goldstein erau neverosimile. Atît de puțîn convingător era dosarul încît pretensei mele crime îi lipsea un lucru esențial : mobilul. Neavînd nici un motiv să-i port sîmbetele victimei și nefiînd nebulos, cădeam în toată afacerea asta ca musca-n lapte și orice juriu, chiar alcătuit din cele mai cretine momii, n-ar fi putut să nu-și dea seama.

Atunci, poliția inventează mobilul, iar cel ce-l lansează este un curcan ce bate Montmartre de zece ani, inspectorul Mazillier.

Unul dintre avocații mei, maestrul Beffey, care se plimbă prin Montmartre în timpul liber, îl întâlnește pe acest curcan care-i spune că știe ce s-a întîmplat cu adevărat în noaptea de 25 spre 26 martie și că este gata să depună mărturie, ceea ce se subînțelege că este în favoarea mea. Împreună cu Beffey, îmi spun : sau acționează din cînte profesională sau, ceea ce pare mai verosimil, este vorba de rivalitatea dintre el și Mayzaud.

Și noi cerem depoziția lui. Noi.

Dar ceea ce declară Mazillier nu este defel ceea ce așteptăm noi. Declară că mă cunoaște bine, că i-am făcut multe servicii și adaugă : „Datorită informațiilor furnizate de Charrière am putut să fac mai multe arestări. Circumstanțele crimei *le ignor*. Totuși, am auzit spunîndu-se (cîți de „am auzit spunîndu-se“ în cazul meu !) că Charrière era suspectat de niște indivizi necunoscuți de mine (ca să vezi !) care-i reproșau relațiile lui cu poliția.

Și iată mobilul crimei ! L-am ucis pe Roland Legrand în timpul unei discuții aprinse pentru că acesta răsplinea în Montmartre zvonul că eram un turnător.

Și când este făcută această declarație a inspectorului Mazillier ? La 14 aprilie. Iar cea a lui Goldstein, prin care, revenind asupra celei făcute în ziua crimei, mă vîră pînă-n gît în rahat ? La 18 aprilie, *patru zile după cea a lui Mazillier*.

Dar, în afara judecătorului de instrucție Robbé, pe care curcanii îl au, probabil, cu ceva la mînă, magistrații nu sînt dispuși să înghită orice fel de gogoși.

Ba chiat atît de puțin dispuși încît decizia lor cade ca un trăsnet.

Camera de punere sub acuzație, în fața acestor mărturii înădădite, a acestor grămezi de bîrfe, minciuni, declarații dirijate, impuse poate, simte că ceva nu este în regulă în acest dosar. Căci, Papi, cu toate că ești dispus adesea să pui în același sac, considerînd că fac tot atîtea parale, magistrați, justiție, curcani, momîi și administrație penitenciară, trebuie să recunoști, și trebuie să te înclini în fața lor, că ai întîlnit și magistrați excesiv de onești.

Rezultat imediat, Camera de punere sub acuzare *refuză* să mă trimită cu acest dosar dubios în fața Curții cu juri și restituie toate actele judecătorului de instrucție, cerînd un *supliment de informații*.

Turbarea curcanilor este fără margini și găsesc martori peste tot, la închisoare, în ajun de-a fi eliberați, sau a două zi după eliberare. Tot „mi s-a spus“, „am auzit spunîndu-se“, „se pare că... sau aproape...“. Nu se mai opresc. Dar suplimentul de informații nu aduce nimic, nici cel mai mic indiciu sau cel puțin un început de dovadă nouă și serioasă.

În sfîrșit, fără nimic nou, în afară de o ciorbă de pește prost făcută, fără pește de soi, doar cu pește de rîu ce este dat drept pește din Mediterana, dosarul este acceptat și trimis la Curtea cu juri.

Și acolo, o nouă lovitură de trăsnet. Se petrece un lucru ce poate fi întîlnit foarte rar în lumea judiciară : un procuror general, acuzatorul public, cel al cărui rol și interes este să apere societatea și să avanseze pe scara ierarhică trimițînd cît mai mulți acuzați în spatele gratiilor, procurorul general căruia i s-a dat dosarul pentru a susține în numele legii acuzarea, îl ia cu vîrfurile degetelor ca într-un clește și-l pune pe birou spunînd : „Nu accept să susțin acuzarea în numele legii în această afacere... Se simte că ceva este dubios și prefabricat, dați-l altora.“

Cît era de radioasă, în acea zi, fața maestrului Raymond Hubert care îmi anunță această știre extraordinară la Conciergerie !

– Închipuiește-ți, Charrière, că dosarul este atît de puțin convingător încît a creat un nou incident. Ține-te bine. Un procuror general a refuzat să te acuze în numele legii și a cerut ca dosarul să fie încredințat altcuiva !

...S-a lăsat frigul în seara asta de cînd stau pe banca de pe bulevardul Clichy. Fac cîțiva pași pe sub copaci, nu vreau să ies la lumină de teamă să nu întrerup lanterna magică ce-și proiectează spre mine acel val de imagini ce vine direct de acum treizeci și șapte de ani. Îmi ridic gulerul pardesiului. Îmi scot pălăria pentru a-mi acrisi capul înfierbîntat de intensitatea acestor evocări. Mă așez din nou, îmi adun pulpanele pardesiului peste picioare, apoi, întorcîndu-mă cu spatele spre bulevard, îmi trec picioarele pe sub speteaza băncii și iată-mă așezat invers, cu brațele sprijinite pe spetează, așa cum stăteam pe marginea boxei acuzaților la ședințele Curții cu juri în timpul acelei prime runde din iulie 1931.

Căci, pentru mine, nu a fost suficientă o singură sesiune, ci a fost nevoie de *două*.

Foarte diferite una de alta. Una în iulie, alta în octombrie.

Mergea prea bine, Papi ! Sala nu era roșie sîngerie. Cu valul de lumină al acelei minunate zile de iulie, draperiile, covoarele, robele magistraților păreau aproape roz deschis. Nimic asemănător unui abator, mai degrabă un imens budoar. Și, în această sală, un președinte surîzător, cu o mină de om cumsecade, puțin sceptic, nu prea convins de ce citea în dosar, încît deschide dezbaterile astfel :

– Charrière Henri, actul de acuzare nu corespunde întocmai cu ceea ce am dori și ar trebui să găsim în el. Vă rog să expuneți singur Curții și juraților cazul dumneavoastră.

Acest lucru formidabil, nemaiauzit, de nesperat, care nu se întîmplă decît o dată la o mie de cazuri, ți s-a întîmplat ție, Papi, ție. Un președinte al unci Curți cu juri care-i cere acuzatului să-și expună cazul ! Ți aduci amînte de această ședință din luna iulie, plină de soare și de magistrați minunați ? Era prea frumos, Papi. Acești judecători conduc dezbaterile cu atîta imparțialitate, acest președinte caută cu calm și cinste profesională adevărul, punînd întrebări surprinzătoare curcanilor, martorilor, punîndu-l pe Goldstein pe foc, scoîndu-le în relief contradicțiile, permițîndu-ne, mie și avocaților mei, să punem întrebări încuietoare ; era prea frumos, era o justiție plină de soare, ți-o repet, Papi, o sesiune de vacanță cu acești judecători impresionați în favoarea ta de talmeș-balmeșul de rapoarte îndoielnice ale unor polițiști și mai îndoielnici.

Acolo puteai lupta și te puteai apăra, Papi. Să lupți, cu cine ? Adversarii nu lipseau, erau numeroși.

Primul martor capital, deja manipulat de Casa Curcanii & Cie, mama victimei. Nu cred că din rea credință, ci din înconștiență, și-a însușit insinuările curcanilor.

Mama nu mai declară ceea ce a auzit o dată cu comisarul – „Papillon Roger“ – și că Legrand a mai spus (cînd ?) că unul dintre prietenii lui Goldstein îl cunoaște bine pe Papillon. Ea declară, astăzi, că fiul ei a răspuns : „Este Papillon, Goldstein îl cunoaște.“ A uitat de Roger și a adăugat „Goldstein îl cunoaște“, cuvinte pe care comisarul Gérardin și inspectorul Grimaldi nu le-au auzit. Nu vi se pare curios că un comisar nu-și notează un lucru atît de important, nu ?

Maestrul Gautrat, avocatul părții civile, mă roagă să-i cer iertare mamei victimei. Îi spun :

– Doamnă, nu am de ce să vă cer iertare, căci nu eu sînt ucigașul fiului dumneavoastră. Mă înclin, însă, în fața durerii pe care o trăiți, este tot ceea ce pot face.

Dar comisarul Gérardin și inspectorul Grimaldi nu schimbă cu nimic prima lor declarație. Legrand a spus „Papillon Roger“, asta-i tot.

Atunci apare martorul perpetuu, bun în toate sosurile, Goldstein. Acest martor, adevărat disc înregistrat pe quai des Orfèvres, la nr. 36, a făcut cinci sau șase depoziii. S-au reținut doar trei în dosar. De fiecare dată, declarațiile lui mă învinovătesc și mai mult, chiar dacă se contrazic, adăugînd o nouă proptea pentru susținerea schelăriei polițiștilor. Îl revăd ca și cum ar fi azi. Vorbește încet, abia a ridicat mîna să spună „Jur“. Cînd și-a terminat depozitia, maestrul Beffey atacă :

– Goldstein, înainte de toate, de cîte ori l-ai întîlnit, din întîmplare, pe inspectorul Mayzaud, care declară el însuși că v-ați întîlnit și ați discutat despre această afacere de mai multe ori ? Este ceva curios, Goldstein. În prima depozitie susțineți că nu știți nimic despre această afacere, apoi spuneți că îl cunoașteți pe Papillon, apoi declarați că l-ați întîlnit în noaptea crimei, chiar înaintea acesteia, apoi că v-a rugat să vă duceți la Lariboisière să vedeți cum se simte Legrand. Cum vă explicați aceste declarații diferite ?

În loc de răspuns, Goldstein nu face decît să repete un singur lucru : „Îmi era teamă de Papillon, căci era teroarea din Montmartre.“

Este evident că protestez prin atitudinea mea și președintele îmi spune :

– Acuzat, aveți întrebări pentru martor ?

– Da, domnule Președinte.

Mă uit fix la Goldstein.

– Goldstein, întoarce-te spre mine, privește-mă în față. Care este motivul care te face să minți și să mă acuzi pe nedrept ? Care este

delictul cunoscut de Mayzaud pe care-l plătești cu aceste declarații mincinoase ?

Imbecilul mă privește în față, tremurînd, dar reușește, totuși, să pronunțe clar :

– Spun adevărul.

Atunci, acolo, l-aș fi ucis pe acest ticălos ! Mă întorc spre Curte.

* – Domnilor judecători, domnilor jurați, procurorul general spune că sînt un personaj viclean, inteligent și abil, or, din declarațiile martorului reiese că sînt un imbecil perfect și am să v-o dovedesc. Dacă ești un om inteligent, ca să-i faci cuiva o confidență atît de gravă, ca să-i spui că i-ai ucis un prieten, înseamnă că-l cunoști foarte bine ; dar trebuie să fii un adevărat imbecil să-i mărturisești așa ceva unui necunoscut, or pentru mine Goldstein este un necunoscut.

Și, întorcîndu-mă spre Goldstein, continui :

– Poți cita, în Paris sau în Franța, o singură persoană care ne-a văzut împreună, stînd de vorbă ?

– Nu știu pe nimeni care ar putea face o astfel de depozitie.

– Bine. Poți cita, în Montmartre, Paris sau Franța, un bar, restaurant sau bistro unde am băut sau mîncat o singură dată împreună ?

– Nu am băut, nici nu am mîncat cu dumneata.

– Foarte bine. Spui că prima dată cînd m-ai întîlnit în acea noapte bizară eram însoțit de doi indivizi. Cine erau ?

– Nu-i cunosc.

– Nici eu, de fapt. Spune repede, fără să te gîndești, unde ți-am dat rendez-vous ca să-mi aduci răspunsul la comisionul pe care te-am trimis să mi-l faci la spital și dacă acest loc l-ai comunicat și celor care te însoțeau. Dacă nu le-ai spus nimic, de ce ai procedat astfel ?

Nici un răspuns.

– Răspunde, Goldstein, de ce nu răspunzi ?

– Nu știu unde să te găsesc.

Maestrul Raymond Hubert :

– Deci, clientul meu te trimite să-i faci un comision atît de important, să vezi în ce stare se găsea Roland Legrand și dumneata nu știai unde să-i aduci răspunsul ? Este tot atît de ridicol pe cît este de necrezut !

Da, Papi, este de necrezut, dar a fost și mai lamentabil să se accepte ca toată acuzarea să se construiască pe mărturii succesive, de fiecare dată agravante ale acestui nenorocit, care nici măcar nu era destul de inteligent să nu se dea de gol, cu toate că fusese dresat cu grijă de către curcani ca să răspundă în sensul dorit de ei.

Președintele :

– Charrière, poliția pretinde că l-ai ucis pe Legrand pentru că ți-a spus că ești un turnător. Ce ai de declarat ?

– Am avut de-a face cu poliția de șase ori și de fiecare dată s-a văzut că am fost basma curată și m-au eliberat ; o singură dată am fost condamnat la patru luni, cu suspendare. Niciodată nu am fost arestat cu altcineva, niciodată nu am dat declarații care să ducă la arestarea cuiva. Este de necrezut și imposibil de admis că atât timp cât sînt în mâinile poliției nu vorbesc, dar cînd sînt în libertate îmi denunț prietenii.

– Un inspector spune că ești un turnător. Introduceți-l pe inspectorul Mazillier.

– Declar că Charrière mi-a dat informații care m-au făcut să arestez numeroși și periculoși indivizi și că acest zvon circula prin Montmartre. În ceea ce privește afacerea Legrand, nu știu nimic despre asta.

– Ce ai de spus, Charrière ?

– La sfatul maestrului Beffey, care mi-a spus că acest individ cunoaște adevărul despre uciderea lui Legrand, am cerut să fie citat la anchetă. Și-mi dau seama că avocatul meu și cu mine am căzut într-o capcană periculoasă. Sfătuindu-l pe maestrul Beffey să-l citeze, inspectorul Mazillier i-a spus că știe totul despre această afacere, și avocatul meu a crezut, cum am crezut și eu. Am crezut fie că este un polițist onest, fie că este vorba de-o rivalitate între el și Mayzaud, ceea ce-l face să depună mărturie despre crimă. Or, vedeți și dumneavoastră, acest polițist nu știe nimic despre crimă.

Era evident, în schimb, că depozitiile acestui inspector dădeau crimei, în sfîrșit, mobilul care-i lipsea. Într-adevăr, venind de la un polițist, această declarație era providențială, salva eșafodajul acuzării și dădea ceva consistență unui dosar care nu prea ținea.

Căci, este evident și acum că, fără ajutorul dat de Mazillier, cu toate eforturile inspectorului Mayzaud, dosarul acuzării ar fi fost ca și inexistent. Manevra era atât de evidentă încît te miri că a fost reținută de acuzare.

Dar eu continui să mă bat și le spun :

– Domnilor de la Curte, domnilor jurați, dacă aș fi fost cu adevărat un turnător al poliției, doar două variante ar fi fost posibile : sau nu l-aș fi ucis pe Roland Legrand pentru că mă făcea turnător, căci un personaj atât de josnic cum este un turnător acceptă o astfel de insultă fără să crîcnească ; sau dacă, în urma acestei jigniri, aș fi tras asupra lui Legrand, fiți siguri că poliția ar fi respectat regulile jocului și s-ar fi abținut să mă înfunde cu această îndîrjire și această stîngăcie evidente pentru că ar fi avut în continuare nevoie

de mine. Mai mult, ar fi închis ochii în ceea ce privește această răfuială între tipi neînsemnați ai tagmei sau ar fi aranjat ceva ca să fi părut că am fost în legitimă apărare. Se pot cita numeroase exemple de acest fel, dar, din fericire pentru mine, nu este cazul. Domnule Președinte, îi pot pune o întrebare martorului ?

– Da.

Știind unde vreau să ajung, maestrul Raymond Hubert cere Curții să-l dezlege pe Mazillier de secretul profesional, fără de care nu-mi va putea răspunde.

Președintele :

– Curtea, prin puterea ei discreționară, îl dezleagă pe inspectorul Mazillier de secretul profesional și-i cere, în interesul adevărului și al justiției, să răspundă la întrebarea ce i se va pune.

– Inspectore Mazillier, vrei să citești, în Franța, în colonii sau în străinătate, un singur om pe care l-ați arestat datorită informațiilor mele ?

– Nu pot să răspund.

– Sînteți un mincinos, inspectore ! Nu puteți să răspundeți pentru că nu a existat niciodată așa ceva !

– Charrière, controlează-ți expresiile, mă pune la punct președintele.

– Domnule Președinte, apăr aici două lucruri : onoarea și viața mea !

Dar incidentul nu merge mai departe. Mazillier se retrage.

Iar ceilalți martori cum au mai defilat ! Toți purtînd parcă același tip de costum, executat din același cupon de stofă, tăiat și cusut la fel, confecționat de Casa Curcanii & Cie, adresa : quai des Orfèvres, nr. 36, Paris. Poliția judiciară din 1930. Sper că s-a schimbat ceva de atunci. Să sperăm, dar să nu credem prea mult în această schimbare.

Și ultima ta explicație, Papi, nu ți-o amintești, era atît de logică ? Dacă mi-o amintesc ? Dar crezi că se putea s-o uit ?

– Domnilor, fiți drepti cu mine și ascultați-mă cu atenție. Legrand n-a încasat decît un singur glonte, nu s-a tras decît o singură dată asupra lui, a rămas în picioare, a plecat viu, a fost lăsat să ia liniștit un taxi. Deci, cel care a tras nu a vrut să-l omoare, căci altfel ar fi tras patru, cinci sau șase gloanțe, așa cum procedează cei din tagmă. Oricine frecventează Montmartre o știe. Da sau nu ?

Deci, dacă aș fi fost eu, v-aș mărturisi faptul și v-aș declara : „Domnilor, acest om, pentru un anume motiv, pe drept sau pe nedrept, a discutat cu mine sau m-a acuzat de ceva, a dus mîna la buzunar și cum era un tip din tagmă, ca și mine, mi-a fost teamă și am tras, că să mă apăr, un singur glonte.“ Dacă fac o asemenea

declarație, vă dau în același timp dovada că n-am vrut să-l omor, deoarece a plecat pe picioare și în viață, și atunci închei, spunându-vă : „Deoarece un inspector spune că sînt foarte util poliției, vă rog să acceptați că ceea ce v-am spus este adevărat, ca și depoziția mea, și să mă judecați pentru lovituri și răni ce au provocat moartea victimei fără intenție.“

Tribunalul mă ascultă în liniște, gîndindu-se, probabil, la spusele mele. Adaug :

– De zece ori, de-o sută de ori, atît maestrul Raymond Hubert, cît și maestrul Boffey mi-au pus următoarea întrebare : „Dumneata ai tras ? Dacă este așa, spune-le-o. Vei căpăta cel mult cinci ani, poate mai puțin, nu poți fi condamnat la mai mult. Ai douăzeci și ceva de ani. Vei ieși din închisoare încă tînăr.“

Dar, domnilor de la Curte, domnilor jurați, nu pot urma acest drum, deși sînt sigur că așa m-aș salva chiar de la ghilotină sau de la ocnă, *căci sînt nevinovat și victimă a unei mașinațiuni a poliției.*

Toate acestea se petreceau la acea Curte cu juri plină de soare, unde mi se dăduse posibilitatea să mă explic pînă la capăt. Nu, Papi, era prea frumos, mergea prea bine, simțeam că tribunalul era tulburat și că victoria era posibilă. Puști sărman, nu vedeai că totul era prea frumos ?

Căci atunci s-a produs un incident pus la cale de Mayzaud, care dovedea încă o dată, fără nici o îndoială, machiavelismul acestui personaj diabolic. Simțind că partida este pierdută pentru el și că eforturile sale de cincisprezece luni riscuau să fie reduse la zero, face un lucru care este interzis. Cu ocazia suspendării unei audiențe, intră în sala unde mă aflam doar cu jandarmii și unde nu are dreptul să pătrundă. Și, apropiindu-se de mine, are neobrăzarea să-mi spună : „De ce nu le spui că vinovatul este Roger Corsicanul ?“ Cu totul surprins, îi răspund :

– Dar nu-l cunosc pe Roger Corsicanul !

Discută un minut, iese repede, se duce la procuror și-i spune :

– Papillon mi-a mărturisit că vinovatul este Roger Corsicanul.

Atunci se împlinște ceea ce vroia acest nenorocit de Mayzaud. Ședința se suspendă cu toate protestele mele. Și, totuși, încerc să mă apăr și le explic :

– De atîtea luni Mayzaud vehiculează aceleași argumente :

– afirmă că nu există decît un Papillon în această afacere și că acela sînt eu ;

– susține că eu sînt, fără nici o îndoială, ucigașul lui Legrand ;

– declară că nu numai el este convins de acest lucru, dar aduce și martori cinstiți, de necombătut, care dovedesc, fără nici cea mai mică îndoială, vina mea.

Dacă polițiștii au găsit toți martorii și toate dovezile necesare împotriva mea, din ce cauză tot eșafodajul lor nu ține ?

Totul să fie, oare, minciună în acest dosar ? Și este oare de ajuns să se arunce un nume nou în arenă pentru ca nimeni să nu mai fie prea sigur că Papillon este vinovatul ?

Deoarece pînă acum considerați că aveți toate dovezile că sînt vinovat, este posibil ca doar pe baza unei simple supoziții privind existența unui fantomatic Roger Corsicanul – fabricat de Mayzaud, dacă mă credeți pe mine, fabricat de mine, dacă încă o dată el este cel crezut – totul să fie oprit și să o luăm de la capăt ?

Nu cred că este posibil așa ceva, cer ca dezbaterile să continue, cer să fiu judecat.

Vă rog, domnilor jurați, domnule președinte !

Cîștigaseși, Papi, aproape cîștigaseși, dar corectitudinea procurorului general te-a făcut să pierzi. Căci acesta, Cassagnau, se ridică și spune :

– Domnilor jurați, domnilor de la Curte, nu pot susține acuzarea... Nu mai știu. Trebuie să evităm un incident neplăcut. Propun Curții să amîne judecarea și am să cer un supliment de informații.

Nimic altceva, Papi ; doar aceste fraze ale procurorului Cassagnau sînt suficiente pentru a dovedi că ai fost condamnat pe baza unui dosar măsluit.

Căci dacă acest magistrat cinstit ar fi avut în față un caz clar, indiscutabil, dacă ar fi fost sigur pe dosarul din mîna lui, n-ar fi spus : „Opriti Curtea cu juri, nu pot susține acuzarea.”

Ar fi spus : „Încă o invenție a lui Charrière, acuzatul vrea să ne încurce cu acest Roger Corsicanul. Nu cred nici un cuvînt, domnilor, am în mînă tot ce trebuie pentru a dovedi că Charrière este vinovat și am s-o fac.”

Or, n-a spus-o, n-a făcut-o, de ce ? Pentru că, fiind un om onest, nu credea destul în acest dosar și începea să-și pună unele întrebări cu privire la corectitudinea curcanilor care-l alcătuiseră.

Și iată cum, biet puști de douăzeci și patru de ani, în momentul în care au simțit că pierd rușinos partida, curcanii te-au legat la gard tocmai cînd ajunseseseși la finis, știind că acel Roger Corsicanul era un fals. Sperau ca pînă la cealaltă Curte cu juri să mai poată fabrica alte bazaconii. Și se bazau, desigur, în toate șmecheriile lor, pe faptul că o altă Curte, un alt Președinte, un alt procuror general, în moho-reala începutului de octombrie, nu-ți vor mai fi tot atît de favorabili și că budoarul se va transforma în abator.

Se suspendă Curtea cu juri și se cere un nou supliment de informații, *al doilea în această afacere.*

Bineînțeles, suplimentul de informații nu va aduce *nici un fapt nou*. Roger Corsicanul nu va fi găsit niciodată.

În timp ce se adună suplimentul de informații solicitat, jandarmii sînt corecți și depun mărturie contra lui Mayzaud în legătură cu incidentul din iulie, cînd acesta a intrat fără să aibă dreptul în camera în care ei mă păzeau. De altfel, cum ar fi fost posibil ca un om care striga că este inocent și demonstra logic acest lucru, care simțea că argumentele lui au convins Curtea, cum ar fi putut acest om să arunce totul în aer și să spună deodată : „Mă aflu acolo, dar nu eu am tras, ci Roger Corsicanul.“

Și cealaltă Curte cu juri, Papi ? Cealaltă sesiune, ultima, definitivă, cea în care ghilotina aceea uscată, care nu face să curgă sînge, a început să funcționeze, atunci cînd cei douăzeci și patru de ani ai tăi, tinerețea ta, încrederea ta în viață au primit lovitura de măciucă, pe viață, atunci cînd Mayzaud, regăsindu-și tot aplombul, se scuză în fața procurorului general și recunoaște că a greșit în luna iulie, atunci cînd tu i-ai strigat „Îți voi smulge masca ta de om cinstit, Mayzaud !“... vrei cu adevărat s-o mai retrăiești ?

Tii cu tot dinadinsul să revezi acea sală, acea zi mohorîtă ? Treizeci și șase de ani au trecut, băiete, de cîte ori vrei să-ți repet ? Vrei să simți din nou pe obraz palma aceea zdravănă care te-a obligat să lupți atîția ani ca să ajungi abia astăzi, aici, pe această bancă de pe bulevardul Clichy din Montmartre ? Da, pentru a putea aprecia mai bine drumul parcurs, vreau să cobor rînd pe rînd treptele scării pe care am ajuns în fundul puțului ticăloșiei umane.

Îți aduci aminte ? Cînd ai intrat în sala Curții cu juri, frumos, cu un costum impecabil, cu moaca ta de puști de douăzeci de ani, ai constatat imediat cît de diferită era de cealaltă ! Și totuși, era aceeași !

Mai întii, cerul este atît de înnorat și plouă încontinuu încît e nevoie să se aprindă luminile. De data asta totul este îmbrăcat în sînge. Roșu sîngeriu. Covoare, draperii, robele magistraților, toate stofele fuseseră parcă muiate în coșul în care cad capetele ghilotinate. De data asta magistrații nu mai sînt pe punctul de a pleca în vacanță, s-au întors din vacanță, nu-i la fel ca în iulie. Și, apoi, să trebuiască să rezolve chiar la întoarcere această mică răfuială între tineri din Montmartre li se pare un lucru plicticos, mai ales că trenează de atîta timp. Trebuie să treacă la afaceri într-adevăr serioase.

Cîtă dreptate au persoanele cu experiență în palatele de justiție, avocați și magistrați, care știu mai bine ca oricine cît de mult influențează timpul de afară, perioada anului, caracterul președintelui, dispoziția lui din ziua aceea, personalitatea procurorului

general, a juriului, forma în care se găsesc acuzatul și avocații lui, balanța dreptății care se vrea echitabilă.

De data asta președintele nu-mi mai acordă favoarea să-mi expun singur cazul și se mulțumește cu lectura monotonă, de către grefier, a actului de acuzare.

Cele douăsprezece momii din juriu au creierul umed ca și timpul de afară, asta se vede bine în ochii lor verzi-albaștri de imbecili. Nu le vine greu să absoarbă ca o sugativă tîmpeniile „literare” cuprinse în actul acuzării.

Procurorul general, primul furnizor al ghilotinei, nu are nimic uman în el. El n-ar fi în stare să spună, precum Cassagnau : „Nu pot susține acuzarea...”

Cum am intrat, după ce-am aruncat o privire rapidă asupra mulțimii, am simțit toate astea : „Fii atent, Papillon, în fața acestei Cărți cu juri nu te vei putea apăra bine.” Și mă înșel foarte puțin în această apreciere pentru că, în tot timpul dezbaterilor, care vor dura două zile, nu voi fi lăsat aproape deloc să vorbesc. Nici o asemănare cu Curtea cu juri din iulie. De altfel, în iulie se întîmplase aproape un miracol.

Aceleași mărturii, aceleași depoziții, aceleași presupuneri – „se spune”, „am auzit spunîndu-se” etc. – ca și în iulie. Inutil să revenim în detaliu, același circ reîncepe, cu singura diferență că, dacă mă înfurii, dacă izbucnesc uneori, mi se ia imediat dreptul de a vorbi.

Singurul lucru nou, venirea unui martor care susține alibiul meu, Lellu Fernand, șofer de taxi, care nu avusese răgazul să facă o depozitie în iulie, înaintea suspendării procesului, singurul martor pe care curcanii nu reușiseră să-l găsească și pe care îl considerau doar un mit.

Era, totuși, un martor capital pentru mine, căci a declarat că atunci cînd a intrat la *Iris-Bar* spunînd „S-a tras cu revolverul” *eu eram acolo*.

Ciudată poveste, căci deși în timpul instrucției curcanii nu-l găsesc pe Lellu, găsesc în schimb un alt martor, un recidivist, care are în spate zece condamnări și care declară că cel ce va apărea într-o zi și va depune mărturie în favoarea mea este un martor de complexitate.

Și inspectorul Mayzaud, care, într-un lung raport, negase existența lui Lellu, el care pretinde că poate găsi orice probă și dovedi totul, cum se face că nu l-a întîlnit niciodată pe martorul citat de noi ? Știe el, oare, că, deși nu poate fi găsit, acest martor este hotărît să se prezinte de bună voie ? Un martor despre care comisarul de cartier afirmă că este un om cinstit și muncitor ?

Lellu confirmă mărturia, dar este acuzat că face o depozitie de complezență. Maestrul Raymond Hubert ridică brațele spre cer :

– După asta, nu vă mai rămîne altceva de făcut, domnule Lellu, decît să vă duceți la plimbare !

Mă cuprinde parcă din nou turbarea pe banca asta verde de pe bulevard, nu simt nici frigul, nici ploaia fină care începe să cadă !

Îl mai revăd pe patronul de la *Iris-Bar* declarînd la bară că nu puteam să fiu la el, cînd Lellu a intrat spunînd că s-a tras afară, pentru că el îmi interzisese să mai intru în bistroul lui de vreo cincisprezece zile.

Ceea ce înseamnă că eram atît de cretin încît, într-o povește atît de gravă, în care îmi jucam libertatea și poate viața, să dau ca alibi tocmai locul unde nu mi se mai permitea să intru ! Și chelnerul confirmă declarația patronului. Uită să adauge, evident, că permisiunea de-a ține deschis pînă la ora 5 dimineata este o favoare din partea poliției și că, dacă ar fi spus adevărul, și-ar fi aprins paie în cap. Ceea ce ar fi însemnat, totodată, închiderea bistroului la ora două dimineata. Patronul își apăra afacerea, chelnerul bacșișurile.

Maestrul Raymond Hubert a făcut tot ce-a putut, iar maestrul Belfey la fel. Un maestru Belfey atît de indignat încît a ajuns la un război deschis împotriva lui Mayzaud, care, în rapoartele confidentiale ale poliției (nu atît de confidentiale încît un ziarist dibaci să nu reușească să pună mîna pe ele și să le publice), încerca să-l compromită povestind tot felul de istorioare de moravuri care nu aveau însă nimic de-a face cu cazul meu.

Este sfîrșitul. Vorbesc ultimul. Ce să le spun ? „Sînt într-un totuș nevinovat și victimă a unei mașinațiuni a poliției. Asta-i tot.“

Jurații și tribunalul se retrag. După o oră, intră, eu mă ridic, în timp ce ei își ocupă locurile. Mă așez din nou. Apoi, președintele se ridică la rîndul lui pentru a citi sentința : „Acuzat, ridică-te.“

Și am impresia că mă aflu din nou în acea sală a Curții cu juri, uitînd că stau așezat sub acești copaci de pe bulevardul Clichy ; încerc să mă ridic imediat în picioare, dar cum picioarele-mi sînt prinse sub speteaza băncii pe care mă așezasem invers, cad în fund.

Și astfel, așezat, și nu în picioare cum ar fi trebuit să fiu, am impresia că ascult, din nou, în 1967, sub copacii de pe bulevard, vocea fără timbru a președintelui care, în octombrie 1931, citește sentința :

– Acuzat, ești condamnat la muncă silnică pe viață. Gardieni, luați-l pe condamnat.

Sînt pe punctul de a-mi întinde brațele, dar nimeni nu-mi va pune cătușele, jandarmii nu mai sînt alături de mine. Nu văd decît o

biată bătrână, care s-a culcat chircită și care-și acoperă capul cu niște ziare pentru a se proteja de frig și de ploaie.

Îmi eliberez picioarele, mă scol și mi le dezmoțesc, apoi, ridicînd ușor ziarele, pun o bancnotă de 100 de franci în mîna acestei bătrîne condamnate și ea la mizerie pe viață.

Pentru mine, „pe viață” nu a însemnat decît treisprezece ani.

Și tot pe sub copacii de pe bulevardul Clichy mă duc pînă în place Blanche, urmărit de ultima imagine a acelei Curți cu jurați, unde, în picioare, am primit palma zdravănă care m-a înlăturat din Montmartre, din Montmartre-ul meu, timp de aproape patruzeci de ani.

Apoi, în lumina acestei piețe minunate, lanterna magică se stinge și nu mai văd decît niște cerșetori care, așezați la ieșirea din metrou, dorm cu capul pe genunchi.

Încerc să găsesc repede un taxi. Nu mă atrage nimic, nici umbra copacilor care-mi ascund lumina artificială, nici strălucirea pieței cu cabaretul Moulin-Rouge, luminat din plin. Una îmi amintește mult prea mult de trecutul meu, cealaltă îmi strigă : „Nu mai ești de aici.” Totul, da, totul este schimbat, pleacă repede dacă vrei să nu vezi că toate amintirile celor douăzeci de ani ai tăi au murit, au fost îngropate.

– Hei ! Taxi ! La gara Lyon, vă rog !

Și, în cursa care mă duce la nepotul meu, îmi rememorez toate articolele pe care maestrul Raymond Hubert mi le-a dat să le citesc după condamnare. Nu era unul care să nu scoată în evidență îndoiala care a planat de-a lungul dezbaterilor. *La Dépêche*, *La France*, *Le Matin*, *L'Intransigeant*, *L'Humanité*, *Le Journal*, care publică chiar un articol intitulat „Afacere obscură”.

Aceste ziare le-am căutat după ce m-am întors în Franța. Iată cîteva citate drept exemplu :

La Dépêche, 27.10.1931, citează cuvintele avocatului meu : „Cele trei restituiri ale dosarului pentru suplimentarea informațiilor dovedesc fragilitatea acuzațiilor.”

Le Matin, 27.10.1931 : „Sînt citați treizeci de martori. Unul singur ar fi fost poate de ajuns : necunoscutul care l-a urcat pe rănit în mașină, care a pescuit-o pe „femeia” acestuia și care apoi a șters-o ; dar acest necunoscut rămîne necunoscuta ecuației pe care treizeci de depoziii succesive nu vor reuși, probabil, s-o rezolve...” Declarația jandarmilor : „Inspectorul Mayzaud se apropie de Charrière și îi spune : «Știi bine cine a tras.»”

La France, 28.10.1931 : „Acuzatul răspunde cu calm și fermitate... Acuzatul : «Este penibil să auzi așa ceva, spunc el. Acest Goldstein nu are nici un motiv să-mi poarte pică, dar se află în

mîinile inspectorului Mayzaud, la fel ca și alții ca el care nu prea stau la locul lor, ăsta-i adevărul !»... Inspectorul Mayzaud este chemat la bară. Protestează imediat : «De zece ani de cînd acționez în Pigalle, știu că Goldstein nu face parte din tagmă. Dacă ar fi fost din tagmă, n-ar fi vorbit niciodată (*sic*).»“

L'Humanité din 28 octombrie. Articolul merită să fie citat în întregime. Titlul lui : „Charrière – Papillon este condamnat la ocnă pe viață.“

„Juriul departamentului Sena, cu toată îndoiala ce plutește asupra identității adevăratului Papillon, a celui care l-ar fi ucis, într-o seară de martie, pe colina Montmartre, pe Roland Legrand, l-a condamnat pe Charrière.

Ieri, la începutul audierii, a fost ascultat martorul Goldstein, pe ale cărui declarații se bazează toată acuzația. Acest martor, care a rămas în contact permanent cu poliția, pe care inspectorul Mayzaud afirmă că l-a văzut, după dramă, de mai mult de o sută de ori, și-a făcut declarațiile în trei reprize diferite, agravîndu-le de fiecare dată. Acest martor, se poate deduce ușor acest lucru, este un auxiliar devotat al poliției judiciare.

În timp ce martorul își formulează acuzațiile, Charrière îl ascultă atent. Cînd termină, izbucnește :

– Nu înțeleg, nu-l înțeleg pe acest Goldstein căruia nu i-am făcut niciodată nimic și care vine să debiteze aici astfel de minciuni, doar pentru a mă trimite la ocnă.

Este chemat la bară inspectorul Mayzaud. Pretinde, de data asta, că depoziția lui Goldstein nu a fost influențată de nimeni. Dar se vîd, ici și colo, surîsuri sceptice.

Procurorul general Siramy, într-un rechizitoriu amorf, constată că sînt mulți Papillon în Montmartre și chiar și în alte cartiere. Cere, totuși, o condamnare, fără să precizeze durata pedepsei; lăsînd asta în grija juriului.

Partea civilă, reprezentată de maestrul Gautrat, care a descris în mod comic ocnă ca o școală de „ameliorare morală“, cere ca Charrière să fie trimis acolo, în propriul lui interes, pentru a deveni un „om cinstit“.

Apărătorii, maștrii Beffey și Raymond Hubert, pledează pentru nevinovăția clientului lor. Sub pretext că nu a fost găsit Roger Corsicanul, zis „Papillon“, nu se poate susține că Charrière, zis Papillon, ar fi vinovatul.

Dar juriul, după o lungă deliberare, se întoarce în sală, aducînd un verdict afirmativ și Curtea îl condamnă pe Henri Charrière la muncă silnică pe viață, acordînd 1 franc daune părții civile.“

•

Timp de ani și ani mi-am pus întrebarea : de ce poliția s-a înverșunat împotriva unui răufăcător de douăzeci și ceva de ani despre care spunea *ea însăși* că făcea parte dintre cei mai buni colaboratori ai ei ? Nu am găsit decît un singur răspuns, singurul logic : îl acoperea pe un altul, *un adevărat turnător*.

A doua zi, pe soare, am revenit în Montmartre. Ceea ce regăsesc acum este cartierul meu, cu străzile Tholozé și Durantin, cu piața din strada Lépic, dar mutrele, unde sînt mutrele de altădată ?

Am intrat la nr. 26 de pe strada Tholozé ca s-o văd pe portăreasă, prefăcîndu-mă că sînt în căutarea cuiva. Cea de pe vremea mea era o femeie grasă, cu un neg scîrbos pe obraz, plin de păr. A dispărut. O bretonă i-a luat locul și sînt așa de contrariat încît nu o întreb dacă, atunci cînd a venit aici, a mai găsit negul cu păr.

Montmărtre al tinereții mele nu a fost furat, nu, totul este acolo, exact totul, dar totul este schimbat. Lăptăria s-a transformat într-o spălătorie expres, barul din colț în farmacie, magazinul de fructe a devenit o autoservire. Toate astea mi se par cam prea de tot !

Barul Bandevéz, la colțul dintre străzile Tholozé și Durantin, locul de întîlnire al soțiilor funcționarilor de la poșta din place des Abbesses, care veneau aici să-și bea vinul de coacăze și cărora, foarte serioși, noi le reproșam că vin să se îmbete în timp ce bieții lor soți muncesc, ei bine, localul mai există încă, dar barul a fost pus în altă parte, iar mesele mi se par așezate aiurea. În plus, patroana este o algeriană, clienții arabi, spanioli sau portughezi. Unde a dispărut vechiul patron originar din Auvergne ?

Urc scările care, pornind din strada Tholozé, duc la Moulin de la Galette. Balustrada nu s-a schimbat, se termină tot atît de periculos. Aici l-am ajutat odinioară pe un bătrînel care căzuse, nevăzînd că balustrada se oprește atît de brusc. Mîngîi balustrada și, retrăind scena, îl aud pe bătrînel mulțumindu-mi : „Tinere, ești amabil și foarte bine educat. Te felicit și-ți mulțumesc.“ Această simplă frază m-a tulburat atît de mult încît nu mai știam cum să fac să-mi adun de pe jos revolverul care-mi alunecase cînd mă aplecasem spre el, nevrînd să-și dea seama că tînărul cel bun nu era întotdeauna chiar așa de amabil !

Da, Montmartre este totuși acolo, nu mi-a fost furat, n-au fost furați decît oamenii, fetele amabile, surîzătoare, care-mi spuneau : „Papillon, ce mai faci ?“ Toate acestea mi-au fost furate și simt o sfișiere cumplită cînd mă gîndesc la ele.

Seara, intru într-un bar ceva mai deocheat. Dintre clienții mai în vîrstă îl aleg pe cel ce mi se pare cel mai bătrîn și-l întreb :

– Scuzați-mă, îl cunoașteți pe X ?

- Da.
- Unde este ?
- Înăuntru.
- Și pe Y ?
- Mort.
- Dar pe Z ?
- Nu-l cunosc. Dar scuză-mă. Pui cam multe întrebări. Cine ești ?

A ridicat puțin tonul, o face dinadins pentru a atrage atenția celorlalți. Un necunoscut care pare atît de curios, care a intrat fără să se prezinte și fără să fie însoțit de cineva de-al casei trebuie să fie întrebat ce vrea.

- Mă numesc Henri, sînt din Avignon și vin din Columbia. De asta nu mă cunoașteți. La revedere.

Nu mai întîrzii pe acolo și mă duc să iau repede trenul ca să-mi petrec noaptea în afara departamentului Sena. Îmi iau aceste precauții căci nu vreau, cu nici un preț, să mi se atragă atenția asupra interdicției pe care am evitat s-o primesc.

Dar sînt la Paris, sînt aici, ești aici cu adevărat, frate ! Și m-am dus să mă distrez ca odinioară. La Boucastel, la Bal-à-Jo, mi-am dat pălăria pe ceață și mi-am scos cravata. Chiar mi-am permis să invit o gagică, cum făceam la douăzeci de ani și cam în același mod. Și tot învîrtindu-mă în sunetul unui acordeon, aproape la fel de bun ca cel al lui Mimile Vacher din tinerețea mea, îi spun puștancei, care mă întreabă cu ce mă ocup, că sînt patron de bar în provincie, ceea ce o face să mă privească cu mare respect.

Am fost deja la *La Coupole* să dejunez și, ca și cum aș fi venit dintr-o altă lume, am fost atît de naiv să-l întreb pe chelner dacă se mai joacă încă *pétanque* pe terasă. Chelnerul era de douăzeci și cinci de ani acolo, dar a rămas cu gura căscată la întrebarea mea.

La *La Rotonde* am căutat în zadar colțul pictorului Fujita și, deoarece mă uitam cu disperare la mobilier, la așezarea meselor, a barului, încercînd să regăsesc obiecte din trecut, dezgustat să văd că totul a fost întors cu fundul în sus și că tot ce-am cunoscut și iubit a fost distrus, m-am ridicat și-am plecat repede uitînd să achit nota. Chelnerul mă ajunge din urmă și mă apucă de braț fără menajamente, la intrarea în stația de metrou Vavin, și cum s-a cam uitat curtoazia în Franța îmi aruncă în obraz nota cerîndu-mi să plătesc imediat dacă nu vreau să cheme un polițist. Bineînțeles că plătesc, dar îi dau un bacșiș așa de mic încît mi-l aruncă zicînd : „Poți să-l păstrezi pentru soacra dumitale ! Are, probabil, mai multă nevoie de el decît mine !“

Dar Parisul este Paris ! M-am plimbat ca un tînăr de sus în jos, apoi de jos în sus pe Champs-Élysées iluminat cu mii de lumini, cu acea lumină specifică a Parisului care te încălzește și-ți transmite o încântare extraordinară care te face să cînti. Oh, ce dulce este să trăiești la Paris !

În mine nu simt nici o încrîncenare, nici un fel de dorință de răzbunare cînd sînt la poarta Saint-Denis sau în foburgul Montmartre, în fața clădirii vechiului ziar *L'Auto* unde Rigoulot, pe atunci campion al lumii, ridica în chip de greutate un enorm sul de hîrtie de ziar. Sufletul îmi este liniștit cînd trec prin fața localului unde jucam baccara cu Stavisky și asist, singur, fără să mă mai gîndesc la altceva, la spectacolul de la cabaretul *Lido*. Și mă amestec tihnit cîteva ore în fierberea din Halles, care au rămas aproape aceleași ca înainte.

Numai în Montmartre îmi trec prin minte gînduri pline de amărăciune.

Am stat opt zile la Paris. De opt ori m-am întors la locul faimosului omor.

De opt ori m-am așezat pe bancă după ce am mîngîiat copacul.

De opt ori, cu ochii închiși, am reconstituit tot ceea ce știam despre anchetă și despre cele două Curți cu juri.

De opt ori am revăzut chipurile tuturor acelor mizerabili artizani ai condamnării mele.

De opt ori am murmurat : „De aici a început totul și aici au hotărît să-mi răpească atîția ani din viață.“

De opt ori am repetat : „Ai renunțat la răzbunare, da, este bine, dar niciodată nu vei putea ierta.“

De opt ori i-am cerut lui Dumnezeu ca, în schimbul renunțării mele la răzbunare, să nu se mai întîmple așa ceva vreodată.

De opt ori i-am cerut băncii să-mi spună dacă faimosul martor și curcanul cel dubios nu și-au pregătit, pe îndelete, următoarea depozitie așezați, „din întîmplare“, chiar pe această bancă, în cursul numeroaselor lor întîlniri „întîmplătoare“.

De opt ori am plecat din ce în ce mai puțin încovoiat, așa că ultima oară, plecînd cu corpul drept ca al unui tînăr, mi-am murmurat numai pentru mine : „Ai cîștigat, totuși, frățioare, pentru că ești aici, liber, sănătos, iubit și stăpîn pe viitor. Nu mai căuta să afli ce s-a întîmplat cu ceilalți, cu toate figurile din trecutul tău. Tu ești aici, este aproape un miracol, Dumnezeu nu face zilnic astfel de minuni. Să fii sigur că, dintre toți, tu ești cel mai fericit.“

Israel - Cutremurul

Părăsind Parisul de la Orly, îmi iau zborul spre Israel, unde stă acum mama Ritei, fiind curios, de asemenea, să cunosc țara în care acești oameni persecutați dintotdeauna sînt pe cale, se spune în întreaga lume, să facă minuni.

Sincer să fiu, eram sceptic. Consideram că Israelul este țara unui popor de oameni prizonieri ai religiei lor, unde rabinii și bigoții impun întregii populații concepția și felul lor de viață.

Avionul mă lasă la Tel-Aviv. Trebuie să ajung lângă Haifa, într-o localitate numită Tel Hanam, unde locuiește mama Ritei.

Ei bine, îmi dau seama imediat că nu sînt deloc proști băieții și fetele de pe aici.

Toți șoferii de taxi vorbesc cel puțin o limbă, adesea două, pe lângă ebraică. Primul care se apropie de mine nu vorbește decît engleza. Nu trec decît trei minute pînă găsesc unul care vorbește și franceza, și spaniola. Și mă urc într-un vechi taxi condus de un tînăr care vorbește la fel de bine ambele limbi. Încep imediat conversația :

– De unde ești ?

– Sînt născut la Casablanca, unde mi-am dat și bacalaureatul. Sînt sefard.

– Ce înseamnă sefard ?

– Sînt evreii expulzați de către regina Isabela Catolica. Am fost educat la școala franceză, dar cu mama și tata vorbesc spaniola.

– Te afli de mult aici ?

– De zece ani. Am venit împreună cu mama, tata, o bunică și două surori. Ne simțim bine aici, toată lumea muncește, sîntem la noi, pe pămîntul nostru. Am învățat toți ebraica. De ce ? Pentru că trebuie să avem o limbă comună, chiar dacă în Israel se întîlesc

evrei din toată lumea. Fiecare vine cu limba lui și cum am putea să ne înțelegem dacă nu am avea cu toții și o limbă comună ?

– Lucrezi pentru tine ? Taxiul îți aparține ?

– Nu, nu sînt așa de bogat să am taxiul meu.

– Costă scump ?

– Foarte scump, aproape 50.000 de franci.

– Atunci și aici e ca peste tot, sînt și bogați, și săraci.

– Sînt unii mai bogați, este adevărat. Dar nimeni nu este sărac, căci nimeni nu trebuie să ceară de lucru sau să cerșească.

– Și bătrînii ?

– Sînt respectați de toată lumea. Primesc o pensie bună și au fiecare o căsuță cu grădină.

– Ai și tu o casă ?

– Nu încă. Șefii administrației sînt în marea lor majoritate polonezi și au instituit un fel de segregatie pentru sefarzi.

– Asta-i culmea ! Ar trebui să fiți ultimii care să aibă probleme etnice !

Rîde.

– Este adevărat, dar așa este. Nu-i totdeauna prea plăcut, dar asta nu se va mai întîmpla cu generația următoare, vor fi toți *sabras*.

– Și actualii *sabras* nu sînt rasiști ? *Sabras* sînt toți cei născuți în Israel, nu ?

– Da, și ei sînt într-un fel rasiști. Se cred superiori și consideră că au mai multe drepturi decît ceilalți, pentru că s-au născut aici, în Israel.

– Deci nu merge totul chiar ca pe roate.

– Nu, dar uităm totul cînd acționăm ca israelieni, adică atunci cînd muncim cu toții ca să avem o agricultură și o economie prosperă, bazate pe propriile noastre eforturi.

– Primiți mulți bani de la evreii din străinătate ?

– Nu știu exact, dar sumele primite nu sînt risipite, nu sînt folosite doar pentru nevoile zilnice ale oamenilor. Ele servesc în primul rînd la crearea de întreprinderi industriale, la irigarea deșertului, la fertilizarea acestuia și la construirea a tot ceea ce poate fi util colectivității.

– Îți iubești țara !

– Mi-aș da viața pentru ea.

– Ce este mai tare în tine ? Fanatismul religios ?

– Nu, sînt evreu, dar acasă nu prea urmăresc preceptele religiei evreiești. Vedeți, ceea ce trebuie să se înțeleagă este că în nici o țară din lume nu sîntem cu adevărat egali cu ceilalți. Am un tată care a făcut războiul alături de francezi și marocani. Ei bine, întotdeauna

se găsea un imbecil, fie francez, fie arab, care să-l insulte spunându-i că e un evreu împruțit.

– De acord, dar un om nu reprezintă o întreagă societate.

– Este adevărat, dar cînd îți riști viața și cînd porți uniforma armatei unei națiuni, trebuie să fii respectat ca fiind egalul tuturor.

– Corect.

Iată-ne la Haifa, într-un sfert de oră vom fi la Tel Hanam.

– Cunoști adresa asta ?

– Nu, dar vom fi îndrumați.

Este ora zece seara cînd ajungem la Tel Hanam, o mare periferie a Haifei. Străzile sînt pline de lume, fete și băieți, de toate vîrstele, se plimbă în grup. Rîd, cîntă, sînt gălăgioși, se îmbrățișează. Văzînd puști și puștoaice de treisprezece, paisprezece ani îmbrățișîndu-se, fără nici un fel de complex că încep atît de tineri jocul dragostei, în fața tuturor, am dintr-o dată imaginea a ceva foarte nou pentru mine.

Întreb de adresă.

– Pe aici, da, coborîți aici, taxiul nu poate ajunge la ușa imobilului, trebuie să urcați scările pînă acolo.

Plătesc taxiul, un tînăr îmi ia valiza și, plini de bunăvoință, trei fete și trei băieți ne însoțesc.

– Veniți de departe ?

– Din Venezuela. Știți unde este ?

– Bineînțeles, în America de Sud.

– Cum de vorbești franceza ?

– Sînt francez, ca și el, celălalt este din Tanger, iar celălalt tot marocan.

– Și fetele ?

– Toate trei sînt poloneze.

– Sînt frumoase. Sînt logodnicele voastre ?

– Nu, prietene. Prietene bune.

– Și în ce limbă vă înțelegeți între voi ?

– Ebraica.

– Și ce faceți dacă nu știți toți ebraica ?

– Nu-i nevoie să știi neapărat ebraica, îmi răspunde rîzînd cel ce-mi duce valiza, ca să te distrezi, să te plimbi sau să te îmbrățișezi. De altfel, acum nu mai sîntem francezi, sau polonezi, sîntem toți israelieni.

Ajunși în fața imobilului, au vrut să urce cu mine cele trei etaje și nu m-au părăsit decît atunci cînd s-a deschis ușa și mama Ritei s-a aruncat în brațele mele.

Extraordinar mi se pare Israelul, extraordinară e țara pe care o

descopăr. Căci, cu toată emoția revederii mamei Ritei și cu tot ceea ce are ea să-mi povestească și ce am eu să-i povestesc, nu-mi petrec întreaga zi în casă. Mă duc peste tot, la dreapta, la stînga, îmi fac repede prieteni, în special tineri, care mă interesează mai mult decît bătrînii.

Îi descopăr pe tinerii Israelului. Nu sînt mai cumiîți decît alții, iubesc viața, le plac motocicletele, cursele nebunești, fetele, le place să se distreze, să danseze. Dar ceea ce găsesc eu la majoritatea dintre ei este această convingere, pe care profesorii lor au reușit să le-o formeze, că este bine să știe mai multe limbi, să învețe o meserie bună ca să-și poată asigura mai ușor, mai tîrziu, existența, dar, în special, ca să devină un element pozitiv și util țării lor. Am văzut mulți tineri capabili să facă sacrificii din mîndria de a ajunge să joace în colectivitate rolul pe care îl merită. Nu au ambiția atingerii unor situații bune pentru bani sau lux.

Și mai fac o descoperire : evreii din Israel nu sînt interesați în primul rînd de bani. Cum se face că această rasă atît de întreprinzătoare în toate țările lumii, unde se pare că trăiește numai pentru a acumula din ce în ce mai mulți bani, se poate schimba atît de radical în propria ei țară ?

Dar, totuși, pentru a-mi da seama pînă unde merge fermitatea sentimentelor unuia dintre tinerii pe care-i întîlnesc, îl întreb cît cîștigă cu meseria lui de bun tehnician. Îmi spune o sumă modestă, mai puțin de două sute de dolari pe lună.

– Știi că, în Venezuela, cu meseria ta, ai cîștiga de cinci ori mai mult ?

Îmi răspunde, rîzînd, că în Franța i s-a oferit de patru ori mai mult, dar asta nu-l interesează. Aici este liber, se simte foarte bine și, mai ales, este *în țara lui*.

Nici el nu urmează toate ritualurile religioase, numai pe cele strict necesare. Nu-i plac bătrînii evrei cu barbă și cu pălăriuță neagră, mai ales polonezi, care sînt prea sectari și care vor să strîngă toată lumea în chingile religiei. Își iubește nația, dar cea tînără, sportivă, liberă, deschisă la plăcerile sexului, fără nici un fel de complexe. Viața în comun, fete și băieți, îl încîntă. Fiecare reușită a poporului său, în orice domeniu, industrial sau agricol, o consideră ca fiind a sa și se bucură din toată inima.

Trebuie să spun că, datorită dificultății de a ne înțelege direct, n-am putut să discut mai pe larg decît cu tineri veniți din Franța, sau din nordul Africii, sau din Spania. Unul dintre ei îmi explică de ce, din punct de vedere politic, ar fi mai degrabă socialist, ca majoritatea tovarășilor lui. Un altul, marocan, îmi mărturisește că nu-i urăște pe arabi și că știe foarte bine că doar propaganda oficială și interesele

unora fac din arabi niște dușmani. Are amintiri plăcute și-mi vorbește cu căldură despre perioada în care, la Casablanca, vorbea și se juca cu copiii arabi pe stradă, fără nici o problemă. Și-a pus multe întrebări și pretinde că sentimentele și relațiile actuale au fost fabricate de alții, care nu sînt nici arabi, nici evrei.

– De ce ar porni arabii la luptă împotriva noastră ? adaugă el, căci zvonurile de război, în acest sfîrșit de mai al anului 1967, încep să circule tot mai serios. Pentru a ne lua deșerturile pe care le cultivăm ? Nu au și ei imense terenuri necultivate pe teritoriul lor ? Vorbesc de libertatea lumii arabe și de independența lor, dar pentru a face acest război, cu speranța de a-l cîștiga, se duc direct în brațele rușilor. Or, un arab se deosebește mai mult de un rus decît de un evreu, vărul său.

Totuși, este un sionist convins și acest lucru l-am putut constata și la prietenii lui.

Am venit s-o văd pe mama Ritei, dar și pentru a studia ce sînt chibuțurile, forma lor de organizare, administrarea lor. De cînd am auzit despre ele m-au interesat, dar mai ales după aventura mea cu pescăria de la Maracaibo, cînd mi-am spus adesea că, dacă lucrurile ar fi mers bine, aș fi încercat să creez ceva în acest gen pentru pescarii mei, ceea ce le-ar fi dat, inevitabil, un nivel și un mod de viață superioare.

Am fost impresionat nu numai de rezultatele pe care le obțin chibuțurile, dar și de bunăstarea acestor mici colectivități.

Mă duc să vizitez mai multe, de diferite genuri.

Sînt uimit de eficiența funcționării acestor comunități, în care fiecare are sarcina lui. Toată lumea face cîte ceva. Comunitatea este prosperă, își vinde produsele dacă este un chibuț specializat și fiecare dintre membrii săi profită, în egală măsură, de aceste rezultate. Dar ceea ce mă impresionează și mai mult este faptul că unii profesori, medici, avocați muncesc în oraș și revin seara aici punînd tot ceea ce cîștigă în casa comună !

Mă plimb și ca turist. Haifa este un oraș important, un port cu trafic mare, cu străzi animate. Noaptea este veselă. M-am dus în diverse baruri și am găsit chiar baruri cu fete. Jos pălăria ! Mai întîi, vorbesc toate între trei și cinci limbi, iar în privința jumulirii clienților sînt mai versate decît animatoarele din orice altă țară. Un pahar de lichior de mentă costă patru dolari și-l beau cu atîta viteză cerînd imediat altul încît ai tot interesul să pleci rapid dacă vrei să-ți mai păstrezi ceva dolari în buzunar.

Deci, ce constat în Israel : nu există disciplină impusă, viața este într-adevăr liberă, fiecare se amuză sau muncește făcînd ce vrea și

cum vrea. Nu sînt cerșetori pe stradă, *nici măcar unul singur, copil sau bătrîn.*

Observ și o chestie care mi se pare tare haioasă. În stația de autobuz așteaptă douăzeci de persoane și mă întreb ce se va întîmpla dacă va veni mai întîi autobuzul arabilor, îl vor lua oare ? Unii evrei nu fac nici un fel de diferențiere și se urcă liniștiți, dar alții se cred obligați să le explice celor care rămîn că sînt foarte grăbiți și nu pot aștepta autobuzul pentru evrei.

Șoferul arab, serios ca un papă, primește prețul biletului fără să mulțumească și pleacă mai departe.

Alt lucru pitoresc. Într-o țară unde Iisus se ducea la pescuit, evreii vînd creștinilor sticlute cu apă avînd imprimate pe ele o cruce și fiind însoțite de-o hîrtie semnată de un episcop, care atestă că aceasta conține apă din Iordanul în care pescuia Iisus. Vînd și săculeți cu pămînt sfînt.

Și aceștia sînt însoțiți de un certificat de autenticitate semnat de un episcop. Fiecare sticlută și fiecare săculeț costă cîte doi dolari, iar afacerea merge ca pe roate căci pămîntul nu este scump, iar Iordanul are apă destulă.

Sînt aici de cincisprezece zile. Am adunat toată documentația necesară despre administrarea unei ferme colective.

Se crede că războiul va începe chiar în săptămîna asta. Nu văd deloc necesitatea de a mă amesteca în conflict sau de a primi vreo lovitură pe gratis, dar cînd mă duc la agenția Air-France ca să-mi iau bilet mi se răspunde că toate avioanele sînt rezervate pentru femei și copii. Găsesc, în sfîrșit, un loc la o cursă a companiei Sabena care merge la Belgrad, așa că voi pleca poimîine seara.

În aceste ultime două zile asist la pregătirile de apărare împotri-va unor posibile bombardamente aeriene. Văd cum se golesc deba-ralele de la parterul tuturor imobilelor din Tel Hanam, căci aici nu există pivnițe, fiecare apartament are o debara care poate servi drept adăpost. Oamenii nu sînt nici speriați, nici abătuți. Fac totul cu calm. Numai mama Ritei, avînd în vedere vîrsta ei înaintată, este puțin înfricoșată.

Se sapă tranșee. Toată lumea muncește, și femeile, și copiii.

Autobuzele vin să ia bărbații din cartier.

Un sergent cu o listă în mînă îi strigă pe cei ce trebuie să plece. Înainte de plecare, se face din nou apelul și sînt găsiți șapte sau opt bărbați în plus, care nu figurau pe listă, dar se strecuraseră printre cei chemați. Este un semn bun, nimeni nu încearcă să se ascundă, ci dimpotrivă.

Decolez spre Belgrad cu speranța că războiul va putea fi evitat în

ultimul moment. Apoi, două zile mai târziu, îmi iau zborul spre Caracas.

Și în avion, purtînd în minte toate imaginile acestei lungi călătorii, cea care mă urmărește cel mai mult, cea care le domină pe toate celelalte este aceea a străzilor înguste din Tiberiada, pline de măgăruși, cu forfota arabilor, evreilor, maurilor creștinați, cu dughenele și vînzătorii de apă, a acelor străduțe pe unde, trecînd pe lîngă aceleași case și călcînd pe același caldarîm, auzind susurul acelorași fîntîni, aceleași strigăte, aceleași discuții sau aceleași cîntece, Iisus mergea desculț, îndreptîndu-se spre Iordan unde se scălda sau pescuia. Cît de profundă trebuie să fi fost pentru mine, un ateu, această impresie încît mi s-a impus cu o asemenea forță.

Avionul aterizează la Caracas, unde mă așteaptă Rita, care, îmbrățișîndu-mă, îmi spune :

– Războiul ar fi putut să te prindă acolo !

– Războiul ? De ce războiul, Rita ? Să sperăm din tot sufletul că nu va mai avea loc.

– Dar a început, Henri, a început acum trei ore.

În șase zile, acest război care era cît pe ce să mă surprindă acolo s-a terminat. Mama Ritei nu a pățit nimic și începem luna iulie liniștiți.

Afacerile ne merg bine, sîntem fericiți împreună și m-am întors din Franța cu un buchet atît de mare de amintiri încît, chiar dacă aș lua în fiecare zi cîte una dintre ele, mă aflu în posesia unei mine inepuizabile de împliniri la care pot visa tot restul vieții mele.

Viitorul, la care nu încetez să mă gîndesc de cîțiva ani (căci trebuie să te gîndești și la bătrînețe), îl privesc fără teamă, căci ne-am luat măsurile de precauție care trebuie să ne pună bătrînețea la adăpost în condițiile în care totul va decurge normal.

28 iulie 1967, anul sărbătoririi a 400 de ani de la întemeierea Caracasului.

Este ora opt seară, abia m-am întors acasă după ce am aprins firma de neon a barului nostru care se află vizavi de imobilul cu opt etaje în care locuim într-un apartament confortabil de la etajul șase. Ușa spre balcon este deschisă, cele două lustre luminează puternic și Rita și cu mine, așezați alături pe o canapea, privim programul televiziunii.

– Luna asta care se apropie de sfîrșit a fost bună, nu-i așa, Henri ?

– Foarte bună, draga mea, ca și iunie, de altfel. Nu ești prea obosită ?

– Nu, merge. Oh ! Dumnezeuule !

Un monstru zguduie casa, care se mișcă precum un camion ce se hurducăie pe un drum plin de gropi și hârtoape, un fel de dragon balansează imobilul de la dreapta la stînga, din față în spate, lustrile se mișcă asemenea unui pendul, podeaua se transformă în tobogan, înclinîndu-se într-o parte și în alta pînă la 30°, cîinii, cei doi cîini, alunecă pe mozaicul lustruit dintr-un zid într-altul al holului de la intrare, tablourile cad de pe pereți, zidurile se cască asemenea unor rodii prea coapte, televizorul explodează, mesele și scaunele par a fi așezate pe patine cu roțile, se aude un vuiet metalic mai puternic decît zgomotul plăcilor de tablă folosite la teatru pentru a sugera furtuna, urletele răsună de peste tot, din camera Mariei, cît și din stradă, iar noi, Rita și cu mine, strîns lipiți unul de altul, obraz lîngă obraz, așteptăm ca dintr-un moment în altul întreg universul să se prăbușească peste noi...

Totul a durat exact treizeci și cinci de secunde. Credeam că cele opt minute de așteptare din timpul tentativei nereușite de lovitură de stat fuseseră cele mai lungi din viața mea, dar ele nu fuseseră nimic pe lîngă aceste treizeci și cinci de secunde.

Deabia s-a oprit în loc tot ceea ce dansa, trosnea, se învîrtea c-am și ieșit pe scări, ținîndu-ne de mîna, și am coborît în goană cele șase etaje, ajungînd în stradă o dată cu cîinii și cu Maria.

Găsim sute de oameni urlînd de frică și de bucurie că au scăpat cu viață din acest cutremur de 6,7 grade pe scara Richter.

Iar cei ce se aflau pe stradă în momentul cutremurului și se refugiaseră în mijlocul ei ca să nu fie striviți de imobilele care se balansau asemenea cocotierilor ne strîngeau mîinile și strigau că este un miracol că imobilul nostru nu s-a prăbușit ca un castel din cărți de joc.

La ora douăzeci și patruzeci și unu de minute a avut loc un nou cutremur care a durat doar zece secunde.

Nimeni nu îndrăznește să se întoarcă în casă și nici noi. Pot urma alte zvîrcoliri ale pămîntului și de data asta totul se poate prăbuși.

Aici, pe pămînt, cu picioarele bine sprijinite pe caldarîm, neavînd alt acoperiș deasupra capului decît cerul, trebuie să ne instalăm, să mîncăm, să dormim și să așteptăm.

Nu ducem, totuși, să vedem ce s-a întîmplat în localul instalat în vila aflată pe cealaltă parte a străzii, așteptîndu-ne la un dezastru. Nimic. Vreo șase sticle căzute de pe etajerele barului, cam asta-i tot. Lumina funcționează, telefonul de asemenea. În loc să trebuiască să coborîm în fugă șase etaje, de aici avem de coborît doar zece trepte și sîntem jos. Putem sări chiar pe fereastră cum simțim primele zguduiri. Îi propun Ritei :

– Să rămînem aici, Minouche. Vom putea primi chiar cîteva persoane care s-ar putea să aibă nevoie de adăpost.

Și reacția ei vine prompt :

– Ce noroc extraordinar am avut, dragul meu.

Și ne îmbrățișăm, și ne sărutăm, bona mîngîie cîinii, noi o îmbrățișăm pe ea, ne îmbrățișăm vecinii, ne sărutăm fiica sosită în fugă, albă ca varul.

Ieșim din nou în stradă, unde știrile încep să circule cu repeziciune. S-au prăbușit cîteva clădiri, care anume ? Aia, cealaltă, una foarte mare, una foarte mică. Ne ducem să vedem grămezile imense de moloz, tot ce-a mai rămas din imobile de douăsprezece și cincisprezece etaje. Pompierii degajează dărîmăturile încercînd să vadă dacă, printr-un miracol, mai sînt supraviețuitori. În marea piață din Altamira, unul din frumoasele cartiere ale Caracasului, un imens imobil a fost tăiat în două : o parte s-a prăbușit, cealaltă a rămas aplecată periculos și se poate prăbuși dintr-un moment într-altul. Aici se află soția prietenului meu Jean Mallet de la Trévanche, directorul agenției France-Presse de la Caracas. Singură în apartament, căci Jean a fost surprins de cutremur pe stradă, la volanul mașinii. Ca prin minune, iese vie din această jumătate de imobil aflată încă într-un echilibru precar.

Și sînt pe cale să-l înjur pe Bunul Dumnezeu pentru această catastrofă cînd îi zăresc în fața imobilului pe cei doi frați Ducourneau, bunii mei prieteni. Îi interpelez ca de obicei :

– Hei, voi, cei doi Ducourneau ! Și voi ați reușit să scăpați ! Bravo !

Se îndreaptă încet spre mine, cu fața gravă și ochii plini de lacrimi :

– Henri, Rita, vedeți grămada aia de moloz ? Dedesubt se află mama, tata, sora noastră, fetița ei și bona.

Îi strîngem, plîngînd, în brațe.

Ne îndepărtăm de acest loc oribil. Îi spun Ritei : „Să-i mulțumim lui Dumnezeu, căci a fost generos de această dată cu noi.“

Într-adevăr, a doua zi, printre nenumăratele întîmplări atroce care ne sînt povestite o aflăm și pe aceea a familiei Azerad, care locuia la etajul opt în Edificio Neveri.

Tata, mama și cei patru copii erau așezați în jurul mesei pentru cină, cînd, la prima zguduire, imobilul s-a prăbușit. Ca și cum ar fi fost presat de o forță uriașă, se tasează și familia Azerad este prinsă sub dărîmături, aproape în aceeași poziție în care se aflau în jurul mesei : mama și trei copii separați de tată și de-al patrulea copil de

un bloc de piatră care-i strivește. Nu au murit pe loc, iar sfârșitul mamei și al celor trei copii a fost groaznic.

Soțul și soția agonizează, dar nu și-au pierdut cunoștința. În întuneric, nu se văd, dar își vorbesc. Au amîndoi pieptul strivit. Ea urmărește neputincioasă moartea celor trei copii ce se aflau lângă ea, dintre care cel mai mic avea doar opt luni. La un moment dat îi spune : „Micuțul a murit“, apoi, după cîteva ore : „Și celălalt a murit chiar acum.“ Apoi, liniște, nu-i mai răspunde soțului. Murise și ea la rîndul ei.

Tatăl, Jean-Claude Azerad, un bărbat de treizeci și opt de ani, și cel de-al patrulea copil, Rémy, sînt descoperiți după șaptezeci și două de ore, în stare de comă. Sînt degajați și duși la reanimare. Micului Rémy i se amputează un picior. Tatăl trebuie să suporte mai multe operații, fiind zdrobit peste tot și atins foarte serios la rinichi. Este operat prima dată la Caracas, unde doctorul Bénaim îl operează urmărind prin telex și telefon instrucțiunile profesorului Hamburger, de la spitalul Necker de la Paris, mare specialist în chirurgia rinichiului. Scapă cu viață, dar nu se gîndește decît la moarte, nereacționînd în nici un fel la tratamente. A fost nevoie de săptămîni și săptămîni pentru a-l face să admită că micul Rémy are nevoie de el.

Mai mult de o săptămînă oamenii au dormit în mașini, în parcuri, pe bănci, în piețe, dar întotdeauna sub cerul liber. Pămîntul se mai cutremura din cînd în cînd, apoi, ca după orice furtună, calmul a revenit. O dată cu calmul a revenit și încrederea, iar oamenii s-au reîntors în apartamente. Și noi am făcut la fel ca toți ceilalți.

Nașterea unui Papillon

Am pierdut, totuși, în cutremur mai mult decît am crezut la început, dar, mai ales, afacerile stagnează. La sfîrșitul lunii august, suma pe care putem s-o punem de-o parte are puține cifre, nu mă pot împiedica să nu mă gîndesc la viitor cu teamă, căci am aproape șaizeci și unu dè ani.

Mă gîndesc, mă gîndesc, ce-aș mai putea face ?

Șterg de praf un vechi dosar cu proiectul unei pescării de languste pe Coasta Guyanei, mă documentez despre creșterea scroafelor, despre făina de pește, despre pescuitul rechinilor. Ce-aș putea găsi sau inventa, nu pentru a-mi cîștiga existența, ci pentru a ne asigura bătrînețea.

Trebuie să găsesc ceva, dar ce ?

Am uitat complet o întîmplare care s-a petrecut puțin înaintea cutremurului.

La 11 iulie 1967, Albertine Sarrazin moare în urma unei operații. Necitind ziare din Franța de mai mulți ani, aflu abia acum că această femeie este o scriitoare de mare succes, că a povestit o evadare și viața ei din închisoare în două romane, dintre care *L'Astragale* aproape că a îmbogățit-o. Sărmana fată nu a putut profita de acești bani. Citesc toate astea într-un articol publicat în ziarul *El Nacional*, un mare cotidian venezuelian cît se poate de serios.

Și dacă mi-aș scrie și eu aventurile ?

– Rita !

– Da, ce vrei ?

– Am să-mi scriu viața.

– De cincisprezece ani îmi tot spui și-mi repeți că, în ziua în care ți le vei publica, memoriile tale vor fi o bombă ! Dar mai trebuie să

treacă ceva timp pînă cînd bomba va exploda ! Dragul meu, nu mai cred în ea !

Are dreptate Rita, căci, de fiecare dată cînd ne petrecem seara cu niște prieteni, se găsește cîte unul să-mi spună : „Henri, trebuie să scrii neapărat poveștile astea.“ Și, de fiecare dată, răspund la fel : „Le voi scrie într-o zi și atunci vor fi o bombă !“

– Ai să vezi, de data asta mă apuc serios de treabă !

– Nu-mi promite nimic, nu o vei face.

Și, într-adevăr, n-am făcut-o.

De ce ? Înainte de toate pentru că nu mă cred capabil, nu știu de ce, dar sînt convins că nu pot să scriu. Să vorbesc ? Da ! Să povestesc ? Mai bine ca alții, asta-i sigur. Poți să fii un bun povestitor, dar să știi să scrii este cu totul altceva. Pe scurt, o las baltă și nu mă mai gîndesc la promisiunea făcută.

Două luni după cutremur, la sfîrșitul lui septembrie, îi dau Mariei mai multe ziare, iar ultimul dintre ele este un număr vechi din *El Nacional*. Are nevoie de ele să le pună pe jos pentru ca zugravul care face reparațiile după cutremur să nu murdărească prea rău podeaua. Și din nou, pe prima pagină a acestui ziar mototolit, este vorba de moartea Albertinei Sarrazin.

Au trecut deja două luni. Sărmana fată, sînt mai liniștit decît ea, chiar dacă nu sînt bogat.

Și nici măcar n-ai încercat, Papi, să-ți scrii memoriile alea ale tale și te-ai și dezumflat imediat ! Nu-i frumos din partea ta. Dar am tot felul de motive neîntemeiate pentru a-mi găsi scuze ! Aproape nimeni nu-mi cunoaște trecutul aici, fiica noastră lucrează la ambasada britanică de șapte ani, sîntem considerați, eu și soția mea, niște comersanți fără trecut, cinstiți. În afară de cîtiva șefi de poliție, nimeni nu știe nimic și voi avea puterea să-i înfrunt pe toți ? Și în Franța, ce vor spune surorile mele, nepoții, Tanti Ju ? Și, apoi, un succes în literatură este foarte greu, aproape imposibil de anticipat. Nu, nu este ceva serios, Papi. Pentru a ieși din situația ta actuală, căci trăiești bine, dar nu câștigi destul pentru a-ți asigura serios bătrînețile, va trebui să găsești ceva. Ce anume ? Nu-mi pasă ce, trebuie doar să rezolvi această chestie, asta-i tot. A devenit o idee fixă și mă voi ocupa serios de asta.

Peste cîteva zile, trec pe strada Acueducto. Am uitat-o din nou pe Albertine, am uitat că, timp de o oră, am vrut și eu să scriu o carte de succes. Aceste memorii, cum le spune Rita, ar putea fi o bombă care nu riscă, însă, să explodeze, nici măcar să eșueze, pentru că nu va fi niciodată fabricată.

Dar pe afurisita asta de stradă Acueducto se află Librăria Fran-
ceză, iar în vitrina prin fața căreia sînt obligat să trec zăresc o carte,
și pe această carte o banderolă roșie – 123.000 de exemplare vîndute
– iar această banderolă nu mă împiedică să-i văd titlul : *L'Astragale*.

Pe naiba ! 123.000 de exemplare vîndute ! Cît costă cartea ?
Treizeci de bolivari, aproape treizeci și trei de franci. Și scot imediat
banii pentru a intra în posesia acestei cărți faimoase.

Deci, pentru cartea asta Albertine a încasat ceva lovele ! Avînd
acele lovele, nu a mai fost nevoită să spargă uși cu Julien al ei pentru
a se ghiftui !

Și-am citit *L'Astragale* și am fost uluit de *L'Astragale*. Dar de ce
oare ? De aventură sau de armonia cuvintelor ? De aventură în
adevăratul înțeles al cuvîntului nu se poate vorbi, nu se prea petrece
nimic sau aproape nimic. Își rupe piciorul cînd evadează, îl întâlnește
pe Julien care-o ascunde și pe care-l iubește, este prinsă din nou
tocmai cînd totul se aranjase între ei. Deci, nu este vorba despre
asta. Dar cum este scrisă cartea ! Nu este o pictură oarecare, ci o
capodoperă !

Cine citește capodoperele ?

Cine se poate lăsa legănat de cuvinte, de frazele bine cizelate ?

Cine se duce la Operă ? Destul de puțină lume.

Această carte seamănă cu un spectacol de operă. Ei bine, nu-i rău
deloc că 123.000' de persoane iubesc opera, plătind cu 20% din
prețul unui bilet povestea puștoaicei cu astragalul sfărîmat. Numai
cu acest început a putut să-și deschidă un cont în bancă, să-și
cumpere o baracă la soare, punîndu-se la adăpost de vremuri rele...
Căci eu i-aș fi dat 20% dacă aș fi fost editorul ei. Nu cunoșteam încă
lumea editorială.

Am închis cartea, derutat să aflu că există gagici care-și trec
bacalaureatul în închisoare, care pot să-și pregătească licența în
litere și să scrie cu cuvinte atît de complicate fără să deschidă un
dicționar.

Dă-ți seama că tu ai, poate, de o sută de ori mai multe aventuri
decît ea, mii de lucruri mai interesante de povestit și că, dacă vei
ajunge să le scrii, vei vinde nu numai 123.000 de cărți, ci de zece ori
mai mult. Asta-i sigur, numai că trebuie să știi să le scrii, și nu-i cazul
tău.

Dar dacă, în loc să caut fraze frumoase, în loc să-l legăn pe cititor
în muzica stilului frumos, l-aș zgudui ? Dacă, în loc să scriu pentru
el, *i-aș vorbi* ?

Să-i vorbesc ? De ce nu ? Am deja o anumită experiență în ceea
ce privește efectul pe care-l pot produce asupra publicului !

- Rita ! N-ai păstrat cumva scrisoarea de la *Europe N° 1* ? Am primit-o demult, prin 57 sau 58 cred, acum mai bine de zece ani.
- Ba da, dragul meu, am păstrat-o, ce crezi tu !
- Vrei să mi-o dai ?
- Mi-o aduce.
- Ce vrei să faci cu ea ?
- Să mă impregnez de conținutul ei ca să dobîndesc curajul de care am nevoie ca să scriu faimoasa mea carte.
- Bomba ? Va exploda, în sfîrșit ?
- Scrisoarea se află aici.

EUROPE N° 1 RADIO-TELEVISION

22 ianuarie 1958
Domnului Henri Papillon
Caracas
(Venezuela)

Stimate Domnule,

Mă hotărîsem de cîteva săptămîni să vă adresez aceste cîteva rînduri de felicitări și călduroase mulțumiri.

Și dacă numeroasele ocupații de sfîrșit de an m-au împiedicat s-o fac pînă acum, nu voi mai întîrzia astăzi pentru că bunul meu camarad Carlos Alamon, pe care tocmai l-am întîlnit la Paris cu multă plăcere, pleacă mîine la Caracas și vă va aduce scrisoarea.

Ați acceptat interviul pe care vi l-a propus Pierre Robert Tranié, unul din cei șapte globe-trotteri pe care i-am trimis în jurul lumii, iar personalitatea Dvs. a dat atîta culoare și vervă acestei întîlniri încît interviul difuzat de postul nostru *Europe N° 1* i-a pasionat pe auditori și a fost recunoscut ca cel mai bun reportaj difuzat în acea seară, aducîndu-i lui Tranié premiul întîi. Sînt sigur că trebuie să vă spunem „bravo“ în primul rînd Dvs. Fără îndoială că mesajul pe care l-ați transmis va fi auzit și sper, împreună cu Dvs., că va servi cauzei tuturor camarazilor care, ca și Dvs., au dovedit capacitatea de a se readapta la viața normală.

Bravo, deci, și vă mulțumesc că ne-ați ajutat să-i atragem și să-i emoționăm pe auditorii noștri.

Vă rog să credeți, stimate domnule, în sentimentele mele cele mai bune.

Louis Merlin
Director, *Europe N° 1*

Deci, cînd povestesc n-o captivez numai pe soția mea, pe nepoții, nepoatele și prietenii mei, grupurile de necunoscuți dintr-o reuniune de familie, ci îi captivez și pe auditorii invizibili de la *Europe N° 1*.

Șapte globe-trotteri au colindat lumea timp de două luni, luînd cîte un interviu pe săptămîină, ceea ce înseamnă cincizeci și șase de interviuri, iar tu, Papillon, ai fost pe primul loc. Da, serios, ai o șansă.

Și pornesc la drum, într-o nouă aventură !

Nu trebuie să-mi bat capul, voi scrie *cum* vorbesc.

Voi vorbi, deci, *înainte* de a scrie.

Și a doua zi, de la Sears, marele magazin din Caracas, cumpăr cel mai frumos magnetofon pe care și-l poate dori un profesionist, pe credit, bineînțeles. Cinci sute de dolari.

Și povestesc, și povestesc, la nesfîrșit. Nu mai las microfonul din mîină.

Și povestesc noaptea.

Și povestesc dimineata.

Și povestesc după-amiaza.

Și povestesc atît de mult încît răgușesc, iar vocea mea spartă nu mai poate fi înregistrată de microfon.

Obligat, deci, să mă opresc aici cu povestitul, încep imediat să transcriu banda pe hîrtie. Sînt plin de entuziasm, sigur că am făcut o treabă formidabilă. Anumite pasaje au făcut-o pe Rita să plîngă cu lacrimi cît pumnul cînd le-a ascultat. Fără îndoială, tipul care-i povestește soției sale istorioare pe care ea le știa deja pe dinafară, dar reușește, totuși, s-o mai emoționeze încă, are toate șansele să izbîndească.

Ei bine, nu e așa ! Înregistrările transcrise pe hîrtie sînt un rahat !

Nu-mi revin, nu înțeleg nimic.

Recitesc aceste cincizeci și două de pagini și i le dau Rifei să le citească și ea, iar cînd le recitim încă o dată împreună hotărîm că asta e și n-ai ce face, cele cincizeci și două de pagini sînt un rahat perfect.

Totul s-a terminat repede. După-amiază o ajutăm pe Clotilde să pună în portbagaj faimosul magnetofon de cinci sute de dolari, de care nu mai vreau să aud vorbindu-se și pe care nu mai vreau să-l văd. Prețios cadou pentru ea, o adevărată ușurare pentru mine.

Am avut noroc că m-au lăsat corzile vocale, altfel aș mai fi trîncănit cîteva săptămîni în șir pentru nimic.

– Să nu mai vorbim despre asta, Minouche. Adio viței, vaci, porci, găini, pui și alte orătănii. Jean-Jacques Pauvert, editorul,

poate dormi liniștit, nu va avea concurent care să facă să-i scadă vânzările la *L'Astragale*.

Noiembrie. Mi-am spart capul degeaba să găsesc ceva original pentru a-mi asigura retragerea la pensie, dar nu văd nimic cert.

Cum am fel de fel de prieteni, am propuneri de afaceri din cele mai bizare. Un prieten care are o proprietate în Guyana venezueliană și care știe că se găsește ceva aur prin împrejurimi, îmi spune că, dacă sîntem isteți, putem să „descoperim“ o mină și că, după ce o vom declara, înregistra și delimita, vom putea găsi un fraier care s-o cumpere. Operațiunea este simplă. Este de ajuns să încarci cartușe cu pudră de aur și cu cîteva pepite, să le tragi în pămînt, iar atunci cînd geologul fraierului va face prelevări în locurile pe care i le vom sugera noi va întocmi un raport cît se poate de favorabil. Îi demonstrez, foarte serios, că prețul de cost al cartușelor încărcate cu aur riscă să ne ruineze definitiv numai dacă vom trage o sută de cartușe. Căci nu putem fi siguri că vom găsi și un cumpărător.

Primele caiete le scriu în biroul barului nostru *Scotch*.

De cîtva timp, se întîmplă ceva nou în barurile de noapte din Caracas. Mici grupuri de tineri vin în chip de clienți, nu știu nici măcar să bea, dar caută ceartă cu lumînarea. Pînă la cutremur nu veniseră niciodată la mine. După una sau două asemenea „vizite“ care s-au terminat cu puțin scandal, știu ce am de făcut. Pentru bunul mers al afacerii trebuie să fiu tot timpul aici, chiar dacă nu în sală. Un mic birou alăturat îmi permite să fiu absent cînd totul merge bine și prezent cînd este nevoie de mine. Îmi aduc ziare și hîrtii cu ajutorul cărora îmi propun să-mi petrec în mod util timpul.

Un caiet nou, un caiet de școlar, cu spirală, se află pe birou. Aceste caiete ne servesc pentru consemnarea cheltuielilor zilnice, a livrărilor de alcool etc. Mă plictisesc.

Și, fiind sigur că va fi din nou un eșec, mă apuc și scriu primul caiet din *Papillon*.

Cînd îl termin, într-o duminică, îl citesc soției, fiicei mele și ginerelui care veniseră la noi la masă.

Sînt atît de interesați încît uită să privească la televizor emisiunea „5 și 6“, un fel de concurs la care, dacă indici primii trei clasati la cinci sau șase curse, poți cîștiga mai mult de un milion de bolivari. Este speranța a trei sute de mii de jucători în fiecare duminică.

Încurajat de acest rezultat la care nu mă prea așteptam, atac al doilea caiet. Rezultat pozitiv sută la sută, credem cu toții. Apoi, vine îndoiala. Nu e vorba, oare, de o indulgență firească pentru că sînt

soția, fiica, ginerele meu ? Ar fi o tâmpenie să continui fără să văd care este opinia, mai puțin subiectivă, a unor oameni foarte diferiți !

O sticlă de whisky, una de lichior de anason, una de chianti, totul este gata pentru a primi, într-o simbătă după-amiază, câteva persoane ce-și vor spune cinstit părerea. Un profesor care se numără printre ei îmi spune că această reuniune de personalități diferite se numește în Franța „comitet de lectură“.

Sînt nervos. Trebuie să sosească la ora șase. Acum este abia ora patru. Nu vor rîde de mine după ce vor ieși din casă ?

Numai de n-ar fi prea ipocriți ! I-am ales totuși bine. Mai întîi, doi tipi care s-au ocupat de mașini furate, dar care, acum, sînt comersanți cinstiți. Sînt importanți datorită cunoștințelor pe care le au despre tagmă. Un inginer, distins economist, fost colaborator al lui Laval. Un frizer care citește mult, cunoaște cărțile Albertinei Sarrazin și ale altora. Un profesor de franceză. Un profesor de literatură la Universitatea din Caracas. Un judocan din Limoges, centură neagră. Un industriaș chimist originar din Lyon. Un cofetar parizian. Se înțelege de la sine că toți sînt francezi.

Au venit aproape la ora fixată. Nu lipsește decît profesorul de franceză, care apare după ce citisem deja douăzeci de pagini.

Am gîtul uscat de teama de a citi, nimeni n-a spus nici o vorbă, fețele lor nu-mi spun încă nimic. Este, într-adevăr, proba focului. Zarvă la sosirea întîrziatului. Scuze, zgomot de cuburi de gheață în paharul său, în sfîrșit, se așază.

– Continui, domnilor.

– Nu, spune profesorul de literatură. Țin neapărat ca Henri să recitească paginile pe care le-a parcurs. Sînt excelente și vreau să le audă și colegul meu, ceea ce ne va permite și nouă să profităm și să le ascultăm încă o dată. Toată lumea este de acord ?

Da, toți sînt de acord. Și atunci soarele începe să-mi intre în suflet. Le-am citit mai multe ore și în tot acest timp n-au mîncat nimic, de abia au băut cîte ceva, semn că povestea mea îi interesează.

Am plecat tîrziu de acasă. I-am instalat într-un restaurant aflat în fața barului *Scotch* și, înainte să mă așez cu ei la masă, m-am dus la bar, am luat-o pe Rita care era la casă, am dus-o în birou, am strîns-o în brațe și i-am spus :

– Minouche, am cîștigat, sigur am cîștigat, simt asta. Bomba va exploda cu un zgomot îndrăcit.

Și am lăsat-o cu lacrimi în ochi, ducîndu-mă să-mi regăsesc „comitetul de lectură“ înainte de a li se aduce comanda. Și în timp ce mîncam o friptură la grătar, auzeam de ici, de colo : Unul dintre cei doi tipi : „Frățioare, nu-mi revin, sincer să fiu !“

Colaboratorul lui Laval : „Totul este viu, alert, ușor de citit.“

Profesorul de franceză și profesorul de literatură : „Sînteți, într-adevăr, foarte dotat.“

Judocanul, cofetarul și chimistul sînt de acord că trebuie să continui, căci sînt siguri de succes.

Frizerul : „Dacă toată cartea va fi ca aceste două caiete, va fi formidabilă.“

Am scris în două luni și jumătate celelalte unsprezece caiete.

Din disputele membrilor „comitetului de lectură“, care vor, fiecare, să fie primul care ia și citește caietele unul după altul, acasă, pentru patruzeci și opt de ore, îmi dau seama că îi interesează cu adevărat.

Am terminat în ianuarie 1968.

Caietele sînt aici, le recitesc atît de des că le știu aproape pe dinafară.

Da, caietele sînt aici, pe birou, acasă la mine. Și ce dacă ? Sînt aici, asta-i tot. Ce să fac cu ele ? Nu se pot trimite caiete scrise de mîna. Și cum să le trimit ? Și dacă n-am o dublură, orice șmecheraș care ar pune mîna pe ele ar putea spune că nu știe cine le-a scris și să păstreze toți banii pentru el, dacă va fi vorba cîndva de bani.

Da, pînă acum nu-i deloc rău. Mi-am scris cartea, dar nu prea știu cum s-o lansez. Să văd, deci, ce am de făcut. Mai întîi, trebuie să dactilografiez manuscrisul în trei exemplare.

Și dactilografele astea, una iugoslavă, alta rusoaică, alta nemțoaică, iar ultima martinicheză, îl fac pe Castelnau să scrie mai tîrziu, în prefață : „Această carte bătută la mașină de dactilografe entuziaste, mai multe și nu întotdeauna prea pricepute la franceză...“

Ei da, nu întotdeauna prea pricepute la franceză, dar întotdeauna entuziaste, încît, într-o zi, intrînd fără zgomot în camera unde lucra, o surprind pe martinicheză în picioare, făcînd gesturi largi în fața mașinii de scris. Mima o scenă din carte.

Cartea ajunge să mă coste cam scump : magnetofonul, mașina de scris, sticlele de whisky, mesele „comitetului de lectură“, hîrtia, plata dactilografelor cel puțin bilingve (căci sîntem în Venezuela). Începe să fie o investiție importantă. Cartea, o dată bătută la mașină, are șase sute douăzeci de pagini. Bătîndu-se în medie paisprezece pagini pe zi, a fost nevoie de aproape opt săptămîni ca să fie dactilografiată. Cost total aproximativ : trei mii cinci sute de dolari. Din fericire, putem plăti, și Rita, ca să mă calmeze, îmi spune că sînt bani bine cheltuiți, căci, chiar dacă nu va fi tipărită vreodată, dispunem de trei cadouri extraordinare de Crăciun, pentru membrii familiei.

– Nu, îi spun. Doar două cadouri. Cel de-al treilea este pentru

tine. Și, apoi, nu se știe niciodată, este bine să păstrăm totuși un exemplar.

Și, în fața acestor trei grămezi de câte șase sute douăzeci de pagini fiecare sînt la fel de agasat ca înainte. Chiar mai mult, poate.

Caietele erau ale mele, numai ale mele. Erau scrise de mîna mea. Le scrisesem într-un fel de tranșă. Scrierea trasează pe hîrtie forma unor litere care-ți aparțin. Nimeni nu poate reface la fel aceste litere, foarte diferite unele de altele. În această zmîngăleală, numai tu poți să descifrezi fără ezitare frazele ce vorbesc despre viața ta trecută, și cînd le-am trecut pe hîrtie, retrăiam cu atîta intensitate trecutul încît parcă nu le scriam, ci eram în miezul lor, le trăiam.

Caietele nu sînt decît ale tale. Dar cînd dactilografele bilingve au transcris cu litere de mașină frazele, stilul tău, atunci totul a devenit foarte grav și foarte important.

Paginile nu-ți mai aparțin. *Deja*. Nu sînt *numai ale tale*, asta-i sigur. Paginile pot fi judecate într-un veritabil proces, ai cărui judecători sînt cititorii, și nu poți să ți le aperi. Lîngă fiecare cititor nu va sta avocatul tău, verdictul lor va fi fără apel.

Cum trebuie să procedezi pentru ca manuscrisul să-ți fie editat ? Dar mai întîi, această carte poate interesa un editor ? Cum să afli ? Ajungînd pînă la el. Să vedem, deci, din nou ce am de făcut. Această carte a plăcut tuturor membrilor faimosului „comitet de lectură“, întregii mele familii, prietenilor mei venezuelieni care vorbesc franceza, unui fost ambasador la Londra, Hector Santaella, chiar și unui tip atît de autorizat – și blazat – pentru astfel de istorii cum este Jean Maillet de la Trévanche sau unui polemist comunist, Hernani Portocarrero. Toate astea ce înseamnă ? De fapt, *nimic*.

Poate le plac aventurile. Ceea ce nu înseamnă că publicul le va aprecia neapărat dacă le va găsi *într-o carte*. Deci, nu trebuie să fii pretențios, trebuie să le oferi manuscrisul spunînd : „Dacă nu vă place, nu puteți să-l dați la rescris ?“ Dacă nu cumva va trebui să-l dau la rescris înainte. Dar, probabil, asta costă mult și ar trebui să investesc din nou ceva bani în această aventură fără să știu dacă textul va fi publicat.

Un tip în trecere prin Caracas îmi dă soluția. Îl aștepta la mine pe Joseph Carita, fratele surorilor Carita de la Paris, celebrele coafeze. Joseph întîrzie, tipul îmi cere permisiunea să răsfoiască paginile dactilografiate. Nu și-a dat seama cînd au trecut două ore. Este un semn bun.

A plecat în Franța cu două caiete, un prieten al lui le va revedea și le va bate din nou la mașină dacă va fi nevoie.

O lună am așteptat poștaşul în fiecare dimineață. Trebuia să-mi

aducă verdictul unui scriitor profesionist și un fragment din carte rescris, cel cu insula leproșilor.

Nu știu ce să fac cu scrisoarea și cu pachetul pe care tocmai le-am primit. Nu știu dacă voi deschide întâi scrisoarea sau pachetul unde leproșii nu vor mai fi cum i-am descris eu pe „leproșii mei“. Este ora unsprezece, nu mă ating de nimic, nu deschid nimic, scrisoarea și pachetul rămân pe biroul meu, neatinse. Aștept să fim cu toții adunați la masă.

Întîmplarea face să avem la masă doi invitați, pe profesorul de franceză și pe soția lui.

– Deschide mai întâi scrisoarea.

Scriitorul francez îmi spune că paginile mele l-au interesat mult, îmi promite să facă o carte bună din memoriile mele, bine scrisă, într-o *franceză bună*. O carte serioasă, cu valoare literară. Condițiile ar fi următoarele : 50% din drepturile mele plus o sumă de 18000 franci pentru muncă și celelalte cheltuieli. „Aveți aici episodul leproșilor. Sper că o să vă placă.“

E o liniște mormîntală. Cu gîtul uscat, încep să citesc episodul leproșilor, în „franceză bună“. Voi vedea, în sfîrșit, cum trebuie să fie transformată povestirea mea ca să poată fi editată.

Am terminat. Aștia-s leproșii mei ? Dar nu este posibil așa ceva, aștia nu mai sînt leproșii *mei* ! Am pierdut.

– Nu, Henri, leproșii tăi sînt formidabili, nu sînt aștia, afirmă profesorul de franceză. De ce ai un aer așa de abătut, Henri ?

– Îți bați joc de mine, profesore ! Cum să nu fiu surprins, tulburat. Mă agasează nepus, citind aceste pagini, să constat că leproșii mei nu mai au capul și corpul pe care le-am văzut eu. Dacă asta înseamnă editori, este mai rău ca la ocnă, nu trebuie să greșești pentru a fi mîncat de viu. Și lovește tare tipul, ca să-mi „corecteze“ cartea vrea 50%, nici mai mult, nici mai puțin ! Nu ține, profesore, îmi place să mă bat, începe să devină pasionant, aventura se complică. Și în loc să fiu un om sincer, cinstit cum credeam că trebuie să fii în acest mediu special, voi intra în această junglă și voi lua atitudinea cuvenită după oameni și circumstanțe. Ai încredere în mine : jungla, haimanalele cu cravată și decorații, șiretenia de a nu-mi da cărțile pe față decît în momentul în care anunț că am cîștigat potul, toate astea le știu de multă vreme !

Formidabil, va fi pasionant să nu te destăinui nimănui, *să nu ai încredere în nimeni*. Prima atitudine ce trebuie adoptată : să te prefaci că ești prost, un tip ușor de șmecherit, moș Goriot al lui Balzac, să te bîlbîi și să faci pe surdul ca să ai răgazul să reflectezi, mai pe îndelete, la răspunsul pe care-l vei da.

Între noi doi acum, lume a editorilor și a negrilor aflați în solda lor !

Trebuie să-i faci pe toți să creadă, efectiv, că este indispensabil ca proza ta, chiar dacă o crezi mai bună decât a lor, să fie rescrisă.

La cine să apelez mai întâi ? Hachette ? Plon ? Nu cunosc decât aceste două edituri. Probabil că mai sînt și altele.

– Și de ce să nu iei legătura cu editorul Albertinei Sarrazin ? îmi spune Clotilde.

– Excelentă idee, fetițo !

După masă, Clotilde telefonează la Librăria Franceză și le cere adresa lui Pauvert. Cinci minute mai târziu, bate la mașină o scrisoare către domnul Jean-Jacques Pauvert, rue de Nesle, nr. 8, Paris, în care îi spun că sînt un fost ocnaș evadat de mai bine de douăzeci și cinci de ani, că am fost ruinat de cutremur și că la șaizeci și unu de ani este greu să te mai refaci, că, după ce a editat *L'Astragale*, ar putea să mă ajute și pe mine publicîndu-mi memoriile, prost scrise, desigur, pentru că nu sînt un scriitor, dar sînt sigur că va găsi pe cineva care să facă din acest material o carte bună : „Fostul ocnaș are încredere în Dvs., ceva îmi spune că am ales bine. Trebuie să ai încredere în oameni, voi accepta condițiile pe care mi le veți propune. Anexez cîteva fragmente pe care vă rog să le parcurgeți.”

Deștept, nu lî trimite toată cartea. Cine știe ce-ar putea să facă cu ea !

Scrisoarea și fragmentele pleacă pe 20 august, recomandat.

La coș, frate, probabil că Pauvert ți-a aruncat acolo fragmentele. Căci sîntem pe 20 septembrie, a trecut o lună fără nici un răspuns. Un tip interesat ar fi răspuns de mult timp.

Poate că este în vacanță. Să sperăm. Este adevărat, un editor poate să-și permită, din sudoarea altora, să-și petreacă vacanțe lungi și luxoase. Dacă pînă la 30 septembrie nu sosește nimic, voi scrie în altă parte.

Pe 28 septembrie, dimineăța, sosește un plic galben. Îl deschid cu febrilitate. În interior doar o pagină, tot galbenă. Căutîndu-mi ochelarii îmi spun : „Parcă ar fi o casă de geloși încornorați.”

Rita este lîngă mine.

– Ți-au răspuns, totuși.

– Să vedem.

Și citesc :

Stimate Domnule,

Am fost foarte interesați de cele câteva fragmente pe care ni le-ați trimis. Constituie baza unei povestiri excelente.

Ar trebui, dacă nu ați făcut-o încă, să scrieți și restul exact cum ați scris ceea ce ne-ați trimis. Este viu, direct. Este un proiect pe care-l vom urmări cu multă atenție.

Înainte de a vă face o propunere, dorim să citim tot ceea ce ați scris.

Etc.

Semnează Jean-Pierre Castelnau.

Am citit scrisoarea de trei ori. Întîi eu, apoi Rita, apoi din nou eu, fiecare frază, fiecare cuvînt, cu voce tare, cîntărind nuanțele, așa cum citește, probabil, notarul un testament moștenitorilor pentru ca aceștia să înțeleagă cît mai bine semnificația fiecărui cuvînt.

– Olé, Minouche ! Olé ! Demarează, a demarat chiar ! Și... cum semnează tipul ăla ? Ei, da,... acest Castelnau va descoperi lucruri vii și directe în istoriile pe care nici nu bănuiește că le-am scris.

– Ia-o încet, dragă. Este adevărat că ai primit o veste bună, dar de aici pînă la a fi editat cred că mai e o cale lungă !

– Minouche, tipii ăștia nu-și pierd timpul să scrie vorbe dulci dacă n-au de ce s-o facă. Dacă au răspuns, înseamnă că sînt interesați. Da sau nu ?

– Da, și pe urmă ?

– De altfel, îmi trimit și flori : „Este viu, direct... constituie baza unei povestiri excelente.“ Nu rîzi, nu ? Să nu crezi, totuși, că acești șmecheri de editori fac complimente gratuit ! Căci, cu cît îți vor spune că este mai bine, cu atît asta îi va costa mai mult. Așa că trebuie să gîndească ce spun. Dar, cum sînt șmecheri, nu spun decît jumătate din ceea ce simt. Vrei să-ți spun eu, un tip evadat, un scriitor al străzii, vrei să-ți spun ce înseamnă „viu, direct“, „baza unei povestiri excelente“, „dorim să citim tot ceea ce ați scris“ ?

– Da.

– Asta vrea să spună : am primit trei fragmente formidabile dintr-o carte. Dacă totul este scris în același stil, este o carte excepțională.

– Și vrei să le trimiți toate cele șase sute douăzeci de pagini ?

– Glumești ? *Mă voi duce personal cu ele...*

– Totuși, costă cam scump călătoria.

– Jucăm, fetițo ! Jucăm, și vrei să-ți spun ceva ? Ne vom pune în

joc baraca, cei câțiva gologani pe care-i mai avem în bancă, tot creditul de care ne mai bucurăm. Banco singur, înțelegi ? Banco singur pentru tot. Și, ascultă-mă bine. De data asta o simt, sînt sigur, poporul francez va răspunde : „Nouă de cupă, adună Papillon, ai câștigat, în sfîrșit, un banco în curva asta a ta de viață.“

Domnii mei editori

Purtînd o valiză mică de trei kilograme și jumătate plină cu pagini dactilografiate, iau avionul Caracas-Paris. Bilet dus-întors, pe credit.

Sînt atît de grăbit să iau contact cu acest editor încît voi înfrunta poliția de la Orly. Numai să nu fiu arestat și să nu mi se interzică șederea în Paris, pe viață ! Voi fi atunci obligat să cerșesc într-un birou împruțit un permis de ședere, ceea ce este deprimant de pe acum. După treizeci și opt de ani sper să fi dispărut de pe listele cu cei ce trebuie urmăriți.

Rue de Nesle, nr. 8, Editions Jean-Jacques Pauvert. Mie, care vin de la Caracas, cu bulevardele lui moderne, străduța mi se pare tare îngustă, nenorocită, iar imobilul bolnav de lepră. Curtea este la fel de descurajantă ca și strada. Un pavaj ca în Parisul de acum o sută de ani, un portal pe care, probabil, intrau odinioară trăsurile și caleștile. Iar ca să iasă de acolo trebuiau să fie foarte atenți. Un etaj de urcat, o scară cu trepte înalte, fără covor, incomodă. Este rece (sîntem în octombrie), treptele sînt uzate, parc-ar fi intrarea închisorii centrale de la Caen. Ei bine, Editions Pauvert nu prea are un aspect încurajator!

Degeaba îmi spun că este unul dintre cele mai vechi cartiere ale Parisului și că o mulțime de tipi plini de cunoștințe artistice s-ar lăsa omorîți, sau mai bine zis i-ar lăsa pe alții să se sacrifice, dacă s-ar atinge vreo piatră, căci pentru cineva care vine din America de Sud, cu o bombă de speranță sub braț, prima impresie nu prea este aceea a unei „afaceri înfloritoare“.

Totuși, la etajul întîi, ușa este frumoasă, bine lustruită, o ușă imensă ca de notar din provincie. Pe ea se află înscris, cu litere de metal strălucitor : Jean-Jacques Pauvert, editor.

Ușa se deschide când apeși pe un buton. Nu le este deloc frică de hoți în casa asta ! Este adevărat că aici nu găsești decît hîrtie. Dar, totuși, să lași ușa să se deschidă singură dovedește o anumită încredere.

Mai ales că mă anunțasem prin telefon.

– Alo, domnul Castelnau ? Aici Charrière.

– Ia te uită, îmi telefonați din Caracas ?

– Nu, sînt la Paris.

– Extraordinar !

Nu-i venea să creadă și mi-a spus să trec pe la editură cam pe la sfîrșitul după-amiezii.

În sala de așteptare, două persoane ținînd manuscrise pe genunchi. Cînd secretara m-a invitat să iau loc, o doamnă în vîrstă s-a aplecat spre mine și mi-a spus : „Sper că nu sînteți grăbit, căci aștept de mult.“

– Nu, nu sînt grăbit.

După un minut :

– Este de necrezut să vă văd aici, domnule Charrière !

Un bărbat de vreo patruzeci de ani, cu o înfățișare încă tînă, surizător, cu o față simpatică, slab ca o scîndură. Mi se pare că înoată într-un costum care trebuie să fi văzut mai multe anotimpuri.

Se prezintă :

– Jean-Pierre Castelnau. Și, rîzînd, adaugă :

– Sincer să fiu, mi se pare incredibil ! La orice m-aș fi așteptat, numai să vă văd aici nu !

Mă conduce cu amabilitate în biroul lui. Un birou încălzit, sobru, dar înveselit de-o bibliotecă înțesată cu cărți și cu tot felul de dosare și de afișele de pe pereți.

– Nu-mi vine să cred că sînteți aici. Scuzați-mă, dar, după scrisoarea pe care v-am trimis-o, așteptam celelalte caiete, dar nu pe dumneavoastră.

– Sînteți mirat că un om aproape ruinat vine de la Caracas în urma unei simple scrisori care nu vă angajează cu nimic, nu-i așa ?

– Ei bine, mărturisesc că da, îmi răspunde el surizînd.

– Vedeți, sînt lefter, este adevărat, dar am, încă, cu ce să-mi plătesc chiria și telefonul.

– Important este că vă aflați aici. Jean-Jacques va fi mulțumit. Aveți manuscrisul ? Este terminat ?

– Am manuscrisul, este terminat și complet.

– Îl aveți la dumneavoastră ?

– Nu, îl voi aduce mîine. Astăzi am venit doar pentru o simplă luare de contact.

Discutăm de cîțva timp cînd își face apariția un bărbat tînăr, înalt, cu ochii limpezi și cu un surîs simpatic. „Vi-l prezint pe Jean Castelli“, spune Castelnau.

– Încîntat, Henri Charrière. Aveți același nume ca unul dintre ocașii din cartea mea. N-o să vă deranjeze ?

– Deloc, răspunse rîzînd. V-am citit fragmentele și le-am găsit foarte bune. Vă felicit.

Pleacă. Mai discutăm puțin și mă ridic să plec.

– Pe mîine.

– Cum, nu vreți să cinăm împreună ?

– Mulțumesc, pe mîine.

– Atunci, pe mîine, cu caietele.

– Cu toate caietele.

Mă întorc la nepotul meu care locuiește în afara orașului. Cu-
noaște Parisul ca pe propriul lui buzunar și are o opinie destul de
precisă despre mediul literar, căci lucrează la *Paris-Match*. Este și
artist. Mă așteaptă împreună cu fermecătoarea lui soție, Jacqueline,
care este decoratoare, și cu cele două fete, în vila lor atît de
agreabilă, înconjurată de o grădină.

– Ce-ai făcut, unchiule ? mă întreabă Jacques în timp ce închide
ușa...

– Uite... și-i povestesc totul. Un Castelnau cît se poate de simpa-
tic... etc.

– Și Pauvert ?

– Nu l-am văzut.

– Nu l-ai văzut ?

– Ei bine, nu !

– După părerea ta, este un semn bun sau rău ?

– Cred că cel ce conduce operațiunile privind manuscrisele și ia
primele hotărîri trebuie să fie Castelnau. Marele patron lucrează,
probabil, în stilul unui businessman american.

– Ce vrei să spui ?

– Că, în orice afacere, orice propunere este studiată mai întîi, în
amănunt, de colaboratori, care îi explică șefului rațiunile pentru
care recomandă asta sau asta, fie că este vorba de o lucrare literară
sau de un nou model de robinet. Și, apoi, în ultimul moment,
intervine marele patron. Cum nu a avut nici un contact cu tine, nici
nu a dejunat, nici nu a băut un whisky, nici nu te simpatizează și nici
nu a avut cum să lase să-i scape vreun cuvînt elogios sau entuziast,
cînd intervine el îți taie capul sau ți-l salvează. Dar mai înainte
începe să-ți toarne gogoși : „Înțelegeți, nu este chiar așa de grozav,
colaboratorii mei se ambalează repede, nu ei sînt cei ce plătesc, cei

ce riscă, eu nu sînt la fel. Acum, poate că o să vedem, o să încercăm, bineînțeles, dacă acceptați să lucrați cu noi în condiții mai modeste !“ Ei bine, Pauvert este, probabil, un astfel de tip.

– Poate că ești nedrept, unchiule !

– Din contră, sînt bun psiholog, fiule ! Pentru că atunci cînd un tip ca mine revine din infern în condițiile pe care eu le-am trăit și face douăsprezece mii de kilometri cu avionul ca să-ți aducă paginile ce relatează calvarul său, dacă ai ceva sentimente de omenie, chiar dacă ești foarte ocupat, vii să-i dai bună ziua, măcar atît. Dar el nu a venit, deci nu-i nevoie să-i mai faci radioscopia, este făcută dinainte ; ca și unui businessman american, inima nu-i bate, probabil, decît în ritmul și la sunetul banilor. Să fii sigur de asta.

Auzind aceste explicații, Jacques și Jacquotte se prăpădesc de rîs.

M-am sculat devreme pentru a fi sigur că voi ajunge fix la ora zece la Paris, la întîlnire. Iau cu mine cele șase sute douăzeci de pagini ale manuscrisului dactilografiat. Taxiul mă lasă la întretăierea străzilor de Nesle și Dauphine, și acolo, pe trotuar, în fața bistroului aflat la colț, îl zăresc pe Jean-Pierre Castelnau care mă așteaptă.

Este în pardesiu, are dreptate, căci este răcoare, și, slab cum este, nu grăsimea îl va proteja. Se îndreaptă spre mine :

– Iată-vă ! Vreți să bem o cafea ?

Oare din întîmplare mă aștepta pe trotuar ? Vom vedea !

– E totul în ordine, domnule Castelnau ?

– Sigur, mulțumesc. În valiză aveți manuscrisul ?

– Da.

Ni se aduc cele două cafele.

– Îmi permiteți să-mi arunc ochii pe el ?

– Da. (Este grăbit tipul, îl interesează.)

Pune valiza pe masă și-i deschide fermoarul.

Și jovialul, amabilul, simpaticul Castelnau își lasă cafeaua să se răcească, parcurgînd cu un ochi rapid, de profesionist, pagini de ici de colo. Îi privesc fața, concentrată, ochii puțin strînși, încordați. Tipul a uitat de mine. Este un semn bun.

– Ei bine, dragul meu Charrière, astăzi este joi, am să citesc manuscrisul în timpul week-end-ului și luni am să vă spun ce putem face. Nu mai este nevoie să urcați în biroul meu. Cred că ne-am spus ceea ce era esențial. De acord ?

– Foarte bine !

– Atunci, la revedere și pe luni.

Toate astea spuse cu multă dezinvoltură, cu un surîs amabil, cu o privire directă și tînără, în timp ce închide fermoarul valizei și o ia

în posesie, arătându-mi cu naturalețe că este grăbit, foarte grăbit să rămână singur cu manuscrisul.

– La revedere, domnule Castelnau, pe luni.

Omul meu cel simpatic o ia pe strada de Nesle, iar eu pe strada Dauphine, spre stația de metrou Odéon.

Burează, dar nu-mi este frig, căci am și eu pardesiu și, pe deasupra, destulă grăsime ca să mă protejeze.

Să iau totuși un taxi, este mai bine decât cu metrourl. Numai când mă aflu în trenul care mă duce spre periferie mă gîndesc la tot ceea ce s-a întîmplat. Viața străzilor Parisului, văzută din taxi, m-a acaparât.

N-ar fi trebuit să-mi dea o chitanță ? De ce, Papi ? Nu-i o co-moară cartea ta, dar, oricum, pînă luni se poate copia în întregime sau măcar o parte din ea. Se pare că, nepotul meu mi-a spus asta, înainte de a da un manuscris oricui trebuie să fii prudent și să depui o copie la Societatea Oamenilor de Litere. Dar eu nu sînt încă un autor ! Și, apoi, nimeni nu se poate substitui lui Papillon, cel trimis la ocnă pe viață de către douăsprezece momîi, iar așa ceva nu i se poate întîmpla unui scriitor adevărat.

Atenție, de ce nu a vrut să urci ? Probabil că avea un motiv ? Hei, Papi, trebuie să fii suspicios, dar, totuși, nu chiar așa ! I-ai văzut moaca simpatică, de om onest, amabil, vesel. Am văzut-o, da, dar americanul cu moaca lui ca o lună, cu aerul lui de om bun și prostănac, n-avea și el o față de om cinstit ? Nu, a vrut doar să te scutească să mai urci scările. Să sperăm !

Oricum, peste patru zile vei afla. Și, un lucru formidabil, tipul atît de important de la Editions Pauvert îți va citi cartea în timpul week-end-ului. Cîte manuscrise au această șansă, mai ales dacă sînt ale unui necunoscut ? Și încă acela al unui fost borfaș ?

Cele patru zile vor fi foarte lungi. Dacă te vei duce să-ți vezi nepoata la Saint-Priest ?

A doua zi, iau avionul pentru Lyon. Avionul este plin. Așezat comod, fumez. Alături de mine, o femeie citește *France-Soir*. Deoarece am refuzat ziarul oferit de stewardesă, trág cu coada ochiului la titlurile din ziarul vecinei mele, care, amabilă, îl deschide larg ca să văd mai bine.

„Dumnezeule ! Nu este posibil ! Cu litere de-o șchioapă, remarc sub semnătura „Edgard Schneider“ următoarea întrebare :

„PAUVERT ESTE DE UTILITATE PUBLICĂ ?“

Nu pot citi decât titlul, căci nu am ochelarii la mine, sînt în pardesiu, în plasa de bagaje de mîna de deasupra capului. Cum am locul lîngă hublou, ar trebui să deranjez două persoane pentru a mi-i lua. Ar fi neplăcut pentru toată lumea.

De altfel, acest Pauvert nu poate fi Pauvert-ul meu ; literele sînt prea mari, dacă-i vorba de un editor, poate că articolul se referă la vreun ministru ?

Orice s-ar întîmpla, nu mai rezist.

– Doamnă, scuzați-mă, puteți să-mi spuneți cine este acest Pauvert ?

– Doriți ziarul ?

– Nu, mulțumesc, nu am ochelarii la mine. Fiți amabilă și citiți-mi textul.

Și amabila mea vecină începe cu o voce indiferentă :

„Jean-Jacques Pauvert (nu mai am nici o îndoială acum) ar putea să fie salvat de la faliment de propriii săi creditori. Ceea ce editorul cel mai puțin conformist din Paris numește *un incident de parcurs* se traduce, în realitate, printr-un deficit de X... franci vechi... etc.“.

– Vă mulțumesc, doamnă, vă mulțumesc mult. M-aș bucura dacă mi-ați lăsa ziarul după ce-l veți fi citit, căci articolul mă interesează foarte mult.

– Îl cunoașteți pe Jean-Jacques Pauvert ?

– Nu, mai rău, trebuia să ne întîlnim luni.

Văd surpriza întipărită pe fața ei, în timp ce avionul își continuă drumul printre norii ca de vată ai acestui octombrie.

Cu atît mai rău dacă-mi voi deranja vecinii, dar emoția mă face să simt nevoia să urinez.

– Pardon, doamnă, vă rog să mă scuzați, domnule.

În loc să rămîn în picioare, mă așez pe W.C. Singur, pot să mă gîndesc mai bine. Se aud bătăi în ușă, mă doare-n cot, să se ducă să-și facă nevoile în altă parte.

– Ei bine, frate, asta înseamnă să fii în plin dezastru. Aproape că te aleseseși cu un editor, îl aveai deja în buzunar, dar el este de fapt în pom.

Și, în plus, are și manuscrisul tău.

Deci, de asta te aștepta tipul cu surîsul fermecător în fața bistrului și nu dorea să urci !

La naiba ! Ar fi trebuit să simți plutind în aer mirosul dezastrului ! Poate că sus era un portărel care tocmai punea sechestrul pe mobilier și pe mașinile de scris. Așa e !

Nu sînt niște tîmpiți ăștia de la *France-Soir*. Datorită lor ai aflat vești de ultimă oră ! Și nu orice fel de vești, scuză-mă ! Ci din cele care-ți pun sare pe rană !

Ce să fac ? Să iau ziarul femeii și să mă întorc la Paris !

La ora 10, avionul aterizează la Lyon.

La ora 10 și 20, îmi iau valiza.

La ora 10 și 30, o înregistrez pentru zborul Lyon-Paris.

La ora 15, dau buzna în holul editurii Pauvert.

La ora 15 și un minut, intru, fără să fiu anunțat, și fără să fi cerut permisiunea, în biroul lui Castelnau, pe care-l găsesc cu manuscrisul în față și discutînd cu Jean Castelli.

La 15 și 6, îmi aranjez liniștit manuscrisul în valijoară și verific dacă sînt toate paginile.

La 15 și 15, îi declar lui Castelnau că nu mai vreau să-i las manuscrisul, acesta nu înțelege ce se întîmplă, căci nu-i dau nici o altă explicație.

La 15 și 20, Castelnau îmi explică, în fața unei cafele, că faptul că Jean-Jacques Pauvert are mari dificultăți financiare cu firma care-i poartă numele nu-l împiedică să mă editeze într-una din filialele sale care, măcar ele, merg bine.

La 15 și 25, îi declar net lui Castelnau că nu mai vreau să știu nimic despre acest abil om de afaceri.

La 15 și 30, hotărîm să cinăm împreună, în aceeași seară, la ora 20.

Și atunci îl descopăr pe omul cel mai nobil, cel mai generos, cel mai cinstit din cîți am cunoscut.

La whisky aflu că el, Castelnau, s-a ocupat foarte intens, de la început, de afacerea Albertine Sarrazin ;

la stridii, că este lefter și că părăsește editura Pauvert, care nu-l mai poate plăti, și că nu i se vor da ceva bani decît mult mai tîrziu ;

la pește, că Pauvert este prietenul său și că-i lasă în folosință, pe gratis, o cămăruță orientată spre curtea interioară, puțin dărăpănată, pe care o va amenaja ca birou, și că speră să se descurce și să facă față viitorului ;

la friptură, că are, colac peste pupăză, cinci copii minunați, patru fete și un băiat, și o soție foarte drăguță ;

la brînză, că, totuși, este norocos, căci toți sînt drăguți și se iubesc mult ;

la desert, că are ceva datorii, dar nu este prea grav, căci școala copiilor este plătită și sînt îmbrăcați pentru iarnă ;

la cafea, că, dacă nu mai vreau să aud de Pauvert, nu am de ce să nu-i încredințez lui manuscrisul ;

la coniac, că este sigur că, în următoarele șase luni, va reuși să publice cartea mea în condiții foarte bune.

– Ce garanții poți să-mi dai ?

– Din punct de vedere material, *nici una*. Problema este să ai încredere absolută. Nu vei regreta.

Mă uimește. Sau este cel mai machiavelic borfaș, sau...

- Pot să vin să te văd mâine, la *tine*, și, dacă da, la ce oră ?
- Vino la masă, la ora unu. Poți ?
- O.K.

Am fost prin câteva baruri împreună. Bea bine, rămîne mereu același, amabil și vesel, dă pe gît paharele cu whisky ca un cunoscător obișnuit cu așa ceva.

- Pe mâine, Jean-Pierre.
- Pe mâine, Henri.

Nu știu ce s-a petrecut atunci, dar am izbucnit amîndoi în rîs, strîngîndu-ne mîinile.

Ajung la nepoții mei la ora unu noaptea. Copiii dorm.

- Tu, unchiule ? Te credeam la Lyon. Ce se întîmplă ? Totu-i în regulă ?

- Da, totul merge strună. Editorul meu sau, mai degrabă, cel ce trebuia să fie este pe drojdie.

Și toți izbucnim în rîs.

- Într-adevăr, unchiule, dumneata nu vei avea niciodată o viață ca toată lumea. Mereu ți se întîmplă ceva neprevăzut !

- Chiar că așa e ! Noapte bună, tuturor !

Și adorm repede, *fără nici o grijă pentru viitorul cărții mele*. N-aș putea spune de ce, dar presimt că totul va fi bine.

Vom vedea mâine. Noaptea a fost liniștită.

La ora treisprezece, sîmbătă, urc la etajul doi al unui imobil curat, în arondismentul șase. Scările sînt ușor de urcat, ceea ce contează foarte mult pentru mine de cînd mi-am rupt ambele picioare la Baranquilla, au un covor acceptabil, atît cît trebuie, care te împiedică să aluneci. Afară, mai plouă încă.

Jean-Pierre are un trib, un adevărat trib de indieni.

Două fete frumoase, Olivia și Florence, de optsprezece și șaisprezece ani, apoi o pauză ceva mai lungă în activitatea „clocitoarei Marianne“, căci soția lui se numește Marianne. Îi observ surîsul blînd și ochii strălucitori cînd îi privește pe cei mici, care au început să soscască șase ani după Florence, cînd nimeni nu-i mai aștepta, îmi spun în sinea mea.

Un apartament mare, bine întreținut și înzestrat, câteva mobile vechi fiind dovada că unul sau altul, sau amîndoi, au avut bunici din clasele înstărite. Tot vorbind, înregistrez fără să vreau detaliile.

La masă, remarc două lucruri importante :

- toată lumea știe să se poarte cît se poate de corect, copiii mîncînd la fel de civilizată ca și cei mari, mai bine decît Papillon, viitor autor de succes ;

– masa este rotundă, toți ne vedem bine. Frumos educate, fetele cele mari ajută discret la servit, una ducându-se să caute ceva, cealaltă să aducă altceva. Cei trei mai mici își adoră vizibil tatăl și nu vorbesc decît atunci cînd li-se dă cuvîntul, ceea ce se întîmplă destul de rar. Căci Jean-Pierre trîncănește ca și mine, și asta nu prea lasă nici o șansă celorlalți să mai plaseze vreun cuvînt.

A avut ce-mi povesti Jean-Pierre : povestea descoperirii Albertinei Sarrazin, succesul ei, cum se lansează și care sînt șansele lansării unui autor, raporturile cu presa, radioul, criticii. Toate numele criticilor importanți, cu referințe, pedigree, sînt trecute rapid în revistă, informațiile curg atît de ușor de pe buzele viitorului meu editor încît mă simt foarte impresionat.

Are aerul să-și cunoască bine meseria, ceea ce spune este logic, vorbește fără să forțeze nota. La sfîrșitul mesei, în salon, am încheiat pactul :

– Îți încredințez cartea și drepturile ce mi se cuvin. Știi că am scris-o ca să cîștig bani, nu pentru altceva. Și știi și de ce am nevoie de ei.

Surîde :

- Nu se știe niciodată prea exact pentru ce se scrie o carte !
- Poate, dar eu știu.
- Poți conta pe mine.
- La revedere.
- Pe curînd.
- Să sperăm.

În trenul care mă duce la nepoții mei nu mai am de această dată nici o îndoială, nici o suspiciune. Acasă la el am găsit o atmosferă sănătoasă, totul este luminos, nu poți avea o astfel de familie dacă ești un om dubios. Abil, mai presus de toate, pentru că, ultralefter cum e, reușește, totuși, ca atmosfera de acasă să nu fie umbrită de incertitudinea zilei de mîine, iar viața să pară fără probleme, ca într-o familie înstărită.

După paisprezece ore de zbor, iată-mă la Caracas.

- Minouche ! Mă întorc ca un învingător !
- Ai reușit ? Te publică ?
- Mai mult, mi se pregătește un succes răsunător.

Octombrie, noiembrie, decembrie... începe un schimb de scrisori între mine și Castelnau. Îmi mărturisește toată considerația pe care o are pentru manuscris, pentru tot ceea ce a simțit parcurgîndu-i

paginile. A simțit ce trebuia : „Întorcându-te la Caracas, te-ai întrebat, probabil, dacă totul nu este un vis, o scorneală etc. Nu-i nevoie să ți se rescrie cartea și să se facă din ea un roman, trebuie să fie doar corectate greșelile de franceză, de ortografie sau de punctuație... Cartea ta are un timbru al ei specific, va rămîne intactă, va fi cartea ta, nu te neliniști. Etc.“

30 ianuarie 1969, sosește o telegramă : „Victorie. Contract semnat cu marele editor Robert Laffont entuziasmat. Stop. Voi urmări personal lansarea cărții mai-iunie. Stop. Urmează scrisoare. Jean-Pierre.“

Și soarele a reintrat în casă o dată cu telegrama prietenului meu.

Și soarele ne-a reîncălzit inimile la vestea că mi se va edita cu siguranță cartea.

Și soarele face să se nască un curcubeu de speranțe pentru că voi fi publicat de un „mare“ editor, Robert Laffont.

Deoarece încă dormeam la ora zece dimineața cînd a sosit telegrama (ne culcasem la ora șase, după închiderea barului *Scotch*), ne culcăm din nou cu telegrama lîngă noi. Înainte de a adormi, o mai citesc o dată, apoi îi spun Ritei :

– Minouche, așteaptă o secundă.

O sun pe fiica noastră la ambasada unde lucrează și-i dau extraordinara veste. Fericită, mă întreabă :

– Cine este editorul ? (Fata noastră citește mult.)

– Robert Laffont, trebuie să-l știi.

Bucuria îi dispare din voce cînd îmi răspunde : „N-am auzit de el. Trebuie să fie unul neînsemnat, căci, sinceră să fiu, nu i-am întîlnit pînă acum numele.“

Închid telefonul puțin dezamăgit, căci fiica mea nu-l cunoaște pe *marele meu editor*.

Ora șaisprezece. Clotilde vine acasă, Rita este la coafor. Citește și recitește telegrama.

– Robert Laffont un „mare editor“ ? Cred că exagerează, Henri, pentru că n-am auzit de el.

– Totuși, Castelnau este un tip serios !

– Poate că nu-i chiar așa. La ambasadă am întrebat-o pe o prietenă care citește mai mult decît mine și nici ea n-a auzit de Laffont. Este franțuzoaică și pariziancă pe deasupra.

Bizar.

Țîrrr, Țîrrr, Țîrrr... sună telefonul.

– Henri, sînt eu, Rita. Este adevărat, este un mare editor !

– Ce ? Ce spui ?

– Aici, la coafor, am găsit o revistă mai veche cu fotografia editorului tău. Pe o pagină întreagă.

– Vino imediat acasă.

– Nu sînt încă coafată.

– Nu-i nimic, vino în viteză, fetiço, te rog, ai să te coafezi mîine !

Un sfert de oră mai tîrziu, ne dăm seama că Jean-Pierre nu a exagerat cu nimic scriind „mare editor“.

E un număr din revista „*Jours de France*“.

Într-un birou somptuos, doi oameni : Robert Laffont și roman-cierul Bernard Clavel. Fotografii mari. Rîd și au de ce. Bernard Clavel, autorul lui Laffont, cîștigase cel de-al 63-lea premiu Goncourt. Un premiu care, se spune în articolul din revistă, îi va aduce o avere editorului (cu atît mai bine, va avea lovele să-mi publice și mie cartea), iar autorului drepturi ce se ridică la un milion de franci.

Aflu, astfel, că acest simpatic Laffont (în fotografie, parcă ar fi un june prim) și-a fondat editura în 1941. Este, deci, ceva serios !

Mai aflu că acest ultim laureat al premiului Goncourt, Bernard Clavel, a cunoscut la primele sale cărți decepțiile pe care le produc refuzurile editorilor sau strîmbăturile din nas ale criticilor.

Eu sînt un norocos atunci ! Nici un editor nu m-a refuzat și am găsit de la început unul de excepție. Mai rămîne de văzut cum va arăta nasul criticilor cînd se vor afla în fața cărții mele. Să sperăm că nu se vor strîmba a mirare.

Rita și cu mine le plasăm acum pe Clotilde și pe prietena ei în rîndul subintelectualilor ; cît de ignorante pot fi dacă nu cunosc numele unui editor atît de important, atît de mare cum este Robert Laffont, *editorul meu*. Rîzînd, Clotilde este de acord și pune imediat într-o ramă cele două pagini din revistă și le agață pe perete în biroul meu.

Ah, ce zi frumoasă ! Telegrama mult așteptată de la Jean-Pierre și revista care ne-a informat despre ceea ce mai era nevoie să știm pentru a fi pe deplin fericiți !

Și, astfel, intru pe poarta cea mare într-o lume necunoscută pînă acum pentru mine.

Într-o scrisoare primită de la Castelnau sînt rugat să vin pentru cincisprezece zile la Paris. Ar vrea, de acord cu Laffont, care dorește foarte mult să mă cunoască, să fac eu însumi, dacă voi fi de acord, cîteva tăieturi în manuscrisul mult prea lung și să revăd unul sau două pasaje care nu i se par prea reușite.

Sosesc, opt zile mai tîrziu, la începutul lui martie.

La Orly, mă așteaptă Castelnau. În timp ce dejunăm într-un

bistrou, îmi explică ce așteaptă de la mine : să scot *în întregime* câteva întâmplări, foarte interesante de altfel, pe care le-am auzit la ocnă.

– De ce ?

– Deoarece, Henri, câteodată povestești, pe zece sau douăzeci de pagini, istoria unui alt tip și cu aceste pagini, mai ales dacă sînt captivante, rupi povestirea aventurilor celui pe care-l urmărim cu sufletul la gură : Papillon.

– Am înțeles. Nimic altceva decît Papillon. O.K.

Hotărît lucru, înveți zilnic cîte ceva. Pentru că eu, cînd am scris „Papillon“, îmi spuneam : „Papillon, iar Papillon, tot Papillon, poate-i voi plictisi cu timpul. În schimb, adăugînd povestirea unuia sau a altuia, cartea va căpăta diversitate și va fi și mai interesantă.“ Dar cum Castelnau și editorul sînt de acord că este mai bine să le scot, voi face ce cred ei.

L-am întîlnit pe Laffont la editură și imediat ne-a legat o prietenie sinceră.

Este frumos, tip „tînăr zeu“, matur. Un om așezat, calm, cu maniere de diplomat, dar la care se simte că pasiunea arde în interior, fără să se exteriorizeze ușor într-un foc de artificii. Un mare senior, ce mai, care-l primește pe fostul ocaș ca pe un prieten și care, pentru a-l face s-o simtă într-un mod subtil, îl invită să dejuneze a doua zi, o zi de sîmbătă, nu la restaurant, ci în propriul lui cămin foarte burghez.

Nu voi uita niciodată acest dejun, primul cu adevărat excepțional pentru mine, într-un apartament somptuos de la marginea pădurii Bois de Boulogne. În toată viața mea n-am cunoscut decît lumea simplilor profesori sau a restaurantelor de lux. Dar într-un cadru și o ambianță atît de rafinată nu am pătruns niciodată.

Nu numai că nu-mi revin, că rămîn cu gura căscată, uluit, ci e vorba de mult mai mult, căci mă simt și astăzi profund emoționat de atenția pe care mi-au arătat-o, începînd chiar din ziua care a urmat primei noastre întîlniri, Robert Laffont și soția lui. În jurul mesei, Robert și familia lui, un bancher, Castelnau cu soția și, desigur, eu, Papillon.

Robert vorbește despre carte. Îmi spune că a fost atît de entuziasmat încît, începînd să citească manuscrisul în week-end, nu a putut să-l lase din mînă pînă duminică noaptea. Soția sa adaugă că, în timpul acestor două zile, nu a deschis gura și că nimeni n-a putut să se apropie de el.

Cel pe care-l descopăr în timpul acestui dejun este un om loial, de-o mare noblețe sufletească, generos. Exact contrariul omului de afaceri viclean, care nu caută decît să facă o bună afacere.

Nu-ți pot descrie, cititorule, toată frumusețea, comuniunea spirituală, emoția acestor momente. Dar poți să-ți dai seama singur de intensitatea sentimentelor pe care le simt descoperind o altă lume, o societate atât de diferită de cea pe care-o cunosc și, în plus, trăind o schimbare atât de neașteptată a vieții mele : sînt, într-adevăr, beat de fericire.

Să-i spui unui om care are un trecut ca al meu : „Valorezi cît oricare alt om, meriți atențiile cuvenite ființelor ieșite din comun, ești la locul tău aici, în mijlocul familiei mele, în casa mea, nu faci notă discordantă, sînt fericit să te am oaspete.“ Dar toate astea să nu i le spui direct, ci să-l lași să le simtă, fără nici unul din acele complimente inutile care mai mult dezgustă decît fac plăcere, și nimic, absolut nimic nu va mai putea ajunge pînă la sufletul acestui om cu o asemenea intensitate.

Și, lucru surprinzător pentru Laffont și Castelnau, iată că în conversația mea viitorul și succesul sperat al cărții trec pe planul doi. Cartea mi-a dat emoții atât de profunde și de frumoase încît mă simt deja răsplătit pentru efortul de-a o fi scris. Așa că încerc să-l atac pe bancher, prietenul lui Robert, și să-l conving, cu multă pasiune, să facem împreună o afacere cu languste în Venezuela.

Fac cunoștință, printre alții, și cu entuziasta Françoise Lebert, atașat de presă la Laffont. Nu a avut timp să citească manuscrisul, căci a fost trimis urgent în tipografie. Ne dăm întâlnire la ora șapte la *La Coupole*, cu Castelnau, ca să ne cunoaștem, iar acolo are proasta inspirație să-mi ceară : „Spuneți-mi, vă rog, în mare despre ce este vorba în cartea dumneavoastră.“ Așa se face că ne-am ridicat de la masă abia la ora unu și jumătate dimineața. A doua zi, îi telefona lui Castelnau : „Nu am petrecut niciodată o seară atât de formidabilă, sînt sigură de succes.“ Semn bun.

Mă întorc la Caracas plin de entuziasm.

Atît de entuziasmat încît, adîncit în gînduri, pe aeroport, re trăind tot ce s-a întîmplat, nu aud anunțindu-se plecarea avionului meu care decolează fără mine. Șaisprezece ore de așteptare. Telegramă Ritei.

Șaisprezece ore, timp în care, la cafenea, apoi la bar, apoi la restaurantul de la Orly, trec în revistă aceste extraordinare și foarte scurte trei săptămîni petrecute la Paris.

După dejunul de la Laffont, un alt dejun, la un mare intelectual francez, Jean-François Revel. Unul dintre oamenii cei mai importanți din Paris, mi-a spus Castelnau, remarcabil scriitor, filosof, căruia Laffont i-a dat manuscrisul să-l citească și care a fost și el atât de entuziasmat încît vrea să scrie ceva despre el.

Mă impresionează să mă duc să-l văd, cum mă impresionează și apartamentul, și familia lui. Un apartament pe malul Senei, luminos, vesel, armonios, plin de cărți, în aer plutind ceva care te face să simți imediat că numai sentimentele înălțătoare pot fi admise în această casă.

Jean-François Revel și soția sa mă primesc fără să afișeze nici măcar cea mai mică notă de superioritate. Nu-mi acordă azil la masa lor, ci mă primesc ca pe unul de-ai lor, de la egal la egal.

De mai multe ori, în timpul mesei, vorbesc despre „regenerarea“, despre „reabilitarea“ mea și Jean-François Revel este cel care mă face să înțeleg mai bine ca oricine, apreciind mai bine chiar decât mine situația, că nu trebuie să vorbesc așa despre „reabilitarea“, despre „regenerarea“ mea. Mă convinge că nu ceilalți, chiar tipii teribili pe care i-am întâlnit în viață, mi-au fabricat personalitatea, căci ea exista de fapt *dinainte*.

Reabilitat ? Regenerat ? Față de cine ? Față de ce ? Ceea ce am în mine, oricare ar fi importanța și valoarea acestor calități, ceea ce am ca forță a sufletului, a caracterului, a inteligenței, a gustului de aventură, a spiritului de dreptate, de prietenie, toate acestea au fost întotdeauna în mine. Toate acestea existau de la început, înainte de Montmartre și de ocnă, și fără ele n-aș fi putut niciodată să fac tot ceea ce-am făcut pentru a scăpa de „calea putreziciunii“ și n-aș fi făcut-o niciodată așa *cum* am făcut-o.

Și continuă spunându-mi că anumiți oameni cu o înzestrare superioară pot să te facă să vezi unele lucruri într-un mod diferit de cel în care tu le-ai văzut pînă acum, dar că ei nu te pot face să trăiești, să reușești, să domini împrejurările vieții. Nimeni nu m-a „regenerat“, căci, chiar dacă anumite circumstanțe ale tinereții mele au aruncat un văl asupra celui ce era în esența lui Henri Charrière, chiar dacă ele m-au făcut să duc, o anumită perioadă, o viață cu totul diferită, ceea ce aveam în mine s-a exprimat din plin în lupta pe care am dus-o pentru a scăpa de teroarea ocnei. Pierderea mamei mele a avut o influență determinantă asupra vieții mele, a explodat ca un vulcan în carnea mea de puști de unsprezece ani, nu puteam admite această monstruoșitate, o nedreptate atît de mare, eu, un băiat violent, hipersensibil, imaginativ, și nimeni nu poate spune, nimeni nu are dreptul să spună că fără această dramă, avînd alături de mine această prezență liniștitoare, această dragoste capitală pentru mine, pînă la vîrsta bărbăției, nu aș fi devenit cu totul altcineva, rămînînd totuși același. Un fel de creator, poate un inventator de sisteme moderne revoluționare, la care am visat atîta, un aventurier, da, un conchistador, poate, dar *în societate*.

Nu se regenerează ceva ce există deja, dar acest ceva poate să

aibă, mai devreme sau mai târziu, ocazia de-a se exprima plenar. Venezuelienii nu m-au fabricat așa cum sînt, dar mi-au dat șansa, libertatea, încrederea de-a alege un alt mod de viață, în care tot ceea ce aveam mai bun în mine și pe care justiția franceză l-a negat și condamnat să dispară s-a putut afirma într-o colectivitate normală. Numai pentru asta și le datorez o recunoștință eternă.

Și el îmi spune că nu trebuie să am complexe de inferioritate morală față de oamenii din această societate în care revin cu cartea mea, chiar dacă „Papillon“ va produce o explozie, iar aceasta nu trebuie să mă facă să mă cred, dimpotrivă, un om superior. Da, am făcut prostii, dar am fost pedepsit pentru ele. Ceea ce am făcut, însă, pentru a ieși din „calea putreziciunii“, toți acești oameni normali, cinstiți ar fi putut să facă, ar fi avut forța interioară, credința necesară ?

Nu, nu trebuie să mă gîndesc că, față de mine, care am suferit atît, toți acești oameni din Franța valorează mai puțin pentru că ei m-au trimis acolo, dar nici nu trebuie să mă gîndesc că, din cauza trecutului meu, toată lumea va avea dreptul să nu aibă încredere în mine, să mă disprețuiască și să-mi spună : „Taci, ești un nimeni, adu-ți aminte de unde vii“

Asemenea idei îmi trecuseră și mie prin cap cîteodată, dar, venind de unde veneam, după toți acei ani în care, la Curtea cu juri mai întîi, apoi peste tot, mi se spusese, mi se repetase la nesfîrșit că nu sînt decît drojdia societății, nu puteam fi liniștit, eram tulburat, nu îndrăzneam să cred cu adevărat în ele. A fost nevoie de oameni precum Castelnau, Laffont, Revel ca să pot, în sfîrșit, să mă privesc bine în față, ca într-o oglindă, și să privesc, în sfîrșit, fără neliniște, un om plin de defecte, desigur, dar un om, un om demn de ceilalți.

Venind spre ei era ca și cum m-aș fi apropiat de un fotoliu fără să știu dacă am dreptul să mă așez. Și ei mi-au spus : „Așază-te, ești la locul tău aici“

Toate acestea sînt, în sfîrșit, limpezi pentru mine în timp ce stau și aștept aici, la Orly, și-mi spun că atunci cînd voi reveni la Paris pentru lansarea cărții mele voi avea ocazia să înlînesc, desigur, și alți oameni de reală valoare.

Nu numai aventurierii pot fi oameni. Fiecare bărbat, fiecare femeie își are povestea lui, dar de oriunde ar veni, din orice zonă a societății sau a lumii, îi recunoști foarte ușor pe cei care nu au acceptat cu spinarea curbată morala curentă atunci cînd, analizînd-o, nu au găsit-o dreaptă.

Înainte de Paris

În sfârșit, aeroportul din Caracas, unde mă așteaptă familia împreună cu toți prietenii ținută la curent de Rita cu veștile pe care i le trimiteam zilnic.

– Am cîștigat, Minouche, totul o să meargă ca pe roate.

Și sărutări, și iar sărutări.

– Cartea va fi lansată la 19 mai. Laffont mi-a promis că primul tiraj va fi de 25 000 de exemplare.

Profesorul de franceză și aproape întreg „comitetul de lectură” se află aici.

– Azi nu a venit nici o oficialitate să te întâmpine, dar data viitoare va fi sigur televiziunea.

– Să nu exagerăm, spune Rita, totdeauna serioasă.

Rîd și numai acasă, în timp ce bem un pahar cu whisky, continui :

– Ei bine, vreți să vă spun cu adevărat ce gîndesc eu ?

– Haide, spune-ne.

– Cred, sincer, că atunci cînd voi reveni la Caracas, după lansarea cărții mele, televiziunea va fi la aeroport să mă primească.

– Ești complet nebun, dragul meu, spune Rita !

– Nu cred, sînt absolut sigur !

Și toți izbucnim în rîs, de acord cu toții că de data asta am exagerat.

Aprilie 69, un alt mic miracol. Coperta făcută de nepotul meu, Jacques Bourgeas, a fost aleasă dintre toate proiectele prezentate. Nimeni de la Laffont nu știa că acest concurent este nepotul meu. Cînd mi-am început aventurile, fiul surorii mele Hélène nici nu era născut. Timp de douăzeci de ani nu a știut nimic despre existența

mea și abia acum doi ani, în 1967, m-a cunoscut.

Și Providența l-a ales chiar pe el să conceapă coperta cărții mele, cartea unchiului lui, care atîția ani nici nu a existat pentru el !

Da ! Multe circumstanțe stranii s-ar părea că au favorizat nașterea cărții mele.

Și minunata aventură continuă.

O scrisoare a lui Castelnau, de pe 8 aprilie, îmi aduce la cunoștință că :

– reprezentanții lui Laffont, cu Mermet în frunte, au citit șpalturile cărții și sînt gata să o susțină pînă la capăt ;

– niște tipi de la Radio-Luxemburg cu care a vorbit mai pe îndelete sînt și ei foarte încîntați de carte și gata să-i susțină lansarea ;

– o fată formidabilă, Paule Neuvéglise, studiază posibilitatea publicării în avanpremieră a unor fragmente, în *France-Soir*.

Pe străzile Caracasului, seara, într-una sau două cafenele unde intru ca să strîng mîinile unor cunoștințe pe care știu că le voi găsi aici, mă simt cu sufletul plin, parcă, de un soare interior care iradiază o lumină puternică și agreabilă. Am chef să rîd, să fiu bun, gentil. Sînt oarecum dezolat că cei cărora le strîng mîinile nu știu nimic, nu simt cum simt eu că se pregătește ceva foarte important. Ei sînt aceiași, cu aceleași capete pe care le-au avut și ieri. Și eu, la fel. Dar, în aceste momente, cînd la orizont se ivește o speranță enormă, totul ți se pare că este la fel și nimic nu este la fel, nu mai știi bine cum te simți, ești în același timp fericit, neliniștit, agitat și senin.

La 22 aprilie, Jean-Pierre îmi trimite textul postfeței scrise de „unul dintre spiritele cele mai cultivate ale epocii noastre“, Jean-François Revel .

Sînt foarte emoționat citindu-l, dar și, mărturisesc, puțin surprins. Pentru că aici, simt asta, este vorba de marea literatură, de trecutul ei și de toate celelalte și să fiu considerat un fel de văr literar al unui episcop mort acum trei sute de ani, Grégoire de Tours, nu este oare prea multă onoare pentru mine ? În sfîrșit, dacă Castelnau spune că este poate textul cel mai perspicace din punct de vedere literar ce se va scrie vreodată despre cartea mea, nu-mi rămîne altceva de făcut decît să mă las cucerit de impresia de frumusețe pe care mi-a lăsat-o.

Chiar dacă, din acea zi, familia și prietenii îmi spun că sînt camaradul lui Grégoire de Tours.

* *Papillon*, „povestirea“ celebră astăzi a lui H. Charrière, a apărut însoțită de o „Prezentare“ semnată de Jean-Pierre Castelnau și de postfața sus-amintită a lui Jean-François Revel intitulată „Papillon ou la littérature orale“. (N. tr.)

Dar, aventura cărții este o adevărată aventură, frumoasă cum nu credeam că poate fi, tot așa cum, după toate cele pe care le-am trăit, nu credeam că niște pagini mîzgălite cu cerneală pot face să se ivească în viața unui om atîtea chestii neașteptate, ciudate, surprinzătoare, emoționante, extraordinare și, oricum, unele mai *vii* decît altele.

– Trăim, trăim, trăim, Minouche ! Trăim intens, nu-i așa, draga mea ? Nu știi dacă se vor vinde destule cărți pentru a recupera toate cheltuielile care s-au făcut pînă acum pentru ea, dar, într-adevăr, merită, nu-i așa, să trăiești toate astea ?

– Da, Henri, merită. O simt în adîncul sufletului meu. Nu pot să găsesc cuvintele cele mai potrivite pentru a-ți spune cît sînt de fericită pentru tine, mai întîi, pentru noi doi, apoi.

– Îți mulțumesc, iar la sfîrșitul lunii mai, vei vedea, francezii vor spune : „Nouă de cupă, domnule Papillon ! Luați tot. De data asta ați cîștigat.“

M-am dus la croitor să-mi fac un costum. Pe credit, nu se știe niciodată. Lucru nemaiauzit, a ținut să-mi facă două, unul pentru zi, altul pentru seară : „Sînt sigur că drepturile de autor vor fi suficiente pentru a vă achita factura.“ Și el crede în succesul cărții mele.

De Gaulle se retrage. Datorită acestui eveniment, cartea mea va ieși în lume în plină bătălie pentru alegerile prezidențiale, la sfîrșitul lui mai. Dacă ajung la Paris tocmai atunci, cine va mai avea timp să se ocupe de un Papillon necunoscut ? Poate că n-ar fi rău să atacăm ceva mai înainte. În momentul cînd vreau să-l chem la telefon, mă sună Castelnau : a avut și el aceeași idee ca mine. S-au hotărît să devanseze totul, așa că trebuie să fiu la Paris la începutul lunii mai.

Sînt așteptat, mi-a spus, *în toate sensurile cuvîntului*. Mai mulți ziariști din presă și de la radio sînt deja în alertă.

Deci, în cincisprezece zile voi fi din nou la Paris, cartea va ieși cîteva zile mai tîrziu. Da, Papi, nu mai sînt decît cîteva zile și vei lua tu însuși, în persoană, legătura cu ziariștii, criticii literari, radioul, poate cu televiziunea, și toate astea – presă, radio, televiziune – aparțin unui popor care numără mai mult de 50.000.000 de persoane.

Cum va fi primită cartea ta și cum vei fi tu primit ?

Căci cartea ta este povestea ta, cît se poate de adevărat, dar aventurile nu sînt numai ale tale. Capete de afiș vor fi și justiția, și poliția și, mai ales, sistemul penitenciar al unei țări ca Franța.

Numai ale Franței ? Poate mai mult, ale tuturor țărilor din lume, ale tuturor țărilor care, datorită cărții tale, vor fi nevoite să facă o

comparație cu propria lor justiție, poliție, cu felul lor de a-i trata pe cei pedepsiți în închisorile lor.

Căci, fii sigur de asta, cartea ta s-ar putea să fie devorată de Franța însetată să cunoască adevărul, să descopere, prin intermediul aventurilor tale, lucruri pe care le ignoră, și acesta ar fi prețul pe care ar trebui să-l plătească pentru a salvagarda liniștea publică, dar nu-i exclus ca Franța să-i întoarcă spatele, refuzînd să știe adevărul, acest adevăr prea supărător.

– Ei bine, nu ! Sînt convins că francezii, popor generos, preocupat să aibă o justiție adevărată și o poliție acceptabilă, care respinge cu dezgust orice sistem penitenciar asemănător cît de cît „ghilotinei uscate” despre care am mai vorbit, sînt convins că toți francezii vor citi cu atenție și pînă la capăt *Papillon*, căci ei constituie o nație care nu se teme de adevăr. Comuna din Paris mai există în subconștientul lor, iar urmașii celor care au gîndit și au scris Carta drepturilor omului și ale cetățeanului vor fi revoltați văzînd că aceasta nu se aplică, măcar cît de puțin, atunci cînd este vorba de reprimarea celor care au greșit.

Și dacă francezii, sînt sigur de asta, vor accepta, discuta și analiza actul de acuzare care este în fond cartea mea, toate țările vor fi interesate mai întîi de ce întîmplă la noi, pentru ca apoi să se intereseze de ce se întîmplă și la ei.

Știu bine că sîntem în 1969 și că în cartea mea vorbesc despre lucruri care s-au petrecut în urmă cu aproape patruzeci de ani. Știu bine că ocna nu mai există, *din fericire*, căci ea reprezenta, în acei ani '30, o rușine a Franței față de englezi, olandezi, americani și față de toate țările care știau de existența ei.

Știu bine că, printr-un raționament logic, *dacă ocna de la Cayenne nu mai există* și dacă eu am fost condamnat în 1931, mi se poate spune : „Domnule Papillon, ne vorbiți despre timpuri străvechi, despre Vercingétorix, despre legiunile romane. De atunci au mai fost Carol cel Mare, Revoluția din 1789 și multe altele ! Totul s-a schimbat : justiția, poliția, închisorile !”

Oare s-a schimbat cu adevărat totul ? Poliția, justiția, închisorile ?

Și afacerea Gabrielle Russier ? Și afacerea Devaux ?

Cu adevărat s-au schimbat chiar atît de mult ?

Oare pentru că un juriu nu mai este format decît din nouă momîi în loc de douăsprezece se poate spune că totul s-a schimbat ?

Oare nu în fața aceleiași Curți cu juri, conservată cu grijă, cu draperii și covoare de aceeași culoare, cu aceeași rînduială a judecătorilor, procurorului, acuzatului, cu aceiași jandarmi și același

public se joacă în fiecare zi soarta unor tineri, a altora mai în vîrstă sau chiar a unor bătrîni ? Şi asta nu în funcţie de anotimp, de timpul de afară, de forma sau de dispoziţia celor prezenţi ?

Oaăre, în ultimul an nu au mai fost curcani suspendaţi, oameni condamnaţi, morţi suspecţi ?

Nu, Papi, crezi că este cazul să glumeşti cu aşa ceva ? Toată lumea va înţelege, doar dacă nu preferă liniştea unei conştiinţe burgheze în locul adevărului, că ceea ce ataci tu povestind evenimente ale trecutului există încă, chiar dacă este mai puţin bătător la ochi.

Mai puţin bătător la ochi ? Nu prea cred. Ar trebui să citesc cu atenţie ziarele franceze. Şi nici măcar cu atenţie, titlurile ar fi suficiente.

Deoarece tipi precum Mayzaud vor exista întotdeauna.

Deoarece tipi ca alde Goldstein, adevărate discuri înregistrate pe quai des Orfèvres la nr. 36, vor exista întotdeauna.

Deoarece momii de juraţi, care, fără să fi văzut nimic, fără să fi trăit nimic, fără să fi înţeles ceva în viaţa lor, vor decide fără să aibă nici cea mai mică competenţă – „Acest domn este vinovat de faptele pentru care este acuzat, merită închisoarea pe viaţă” – vor exista întotdeauna.

De altfel, *ei există dintotdeauna*. Datorită experienţei acumulate într-o viaţă de om ştiu că este aşa. Aceeaşi poveste, acelaşi cîntec. Cînd diverşi tipi, tineri sau bătrîni, îmi povestesc ce au făcut sau ce li s-a întîmplat am adesea impresia că eu sînt cel ce a trăit toate astea. Cîteodată chiar îi întreb :

– Nu ţi-au spus asta, sau n-au făcut asta, sau ailaltă ?

– De unde ştii ?

Şi rîd de naivitatea lor atît de fermecătoare.

Papi, scriindu-ţi cartea, nu ţi-ai dat seama că ea poate deveni obiectul unei aprige dispute. Ai scris-o pentru a da o lovitură, pentru a cîştiga ceva bani, pentru bătrîneţea ta şi a Ritei, numai pentru asta, cel puţin aşa credeai. Dar, retrăind cei treisprezece ani de carceră, chinurile pe care le-ai îndurat, nu numai tu, ci şi mulţi alţii, le-ai impus dorinţa ta de a se şti adevărul şi de a se face, la urma urmei, dreptate. Nu. Sincer să fii, nu ţi-ai dat deloc seama.

Acum este prea tîrziu, bani sau nu, nu mai ai decît o datorie, să te arunci cu totul în încăierare, chiar dacă-ţi rişti liniştea, libertatea şi chiar viaţa.

Societatea din 1930 ar fi fost de acord ca un fost ocnaş ce revine ca un strigoi de la Cayenne să se scufunde în uitare, mizerie şi ruşine,

dar nu ar fi tolerat niciodată ca el să devină un domn, respectabil și respectat.

Numai că acum sîntem în 1969. Toți oamenii iubesc libertatea, adevărata libertate. Toți oamenii s-au săturat să fie una dintre miile de roțițe ale unci imense mașinării. Toți, fără excepție, de la americani la englezi, de la scandinavi la slavi, de la germani la mediteraneeni, vor să simtă viața, să aibă parte de o porție bună de emoții în aventuri, să se plimbe în pielea goală cînd vor, în comuniune completă cu natura. Am întîlnit aici, în Venezuela, tineri scandinavi, germani, spanioli, englezi, americani, israeliți. Îi văd pe unii sau pe alții în fiecare zi, am zeci de prieteni printre ei, fără să existe deosebiri de rasă, naționalitate sau religie, și toți, fără excepție, resping conformismul, sînt ostili față de legile care-i îngrădesc și nu-i cer Providenței decît un lucru : să mănînce, să bea, să poată face dragoste cînd au chef și nu atunci cînd cineva, chiar tatăl sau mama lor, le spune ce să facă.

Da, acest adevărat act de acuzare care este de fapt cartea mea, *Papillon*, nu reprezintă doar o provocare adresată poporului francez, ci o provocare a întregii lumi.

Aș vrea ca toți revoltații, toți contestatarii din lume să înțeleagă că sînt alături de ei, că-i iubesc.

Orizonturi fără sfîrșit, farmecul junglei, cîmpiile imense unde poți să încaleci pe cai nebuni, sălbatici, care pornesc în galop în orice direcție dorești ; să cauți un trib de indieni alături de care ai putea trăi, cîtva timp, la fel ca ei ; să iei un avion și să aterizezi în apropierea celor mai frumoase cascade din lume, mai mari decît cele ale Niagarei; să te duci cînd ai chef la cascadele Llovisna, unde cei cîtiva oameni care trăiesc acolo nu au drept muzică decît zgomotul căderii apei, cîntecul păsărilor, strigătul maimuțelor, al papagalilor și papagalitelor multicolore ; să iei un vapor și să ajungi, după ce-ai parcurs nouăzeci de mile, în mijlocul acestui lac imens constituit de sutele de insule de coral de la Los Roques ; să petreci ore, zile, săptămîni hrănindu-te doar cu peștii pe care-i pescuiești, cu langustele pe care le prinzi cu mîna ; să stai ore în șir admirînd fundul acestui lac atît de limpede încît distingi la cincisprezece metri adîncime langustele și caracatițele care se deplasează și de aici să treci în insulele Las Aves, cu miile de păsări atît de puțin sperioase din cauză că nu cunosc răutatea oamenilor, care vin și se cațără pe tine cînd stai culcat pe nisip, la soare.

Ei bine, ce ? O să mi se reproșeze că-mi plac toate astea ? Și cine o s-o facă ?

O să mi se ia dreptul de a vorbi și de a spune că, odată, aflîndu-mă

pe una din aceste insule, am petrecut mai mult de-o săptămână cu patru cupluri de tineri americani, dintre care unul de negri, veniți pe o mică ambarcațiune, nebuni de bucurie că motorul li s-a blocat tocmai aici, și că am trăit alături de ei într-o minunat de naturală și completă comuniune de spirit și de sex.

Cuplul de negri, frumoși ca niște statui de abanos, inteligenți, buni, deschiși, dăruindu-se și trăind în comun fără nici un complex sexual, acele fete blonde, care regretau că întreaga noastră comunitate era așa de mică, toate astea, pe care le-am trăit, cine ar vrea să le schimbe și cu ce ? Cu un cazier judiciar imaculat ? Cu o slujbă la o bancă sau într-o întreprindere oarecare, unde în loc de Papillon să fii Henri Charrière, cetățean la casa lui, respectând legile făcute de indivizi care le aplică doar *altora*, mulțumiți să poată ei înșiși să nu le respecte, deoarece ei fac parte din clasele privilegiate ? Ai, oare, nevoie de mulți bani ca să fii fericit toată viața când știi să te porți bine ?

Decît un cont gras în bancă, cred că este mai bine să ai o flacăra în inimă, un cont care nu se stinge niciodată, dacă el îți dă dorința de a trăi, de a trăi, de a trăi mereu și mereu intens.

Da, ora H a înfruntării se apropie, geamantanele sînt deja gata, am o nouă viză de trei luni pentru Franța. Voi ateriza din nou la Orly, dar, de data asta, nu va fi ușor să sosesc fără să fii remarcat. Castelnaud mi-a spus că va fi sigur un ziarist sau, poate, doi.

Mă gîndesc cu teamă doar la eventualitatea că, profitîndu-se de ocazie, să nu mi se anunțe interdicția de a sta la Paris.

Nu am vrut să fii însoțit în această zi de 9 mai 1969 cînd îmi iau zborul spre Paris. Numai Rita este alături de mine. Pe terasa aeroportului bem un ceai. Mă ține de mîna și mi-o strînge ușor, pentru ca privirea mea să n-o părăsească pe a ei. Nu vorbim, știe ce gîndesc : începînd de mîine, de la ora unsprezece, un crupier va scoate una cîte una cărțile. Căci, dacă am să fac banco pe data de 19 mai pentru apariția cărții, partida începe pe 10 mai, la ora unsprezece. Încă o apăsare a degetelor, o privesc și îi surîd cu toată încrederea.

Așa-i viața cînd două ființe se iubesc cu adevărat : nu au nevoie să-și vorbească pentru a-și spune miile de lucruri pe care le gîndesc, fiecare devine celălalt și așa se întîmplă și cu ceea ce ei gîndesc. Dacă există vreo îndoială, le ajunge să se privească pentru a fi siguri că sînt pe aceeași lungime de undă.

La un momnet dat, Rita surîde și are o privire puțin ironică. Înțeleg ce vrea să-mi spună : „Te-ai purtat puțin cam dur, adineauri, cu italianul. Gîndești ce-ai spus sau rîdeai de tine și de el ?” „Nu, am

fost serios și am spus-o fără răutate, nu știu cum de-ai putut să crezi așa ceva", îi răspund ochii mei.

Este vorba de un antreprenor italian care, acum o jumătate de oră, mi-a urat drum bun și, vrînd să discutăm ceva despre o afacere, m-a rugat să-l anunț cînd mă întorc la Caracas. Mi-a dat numărul lui de telefon.

Fără premeditare i-am răspuns :

– Mario, vei afla despre întoarcerea mea din ziare.

– Și de ce vor anunța ziarele întoarcerea ta ?

– Pentru că atunci cînd voi reveni la Caracas voi fi un om celebru.

Mario, un om cumsecade, a izbucnit în rîs, mulțumindu-se cu acest răspuns, fără să mă întrebe de ce, convins că am făcut o glumă. Și, totuși, așa gîndesc.

Megafoanele anunță : „Zborul Air France pentru Paris. Pasagerii sînt rugați să se prezinte imediat pentru îmbarcare.“

Cîteva sărutări, dar mai ales acele brațe în jurul gîtului meu, ca un prețios colier, și vorbele spuse la ureche, cu o voce foarte înceată, pentru a le auzi doar eu : „Să te gîndești la mine, noapte și zi, așa cum și eu voi fi cu tine noapte și zi... Să scrii imediat, dacă ai timp, dacă nu, să telegrafiezi.“

Iată-mă instalat confortabil într-un fotoliu de clasa I. Rita mi-a cumpărat biletul și mi-a făcut această surpriză ca să călătoresc comod. Avionul rulează încet. Am putut s-o mai văd timp de aproape două minute, cu brațul întins, agîtînd o batistă.

Să acționezi, să înfrunți o situație necunoscută și dificilă este întotdeauna pasionant. Dar cel mai intens nu te solicită chiar momentul luptei, ci *așteptarea* ei. Gîndurile ți se bulucesc în cap și-ți spui : „Ce se va întîmpla ? Cine mă așteaptă ? Voi spune asta, voi spune cealaltă, voi face așa sau așa.“ Și nimic nu se petrece cum ai prevăzut. Te trezești dintr-o dată în plină bătălie și numai atunci poți să găsești arma cea mai potrivită să-l neutralizeze pe adversar, să-l convingă sau să-l elimine. Nu ai decît un singur lucru să-ți spui : „Trebuie să trec, voi trece obstacolul, fie că sînt mai puternic sau mai slab decît cei ce vor să mă împiedice.“

Dacă mă gîndesc ceva mai bine, totul pare a fi împotriva apariției cărții mele în perioada prevăzută. Franța va fi în plină bătălie politică pentru alegerile prezidențiale. Este un moment mai mult decît important pentru majoritatea francezilor. Și tu ai vrea ca în afară de lupta politică să se mai ocupe și de lansarea cărții unui

necunoscut ? Și de ce nu, în clipele de înseninare, de calm. Vom vedea !

Oricum, cred că nu trebuie să am în vedere doar elementele negative care ar putea influența succesul lansării cărții mele. Mai este și aniversarea baricadelor din mai 1968.

Un moment de puternică înfruntare, când, la Paris, mai departe sau mai aproape de Paris, toată Franța, fiecare din cetățenii ei s-au aflat în fața, în spatele sau alături de baricade.

Acele baricade prin care contestatarii vroiau să facă să iasă din turnul de fildeș o anumită clasă de oameni și să-i oblige la dialog.

Acele baricade ridicate de-a curmezișul străzilor, al bulevardelor pentru a afirma că nu mai este posibil să te supui fără să înțelegi „de ce” trebuie să fie așa și să discuți zecile, sutele, miile de „de ce ?” care te apasă în fiecare zi.

Cîteva mașini arse, cîteva sute de ciomăgiți, de răniți, și de-o parte și de alta, și au fost nevoiți să iasă din turnul lor de fildeș cei ce pînă atunci nu aveau nici urechi, nici limbă, și au răspuns, atît cît erau ei capabili, atîtor „de ce”-uri, și au ajuns să aștepte ei înșiși un răspuns la întrebarea lor : „De ce ați ridicat baricade și ați ars mașini ?”

Mai 1969, aniversarea sîngelui clocotitor al tinerilor studenți francezi, aniversarea prea plinului de gaz acumulat și ținut ani de zile sub presiune. Aniversarea mării lovituri de secure dată copacului tabu în care druidul era cocoțat, aniversare a zilei cînd, în sfîrșit, cei din frunte au fost obligați să-i asculte pe oamenii care păreau a fi condamnați pe viață la tăcere.

De asta cred că tocmai acum este momentul meu, o dată predeterminată pentru ca și eu, condamnat la tăcere pe viață, să spun ce am de spus și să mi se dea puțină atenție.

– Mai doriți șampanie ?

– Nu, mulțumesc. Dar dacă aveți puțin camembert și vin roșu... Este posibil ?

– Da, se poate.

– Mulțumesc, domnișoară Air France.

– Mergeți la Paris ?

– Da.

– Sînteți venezuelian ?

– Da și nu.

Pleacă și revine imediat.

– Poștiți un camembert bun și un vin beaujolais. Sînteți, deci, de origine franceză și naturalizat venezuelian...

– Da, drăguța mea.

– Nu vi se pare ciudat să vă întoarceți în Franța deși aveți acum o altă naționalitate ?

– Puțin, dar asta-i aventura.

– Ați avut multe aventuri ?

– Destule și agitate.

– Vă rog, acum cînd mi s-a terminat serviciul, puteți să-mi povestiți unele din ele ?

– Ar fi cam lung, drăguța mea, dar în cîteva zile le vei putea afla pe toate dintr-o carte.

– Sînteți scriitor ?

– Nu, dar mi-am scris aventurile.

– Cum se numește cartea ?

– *Papillon*.

– De ce *Papillon* ? Este numele dumneavoastră ?

– Nu, porecla.

– Despre ce povestiți în cartea dumneavoastră ?

– Drăguța mea, ești cam curioasă. Doar dacă-mi mai dai puțin amembert am să-ți spun.

N-a durat mult. După un minut :

– Poftiți. Acum trebuie să-mi povestiți. De altfel, vreți să vă spun eu, cu toată sinceritatea ?

– Spuneți.

– Încerc aproape întotdeauna să ghicesc cu ce se ocupă, ce poziție socială au pasagerii de la clasa I. Ei bine, în cazul dumneavoastră nu m-am reușit. De cînd ați intrat mă tot întreb cine poate fi acest domn ?

– Și nu ați găsit nici un răspuns ?

– Nu. Am eliminat una cîte una toate profesiunile care se potriveau cu imaginea dumneavoastră și, în cele din urmă, am renunțat. Nu am găsit.

– Ei bine, am să-ți satisfac curiozitatea. Profesiunea mea este... *aventurier*.

– Nu mai spuneți !

Puștoaica se ridică și-i duce o pătură unei pasagere. Îmi spun că n-o ocazia să fac un test. O necunoscută, o fată care, datorită profesiei ei, călătorește mult, probabil că și citește mult, poate fi un bun termometru. Cu ajutorul ei voi lua temperatura lui *Papillon*.

– Micuța mea, am să-ți povestesc : este vorba de un tînr de douăzeci și patru de ani, băiat destul de drăguț și destul de rău pe deasupra, dar care are motive, sau cel puțin crede el că are, pentru a face dracului tot ce reprezintă ordinea și disciplina. Îl vezi pe acest tînr ?

– Da, foarte bine.

– Acest tînăr este judecat la Curtea cu juri a departamentului Sena pentru un omor în lumea interlopă pe care, de fapt, el nu-l făcuse și este condamnat pe viață.

– Nu-i posibil așa ceva.

– Ba da. Este condamnat să putrezească încetul cu încetul, pînă la moarte, în locul cel mai infect din lume, la ocnă, la Cayenne. Acest tînăr este trimis, în 1933, în Guyana, închis alături de alți nefericiți într-o cușcă cu bare de fier, în calele unui vapor construit special pentru așa ceva. Nu acceptă situația aceasta, evadează de două ori, ratează alte două sau trei evadări... În sfîrșit, după treisprezece ani de la condamnare, ajunge în Venezuela, liber. Acolo, redevine om, își face un rost în viață, se căsătorește, aproape se echilibrează. Treizeci și nouă de ani mai tîrziu, el, un fost ocnaș, revine la Paris cu o carte în care-și povestește viața, calvarul, celulele, evadările, eforturile, cei trei ani și jumătate de izolare, în care, de două ori, a fost aruncat într-un fel de cușcă zăbrelită, fără să aibă dreptul să pronunțe vreun cuvînt, în semiobscuritate, și unde se plimba în lung și în lat ca un animal, pentru a nu-și pierde rațiunea și pentru a putea, după ce va ieși, să pregătească o nouă evadare. Iată cartea mea, nici mai mult, nici mai puțin. Viața unui om la ocnă.

Stewardesa mă privește cu ochii ei mari, negri, holbați, nu spune nimic, dar simt că încearcă să descopere pe obrazul meu marcat de trecerea timpului alte lucruri care ar merita să fie cunoscute.

– Și ai avut curajul să spunei toate astea în cartea dumneavoastră ? Absolut tot ?

– Tot.

– Și nu vă e teamă să înfrunțați opinia publică, dumneavoastră, un...

– Poți s-o spui : un fost ocnaș.

Fata nu îndrăznește să-mi răspundă, dă doar din cap aprobator. Da, asta este. Eu, un fost ocnaș, un condamnat pe viață, pentru omucidere, un evadat cu toată prescrierea lui, revin la Paris, cu sufletul meu deschis așezat pe-o tavă, și doar peste cîteva ore voi prezenta această tavă poporului francez.

Din nou ochii mari și negri caută să pătrundă parcă într-ai mei. Fata este tulburată, ochii ei par să-mi spună : „Dar nu-ți dai seama de enormitatea a tot ceea ce faci ? De tot ce va fi răscolit !“

– Ce crezi, micuța mea ? Este vorba de curaj sau de sinucidere ?

– Fără să-mi pun asemenea întrebări, cred, totuși, că istoria asta va face vîlvă. Mai ales dacă e vorba de dumneavoastră.

– De ce ?

– Pentru că, atunci cînd vă vede cineva, simte că aveți ceva deosebit.

– Ai, într-adevăr, impresia că această poveste ar putea interesa ? Chiar în această Franță neliniștită, aflată în căutarea unui înlocuitor al lunganului Charlot ?

– Sînt sigură și aș vrea să fiu alături de dumneavoastră măcar pentru a trăi o parte din ceea ce veți trăi. Căci nu este posibil ca cineva în Franța să rămînă indiferent față de ce mi-ați povestit, mai ales dacă scrieți tot așa cum povestiți. Scuzați-mă că vă las, dar acum e timpul să mă duc la postul de gardă. Deși aș prefera să rămîn cu dumneavoastră. Credeți-mă. Pe mîine, noapte bună !

Cu amabilitate, se apleacă spre mine și, privindu-mă drept în ochi, îmi spune : „Vă îndreptați spre o mare victorie, sînt sigură, v-o doresc din tot sufletul“.

Testul a fost pozitiv. Doar cîteva fraze despre o mică parte din aventurile mele au fost suficiente pentru ca această fată să fie foarte interesată. Vor fi mulți ca ea.

Îmi întind scaunul. Nu pot dormi. Îmi înfășor picioarele într-o pătură pe care mi-am luat-o singur de deasupra capului. Nu am vrut s-o deranjez pe fata cu ochi mari, negri. Vreau să fiu singur.

Căci de acum mașinăria a pornit. Boeingul zboară, în noapte, cu 900 kilometri pe oră, peste Atlantic. Momentul este capital.

Eu îmi știu pe dinafară cartea, dar pentru ei, acolo, cine este cel ce sosește ? Un nimeni, un necunoscut.

Nu există, deci, decît un singur mod de acțiune : să merg direct la țintă.

- Mă prezint : Papillon.
- Profesiunea dumneavoastră înainte de a scrie cartea ?
- Mai întîi ocnaș.
- Apoi ?
- Ocnaș evadat, apoi ocnaș prescris.
- Naționalitate ?
- Venezuelian din Ardèche.

Da, un ocnaș evadat va sosi la Orly. Un om pe care poliția franceză l-a trimis foarte legal pe calea putreziciunii, pe viață. Chiar dacă prescripția este valabilă, asta nu înseamnă că nu ți se mai poate face nimic și că situația ta față de justiție și față de curcani s-a schimbat prea mult. Cu prescripție sau nu, ești încă un evadat din ocna. Nu te întorci pe furiș, căutînd un colțișor retras, unde, în liniște, să-ți sfîrșești viața, umil, bine ascuns în spatele zidurilor cît mai înalte cu putință ale grădinii tale ca să nu poți fi văzut și să nu fii nevoit să auzi lucruri dezagreabile.

Nu, vii cu o carte și în această carte scrii : „Francezi, iată oroarea de care ați avut parte timp de patruzeci de ani.“ Și în această carte ataci sistemul penitenciar, curcanii și chiar justiția unei țări de mai

bine de cincizeci de milioane de locuitori, ataci cele trei instituții pe care se bazează liniștea publică. Ei bine, frate, nu te crezi cumva prea grozav ? Fii atent să n-o dai în bară !

În plus, cartea ta nu va ieși discret în librării pe 19 mai. Sosești pe 10 mai la Paris (unde nu ai dreptul să pui piciorul pentru că ți s-a interzis șederea) și pe 12, după câte ți s-a scris, *France-Soir* începe să publice câteva fragmente. Adică, pe 12, într-un milion două sute de exemplare din *France-Soir*, Franța întreagă va afla de existența ta. Un ziar este citit de trei persoane, deci, frățioare, 3.600.000 de persoane, timp de opt zile, vor afla de existența unui anume Henri Charrière, poreclit Papillon, ocaș evadat din Cayenne, după o condamnare pe viață, prescrisă acum, și care, ca și cum ar fi foarte normal acest lucru, vine și spune : „În 1931, doisprezece dintre voi m-au șters de pe lista celor vii. Magistratii voștri reprezintă justiția voastră și securitatea voastră și, în 1931, a fost adus în fața acestora un tânăr numit Papillon. Acești magistrați au crezut tot ceea ce le-a spus poliția, au luat de bune interogatoriile și anchetele pe care aceasta le-a făcut. Acești magistrați și cele douăsprezece momii au permis o monstruozitate : să fie eliminat un tânăr de douăzeci și patru de ani din societate. Așa au crezut că trebuie procedat, s-au lăsat duși de nas de un polițist corupt. Apoi, tânărul a fost aruncat în mâinile administrației penitenciare, abandonat practicilor ei medievale, unde omul era tratat mai rău decât cel mai infect gunoi. Și a reușit, totuși, ca prin miracol, să reînvie. Și se află aici, tânărul de altădată, cu cei șaiszeci și trei de ani ai lui de acum, pentru a vă întreba : «Erați de acord ? Erați la curent ? Erați complici ?» Căci nici Albert Londres, nici alți ziariști eminenți, nici maiorul Péan din Armata Salvării nu au putut să vă înduplece să cereți ca imediat să se suprimă calea putreziciunii, această ghilotină uscată.”

Da, le voi spune toate astea. Da, le vor citi. Trebuie ca, împreună cu tine, să numere „unu, doi, trei, patru, cinci” în celulele și carcerele care ți-au mâncat anii tinereții.

Căci, după fragmentele ce vor apărea în avanpremieră în *France-Soir*, Papi, va trebui să te aștepți la orice. Vei fi solicitat de presă, radio, televiziune și toți aceștia nu vor accepta cu ușurință afirmațiile tale.

Așa că, mai întâi, le vei spune :

– Îmi permiteți să vorbesc ?

Credeți că am dreptul să exprim o opinie ?

Admiteți că este posibil ca un fost ocaș să devină un domn ?

Ați aruncat, ați îndepărtat vechile prejudecăți ale bunicilor voștri ?

Spuneți, pot respira liber în această Franță a anului 1969 ?

Sau trebuie să cer permisiunea ? Și cui ?

Căci este imposibil să nu le sară în ochi că pedeapsa nu era pe măsura faptei de care erai acuzat, chiar dacă ai fi fost vinovat. Dacă, în ciuda alegerilor, lumea se va interesa de tine, nu va fi ușor, frate.

De ce ? Pentru că o grămadă de tipi vor fi bolnavi gândindu-se că un fost ocnaș evadat – căci așa rămii încă în fața legii – își permite să vorbească despre toate astea chiar în propria lui țară care l-a condamnat. Asta mi se pare mai mult decât normal. Se vor auzi scrișnete de măsele într-o anumită clasă socială. Cîți vor reacționa ? Poate un milion, dar acest milion va face scandal. Toți acești conservatori care, privilegiați de soartă, găsesc că în lumea noastră totul este bun așa cum este, toți revanșarzii, toți închistații, toți cei ce nu pot admite că celelalte clase se modifică și evoluează. La fel ca și colonialiștii. Așa se întîmplă cu cei din Algeria sau din Maroc, care se indignează că nu mai au dreptul să-i facă „să lucreze din greu“ pe arabi și care-i califică pe toți cei ce gîndesc că arabii sînt oameni egali cu noi drept comuniști, sau utopiști, sau trădători față de Franța imperialistă. Această categorie de oameni admit să se suprimă, într-un fel sau altul, tot ceea ce le deranjează lor liniștea. Inventatorii închisorilor, ai caselor de corecție, care nu pot duce decât la ocnă. Vinovat sau nu ? Puțin le pasă. Într-un sistem odios și subuman ? Îi doare-n cot. N-aveau decât să nu facă asta sau aia.

„Nu aveau decât să nu...“ ăsta-i eternul laitmotiv. Cei ce acceptă să fie mai răi decât delincventul în aplicarea pedepsei. Cei ce regretă galerele, timpul cînd puteau condamna pe cineva doar pentru că ar fi fost „capabil de acest fapt“. Da ! vei avea ocazia să întîlnești astfel de oameni.

Totuși, au trecut aproape patruzeci de ani. Din fericire. În timpul războiului, mii de oameni cinstiți au cunoscut închisoarea, poliția, chiar justiția în anumite cazuri și, mai ales, au aflat cum ești tratat cînd nu mai reprezintă decât un număr.

Multe lucruri s-au schimbat, să sperăm, dar ceea ce este sigur este că, dacă voi fi întrebat de ziaristi, de cei de la radio sau televiziune, nu am dreptul să mă ascund după deget, *trebuie să spun adevărul*. Indiferent de consecințe.

Va fi exaltant, dar nu va fi totul roz. Înainte ! Trebuie să joci cinstit, chiar dacă asta ar avea repercusiuni asupra cărții mele. Pe dracu ! Chiar dacă, fiind prea precis, prea sincer, prea pasionat să apăr adevărul, va trebui să pierd succesul financiar al cărții, o voi face, trebuie, totuși, să se audă ce am de spus, trebuie să se afle ce am văzut. Chiar dacă, în loc să-mi pot cumpăra căsuța bătrîneților,

nu-mi va mai rămîne decît cu ce să închiriez două cămăruțe pe malul râului Ardèche, într-un loc înșorit.

Se ivesc zorile prin hublouri și abia atunci reușesc să adorm, liniștit, împăcat cu mine însumi că am luat această hotărîre.

– Puțină cafea, domnule aventurier ?

Ochii mari și negri îmi surîd cu amabilitate. Citesc în ei interes și simpatie.

– Mulțumesc, micuța mea. Dar ce e, s-a făcut deja ziuă ?

– Da, și ajungem în curînd. Cel mult într-o oră. Spuneți-mi, oca a fost desființată, nu-i așa ?

– Din fericire, acum douăzeci de ani.

– Vedeți, atunci numai simplul fapt că a fost desființată poate să însemne că francezii de azi vă vor da dreptate dinainte.

– S-ar putea să fie așa, micuța mea, nu m-am gîndit la asta.

– Credeți-mă, domnule, vă vor asculta, vă vor înțelege și, mai mult decît alît, mulți vă vor iubi.

– O doresc din tot sufletul. Mulțumesc, micuța mea.

„Vă rugăm să vă puneți centurile de siguranță. Începem coborîrea spre Orly, unde vom ateriza peste douăzeci de minute. Temperatura este de 19°C, cerul senin.“

Cerul este senin pentru toată lumea, dar pentru mine, ocașul care sosește și pe care unii îl așteaptă gata să-i deschidă brațele (să sperăm), iar alții poate cu pietre, cum este, oare, cerul Parisului ?

Destul cu întrebările ! Nu-mi pasă ! Am jucat toată viața, astăzi continui. O partidă frumoasă în perspectivă. Prin toți porii voi simți intens lupta cu cei care, mai bine pregătiți decît mine prin meseria și studiile lor, sînt gata să disece tot ceea ce eu am dezvăluit sau, mai degrabă, să încerce să interpreteze în maniera lor destinul pe care îl înfățișez, destinul unuia dintre sutele de ocași care au scăpat rechinilor.

Calvarul și adevărul îți aparțin.

Negru sau nu, cerul Parisului mă întîmpină cu o rază de soare, căci, ieșind din vază, îl văd pe Castelnau surîzînd emoționat și întinzîndu-mi, în timp ce mă îmbrățișează, *cartea mea*, primul exemplar din *Papillon*.

– Mulțumesc, Jean-Pierre. Așteaptă-mă aici, scriu ceva pe el și-l trimit imediat Ritei.

– Bine, dar repede. Sîntem așteptați.

– Unde ?

– La mine. Doi ziariști importanți. Am să-ți explic pe drum.

În momentul în care-l părăsesc, două flashuri mă surprind. Primele flashuri ale reporterilor fotografi.

– Este pentru *France-Soir*. Bun venit la Paris, domnule Charrière.

– Ai avut dreptate, Jean-Pierre, cînd o asemenea acțiune se declanșează informația se difuzează imediat la Paris !

Cartea este expediată. Îl văd pe Jean-Pierre puțin neliniștit :

– Henri, cum merge ? Nu ești înfricoșat de ceea ce urmează ?

– Nu, fii liniștit. Ar fi nevoie de mult mai mult pentru ca eu să fiu tulburat.

– Pentru că, știi, Parisul, ziaristii, criticii, nu sînt poate chiar așa cum te aștepti tu. Stiloul este cîteodată mai periculos chiar decît revolverul.

– Nu-ți face griji, frate. Sînt în plenitudinea forțelor mele. Ai încredere.

– De acord. Dar, te previn. Va fi dur, greu, te va consuma. Iar bătălia va începe chiar peste o oră.

– Îmi place treaba asta și am de partea mea două argumente : adevărul și dorința de-a învinge obstacolele cînd am dreptatea de partea mea.

– Cu atît mai bine. Haidem acasă.

Banco !

Și primii doi „trăgători“ ies din tranșee, în cazul de față se ridică din cele două fotolii aflate în salonul lui Castelnau. Cel ce ține mitraliera este nici mai mult nici mai puțin decît Jacques Laurent Bost, iar prietenul lui, voinicul cu pușca cu lunetă, se numește Serge Lafaurie.

Prezentările de rigoare. Nu am timp decît să-mi pun jos valiza în hol și trecem la masă pentru un dejun cît se poate de rapid, în timpul căruia aflu care sînt intențiile acestor doi domni simpatici și deschiși, trimișii revistei *Le Nouvel Observateur*, despre care îmi vorbise Castelnau pe drum.

Primul mic complex pe care nu-l las să se vadă îl constituie faptul că pînă atunci nu știusem nimic de existența lui *Le Nouvel Observateur*, despre care Jean-Pierre îmi vorbise ca despre o revistă foarte importantă.

Cei doi „trăgători“ care mă iau în primire de la sosire, după o călătorie de paisprezece ore, în care aproape că nu am dormit, după o schimbare completă de fus orar, de climă, de tot, au socotit, oare, că pot să mă învingă în condiții de oboseală prelungită ? Este posibil, pentru că Bost îmi umple de mai multe ori paharul spunînd că am neapărată nevoie de un întăritor după o călătorie așa de lungă. După ultima înghițitură, trecem în salon. Cafea. Whisky. Atacul a fost rapid.

Nu m-au învins decît prin simpatia pe care mi-au inspirat-o. Căci niște pungași mai simpatici, mai periculoși, mai superindiscreți sau mai supersceptici nu cred că poți să găsești. Focul încrucișat a durat exact șapte ore. Trei sticle de whisky n-au avut alt efect decît să-i facă pe Bost și pe Lafaurie și mai decîși în atac : „Este adevărat asta ? Nu-i adevărat ? Puțin ? Mai mult ? Mult, deloc !“ Cele două ființe

care m-au supus unui adevărat interogatoriu demn de Biroul Federal de Investigații întorceau în mod machiavelic întrebările pentru a părea diferite, chit că erau aceleași. Jos pălăria ! Niște adevărați maestri în modul cum știu să descoasă pe cineva.

La sfârșitul interogatoriului, transpirat, cu cămașa ieșită din pantaloni, trecuseră aproape douăzeci și trei de ore de cînd nu mai dormisem, dintre care șapte le petrecusem răspunzînd la întrebări.

Ia te uită, „afacerea“ începe bine ! Dacă aș fi încasat cîteva lovituri și ar fi lipsit simpația și sticlele de whisky, aș fi crezut că mă aflu cu patruzeci de ani în urmă, pe quai des Orfèvres, la nr. 36.

Am avut satisfacția să-i însoțesc pînă la mașină, rămînînd cu impresia că erau mai obosiți decît mine. Asta, oare, pentru că nu au rezistența mea la băutură ?

Ne-am despărțit mulțumiți unii de ceilalți. Jean-Pierre îmi spune :

– Hai să ne culcăm. Cred că ești sfârșit.

Începe să rîdă ca un copil cînd îi răspund :

– Nici vorbă. Ca să ne remontăm, hai să mai bem un păhărel într-un bar.

În zgomotul muzicii, se apleacă la un moment dat spre mine și îmi spune pe un ton confidențial :

– Papi, cred că am cîștigat, presimt asta.

La ora trei dimineța, după ce am mai colindat prin niște baruri, ne întoarcem la el acasă. Mă voi culca în camera lui Jean, fiul lui. Îl ia așa cum e adormit în brațe și-l așază pe canapeaua din salon punîndu-i doar o pernă și acoperindu-l cu o pătură.

Mă întind în cearșafurile impregnate încă de căldura corpului puștiului de unsprezece ani. Și mă scufund dintr-odată într-un vîrtej nebulos, în care tipul cu mitraliera și cel cu pușca cu lunetă dansează în jurul meu într-un ritm îndrăcit, ca niște indieni sioux, ale căror strigăte sînt de fapt întrebări care pîrîie ca niște rafale de arme automate.

– Scoală-te, Papi !

Ordinul dat cu blîndețe este însoțit de o bătaie ușoară pe umăr. Castelnau se află lîngă mine, în picioare, îmbrăcat și cu cravată.

– Cît e ceasul ?

– Nouă.

– Seara ?

– Nu, dimineța.

– Ești nebun, băiete ! Și iresponsabil ! Ai curajul, așa de liniștit, să mă scoli la ora nouă dimineța ? Cară-te de aici, și repede !

Și-mi înfund capul în pernă, acoperindu-mi urechile cu marginea

ei. Tipul, inconștient, mă atinge din nou, de data asta în coaste. Ca un diavol ce iese dintr-o cutie de jucării, mă ridic în fund, gata să fac un salt pentru a-l arunca pe nebunul ăsta din cameră. Păstrându-și surîsul pe buze, îmi spune :

– Este îngrozitor, așa e. Dar tu ai dorit-o. Este greșeala mea, ca și a ta. Nu mai putem da înapoi, o mulțime de oameni te așteaptă.

La dracu ! Și iată-mă luat pe sus de un veritabil taifun din mările tropicale. Parisul, un paradis ? Nu, un monstru care, descoperind omul actualității, vrea să-l devoreze de viu. Cu François Lebert și Castelnau după mine, fugim, ne ducem, ne întoarcem, răspundem la telefon, acceptăm, refuzăm. De ce am acceptat, de ce am refuzat ? Dar lăsați-mă să mai și respir.

– Oare, noi, ceilalți, ziaristii, noi respirăm în timp ce fugim după dumneavoastră ?

– Dar nu-i vina mea !

– Ba da, dumneavoastră sînteți vinovatul ! Eram liniștiți cu articolele noastre despre candidații la președinție, puteam dejuna în liniște cu un autor consacrat, cînd, hop, sosiți dumneavoastră ! De unde, oare ? De acord, se știe, din ocnă, după o ședere în Venezuela. Și nu numai că sosiți, dar sosiți lansînd o sfidare tocmai instituțiilor noastre care sînt considerate tabu. Veniți să ne agasați, de fapt, și mai aveți tupeul să cereți să fiți lăsat în pace ? Dar asta este mai mult decît inconștiență ! Nu știți nimic despre nimic, stimate domn, dumneavoastră care veniți din capitala liniștită a Venezuelei.

Aici este o altă lume. Ne aparțineți zi și noapte, sînteți actualitatea momentului, felul principal al acestei mese bogate din care toți trebuie să ne înfruptăm pentru ca apoi să-l facem cunoscut publicului, dulăul care-și așteaptă hrana zilnică. Sînteți actualitatea în actualitate, cu toate nuanțele ei, cu punctele de vedere și concluziile acceptate sau respinse de cei care vă chestionează. Doar nu credeți că un reporter, cînd vă trage de haină pe scară, cînd vă împedică să porniți cu mașina, cînd vă așteaptă la ieșirea de la editură, cînd stă de pază la ușa W.C.-ului, cînd descoperă unde vă duceți să mîncăți în grabă o friptură, cînd vă însoțește în ascensor, cînd vă adulmecă urma asemenea unui vîntor care-și pîndește vînatul, cînd, urmărindu-vă pe stradă, visează că intrați la frizerie, unde, profitînd de faptul că sînteți imobilizat vreo douăzeci de minute, ar putea să vă pună cîteva întrebări, nu are altceva mai bun de făcut ! Doar nu credeți că noi, ăștia, toți cei ce lucrăm cu informațiile, facem toate astea doar pentru plăcerea noastră sau pentru ochii dumneavoastră frumoși !

– Atunci, de ce ?

- Din dragoste pentru meserie. Pentru că sperăm că vom avea ocazia să scriem un articol mai lung decît ceilalți confrăți despre lucruri necunoscute încă. Pentru că trebuie să demonstrăm că nu sîntem mai proști decît șmecherii care au reușit să vă vadă la răsăritul soarelui. Dar și din conștiință profesională, pentru că nu vrem să fim certați de patron și să-l auzim cum ne spune cu vocea aceea care parcă te mușcă : „Toate ziarele au reușit să obțină un interviu, numai voi, voi n-ați adus nimic ! Sînteți imbecili sau incapabili ?”

- Iartă-ne, șefule, am vrut să-i respectăm omului somnul prea scurt, părea dărîmat de tot !

- Chiar dacă este dărîmat, supt pînă la măduvă, clătînîndu-se pe picioare, nu ne putem permite să-i respectăm viața particulară ! Sînteți nebuni, complet nebuni ! Nu are dreptul să doarmă cînd vrea, nici să mănînce cînd vrea și unde vrea. Ne aparține în primul rînd nouă, pentru ca apoi să hrănească curiozitatea publicului. Fiind actualitatea întruchipată, el trebuie să fie tot timpul la dispoziția noastră, ca să putem prezenta această actualitate sub toate aspectele care ne plac nouă și cititorilor.

Nici o masă fără ziariști, unul sau mai mulți, nici o masă fără o personalitate marcantă. Unele dintre aceste întîlniri sînt pline de farmec. De exemplu, cea cu Paule Neuvéglise (*France-Soir*), care vine din Nouméa și care, fără să mai treacă pe acasă, vine cu un magnetofon în brațe. Totul se petrece la *La Cafeteria*, rue Mazarine. Personalitatea, inteligența, finețea, tonalitatea atît de plăcută a vocii, magnetofonul care se încorporează să nu funcționeze, privirea deschisă și directă, în care citesc o adevărată simpatie, toate astea mă trezesc de-a binelea și mă dinamizează. Și vorbesc, și vorbesc, cu bucurie, cu sinceritate. Să-mi deschid sufletul în fața unei sensibilități atît de adevărate mi se pare odihnitor și captivant.

La un dejun, un tip cu o ținută ireproșabilă, slab, cu o privire deschisă, se îndreaptă spre mine cu mîna întinsă : „Auguste Lebretton“. Și vorbim, și vorbim, și fug la editură pentru a semna cîteva dintre cele trei sute de cărți pe care le trimit ca exemplare de protocol și la presă, și ascult lista celor ce doresc să mă vadă și pe care trebuie să-i întîlnesc, și dau ziua bună tuturor celor din birourile lui Laffont, toți amabili, care lucrează de două luni pentru a pregăti lansarea cărții mele.

Fumez, fumez, semnez, semnez, vorbesc, vorbesc, ascult întrebări, răspund și iar răspund, fără să mă uit cine mă întreabă, și asta timp de zile, zile și nopți, în birouri, pe stradă, în cafenele, la restaurant, pe o bancă în Pigalle, pe o bancă pe Champs-Élysées, și fotografiile atît de liniștiți care îi însoțesc pe reporteri, și paharele de whisky băute în picioare, lîngă bar, unde, între două înghițituri, pe

jumătate sufocat pentru că am înghițit prea repede, răspund la o întrebare :

- Dar bine, m-au făcut să îndur un supliciu demn de Evul Mediu.

- Nu-i posibil ! Sîntem, totuși, în Franța !

- Exact, tocmai pentru că Franța era țara drepturilor omului și ale cetățeanului totul părea și mai monstruos decît în altă parte !

Zdrobit ? Obosit ? Răgușit ? Nu, extenuat, acesta-i cuvîntul cel mai potrivit, extenuat fizic și spiritual. La ore tîrzii din noapte mă prăbușesc pe patul lui Jean, fiul lui Castelnau, care-l ia pe umăr ca să-l culce pe canapeaua din salon, de abia avînd puterea să-mi scot cravata și pantofii înainte de a cădea într-un somn de plumb.

Și, în mijlocul acestei furtuni, al acestui taifun care mă poartă ca pe un pai, în momentul cînd trebuie să privesc și să răspund la stînga, la dreapta, sus, jos, unor bărbați, femei, ziare, reviste, cînd sînt obligat să vorbesc la radio, să înregistrez secvențe de zece minute care vor fi transmise zilnic, timp de aproape două săptămîni, cînd ajung să am privirea rătăcită și limba atîrnîndu-mi, cînd rămîn aproape fără voce și cînd intru din farmacie în farmacie ca să găsesc un remediu pentru tenori, în momentul în care încerc să înțeleg unde sînt, cînd mă întreb dacă trebuie să răspund neapărat prezent oricărei solicitări sau dacă îmi pot permite s-o iau uneori la goană, cînd mă aflu deci în mijlocul acestui adevărat vulcan care mă aruncă împreună cu lava și fumul său pe undele informației internaționale, poșta îmi aduce un plic din care aflu că Nénette, Nénette a celor douăzeci de ani ai mei de odinioară, trăiește. Și plec ca un nebun, în mașina hodorogită a lui Julien Sarrazin, soțul Albertinei, la Limeil-Brévannes, unde este internată în spital.

Plîng de emoție revăzînd-o pe ființa pe care-am părăsit-o fără voia mea acum aproape patruzeci de ani, fără să mai știu nimic despre ea de atunci și regăsind-o îmbătrînită, bolnavă, slăbită din cauza unui accident, dar avînd în ochi aceeași flacără a curajului și corectitudinii. Și ea plînge. Îmi golesc buzunarele de puținul pe care-l conțin și plec în goană spre gloata care mă așteaptă, promițîndu-i că voi reveni și că n-o voi mai abandona niciodată, angajament pe care am reușit să mi-l țin.

Și cum după una caldă trebuie să vină și una rece, sînt invitat la poliție, quai de l'Horloge, să mi se aducă la cunoștință, în mod oficial, interdicția de ședere în Paris. Nu din întîmplare, este același birou de la Conciergerie unde, acum trei ani, pentru a nu trebui să aștepte prea mult, Castelnau a însoțit-o pe Albertine Sarrazin, căreia i se interzisese, și ei, șederea în capitala Franței.

În această vînaătoare cu ogari în care eu sînt cerbul, se ivesc și

scurte momente de acalmie. Un dejun de neuitat cu Claude Lanzman, un sărut de la minunata Judith Magre. Iar pentru *Radio-Luxembourg* mă răpește Pierre Dumayer. Puțin după aceea un alt interviu, apoi, seara, o reuniune la Daniel Mermet, șeful departamentului vânzări de la Laffont, care vrea să-mi prezinte atât de dinamica lui echipă de reprezentanți care parcurg în lung și în lat toată Franța. Toți sînt plini de entuziasm : „Haide, Papillon, sîntem ai tăi !” Cu o asemenea echipă nu se poate să nu vindem ceva cărți, altfel ar însemna să nu mai poți spera în nimic bun pe lumea asta.

Sînt la Combs-la-Ville, la nepoții mei. Este 18 mai. Tot ceea ce am povestit pînă acum am trăit în decurs de opt zile. În fiecare zi, fragmente din carte au apărut în *France-Soir*, cu fotografia mea. Astfel, întreaga Franță cunoaște în cîteva zile nu numai aventurile lui Papillon, ci și moaca lui. Este duminică, totul a fost atât de rapid, atât de grandios, atât de neașteptat încît am avut nevoie de zece ore de somn pentru a mai recupera puțin din energia consumată. Voi petrece o minunată zi de odihnă la nepoții mei, împreună cu cele două fete ale lor, ce-l privesc cu multă curiozitate pe acest unchi despre care vorbesc ziarele și a cărui voce o aud mereu la radio.

– Un anason, unchiule ?

– Da, un Rocard. Îmi va face bine în această oază de liniște de 24 de ore. Și cînd mă gîndesc că totul va reîncepe mîine !

– Să te aștepți și la mai rău decît pînă acum.

– Ce, ești nebun ! Nu poate fi mai rău !

– Ai să vezi, va fi mult mai rău. Va fi de nesuportat !

Țîrrr, țîrrr, țîrrr... Soneria telefonului nu mă tulbură. Nu poate fi pentru mine. O voi suna mai tîrziu pe Rita, la Caracas, să-i spun că bomba cărții a explodat mai tare decît am crezut.

– Da, este aici, răspunde Jacques. Vi-l dau. Unchiule ! E Castelnau, are să-ți transmită ceva din partea lui Laffont.

– Ești drăguț că m-ai sunat. Da, recuperez puțin. Frumoasă zi de duminică, nu-i așa ? Ești în week-end ?

– Pregătește-te să apari la televiziune, peste trei ore. Ești invitatul lui Gaston Bonheur la emisiunea „Invitatul de duminică”. Invitatul este el, dar el te invită, la rîndul lui, împreună cu alte personalități. Este o mare onoare pentru tine și un lucru foarte important pentru lansarea cărții tale. Vin să te iau sau vii singur ?

– Vin eu.

Și pun receptorul în furcă.

– Ce se întîmplă ? mă întrebă Jacques.

– Sînt invitat la emisiunea „Invitatul de duminică” de către Gaston Bonheur. Asta-ți spune ceva ?

- Dar e fantastic, unchiule, ai o șansă nemaipomenită !
- Deci trebuie neapărat să mă duc ?
- Alergînd, unchiule, alergînd !
- Ai să apari la televizor ? mă întreabă entuziasmate puștoaicele.
- Da, o să mă vedeți peste cîteva ore pe ecranul televizorului vostru.

Televiziunea franceză este o televiziune de stat. Iar eu, un fost ocnaș evadat, voi putea să vorbesc în toată libertatea în fața camerelor de luat vederi ale acestei televiziuni oficiale, ca orice alt cetățean. Este de necrezut și, totuși, adevărat ! Asta-i Franța de azi ! Aceeași Franță care, în 1931, m-a aruncat într-un puț fără fund pentru a putrezi acolo, aceeași Franță vrea să știe, azi, adevărul, acceptă dialogul, față-n față cu minc. Jos pălăria !

Emisiune extraordinară pentru mine. Cel ce m-a invitat este un intelectual foarte cunoscut, autor de succes, plin de finețe și de cordialitate, fiu al unor institutori, ca și mine. Cu o generozitate puțin obișnuită, mă prezintă întregii Franțe spunînd : „Amîndoi sîntem fii de institutori de provincie, veniți la Paris. Două destine cu totul diferite. Eu, Gaston Bonheur, intru în mediile intelectuale și jurnalistice și reușesc să-mi fac o carieră. El, Henri Charrière, poreclit Papillon, trece în fugă prin același Paris și ia drumul ocnei, condamnat pe viață. Acest fost ocnaș, redevenit astăzi un om ca și ceilalți, vă va povesti ceva din extraordinara lui aventură.“

După discuția condusă în mod strălucit de Jacques Ertaud, am lacrimi în ochi atunci cînd îi strîng mîinile lui Gaston Bonheur și părăsesc platoul televiziunii.

La bistrou, în fața unui pahar de whisky, toți cei ce m-au întovărășit îmi mărturisesc prin ce emoții au trecut cînd eu am pătruns în studio : „nu este obișnuit cu așa ceva“, „chestia asta îl poate bloca pe oricine“ etc. Ei bine, nu, sincer să fiu, m-am simțit în largul meu. Trecusem cu succes, eram convins de asta, și ei la fel, trecusem deci un examen dificil pentru viitorul și succesul cărții mele.

Mi se atrăsese atenția, dar nu-mi imaginasem ce repercusiuni explozive poate să aibă această emisiune. A doua zi, luni, taifunul mă înhață din nou, de două ori mai puternic. Și radioul, și ziarele, toți, fără excepție, cer, publică interviuri, cer din nou, revistele se amestecă și ele, televiziunea, *Paris-Match* mă fac să alerg în toate direcțiile, ziua, noaptea, de la Pigalle la Bastille, chiar și într-o școală primară, unde le vorbesc unor puști de unsprezece ani despre libertate, ceea ce va produce un tărăboi imens la direcțiunea televiziunii, încît această secvență va fi tăiată cu indignare dintr-un reportaj.

Cum ? Cine se crede acest tip ? Un ocaș evadat să dea lecții despre libertate copiilor noștri ? Au înnebunit cu toții sau ce naiba se întâmplă ?

Dar în această viață cu adevărat nebună, cînd reușesc să dorm cel mult patru ore pe noapte, trăiesc și ore de excepție. Un ceai luat la sfîrșitul unei dimineți la Simone de Beauvoir. Sînt profund emoționat și impresionat că stau alături de ea. Respir în atmosfera pe care o degajă marea clasă a acestei femei, spiritul ei. Și, în acest budoar mobilat cu atîta delicatețe, unde cel mai mic detaliu este pentru mine un poem, alături de această ființă care, cu multă înțelegere, îmi spune lucruri amabile, îmi pune întrebări cu vădit interes și blîndețe, îmi dau seama deodată, fără să mă fi gîndit pînă acum la acest lucru, unde mă aflu, cu cine, dar și de unde vin, și cu cine am fost acolo. Și acea abjectă carceră a Recluziunii de la Saint-Joseph, păzită de mutre-sadice, îmi apare deodată cu o halucinantă precizie chiar deasupra pianului, în spatele unei delicate dansatoare din porțelan de Boemia, apoi dispare încet, încet pentru a nu lăsa decît ziua de azi, această clipă privilegiată, în această casă în care statueta pare că mă întîmpină surîzîndu-mi la fel cum îmi surîde Simone de Beauvoir care-mi spune : „Drumul parcurs a fost lung și spinos, nu-i așa ? Dar ați ajuns la liman, asta-i important. Odihniți-vă aici, în liniște, la o prietenă.“ Gîtul îmi este atît de uscat de emoție încît, în loc să-i mulțumesc, trag din țigară și înghit cu greutate fumul. Sosește Claude Lanzman și mergem să dejunăm toți trei într-un bistrou select...

Și iau totul de la capăt, și *L'Express*, și *Minute*, și Yvan Audouard cu al său *Canard Enchaîné*, și *Elle*, și *Figaro Littéraire*, și iarăși *Europe N° 1* și din nou *Radio-Luxembourg*, și cei despre care nu-mi mai aduc aminte pentru că nu-i vedeam, nu-i mai vedeam. Taifunul ia proporții, mă aflu în centrul lui, îi aparțin, sînt al altora, mă duc unde sînt chemat, mă așez unde mi se cere și, cu toate că am spus tot ce aveam pe suflet, sînt din nou prizonier, dar, de data asta, prizonier al faimoasei mele cărți.

Am reușit să-i telegrafiez Ritei : „Totul merge formidabil, mare succes, te îmbrățișez.“ A doua zi primesc o telegramă : „Presa din Caracas mi-a dat știri despre succes. Bravo.“ Și mă gîndesc rîzînd la italianul meu de la aeroport, Mario. Cel mai surprins este, desigur, el.

În fiecare zi văd ziarele, revistele. *Le Nouvel Observateur* a publicat șapte pagini pe cîste cuprinzînd interogatoriul celor doi franc-tirori. În *Elle* un articol minunat al lui Lanzman. Și chiar academicianul François Mauriac scrie în *Figaro Littéraire* : „Acest nou confrate este un maestru.“

Rîzînd, îi spun lui Castelnau :

– Sper că nu-mă vor duce și la Academia Franceză în zilele următoare.

– Fii liniștit, s-au văzut altele și mai rele, îmi răspunde serios, ca un papă.

Douăzeci și șase de zile de nebunie, douăzeci și șase de zile în care necunoscutul care eram a devenit celebru, adoptat, răsfățat, vedetă, chiar în această țară, de aceiași oameni, în același Paris care m-au condamnat să crăp, ca pe multe alte mii de nefericiți, în Guyana. Este dificil să fii vedetă.

Și cărțile se vînd, 3000, 4000, 5000 de exemplare pe zi.

Da, am cunoscut multe vedete ale scenei, ale ecranului, ale spectacolului. Da, internat la spitalul american din Paris, un om de talia lui Peter Townsend a venit să mă salute. Da, la prietenii mei Armel și Sophie Issartel am dejunat cu unii dintre cei mai faimoși oameni din lume. Da, un pictor milionar, Vincent Roux, prieten cu strălucitul avocat Paul Lombard, mi-a pus la dispoziție apartamentul său, unul din cele mai elegante din Paris. Da, toți acești oameni privilegiați de soartă au dorit să mă aibă oaspete.

Dar cu toate aceste onoruri rămîn cu picioarele pe pămînt. Am văzut mult prea multe lucruri în viața mea, și dintre cele mai rele, și dintre cele mai bune, pentru a nu mă gîndi că această lume strălucitoare este amabilă cu mine acum pentru că sînt un personaj al momentului. Dar, după asta, cînd, în ordinea firească a lucrurilor, alte evenimente vor trece pe primul plan al actualității, cum voi mai fi privit ?

Și ce rămîne important pentru mine, emoționant, este momentul în care o midinetă, un hippy simpatic, un muncitor cu cămașa asudată vin să-mi strîngă mîna, să-mi spună bravo și să-mi ceară un autograf pe-o carte sau pe-o bucată de hîrtie.

La 6 iunie, mă întorc la Caracas, epuizat, dar fericit, lăsînd în urma mea un Castelnau și o Françoise Lebert aproape la capătul puterilor. La sosire, televiziunea se afla la aeroport.

Ce drum am parcurs de la primii mei pași de om liber făcuți pe acest pămînt la ieșirea din închisoarea de la El Dorado !

Venezuela, unde Rafael Caldera, președintele republicii, m-a primit în particular, ca și episcopul Caracasului, unde toți ziariștii, cu cîteva excepții, bineînțeles, m-au sărbătorit în articolele lor, unde intelectuali de valoarea lui Uslar Pietri mi-au elogiât cartea, un loc special între aceștia ocupîndu-l Otero Silva, scriitor distins și proprietar al unuia dintre cele mai mari ziare din America de Sud ; Otero Silva și soția lui au fost aici adevărații nași ai cărții mele, pe care i-au trimis-o și lui Pablo Neruda, iar acesta mi-a făcut onoarea

să mă felicite personal. Fără a mai vorbi de radio și televiziune, unde un *show-man* atît de prestigios precum Renny Ottolina m-a prezentat în termeni mai mult decît entuziaști.

Liniștit la Caracas ? La odihnă la Caracas ? Aiurea ! Nu trecuseră nici zece zile de cînd mă întorsesem că reporterii de la *Paris-Match*, veniți special de la Paris, mă antrenează într-un adevărat pelerinaj în Guyana, în Insule și în locurile pe unde am trecut în evadările mele. Mergem în Trinidad, unde-l regăsesc pe Master Bowen, avocatul care m-a primit în timpul primei mele evadări, la Georgetown, unde-i întîlnesc pe vechii mei prieteni Pierrot le Fou și L'Horloger, acum cu părul alb, și la închisoarea din El Dorado, unde nu numai că-i regăsesc pe unii dintre foștii mei camarazi, eliberați și închiși din nou, dar reporterii reușesc să descopere și să fotografieze în registrul de intrări numele meu, data sosirii și cea a eliberării.

Mă întorc în Franța la începutul lui august și alerta continuă.

Totul a durat, fără întrerupere, opt luni.

Opt luni, timp în care am început prin a fi privit ca un fenomen de actualitate, am trecut la rangul de scriitor deosebit de ceilalți, ca să ajung în cele din urmă să fiu socotit în rîndul vedetelor.

Și în aceste opt luni au fost vîndute mai mult de 800 000 de exemplare.

Încep atunci călătoriile în țările în care este tradusă cartea : Italia, Spania, Germania, Anglia, Belgia, SUA, Grecia. Și peste tot mă solicită radioul, televiziunea, ziarele, iar eu vorbesc, vorbesc. Iar peste tot, de asemenea, sînt primit cu o extraordinară amabilitate.

Și cum să uit Geneva, unde televiziunea romandă îmi face surpriza să-l aducă în studio, într-o emisiune în direct, pe cel ce s-a luptat la ocnă pentru binele nostru, maiorul Péan, care, cu sinceritate, declară că tot ceea ce am scris este nu numai adevărat, dar, din păcate, uneori poate chiar mai puțin dur decît realitatea. Cum să uit o vizită de mai multe ore la Charlie Chaplin, la Vevey, și seara petrecută în compania fiicei lui ? Și filmul turnat de televiziunea belgiană cu Georges Simenon ? Cum să uit prietenia constantă, care n-a fost umbrită niciodată de nimic, a unui poet ca Jacques Prévert, care nu numai că-mi oferă toate cărțile pe care le-a publicat, dar le și împodobește pe fiecare dintre ele cu un desen extraordinar și minunat ?

Sînt în Grecia cînd aflu de publicarea unor texte „anti-Papillon” – chiar două cărți – care încearcă să mă desființeze. Mi se pare teribil de excitant să descoperi că ai dușmani pe gratis, cărora nu le-ai făcut nimic și pe care nici măcar nu-i cunoști.

Am avut sinceritatea să răspund de mai multe ori, în cadrul unor interviuri, la întrebările reporterilor privind justiția actuală din Franța. Nu pot să uit mai ales o emisiune a R.T.L., „Journal Inattendu“, de sîmbătă la prînz, unde cel care conduce jurnalul este o personalitate invitată în mod special, un „personaj“ al actualității dintr-un motiv sau altul. În aceea sîmbătă, „Redactorul șef“ al jurnalului : Papillon. La dreapta, solidul Jean-Pierre Farcas, la stînga mea, Jean Carlier. Cît despre actualitatea imediată a acelei zile, ea era destul de încărcată. Pe de-o parte afacerea unei tinere profesoare, Gabrielle Russier, împinsă la sinucidere, iar pe de alta afacerea unui comisionar, Devaux, acuzat de un oribil asasinat.

– Papillon, care este părerea dumneavoastră despre aceste două afaceri ?

Am intuit imediat pericolul. Dacă nu răspundeam, dacă ocoleam întrebările, s-ar fi spus : „Lui Papillon succesul i s-a cam urcat la cap, a devenit pretențios, uită de unde vine. Nici măcar nu mai vrea să colaboreze cu mediile de informare care l-au ajutat atît de mult să ajungă să fie cunoscut. Este un egoist incapabil de recunoștință.“ Iar dacă răspund, da, dacă răspund ceea ce gîndesc, ca la orice altă întrebare, se va spune : „Papillon se consideră acum «Domnul Știe-tot», are răspuns la toate, dă sfaturi despre orice, chiar și rețete culinare, ba, mai mult, crede el, un fost ocnaș, că are dreptul să ne dea lecții despre ce trebuie sau nu să facem. Așa ceva nu se mai poate accepta.“

Deci, cum sînt prins în laț, și dintr-o parte, și din alta, este mai bine să spun deschis, direct, ceea ce gîndesc, cu atît mai mult cu cît îmi este aproape imposibil să fac altfel cînd mă pasionează ceva.

Bineînțeles că au fost și ziariști care gîndeau : „Povestea asta nu mai poate dura, l-am făcut să se nască, am făcut din el un erou, ei bine, acum este timpul să-l și distrugem. Va fi amuzant și, totodată, rentabil. A fost o «marfă» bună pentru noi *înainte*, este și *acum*, va fi și *după*.“

Această emisiune a R.T.L. în care îmi spun părerea despre afacerea Russier și despre afacerea Devaux – Edgar Schneider avea să scrie : „Papillon a făcut să tremure antenele de la *Radio-Luxembourg*, care mai tremură încă și acum de indignare“ –, această emisiune a fost una din cele două picături care au făcut probabil ca paharul răbdării unora să dea pe dinafară.

Cealaltă este invitația primită personal, ca „beneficiar al justiției“, din partea oamenilor care fac legile, care sînt pasionați de justiție și de consecințele legilor. Totul se petrece sub respectabila cupolă a Facultății de Drept din Paris. Un fost ocnaș să fie așezat

alături de avocatul Jean Lemaire, Decan al Ordinului Avocaților din Paris, să fie invitat să spună ce gîndește de către niște oameni de mare prestigiu cum sînt Profesorul Baruk, Decanul Brunois, Profesorul Levasseur, Consilierul Sacotte, Maestrul Stancier, Secretar General al Societății Internaționale de Profilaxie Criminală, iată un fapt inadmisibil ; nu se poate suporta așa ceva, trebuie să i se închidă gura lui Papillon sau, cel puțin, să fie discreditat.

Și cîțiva curcani găsesc un ziarist, „adevărat polițai literar“, cum va scrie ziarul *La Suisse*, care, cu ajutorul unui comisar divizionar, scoate una dintre cărțile îndreptate împotriva mea.

În viață sînt multe situații diametral opuse, situate chiar la distanțe astronomice una de alta.

Ați fost vreodată în rai ?

Ați fost în raiul unde toți oamenii sînt amabili, vă salută, vă ridică în slăvi calitățile ?

Ați fost în raiul unde muzica, special compusă pentru voi, se răspîndește în eter și vă învăluie cu sonoritățile ei armonioase ?

Ați fost în raiul unde îngeri grațioși vin cu mici foi de hîrtie rugîndu-vă să le dați autograful dumneavoastră atît de prețios ?

Ați fost în raiul unde vi se cer rețete despre tot și toate și unde tot ce spuneți este imediat aprobat ?

Ați fost în raiul unde fiii celor ce v-au maltratat odinioară vă cer iertare pentru părinții lor și condamnă astfel de procedee ?

Ați fost în raiul unde profesorii vă ascultă în loc să vorbească ei ?

Ați fost în raiul unde mari spirite ale literaturii vă privesc ca pe unul de-al lor și vă aplaudă ?

Dar, ieșind din acest rai, de unde resturile de la prea minunatele sărbători sînt aruncate în canalele de scurgere,

ați fost în canalele de scurgere unde șobolanii își dispută firimiturile pe care tocmai le-ați aruncat ?

Ați fost în canalele de scurgere, împinși acolo de o gloată de geloși, invidioși, hrăpăreți, larve care trăiesc acolo în voie, simțindu-se ca acasă în aceste ape împuțite, îngrășîndu-se și înmulțindu-se ?

Ați fost în canalele de scurgere unde învinșii vieții, asemenea resturilor crisalidelor abandonate de fluturi atunci cînd își iau zborul, își sfîrșesc existența lor chinuită crăpînd de amărăciune și de ură, bîjbîind ani de zile în obscuritatea anonimatului ?

Ați căzut în aceste canale de scurgere, trași, împinși, tîrîți spre aceste ființe atinse de turbare, care nu fac altceva decît să încerce să vă muște pentru a vă inocula boala lor oribilă, neputînd să vă ierte succesul ?

Da sau nu, ați cunoscut acest rai și aceste canale de scurgere ?

Da sau nu, ați cunoscut aceste două Parisuri ?

Poate că nu le-ați cunoscut nici pe unul, nici pe altul.

Ei bine, eu le-am cunoscut pe amîndouă.

Iar ceea ce-mi rămîne din toate acestea sînt miile de scrisori și de mărturii primite din toate țările, prin care cititorii îmi spun :

– Nouă de cupă, Papillon ! O dată în curva asta de viață a ta ai cîștigat și tu banco-ul ! Adună tot, băiete ! Ne bucurăm pentru tine !

Întoarcere la Caracas, care își are și el raiul și canalele lui de scurgere.

Și în apartamentul nostru, același ca înainte, cel din timpul cutremurului, în cartierul nostru, Chacaito, pe biroul de metal unde am scris cele mai multe pagini din „Papillon“, îmi mîngîi comorile adunate în această minunată aventură.

Aici am deschis scrisorile, sutele, miile de scrisori, aceste scrisori care m-au obligat să scriu această nouă carte, scrisori din lumea întreagă, aceste scrisori în care oamenii mi se confesează povestindu-mi lucruri intime, aceste scrisori ce-mi spun : „Datorită dumneavoastră, datorită cărții dumneavoastră, nu m-am sinucis, am lăsat să treacă momentul în care aș fi putut să o fac, am regăsit încrederea în viață, mi-am schimbat viața, am dominat o situație pe care credeam că este imposibil s-o înving“, aceste scrisori în care tineri, bătrîni, fete, băieți din lumea întreagă îmi explică prin ce anume cartea mea le-a redat tonusul necesar pentru a iubi și a se bucura de viață.

Ador această viață de aventură, în care joci totul pe-o carte, în care, atunci cînd pierzi o iei de la capăt, această viață generoasă, care le oferă mereu ceva nou acelora care iubesc riscul, această viață în care vibrezi intens pînă în străfundul ființei tale, această viață care palpită în noi, de cînd începem să ne mișcăm, de cînd sărim pe fereastră pentru a intra în aventură, această aventură care este la îndemîna tuturor – o putem întîlni chiar pe scara imobilului în care locuim dacă o dorim cu adevărat –, această viață în care nu vei fi niciodată învins pentru că în momentul în care vei pierde o manșă vei începe să o pregătești pe următoarea cu speranța că de această dată vei cîștiga, această sete de viață ce nu trebuie să fie înăbușită niciodată, căci, la orice vîrstă, în orice situație, trebuie să te simți mereu tînăr, pentru a trăi, a trăi, a trăi, în plină libertate, fără nici o barieră, de nici un fel, care să te îngrădească într-un spațiu sau într-o colectivitate umană oarecare.

Și, de aceea, după banco-ul cărții mele, în loc să stau liniștit și să-mi cumpăr casa mult visată a bătrîneții, am făcut un film, în care am investit mulți bani și cu care am pierdut mulți, *Popsy-Pop*.

Autor, scenarist, actor, încă o dată pentru plăcerea de a câștiga sau de a pierde, de a avea senzații intense. Senzațiile le-am avut, le am, dar de data asta am dat chix. Banco-ul l-am pierdut.

Din fericire, sînt și alte banco-uri de jucat. Sigur că într-o zi voi mai pregăti ceva. Ce ? Nu are acum importanță, viața este atît de minunată.

La revedere.

A large, stylized handwritten signature in black ink. The signature consists of a long, sweeping horizontal line that curves upwards at the end, followed by the word "Papillon" written in a cursive, slanted script.

Fuengirola, august 1971
Caracas, februarie 1972

Cuprins

CAPITOLUL 1	PRIMII PAȘI AI LIBERTĂȚII	7
CAPITOLUL 2	MINA	24
CAPITOLUL 3	JOJO LA PASSE.....	40
CAPITOLUL 4	ADIO, CALLAO.....	67
CAPITOLUL 5	CARACAS.....	75
CAPITOLUL 6	TUNELUL DE SUB BANCĂ	85
CAPITOLUL 7	CAROTTE – MUNTELE DE PIETATE	98
CAPITOLUL 8	BOMBA	113
CAPITOLUL 9	MARACAIBO – LA INDIENI	127
CAPITOLUL 10	RITA – HOTELUL VERA-CRUZ	142
CAPITOLUL 11	TATĂL MEU	160
CAPITOLUL 12	LEGĂTURILE REÎNNODATE – VENEZUELIAN	172
CAPITOLUL 13	DUPĂ DOUĂZECI ȘI ȘASE DE ANI... –COPILĂRIA MEA..	184
CAPITOLUL 14	BARURILE DE NOAPTE – REVOLUȚIA	212
CAPITOLUL 15	CREVEȚII – CUPRUL	219
CAPITOLUL 16	„GORILA“ – PABLITO	226
CAPITOLUL 17	MONTMARTRE – PROCESUL MEU	235
CAPITOLUL 18	ISRAEL – CŢUTREMURUL	264
CAPITOLUL 19	NAȘTEREA UNUI PAPILLON	274
CAPITOLUL 20	DOMNII MEI EDITORI	287
CAPITOLUL 21	ÎNAINTE DE PARIS	302
CAPITOLUL 22	BANCO !	318

Bun de tipar: august 1992. Apărut: 1992
Coli de tipar: 21

Tiparul executat sub comanda nr. 20.523
Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria CORESI
Piața Presei Libere, 1, București
ROMÂNIA

Preț: 323 Lei + 2 Lei T.L.; Total 325 Lei.

Lei 325

Reunind lucrări diverse ca factură,
de la aventură trăită la ficțiune, colecția
AVENTURĂ • SPIONAJ • ANTICIPATIE
vă oferă o lectură instructivă și captivantă.

În pregătire :

Bram Stoker

RUBINUL CU ȘAPTE STELE

„O viață nu se reface așa cum se coase un nasture lipsă – mărturisea Henri Charrière în finalul celebrului său PAPILLON. Și dacă astăzi trăiesc fericit la Caracas ca cetățean venezuelian, la asta am ajuns după multe aventuri, izbânzi și înfrîngerii, dar ca om liber și cetățean corect. Am să le povestesc, poate, într-o bună zi...” Și s-a ținut de cuvînt, publicînd în scurt timp continuarea aventurilor sale, sub un titlu cît se poate de sugestiv, BANCO, ales nu întîmplător dintre termenii folosiți la jocul de cărți.